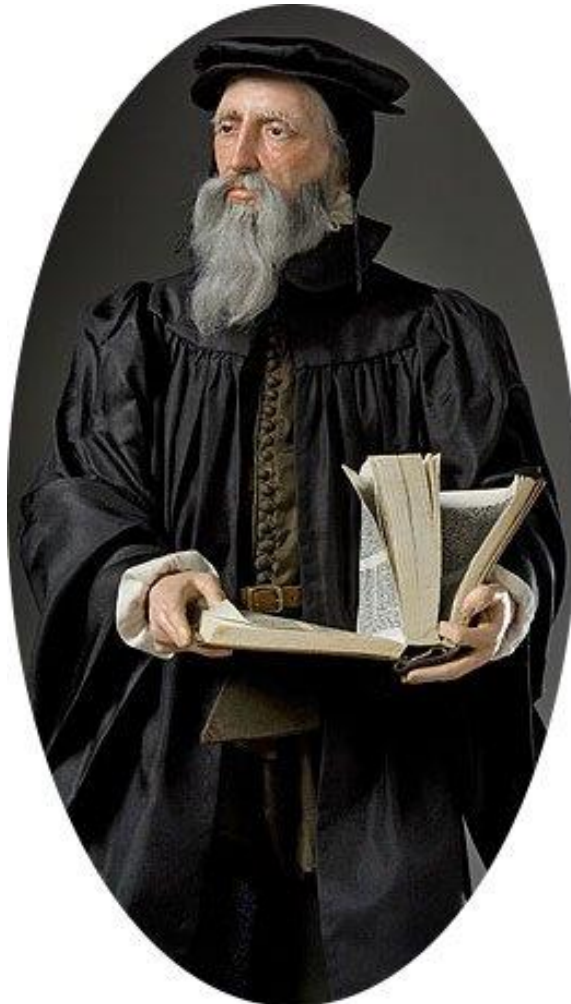

Kálvin János

Prédikációk a kiválasztásról és az elvettetésről

OLVASSUK EGYÜTT!

Tartalomjegyzék

Előszó	3
Kálvin prédikációs stílusa	3
Doktrinális prédikálás	4
Szuverén predestináció	4
A hit védelmében	5
A predestináció prédikálása.....	6
Kálvin János 1. prédikációja Jákóbról és Ézsauról, 1Móz25:12.....	8
A második prédikáció, 1Móz25:21-23.....	17
A harmadik prédikáció, 1Móz25:22-23	26
A negyedik prédikáció, 1Móz25:24-28.....	36
Az ötödik prédikáció, 1Móz25:29-34	44
A hatodik prédikáció, 1Móz26.....	54
A hetedik prédikáció, 1Móz26	63
A nyolcadik prédikáció, 1Móz26	72
A kilencedik prédikáció, 1Móz26	81
A tízedik prédikáció, 1Móz26	90
A tizenegyedik prédikáció, 1Móz27	99
A tizenkettedik prédikáció, 1Móz27	108
A tizenharmadik prédikáció, 1Móz27	117
Válasz bizonyos rágalmakra és istenkáromlásokra, melyekkel egyes gonosz beállítottságú személyek gyűlöletet akarnak kelteni Isten örök predestinációjának tanításával szemben..	126

Előszó

Nt. David J. Engelsma tollából, aki a dogmatika és az ószövetségi tanulmányok professzora a Protestáns Református Egyházak Teológiai Főiskoláján.

Kálvin János tizenhárom prédikációja Isten kiválasztásáról Jákóbban és elvetéséről Ézsauban eredetileg Kálvinnak a Genezistről tartott prédikációsorozatának részét képezték. Kálvin 1559-ben kezdte prédikálni a Genezist. Ezek a prédikációk tehát megmutatják nekünk Kálvin teljesen kimunkált biblikus látását és doktrínális gondolkodását a szolgálatának vége felé. A Genezistről szóló prédikációkat az elhangzásuk során jegyezték le, majd a híres írnok, Denis Raguenier írta át azokat.

Ezt a tizenhárom prédikációt a kiválasztásról és az elvettetésről azonnal kiemelték a Genézis sorozatból, és külön kötetben adták ki. Franciaországban 1562-ben jelentek meg. 1579-ben egy londoni kiadó angolul is közre adta. A fordító John Field volt. Mindeztől kezdve ez volt a prédikációk egyetlen angol nyelvű kiadása. Ezt a fordítást most modernizált formában teszi elérhetővé az Old Paths Publication több mint 400 év elteltével (lásd T. H. L. Parker, *Calvin's Preaching*, Westminster/John Knox Press, 1992 és W. de Greef, *The Writings of John Calvin: An Introductory Guide*, Baker Books, 1993).

Mindenesetre, Kálvin prédikációi az 1Móz25:12-27:38-ról angol nyelven most először hozzáférhetőek. Fontos megemlíteni, hogy Kálvinnak a Genezissel kapcsolatos prédikációi eltérnek a Genezis könyvéhez fűzött (korábbi) kommentárjaitól.

Kálvin prédikációs stílusa

Sokkalta több van ebben az értékes munkában, mint csak tanítás az isteni predesztinációról. Először is, megismerhetjük valamennyire Kálvin prédikálásának természetét és stílusát. Munkálkodván a maga módján igeverstről igeverstre az egész könyvön át Kálvin gondosan magyarázta a Szentírást. A magyarázat nagyon alkalmas volt a használatra. Kálvin prédikálása rendkívül gyakorlati. Kálvin a prédikáció elejétől fogva alkalmazta az igeszakasz tanítását a gyülekezet tapasztalatára és életére. A tizedik prédikáció Abimelek békés fogadtatásáról Izsák által, amiképpen meg van írva az 1Móz26-ban, azzal a megfigyeléssel kezdődik, hogy a legtöbb gonoszság, amit az emberek elszenvednek ebben a világban, „önmagukból fakad, mert mindenki a saját társaságának farkasa”. A prédikációban Kálvin int „a bosszúvágy” ellen, s arra buzdítja a hallgatóságát, hogy „csendesítsenek le minden viszályt és veszekedést”.

Tartván magát abbéli meggyőződéséhez, hogy az Íge formálja Isten népének életét, Kálvin stílusa élénk, erőteljes, és ezért népszerű volt. Az öreg Izsák „szerette (Ézsau)... a foga kedvéért”.¹ Mikor az emberek engedetlenek Istennel szemben, akkor „Isten arcába köpnek”. Isten azért tiltotta a vegyes házasságokat, mert elhatározta, hogy a hívő háza nem „keveredhet és vegyülhet” a istentelenekkel. A két pogány nő feleségül vételével Ézsau „disznóként dagonyázott a trágyadombon”. Az áldás elvesztése felett érzett fájdalomában „Ézsau felkiáltott, sőt ordított és bömbölt, és... vonított, mint egy vadállat”. Ez érdekessé teszi a prédikációt.

¹ Azaz szerette, mert szerette a hasát - a ford.

Doktrínális prédikálás

Bármennyire is gyakorlati volt Kálvin az Ószövetség prédikálásában, nem tekintette az ószövetségi történelmet pusztán csak szemléltetés-gyűjteménynek a kegyes élethez. Kálvin számára az ószövetségi történelemnek szövetségi központja van, ezért profetikus Jézus Krisztus vonatkozásában. Rebeka arra irányuló kísérletét, hogy megszerezze Jákóbnak az áldást „ravaszságnak és hazugságnak” titulálva Kálvin ezt mondta: „Itt a világ üdvösségéről volt szó, Jézus Krisztus birtoklásának kérdéséről, Akit az Atyának kell Megváltóként elküldenie” (11. prédikáció). A prédikációk tehát doktrínálisak. S nem a predesztináció az egyetlen tantétel, amit tanítanak. Sőt, a prédikációsorozat megnevezése még megtévesztő is lehet. A 6-9. prédikációkban, melyek Izsák gérárbeli megpróbáltatásairól szólnak, semmi, vagy alig valami van a predesztinációról. Csak a tizedik prédikáció végén tér vissza Kálvin a predesztináció témájára, ahol Ézsau házasságát magyarázza a két pogány feleséggel, mint az elvetetés megnyilvánulását.

Még a predesztinációt hirdető prédikációk is adnak tanítást más fontos tantételek vonatkozásában. A hatodik prédikációban Kálvin részletesebben tárgyalja, hogy Istennek az Ábrahámval kötött szövetsége nem Ábrahám engedelmisségén, hanem Isten ingyenes kegyelmén múlik. A tizenegyedik prédikációban Kálvin úgy határozza meg a hitet, mint „megértést, amivel Isten jóságáról és kegyességéről rendelkezünk, miután megvilágosított minket az Ő Szentlelkével”, s megmagyarázza, hogy a hit az üdvösségnek nem az alapja, hanem az eszköze. A tizenharmadik prédikáció védi a szentek állhatatosságának igazságát.

Itt-ott Kálvin intrikus megjegyzéseket is elejt azokról a jó, anyagi ajándékokról, melyeket Isten az istentelenekre ruház. A hetedik prédikációban beszél „Isten kegyességéről, ami mindenki számára közös” a napsütésben és a föld gyümölcseiben. A nyolcadik prédikációban Kálvin megjegyzi, hogy mikor Isten megáldja az Ő népét a fizikai bővelkedéssel, azt a bűnös szomszédai is élvezik, ezért ostobaság a gonoszok részéről elzavarni Isten népét, amiképpen Abimélek tette Izsákkal. A kilencedik prédikációban Kálvin egyidejűleg azt is kijelenti, hogy rendelkezni „minden áldással” az Isten kegyességéről való meggyőződés nélkül annyi, mint „semmivel” sem rendelkezni. „Ha Isten nem tesz bizonyosságot az irántunk érzett szeretetéről, akkor lehetünk akár egy földi paradicsomban, akkor is a pokolban leszünk”. Áttekintvén a teljes expozíciót úgy, mint Kálvin teológiájának egészét, látjuk a mindent összekötő témát: Istennek, és Jézus Krisztus Atyjának a szuverenitását. Ez a szuverenitás az isteni cél és hatalom, mely kormányoz mindent, amiknek meg kell lennie: az elvetettek engedetlenségét ugyanúgy, mint a választottak engedelmisségét Istennek a Jézus Krisztus egyházának üdvösségében megmutatkozó dicsőségére.

Látjuk tehát, hogy Isten nem vár az emberekre, s nem is függ tőlük, mikor az Ő tanácsvezetésének végrehajtásáról van szó. Nagyon igaz, hogy felhasználja őket az Ő ügyének szolgálatában, mindazonáltal mégis megmutatta, hogy egyedül és kizárólag Ő munkálkodik. S mikor a teremtményei eszközökként szolgálják Őt, az legfeljebb csak tetszik Neki, de ehhez semmiféle szükségesség sem köti Őt. Sőt, jóllehet az emberek vonatkozásában minden dolog szemléltetést teljesen a háttérbe szorít, s ez megmutatja, hogy az Ő hatalma elegendő, és nem szorul mások segítségére (12. prédikáció).

Szuverén predesztináció

Ez a szuverenitás, ami ugyanolyan valóságos, állandó és sürgős volt Kálvin elméje számára, mint Maga Isten, mindenekelőtt a predesztinációban mutatkozott meg és magasztaltatott fel. Az apostolt követve a Róma 9 alapján, Kálvin János Jákob és Ézsau ihletett történetében Isten örök predesztinációjának kijelentését látta, mellyel egyes konkrét személyeket az üdvösségre, más konkrét személyeket a kárhozatra választott ki.

Ez az örökkévalóságtól fogva fennálló isteni megkülönböztetés a személy és személy, testvér és testvér, ikertestvér és ikertestvér között a szövetség történetére, azaz a hívők fizikai gyermekeire vonatkozik. Kálvin bevezető szavai a Genézis ehhez a szakaszához fűzött magyarázatában az alábbiak voltak: „Itt azt a különbséget kell fontolóra vennünk, amit Mózes tesz *Ábrahám gyermekei között*” (kiemelés tőlem – *David J. Engelsma*). Rebeka ikrei történetének tanítása az, hogy „azok, akiknek egy ideig helyük van az egyházban, s a hívő és Isten gyermeke nevekkel illetik őket, lehet, hogy ennek számítanak az emberek előtt, de az élet könyvébe nincsenek beírva: Isten nem ismeri őket, s nem is számítja őket a Magáénak” (második prédikáció). Itt Kálvin számára szoros kapcsolat áll fenn a kiválasztás és a szövetség között. A szövetségi tagságot a kiválasztás szabja meg. Sőt, egy sokkal nagyobb dolgot is megtanulhatunk, s ez először is nem más, mint hogy jóllehet Isten Ábráhámmal kötött szövetséget, mégis kijelentette, hogy nem mindenkinek kínálta fel a kegyelmét, hanem Őrá tartozott, hogy a szabadságának megfelelően válasszon, miképpen jónak látta, a többiek pedig meghagyta a maguk átkozott állapotában (második prédikáció).

Kálvin a predesztináció természetét világosan kifejeződni látta annak történetében, ahogyan Isten Jákóbbal és Ézsauval bánt. A predesztináció elrendelés az örökkévalóságban: Isten „mielőtt a világot teremtette, s mielőtt Ádám elbukott”, szerette Jákóbot és gyűlölte Ézsaut (második prédikáció). Az, hogy az elrendelés feltétel nélküli, kiderül a tényből, miszerint Isten már akkor szerette az egyiket és gyűlölte a másikat, mikor még az anyjuk méhében voltak, azaz mielőtt megszülettek, és bármi jót, vagy rosszat tettek volna. Az elrendelés az örök boldogságra és az örök jajra mutat. Személyes, egyénekre vonatkozik: Jákób személyére, és Ézsau személyére.

Kálvin elvetette azokat az elképzeléseket, melyek szerint Isten predesztinációja emberi érdemtől függ, hogy csak „földi, vagy mulandó örökségre” vonatkozik, hogy „népekre”, vagy nemzetekre, s nem egyénekre vonatkozik, s hogy az eleve ismerésen alapszik abban az értelemben, hogy Isten előre tudja, ki fog hinni. Eme utolsó tévedést illetően Kálvin a Szentírás több szakaszából is bebizonyította, hogy a hit a kiválasztás következménye. Azokban, mondja Kálvin, akik ellenzik a predesztinációt az eleve ismerésre hivatkozva, mintha Isten kiválasztása az előre látott hiten alapulna, „egy cseppnyi istenfélelem sincs” (második prédikáció).

A hit védelmében

Amint a fenti idézetek is mutatják, a prédikációk élénken polemikusak. Kálvin nem mosolygó, pozitív prédikátor volt. Védte Isten igazságát, a predesztinációt, Isten ellenségeivel szemben. A második prédikációban megjegyzi, hogy két fő ellenségtípus létezik, a kutyák és a disznók. A kutyák a predesztináció teológiai ellenségei. Ezek azok a prédikátorok és professzorok, akik a tanításaikkal „gyűlöletessé teszik ezt a tantételt”. Ők a kiválasztás és az elvettetés ellen ugatnak.

A disznók azok, akik miközben vallják a kiválasztást, és magukat is kiválasztottaknak tartják, „felforgatják a kiválasztás eme tantételét szabados és buja életükkel”. A református egyház névleges tagjaiként profán személyek, akik Ézsauhoz hasonlóan átadattak ugyanarra a világi gondolkodásra és házasságtörésre.

A predesztinációnak magukban a prédikációkban található védelme mellett ott van a „Válasz bizonyos rágalmakra és istenkáromlásokra”, ami tizenhárom prédikáció kiegészítése. Ennek teljes címe „Válasz bizonyos rágalmakra és istenkáromlásokra, amivel egyes gonosz hajlamú emberek megpróbálták meggyűlöltetni Isten örök predesztinációjának tanítását”. Ez a predesztináció egyik kevésbé ismert, de jelentős megvédése Kálvin által egy névtelen, a tanítást támadó iratával szemben, „amit azért terjesztettek, hogy eltöröljék hitünk eme cikkelyét”. Kálvin feltételezte, hogy ennek a támadó iratnak a szerzője Sebastian Castellio.

Akár Castellio, akár „valaki más, hozzá hasonló” írta, a predesztináció eme ellensége azt tartotta, hogy Isten „az egész világot üdvösségre teremtette”, és „azon munkálkodik, hogy mindenkit Magához vonjon, akik eltévelyedtek”. Kálvin egyetértett azzal, hogy Isten a hit és a megtérés tanítását „mindenkinek egyformán ajánlja”. Istennek azonban két célja van ezzel az „egyetemes ajánlással”: „Magához vonzani a választottait, és menthetetlenné tenni a többieket”.

Az ellenség az Ezék33:11-re hivatkozott („nem gyönyörködöm a hitetlen halálában, hanem hogy a hitetlen megtérjen útvjáról és éljen”), ami, mint ahogyan Kálvin fogalmaz, a predesztináció ellenségeinek „pajzsa” minden korban. Kálvin tagadta, hogy ez a szöveg a predesztináció ellen szólna. „Inkább nagyon jól megerősíti a mondásomat, mert... azt jelenti, hogy Isten felszólít és buzdít mindenkit, akik eltévelyedtek, hogy térjenek vissza a helyes útra. De valóban nem mindenkit vezet vissza Magához az Ő Lelkének erejével. Ezt Ő csak bizonyos számú embernek ígérte meg, amint az megjelenik a Jer31-ben, az Ezék37-ben, itt, a 11. versben (Ezék33:11) és az egész Szentírásban mindenhol.”

Arra az érvre, hogy minden ember képes hinni, mert mindenki természettől fogva megtartotta az istenképmást, így tagadva azt, hogy a hit és az üdvösség kizárólag a szuverén, konkrét kiválasztáson alapszik, Kálvin azzal válaszolt, hogy kijelentette: a bukott emberiség teljes mértékben elveszítette az istenképmást: „Jóllehet maradt még némi maradványa az istenképmásnak bennünk, mégis... egészében eltorzult, ezért az értelem vak, és a szív romlott. Természetünkénél fogva tehát teljesen átkozottak vagyunk.”

Az elvettetés elutasítása melletti súlyos ellenvetés alapszik az evangélium mindenki számára szóló hívásában. „Isten nem... predesztinált senkit arra, hogy ne higgyen, hisz látjuk, hogy mindenkit hívogat”. Kálvin azzal cáfolta meg ezt az ellenvetést, hogy különbséget tett „a külső prédikálás”, valamint „Istennek a szívet megérintő titkos elhívása” között. A külső elhívás nem fejezi ki Istennek az illető üdvözítésére irányuló akaratát mindenki esetében, akikhez eljut. S ez a megkülönböztetés, mondta Kálvin, „a keresztyének ábécéjéhez” tartozik. Érdekes, hogy a predesztináció ellensége, akinek rágalmait Kálvin megválaszolta, látszólag Philip Melancthonra hivatkozott a predesztináció elvetésének támogatása végett. S ugyanúgy érdekes, s van is némi történelmi és teológiai értéke, hogy Kálvin az „egyszerű és gyenge” lelkeknek, akiket megzavart a rágalmazó irat, „a mi testvérünk, Béza mester által írott kis könyvre” hívta fel a figyelmét a predesztináció teljes és kielégítő védelme érdekében.

A predesztináció prédikálása

Amit a református és a presbiteriánus igehirdetőknek meg kell tanulniuk ezekből a prédikációkból, az nem más, mint hogy a predesztinációt lehet és kell is prédikálni a gyülekezeteknek. Nem zárható be az elmék, a tanulmányok, a szemináriumok korlátai közé. Ennek oka a Szentírás tanításának beszámítása mellett ennek az alapvető igazságnak a fontossága. A kiválasztás „az egyház gyökere és kezdete” (második prédikáció). A predesztináció az evangélium prédikálása különböző hatásainak végső magyarázata. Azokat illetően, akiknek az evangélium prédikáltatik, egyesek engedelmesen fogadják, általa megelevenednek, és kitartanak mindvégig. Mások lassú észjárásúak, vagy inkább gyalázattal eltelve lesznek, s Isten ellen igyekeznek, vagy más módon maradnak ingatagok, és átadván magukat mindenféle bűnnek, s lerázzák magukról az igát, mikor a jó útra térítik őket. S honnan származik ez a különbözőség? El kell mennünk a forráshoz, amint a Szentírás megmutatja nekünk, hogy ez a kegyelem, ami nem adatik meg mindenkinek (harmadik prédikáció).

A kiválasztás a hit, a szentség, és minden keresztyén erény forrása. Az üdvbizonyosságnak a kiválasztáson kell alapulnia. „Illik (azt mondom), az Isten kiválasztására alapoznunk, hogy azon annyira megszilárduljunk, hogy tudjuk: a mi Urunk a

mi Atyánkként nem enged minket elpusztulni, mert látja, hogy a gyermekei vagyunk” (harmadik prédikáció).

„A legfontosabb dolog, amit figyelembe kell vennünk, ez: Isten az üdvösségünk egész dicséretét Magának fogja tulajdoníttatni” (második prédikáció). Akkor hát nem kellene prédikálnunk a predestinációt?

Kálvin János 1. prédikációja Jákóbról és Ézsauról, 1Móz25:12

„Ezek pedig Ábrahám fiának Ismáelnek nemzetségei, a kit az Egyiptombeli Hágár a Sára szolgálója szült vala Ábrahámnak”, 1Móz25:12, a 22. versig bezárólag.

Itt azt a különbséget kell megfigyelnünk, amit Mózes jelöl meg Ábrahám gyermekei között. Már láttuk, hogy a Keturahtól származott egész törzse messzi országokban laktak. Ami Ismáelről illeti, ő is messze került Kánaán földjétől, mindazonáltal neki még elvetettnak is kellett lennie. Szükséges volt ugyanis, hogy az Izsáknak rendelt örökség megmaradjon neki. Nos, először is meg van írva, hogy Ismáelnek tizenkét fia volt, akiből ily módon megszorodván tizenkét nemzet származott. Ebből látjuk: Isten nem ok nélkül mondta a szolgálójának, Ábrahámnak (1Móz17:20-22), hogy az ő kedvéért Ismáel is kap bizonyos áldást, de ez mulandó és időleges lesz, s az alapvető áldás megmarad Izsáknak. De bárhogyan is legyen, Isten hűségese és igaznak mutatkozott ahhoz az ígéretéhez, ami erre a mulandó életre vonatkozott. Ha pedig Isten azt kívánta, hogy az Ő igazságát és állandóságát annak a világnak dolgaiban ismerjék meg, mely elröppen, és s nincs benne más, csak ami elmúlik, ahogyan Szent Pál mondja, mi lesz, ha az ígéretek sokkalta nagyobb fontosságúak, mint mikor a mennyek országának örökségére hív el minket? Azt gondoljuk hát, hogy csalódhatunk Benne, ha továbbra is Rá támaszkodunk? Figyeljük hát meg, miképpen húzhatunk hasznot ebből az ígeryhelyből. Ha Isten szilárdnak és hűségese ismerteti meg az Ígéréjében azok iránt, akik idegenek, és akiket kizárt és kivetett az egyházából, mit fog hát velünk tenni, akik a gyermekei vagyunk, akiket örökbe fogadott, és akiknek tetszett Neki közlőrl is megmutatkozni? Mert ha Isten a kisebb dolgokban, mint például a törzs, és más hasonló dolgok esetében is közzéteszi az Ő igazságát, akkor mi lesz mikor az Úr Jézus Krisztus személyében mennyei örökséget jelölt ki a számunkra, s kijelentette, hogy könyöröltes lesz irántunk, s megbocsátja bűneinket, így Vele megbékélve testvérek és az angyalok társai lehetünk egyetlen Fő, a mi Urunk Jézus Krisztus alatt? Vajon Isten ígeryetei megghiúsulhatnak? Vajon ezek érvénytelenek, hatástalanok és beteljesületlenek lesznek? Ez lehetetlenség. Ez az, amit elsősorban meg kell jegyezünk. Azután arra is oda kell figyelünk, hogy Isten nemcsak ezekben a jótéteményekben mutatkozik meg nekünk, melyek a legnagyobbak és a legkiválóbbak, hanem azokban is, melyek ehhez az élethez tartoznak: és semmi sem oly kicsiny, hogy abba ne lenne belevésve az Ő atyai jóságának néhány jele. S mivelhogy megmondta: gondoskodni fog a táplálásunkról, várjuk Őt mindabban, ami ennek az életnek a fenntartásához tartozik, s ne gondoljuk, hogy egy fikarcnyit is elvesz az Ő fenségéből az, ha felszólít minket: hívjuk segítségül az italért és az ételért, amivel táplálkozunk. Azt akarja ugyanis, hogy mindenben Hozzá forduljunk. Ne kételkedjünk hát abban, hogy Isten (jöllehet a testünk csak por és hamu, rothadás, és férgek tápláléka, vagy ahogy a közmondás mondja, dög [holt és rothadó hús], amiben semmi érdemes sincsen) mégis minden testi szükségünkről gondoskodni fog. Ezt kell hozzátennünk a második ponthoz. Most azonban meg kell figyelünk azt összehasonlítást, amit Mózes tesz Ismáel és Izsák között. Íme Ismáel, aki kivágattatott, és többé nincs Isten gyermekei közé sorolva, mégis láthatóan bővelkedik, és rengeteg leszármazottja van. A tizenkét fiútól ugyanis, akiket nemzett, tizenkét nép származott. S mi a helyzet Izsákkal? Izsák negyven éves korában nősült, de azután terméketlen volt a felesége, mégpedig nem egy-két, hanem húsz éven át nem volt gyermekük. Isten ezt mondta neki: *megsokasítom a te magodat mint az ég csillagait, és mint a fővényt, mely a tenger partján van.* Ez az ígeryet atyjának, Ábrahámnak adatott, de az Izsák iránti speciális kegyességből. De már korábban is lehettek volna utódai volna, ahogyan

remélte is. Mindazonáltal látta, hogy a felesége terméketlen, s úgy látszott, Isten csúfot űz belőle, hisz kijelenti, hogy amiben reménykedik, az semmit sem ér. Mikor tehát látta, hogy a bátyja, akinek nincsen gyökere az egyházban, s akinek nem volt semmi reménysége az üdvösségre, szóval mikor látta virágzani a magvát, és úgy látszott, hogy Isten minden kegyelmét rájuk árasztotta, ő viszont magára maradt a saját házában, leszármazottak nélkül, biztos, hogy nagyon összezavarodott, mintha sokkal jobb lett volna neki bátyjához, Ismáelhez hasonlítani.

Mindennek teljes reménytelenségbe kellett volna őt taszítania, s rá kellett volna venni Isten megvetésére, amivel a legnagyobb túlzásba eshetett volna, ha nem lett volna rendkívüli türelemmel megáldva. Itt tehát mintegy tükörben szemlélhetjük Isten egyházának állapotát, hogy miképpen kezdődött, miképpen tartotta és szaporította azt Isten mondhatni oly furcsa módon, hogy minden szempontból úgy tűnt: ugyanaz a külső, amit Isten majd nekünk is megad, semmi, csak becsapás (ahogyan mondani szokták). Mert (ahelyett, hogy e világ gyermekei bőséges növekedést látnának) az egyház el van rejtve a föld alatt, s az ember azt látja, hogy a Föld tele van hitetlenekkel, Isten megvetőivel és világi emberekkel, de hol talál az ember istenfélőket? Nagyon kis területre korlátozódnak, s az ember nem is lesz képes észrevenni őket, megvetettek lesznek, az emberek majdnem lábbal tipornak rajtuk, és úgy vélik, Isten nem törődik az egyházával, hanem örömét leli abban, ha a gonoszok merész és pompás parádékkal diadalmaskodnak felettük.

Most pedig mindez a szemünk elé tárul Izsák és Ismáel személyében abból a célból, hogy a furcsasága ne okozzon mértéktelen fejtörést, s állandóan harcoljunk minden kéttel, melyek a képzeletünkben keletkezhetnek, amikor csak látjuk, milyen csekély számú ember dicséri Istent, de majdnem végtelen azok száma, akik makacsul Ellene szegülnek, és nem tudják, mint jelent az Ő igáját hordozni. Ezért manapság is nagyon fontos nekünk ez a tanítás. Mert miképpen munkálkodik Isten a mi időnkben? Mert mikor be akarta hozni a világba az evangéliumát, hol kezdte? Milyen népet hívott el? S mégis, ha az egész világra tekintünk, először is azt látjuk meg, hogy Ázsiában (mely annak a legnagyobb része), minden rendetlen és zűrzavaros, s nincs más, mint egyrészt a babonáság, másrészt az oly szilaj barbárság, hogy nézni is fájdalmas. Nézzük meg a világ másik részét, Afrikát, ahol ugyanez a zűrzavar uralkodik. Ami pedig Európát illeti (amit az emberek a keresztyén világnak neveznek), csak nézze meg az ember, mi folyik Olaszországban, Franciaországban, s rájön, hogy az ördög tartja azt uralma alatt, s az Antikrisztus támogatói, akik az egyház halálos ellenségei, bármit is vallanak magukról, olyan sokan vannak, mint az ég csillagai, és a tenger fövénye. Így az ember azt mondhatja, hogy minden csak az ő javukat szolgálja. S valóban, nagyon jártasak a hencegésben, mert ezt teszik pajzssá Isten gúnyolásához és a saját maguk megkeményítéséhez a lázadásban. Kinevetnek és gúnyolnak minket, amiért oly kevesen vagyunk, mindazonáltal belőlünk áll az egyház. Ami pedig minket illet, megvetettek és elutasítottak vagyunk:, sőt meg sem közelítjük azokat a nagy embereket, akik szembeszállnak velünk. Röviden, valaki azt mondhatná, hogy olyanok vagyunk, mint három szem búza a pelyva hatalmas halma alatt. De mindezek ellenére rendelkezünk Isten ama bizonyosságával, hogy megtart minket, és az Ő háza szolgálainak tekint. Nincs egyház ugyanis, csak ami a mi Urunk Jézus Krisztushoz kapcsolódik, Aki annak a Feje. Mikor ez nem valósul meg, minden más összeroskad, és romba dől, amint szent Pál is mondja: *Egyesültünk Isten Fiával az evangéliumba vetett hit által*, ami bizonyos és csalhatatlan kötelék. S miképpen ítéltük meg, hogy egyház vagyunk-e, mikor látjuk, hogy semmik vagyunk a hitetlenekhez képest, akik a saját nagyságuktól, és más egyéb tulajdonságaiktól fuvalkodnak fel, s amikről nagyon jól tudják, miképpen kell tele torokból hangoztatni? De ne döbbenjünk meg mindezen, mert látjuk: Isten ösatyánk, Izsák személyében azt az engedményt tette, hogy az egyház elhagyatott ház volt, nem volt törzse és nagy létszáma, de mindennek ellenére Isten nem szünt meg rejtett kincsként tartani. S ezzel elégedjünk meg mi is. Most pedig, ami Ismáel személyét illeti, őt is jól meg kell figyelnünk,

mert Ábrahám házából származik, ami abban az időben az egyedüli egyház volt az egész világon. Ő is körül volt metélve, mintha Isten országának örököse lett volna, sőt: ő volt az elsőszülött, és övé volt a befolyás és a tekintély a házban olyannyira, hogy még gúnyolta is a testvérét, amint azt már láttuk. S ma hasonló a helyzet a pápistákkal, mert ők nem idegenek az egyháztól, hanem elkorcsosult gyermekek. Azt is mondják majd, hogy a régi mivolt az ő oldalukon áll, s hogy előttünk jártak. Látjuk, miképpen bíznak az öröklődésükben, mely az apostoloktól ered (szerintük), s azt mondják: mindig is voltak püspökök és prelátusok az ő egyházukban, s ebből bárki biztonsággal juthat arra a következtetésre, hogy az egyház megnevezés hozzájuk tartozik. Mindezek ellenére azonban mégis csupán ugyanolyan elkorcsosult gyermekek, mint amilyen Ismáel volt, mivelhogy nem az evangélium nemzette őket úgy, ahogyan mi hallottuk, ami pedig nem más, mint a szabadság magva, hanem ők maguk rontották meg saját magukat. Íme ezért tekinthetjük őket izmaelitáknak. Mert jóllehet lehetnek nagy népek, miközben mi megmaradhatunk szegény, idő előtti gyümölcsöknek, mégis tudjuk meg, hogy a mi Urunk Jézus Krisztus olyan példát adott nekünk ebből, hogy ma sem szégyenülhetünk meg. Röviden szólva tehát ez az, amire emlékeznünk kell. S erre kell alkalmaznunk azt, amit a prófétáknál olvasunk. Nem csupán egyszer történt meg ugyanis, hogy az egyház nagyon csekély létszámúvá változott, sőt nem volt benne más, csak borzasztó sivárság. A babiloni fogság idején milyen volt? Emiatt mondja Ézsaiás: „Ujjongj te meddő, ki nem szültél, ujjongva énekelj és kiálts, ki nem vajudtál, mert többek az elhagyottak fiai a férjénél való fiainál.” (Ézs54:1). „Jóllehet olyan voltál, mint egy özvegy, Isten majd megsokasít, s mondhatni egy csoda folytán, az emberek megítélését és véleményét meghaladó módon néppé leszel, s mikor kiterjeszted a sátoraidat jobbra és balra, azok újra megtelnek.”

Mikor tehát ezt halljuk az egyházzal, tudjuk meg: ha manapság Isten meg akar minket alázni, vagy a bűneinket akarja megbüntetni, akkor lecsökkenti az Ő nevét segítségül hívók létszámát. Ettől azonban nem kell elcsüggednünk, hanem inkább az elhívásunkat kell követnünk mindenféle megdöbbenés nélkül. S azt is említsük meg: tulajdonképpen azt látjuk (főleg az egyház állapotában), amiről a 113. zsoltárban olvasunk (Zsolt113:9) – Isten megtölti azok házat, akiké korábban üres volt, istenfélő gyermekekkel és számos utóddal. Várjuk meg tehát, míg Urunk elvégzi ezt a munkát, s akkor lesz okunk Őt dicsőíteni, tudván, hogy nem hiába mondta: Ábrahám magva megsokszorozódik. Ez azonban számunkra felfoghatatlan módon következik majd be, s a kezdet csekély, mondhatni semmiség. Mikor tehát meglesz ez a türelmünk, Isten bizonyosan oly módon fog majd tevékenykedni, hogy az által mindig meg erősítést nyerünk az ígéreteiben, látván, hogy a hatás megmutatkozik. Mégpedig sokkalta jobban, mint azt elképzelhetnénk, vagy kívánhatnánk. S ezt itt meg kell jegyeznünk. De felmerül egy másik nehézség is. Ez pedig nem más, mint hogy jóllehet Ismáel nagyon megnövekedett, s csodálatosan sok utódot látott (mert 132 évet élt, és tizenkét fiát nemzett), sőt egy tőle származó egész népet láthatott, tehát egy időre nagyon felemeltetett, de utána mondhatni magányosan tűnt el. Mózes valóban hosszan sorolja a gyermekeit, de amikor róluk beszél a szent történelemben, úgy említi őket, mint elvetetteket, akiknek nem volt közösségük Ábrahám ama igazi törzsével, mely megáldatott. Ezért jegyezzük meg: nem jelent semmit tekintéllyel bírni, kimagasló teljesítményeket elérni és istenes színben feltűnni az emberek között, s akkora hírnévnek örvendeni, hogy minden ember csodálkozzon rajtunk, mert mindez semmit sem ér az egyház tartós állapotához hasonlítva.

Isten olyan erőben állította fel az egyházát, hogy az kis gyermekek játékának tűnt, az alapja mindazonáltal örök. S továbbra is oly módon közli vele a kegyelmét, hogy az ember nagyon jól megláthatja: Ő az egyház alapítója, Ő építette, fejezte be és tartja meg azt. Ez világosan megmutatkozik, a hitetlenek mégis úgy értekeznek, és meghatározásokat alkotnak róla, hogy olyanok, mint a háztetőn növekedő fű, amint a 129. zsoltár mondja (Zsolt129:6). A gabonát megtapossák, és az emberek a földbe vetik, s ott marad alantas helyen, miközben a fű nagyon magasra nő a házak tetején. Mivel azonban közelebb van a Naphoz, nincs gyökere,

ezért szükségszerűen elszárad, s így nem hoz gyümölcsöt, amiképpen a próféta mondta. Ezért mikor látjuk, hogy az Úr szegény és alacsony sorban tart minket, s nemcsak megvetettek vagyunk, de mindenki el is utasít, akkor tudjuk meg: legyen nekünk elég, hogy gyökerünk az Úrban van, s az Ő kegyelme által örökké élünk, Ő tart fenn minket, s mi olyanok vagyunk, mint a folyópartra ültetett fák, amiket mindig nedvesít a víz, s amik mindig onnan kapják a táplálást. Elégedjünk hát meg önmagunkkal. S az az összehasonlítás sem ok nélkül való, mikor Mózes konkrétan kimondja, hogy Ismáel tizenkét fiat nemzett, akiktől tizenkét nemzet származott, majd abbahagyja a róluk szóló beszámolóját. Utána ezt mondja: *Ezek pedig Izsáknak az Ábrahám fiának nemzetségei.*

S miért? Mert a felesége terméketlen volt egészen hatvan éves koráig. Íme egy csodálatos dolog: bizony látjuk, hogy miután Isten megerősítette az ígétét, miszerint megszorodik majd, meg is mutatta, hogy nem beszélt hiába. Mert olyan volt a nép nagy sokasága Egyiptomban, mintha fű nőtt volna egy izzó kemence közepében. Kemence volt ugyanis (így beszél róla a Szentírás) az egyiptomi zsarnokság és rabszolgaság. Tekintsünk a népre, mint pelyvára, s lássuk meg a mindenfelől fellobbanó tüzet, ám mindennek ellenére a nép nem emésztetett meg, amiképpen a csipkebokor jelképében is megmutatkozott, amely mondhatni nyílt lánggal égett, de nem emésztette fel a bokrot, hanem az megmaradt egészben (2Móz3:2-4 és Csel7:30). Hasonlóképpen láthatjuk, miként sokszorozódott meg a hatalmas elnyomás alatt álló és ínségben levő nép, hogy nemcsak százezernyi, vagy két-három százezernyi, hanem hatszázezernyi jöttek ki ebből a fogságból. S miképpen volt ez lehetséges? Íme egy csoda, mely elbűvöl minket. Tudjuk hát meg, hogy miután Isten ezen a módon tette próbára Izsák hitét és türelmét, a végén mégis beteljesítette az ígétét, mégpedig minden emberi várakozáson felül. Ez ugyanis furcsa módon történt, ember meg sem gondolhatta azt. Alkalmazzuk ezt manapság magunkra is, s gyakoroljuk, amiről a 37. zsoltárban van szó (Zsol37:10). Ha látjuk a gonoszokat és Isten megvetőit a libanoni cédrusokhoz hasonlóan növekedni, várakozunk, mert nem kell több egy szempillantásánál, és íme: eltöröltettek és kivágattak, és senki nem lát semmit azon a helyen, ahol voltak. S miért van ez így? Mert nem Istenbe lettek beültetve. Hallottuk, mit mondott a mi Urunk Jézus Krisztus: „Minden plánta, a melyet nem az én mennyei Atyám plántált, kitépetik” (Mt15:13). Ezért ne irigyeljük e világ gyermekeit, mikor látjuk őket nagyon vagyonosan, s látjuk, amint nemességben és méltóságban, és minden másban növekednek. Várjunk türelemmel, s tűrjük állapotunkat békével. Ha pedig a világ gúnyol, vagy nem vesz számításba minket, s megvet, legyen elég mindazonáltal, hogy Isten és az Ő angyalai megbecsülnek. Közben pedig várjuk meg, míg Isten beteljesíti azt, amit máshol mondott: „Az igaz virágzik, mint a pálmafa, növekedik, mint a cédrus a Libánonon” (Zsolt92:12), igaz, más módon, mert azt mondta, hogy az Úr házában tornácaiban fog szaporodni. Mikor azt mondja, hogy be lesz plántálva az Úr házába, az azt jelenti: az Úr meg fogja áldani. S innen származik a mi folytonos boldogságunk is, hogy időről időre mindig szilárdan megállhatunk, amiképpen a 112. zsoltárban meg van írva, mert Isten örökké él, s nem változik úgy, ahogyan a világ öregszik és növekszik a romlásban, hanem mindig ugyanolyan. Ezért jut a próféta is arra a következtetésre, hogy a kegyeseknek meglesz a lakóhelyük, s ha jöllehet az ember első pillantásra nem veszi észre az Isten nekik mutatott kegyelmét, a végén majd ismeretessé válik.

Eddig ezt kellett megtanulnunk ebből az igeszakaszból, és erről a különbségről, amit Mózes Ismáel nyája és Izsák nyája között tesz. Íme, az egyház kezdetei semmiség, de a vége csodálatos. E világ gyermekeinek a kezdete pedig magasztos és nemes, s minden embert lenyűgöző, de azután minden semmivé válik. S miért? Mivel nem maradnak meg Isten ígéreteiben. Ez a élet forrása, s nézzük meg, miképpen tarthatunk ki bennük mindvégig, mert ez az eszköze a világ fölé emelkedésünknek. Ez ugyanis az Istenben való öröendezésünk és az Ő atyai, velünk közölt jóságával való megelégedésünk kérdése. Ne legyünk hát olyan ostobák, hogy azzal foglaljuk el magunkat, amit most látunk a szemeinkkel. A világ mostani dolgai

ugyanis elmúlnak és szertefoszlának, ezért a láthatatlant szemléljük, mint a hit valódi természetét, amiképpen az apostol mondta. Most pedig Mózes hozzáteszi:

(Ismáelnek) *minden atyjafiával szemben (vagy a jelenlétükben) esett az ő lakása.*

Igaz, hogy ezt valaki a *lakozni* igével fordította, s a szó jelentése *elesni*, de a letelepedést, a lakozást, a házzal rendelkezést jelenti. Az tehát az igazi és valódi jelentése, hogy Ismáel nem volt messze (amint már láttuk) Ketúráh nemzetségétől, hanem közeli szomszédja maradt Kánaán földjének, ami Izsáknak lett megígérve. Persze az is igaz, hogy ott nem rendelkezett földterülettel, mert úgy illett, hogy onnan elküldjék. S ki űzte el onnan? Mert bizonyos, hogy Ábrahám halála után ott maradt volna, ha tud. Izsáknak nem volt semmije, csak az atyja botja, így nem volt semmiféle jelentős és nagy öröksége. Nem volt semmije, csak amit kölcsönbe kapott, vagy amit az ott lakók hagytak ott a távozáskor.

Ismáel tehát joggal alakíthatta volna ki a lakóhelyét, és telepedhetett volna le ott, ha úgy szerette volna. De elment onnan: vajon Istennek engedelmeskedve? Nem, mert tele volt büszkeséggel és lázadással. Ezért inkább káromolta Istent, mikor arra gondolt: engem félreállítottak, mintha nem is atyám házából való volnék. Ezért abban az országban kell maradnom, ahol születtem. Isten azonban elvitte onnan a tudta nélkül: titkos indíttatásra ment el onnan. Figyeljük meg, miképpen munkálkodik Isten a hitetlenekben: elfordítja, az egyik helyről a másikra fűjja őket.

Nem látjuk, hogy ez látványosan így lenne, de hit által úgy kell tekintenünk, hogy ebben Isten gondviselése van, s ha ezt illetően nagyon figyelmesek lennénk, bizonyos, hogy rendelkeznének erről bizonyítékkal, melyről itt olvasunk, mégpedig naponta. Hisz miképpen van az, hogy nem semmisítenek meg minket azok az örült vadállatok, melyek minden oldalról körülvesznek bennünket? Látjuk, mennyire kegyetlenek ezek, és mennyire csillapíthatatlan a mohóságuk. Mi más okból történne hát, hogy egyáltalában nem nyelnek el minket, mint azért, mert Isten elfordítja a dühüket és tudja, miképpen irányítsa őket úgy, ahogyan jónak látja? Néha egymás ellen fordítja őket, máskor úgy fogja vissza őket, mint a vasláncokra vert oroszlanokat. Figyeljük meg, hogy Isten manapság is miképpen vezeti és űzi erőszak nélkül a hitetleneket úgy, ahogyan csak akarja anélkül, hogy bármit is észrevennének – mint Ismáel korában. Mondtuk már, hogy ő semmit nem akart jobban, mint megghiúsítani és eltörölni, mint Isten ígéretét, mely Izsáknak adatott, de bármit is tett, ez nem sikerült neki. S miért? Mert ez nem volt neki felülről megengedve, s mert Isten helyezte őt arra a lakóhelyre, eltéve őt az útból, ezt mondván neki: *közel lakozol majd atyádfiaihoz*, de legyen bárhogyan is, nem fogod őket akadályozni, hanem élvezik majd azt a területet, melyet örökségül adtam nekik. Konkrétan az atyafiakról beszél, de ennek ellenére senki másra nem gondol, mint Izsákra. Ezzel mutatja meg, hogy Isten nem egy-két emberrel törődött, mikor így kizárta Ismáel, hanem mintha a nép már belakta volna Kánaán földjét. A nép, mondom, mely még meg sem született, sőt igen hosszú idővel ez után születtek.

Ez a summája hát annak, amit itt meg kell említenünk. Ennek következtében szilárdulhatunk és erősödhethetünk meg abban – valahányszor csak látjuk a gonoszokat és az Istent megvetőket (akik a halálos ellenségeink) a tajtékjukat ontani – hogy tudjuk: a mi Urunk képes megállni velük szemben és visszafogni őket kellőképpen, s majd más útra fordítja őket. Mikor pedig már úgy látszik, hogy kivetnek és száműznek minket a világból, akkor a mi Urunk majd foglyul ejti őket, bár ők nem tudják, mi módon. Röviden szólva, amit itt Ismáelről olvasunk, az a próba majd minket is utolér, ezért legyünk türelmesek, hívjuk segítségül Istent, és egyáltalán ne kételkedjünk abban, hogy Neki Önmagában is megvannak a szükséges eszközei a megmentésünkhöz, melyeket először észre sem veszünk. De térjünk most rá arra, amit Mózes Izsákról mond el. Igaz, hogy már beszélt róla, de szükséges, hogy hosszasan is beszéljünk róla. Azt mondja, hogy *Izsák pedig negyven esztendős vala, a mikor feleségül vette Rebekát*, továbbá azt is, hogy Rebeka terméketlen volt. Valószínű tehát, hogy Ismáel nősült korábban. Láttuk ugyanis, hogy Hágár, az anyja szerzett neki feleséget, s

bár az életkora nincs megemlítve, bárki könnyen kikövetkeztetheti, hogy nagyon fiatal volt. Izsák már negyven éves volt, s már akár el is gyengülhetett, mielőtt megházasodott volna. De figyeljük meg, miképpen volt késleltetve. Jegyezzük meg, hogy miközben múlt az idő, gyakran elgondolkodott a neki adott ígéretről, mely szerint a magva úgy megsokszorozódik, mint az ég csillagai, s mind a tenger fövénye, ám mindeközben nem talált magának feleséget, mert nem merészelt senkit elvenni az ország lakosai közül. S valószínűleg az Úr megmutatta neki, hogy Rebeka sokáig magtalan lesz. Mégis, mikor megnősült, úgy látszott, hogy végre Isten megáldja őt, és megszorítja a családjában. Ám a felesége meddő, méghozzá teljes húsz éven keresztül. Ha bármi efféle kísértés érne bármelyikünket, bizonyos, hogy közülünk a legjobbak is aligha állnának ellene akár csak egyetlen napon át: de könnyedén átsiklunk a Mózes által itt mondottak felett. S miért van ez így? Mivel nem gyakoroltatunk megannyi konfliktusban, sőt elkerüljük azokat, s Isten is óv minket a gyengeségünk és a bárdolatlanságunk okából. Mindazonáltal hasznos kellene húznunk ezekből a példákban, hogy amikor a hitünk próbára tétetik, nehogy teljesen tönkremenjünk. S miért? Mert térben és időben nem vagyunk olyan védettek, mint amennyire szükséges. Itt pedig azt olvassuk, hogy egy húsz éves időszakban Izsák látszólag Isten átka alatt állt, s bizonyos értelemben halott fatuskó maradt, ezért ez alatt a húsz év alatt nem remélhette, hogy gyermeke születik. Itt ugyanis nemcsak a gyermekáldás kérdése merül fel, mert mikor a férfiak és a nők egybekelnek, örülnek, ha gyermekeik születnek. Ez pedig Isten jóindulatának jele is, de Izsák esetében felmerült egy speciális ok is. Ő ugyanis nemcsak a tőle származó népre várt, hanem a világ üdvösségére is. Lássuk meg hát Jézus Krisztust, Aki bizonyos módon az ágyékában volt, mint az apostol mondja: ott ugyanis ugyanezt a beszédmódot használja. Izsák látta, hogy terméketlen, s még reménysége sem volt az üdvösségre. Ezért mondhatni átkozott teremtmény volt, aki a meredély szélén állt, hacsak nem lesz utódja. Mindeközben Isten, aki erről ígéretet tett az atyjának, látszólag kigúnyolta és hagyta, hogy szükségszerűen elsorvadjon. S amilyen gyakran a feleségére nézett, ezt gondolhatta magában: Íme, egy tükör, melyben azt látom, hogy Isten elvetett minket, nem törődik velünk, és hátat fordított nekünk, az ígérete pedig megghiúsult, mert velünk kapcsolatban nincs abban erő, vagy hatékonyság.

Lássuk meg (mondom), miképpen kellett küzdenie Izsáknak naponta az efféle támadások elhordozásával: s megfelelően kell súlyoznunk mindezeket a dolgokat (amint már mondtam). Mivel azonban nem törődünk azzal, mi célból mondja ezt el a Szentlélek nekünk Izsákról, s nem tudjuk, miképpen fordítsuk a magunk épülésére a róla itt elhangzottakat, lássuk meg: nem kellene elveszítenünk a bátorságunkat, és nem kellene, hogy egyetlen szélfuvallat ledöntsön minket a lábunkról. S miért? Mert így kellene gondolkodnunk: miképpen volt Izsák ennyire szilárdan állhatatos, mégpedig húsz évben keresztül? Nem csüggedt el, pedig úgy tűnt, hogy Isten gúnyolódik vele. Azért, mert türelmes volt, és tudta, hogy nem illik neki megszabni az időt Istennek, amikor majd teljesíti az ígéretét, hanem alá kell rendelnie magát, s meg kell adnia a tiszteletet Neki, tudván, hogy az Ő cselekedetei felfoghatatlanok, s Ő tudja az alkalmas időket és időszakokat az ígéreteinek beteljesítésére. Röviden: nem a mi dogunk törvényt szabni Neki, hanem illik csendben maradnunk és nem zúgolódnunk, ha a dolgok nem a mi szájízunk és kívánságunk szerint történnek. Akkor várnunk kell, míg befejezi a munkáját, még ha mindent ellenkezőleg látunk is. Mindazonáltal illik, hogy a hitünk megálljon az egész világgal szemben, amiképpen Szent János mondja a kánoni levelében. Mivel azonban mindez semmi, és szertefoszlik a szemünk előtt, mert mikor ezt a történetet olvassuk, azt oly hűvösen tesszük, hogy semmiféle gyümölcs sem származik belőle. Lássuk meg azt is, miért büntet Isten a hálátlanságunkért: mivel olyan kényesek vagyunk, hogy nem egy vihar, vagy erős forgószél, de egy gyenge fuvallat is azonnal megráz, s végül ledönt minket. Annál inkább illik jól odafigyelnünk az itt elhangzottakra, azaz hogy Izsák továbbra is bízott Istenben, még ha húsz éven át úgy is látszott, hogy nem lesz utóda. Az pedig, hogy kitartott, kiderül a Mózes által mondottakból: *És könyörge Izsák az Úrnak az ő*

feleségeért, mivelhogy magtalan vala, és az Úr meghallgatá őt: és teherbe esék Rebeka, az ő felesége.

Mikor azt olvassuk, hogy az Úrnak könyörgött, nem szabad azt hinnünk, hogy egyszerűen csak várta a megfelelő idő eljövételét, hanem látván, hogy a felesége terméketlen, Istenhez fordult, mint egyetlen orvossághoz. Micsoda? Úgy látszott, hogy elvesztegette az idejét, a levegőbe szórta imáit, melyek soha nem jutottak el Isten fülébe? Egy átlagember így beszélne. Ha ugyanis meghallgattatott volna, akkor vajon Isten nem jelentette volna ki a megtapasztalás útján is azt, amit megígért? Ő azonban semmit sem látott. Mikor aztán Izsák egy, vagy két éven át imádkozott, az olyan volt, mintha egy kösziklához, vagy falhoz beszélt volna, mert Isten mintha süketnek tettette volna Magát. Azaz mondhatni semmi jelét sem mutatta, hogy kedvezően bírálja el Izsák kérését, s ez folytatódott továbbra is. Mikor azonban már tíz, vagy tizenkét év is elmúlt, mi mást mondana az átlagember, mint azt, hogy jobb lenne feladni? Csodálatosan kemény és hatalmas kísértés az, amikor Isten semmit sem tesz meg a megígértekből még tizenöt év elteltével sem. S jóllehet kitért a megcselekvése elől egészen a huszadik év végéig, Izsák mégsem szűnt meg imádkozni, hanem mindig folytatta, így a könyörgése a hitének biztos jele volt. Nem a hitetlenek módjára imádkozott ugyanis, akik mindig az Isten elleni kirohanásra keresik az alkalmat, hanem a nekünk Szent Pál által lefektetett szabályt követte (még ha akkor az nem is volt leírva). Az pedig nem volt más, mint hogy a hálaadást össze kell kapcsolni az imáinkkal, teljes mértékben Istenre bízván magunkat, és csendesen várakozva olyan végkimenetelre Tőle, ami az adott pillanatban még nem látható. Ahogyan akkor is, mikor Izsák továbbra is Isten keblére vetette minden nehézségét, s az őt nyomasztó minden gondot, bánatot, fájdalmat és aggodalmat, melyek körülvették, egyszerűen mikor mindezt Istenre vetette, az a hitének biztos próbája volt.

Ezt kell tehát megtanulnunk a példájából, nehogy azt gondoljuk: Isten arra kötelezte Magát, hogy egy pillanat alatt megad nekünk mindent, amit csak megígért, hanem abban legyünk biztosak, hogy miután egyszer szólt, nem fogja majd adni semmi jelét az ígérete beteljesítésének, s úgy véljük majd, hogy az ígéretei (amint az emberek mondják), nem mások, mint szó és szél. Illik tehát olyan türelemmel várakoznunk (amire az apostol is buzdít a Zsidó levél 10. fejezetében, Zsid10:37) napról napra, évről évre, egészen életünk végéig, mintha minden a legnagyobb rendben lenne, csendben maradva, megtartván a békességünket Isten előtt mindvégig, nem pörlekedve, civakodva, Ellene zúgolódva, vagy Őt figyelmeztetve annak megfelelően, ahogy ingatag vágyaink vezetnek minket. S ennek következtében illik átültetnünk a gyakorlatba, amire az apostol hivatkozik Habakuk prófétánál (Hab2:3): ha késik is az Úr az ígéretével, várnunk kell, s a beteljesülés nem fog elmaradni. Itt két dolgot szögez le: egyrészt azt mondja, hogy az Úr ígérete nem fog késni, azaz annak beteljesülése bizonyos és kétségtelen, másrészt a megfelelő időben történik majd. Ami pedig minket, vagy az érzéseinket illeti, mondja, késlekedni fog, ezért türelemmel kell várakoznunk. Íme, így tétetik próbára a hitünk. Ha ugyanis abban reménykedünk, hogy Isten hűségese mutatkozik irántunk, s szilárdak és állhatatosak maradunk, akkor illik, hogy gyakorta imádkozzunk és könyörögjünk, mert a hit nem lehet tétlen. Röviden, ha ezen a világon szegény és nyomorult embereként kell élnünk, néhányunknak betegséggel, másoknak a szegénységgel kell küzdeni, mindenkinek pedig megannyi csapást és nyomorúságot kell elviselni, azért csak haladjunk előre, tudván: mikor hogy Isten azt ígérte: Atyánk lesz, az nem jelenti azt, hogy ez mindig szemmel látható módon fog megnyilvánulni. Valóban megadja majd nekünk az Ő jósága valamelyes ízét a szükséges mértékben, amivel megelégedhetünk, s ehhez mindig kapcsolódik majd a hitünk is úgy, hogy érezni fogjuk: amit kijelentett, azzal nem fog becsapni. *Nyisd szét a te szájad és betöltöm azt* (Zsolt81:11). Bárhogyan is legyen azonban, nekünk illik hit által várakoznunk a még nem látottakra, melyek még mondhatni távol vannak tőlünk, és lehetetlennek látszanak. Mikor pedig ilyen alapokon fogunk állni, és Isten igazságára fogunk támaszkodni megannyi nyomorúságtól sújtottan, akkor gondunk lesz arra,

hogy reggel és este buzgón hívjuk segítségül az Istent és Hozzá folyamodjunk, mert ez az egyetlen vigasztalásunk. Az tehát nem olyasvalami, ami felett könnyedén át kell siklani, mikor Mózes hosszasan értekezik arról, hogy Izsák Istenhez imádkozott a felesége terméketlensége miatt, Isten pedig meghallgatta őt. Egyrésztől ugyanis látjuk a kitartást, mellyel Izsák Istenre támaszkodott, és könyörgött Neki, másrésztől látjuk, hogy Isten nem volt süket a kéréseire. Ugyanakkor nem mutatkozott meg a legelső pillanatban. Az átlagember ugyanis azt mondaná, hogy Izsák meg volt tévesztve, mikor ily módon reggel és este Istenhez fordult, s jobb lett volna, ha felhagy ezzel. A húsz év elteltével azonban Isten hirtelen megjelent, hogy végül kimutassa: az emberek túl elhamarkodottak és meggondolatlanok a vágyaikban. Itt látjuk az okát, amiért oly gyakran káromolják az Ő nevét, amiért az emberek Őt vádolják, ha nem a mi fantáziánk szerint tevékenykedik. Ez, (azt mondom), a türelmetlenségből fakad. Azt is meg kell említenünk, hogy Izsák tudta: nagy jótétemény volt Istentől, hogy megadta ezt a végkimenetelt. Mikor ugyanis Isten kijelentette: *szaporodjatok és sokasodjatok*, akkor amint láttuk, azt annak megmutatása végett is tette, hogy sem az emberek, sem az állatok nem képesek szülni és szaporodni, csak az Ő ereje által. Ezért ne gondoljuk, hogy véletlenül történik. Így tehát a bivalyok, a lovak, és a szamarak sem képesek szaporodni, amíg Isten ki nem árasztja rájuk az áldását és a titkos erejét, mit mondhatunk az emberekről? Mi ugyanis sokkal nemesebb teremtmények vagyunk, mert Isten a saját képmására alkotott bennünket. Mikor tehát látjuk, hogy mind az emberek, mind az állatok szaporodnak és sokasodnak, emlékeznünk kell arra, hogy ez Isten Ígéjének következménye, ami az Ő szájából származik. *Szaporodjatok és sokasodjatok* (1Móz1:28), s ez még napjainkban is megmutatkozik, de ennél tovább is kell mennünk: Isten ezt az áldást és nagylelkűséget megtartotta Magának, hogy végül úgy osztogassa, amiképpen jónak látja. Látjuk ugyanis, hogy nem mindenkinek szaporodnak egyformán. Egyeseknek nincs gyermekük, másoknak egy, vagy kettő, megint másoknak akár egy tucat. Mikor tehát ezt az egyenlőtlenséget látjuk, illik elismernünk, hogy Isten speciális jótéteménye a gyermekáldás. Az is meg van konkrétan írva a zsoltárokból (Zsolt127:3), hogy az anyaméh gyümölcse (így mondja a Szentírás): jutalom. S ezen az alapon kell Hozzá folyamodnunk. Akik tehát nagyon vágnak a gyermekáldásra, azoknak Izsák példáját kell követniük. Ők ugyanis valóban ezt mondják majd: ó, bárcsak lennének gyermekeim, de az Istenre gondolat se nem említik, sőt nem is hallották. S miután ezzel Istent megfosztják az Őt megillető tisztességtől, íme ezért vonja vissza a kezét, vagy ha ad is nekik utódokat, miután profán emberek, olyan gyermekeket ad nekik, akik majd a szemüket is kivájják. Gyermekeik ugyanis olyanok, mint a fiatal kígyók, vagy tövis, melyek egészen a szívig ledöfnek. Íme, ez az oka annak, amiért oly sokaknak nincsenek utódaik, vagy ha vannak is, az csak annál rosszabbat jelent a számukra, mert nem fordultak Istenhez az áldásának elnyerése végett. Jegyezzük hát jól meg, hogy amiről itt az ősatyánkkal, Izsákkal kapcsolatosan szó van, hogy látva a felesége terméketlenségét, Istenhez fordult, tudván nagyon jól, hogy Tőle kell kérni a dolgot. S valóban, mit hoznak fel itt az emberek ezzel az áldással szemben? Ha megfigyeljük, ami meg van írva Jób könyvében (Jób 14), miszerint mikor a gyermek világra jön, az mintegy eleven képmása Isten felfoghatatlan hatalmának, amit nem lehet eléggé megbecsülni. Mert miből fogan a gyermek, s miután megfogant, miképpen él az anyja méhében? Azután miképpen jön elő onnan? Ha az ember megfigyeli mindezeket a dolgokat, ki lesz annyira ostoba, hogy kijelentse: az ember a gyermekeket a maga erejéből és a maga munkásságával fogantatja? Tanuljunk hát meg alaposan a leckét: akik összeházasodnak és gyermekáldásra vágnak, kérjék Istentől, mégpedig két okból. Először is, mert Isten ezt saját Magának tartotta fenn, amint az imént láttuk a zsoltárokból is. Másodszor, mert nem elegendő megtölteni a házat gyermekekkel, ha nem Isten kormányozza őket állandóan. Sokkal jobb lenne ugyanis, ha egyáltalában nem lennének utódaink, mint romlott, átkozott, és hamissággal teljes maggal bírni. Tanulják hát meg az atyák (emiatt) Izsák példáját követni. De jegyezzük meg alaposan

azt is, hogy Izsák nem csak az emberek természetes vágyaiból kiindulva imádkozott utódért, hanem magasabbra tekintett, azaz mondhatni rá tartozott, hogy belőle származzon az egész világ üdvössége a mi Urunk Jézus Krisztus személyében, amiről később majd még bővebben is szólnunk.

Most azonban essünk térdre a mi jó Istenünk fensége előtt, elismervén a hibáinkat, és imádkozzunk hozzá, hogy éreztesse velünk ezeket egyre jobban, s ezzel megalázva vezessen el az igazi megtérésre. S sújtson minket olyan félelem, hogy ne vágyakozzunk semmi másra, csak az összes földi vonzalomtól és vágytól való megszabadulásra azért, hogy az Ő igazságába öltözhessünk, mikor megadja nekünk a teljes tökéletességet.

A második prédikáció, 1Móz25:21-23

21. ... és teherbe esék Rebeka, az ő felesége.

22. Tusakodnak vala pedig a fiak az ő méhében. Akkor monda: Ha így van, miért vagyok én így? Elméne azért, hogy megkérdezze az Urat.

23. És monda az Úr őnéki: Két nemzetség van a te méhedben; és két nép válik ki a te belsődből, egyik nép a másik népnél erősebb lesz, és a nagyobbik szolgál a kisebbiknek.

Tegnap láttuk, miképpen tette Isten próbára Izsák hitét húsz éven át, mielőtt bármiféle utódot adott volna neki. Végül tudnunk kell, hogy nem hiába imádkozott Istenhez, látván, hogy Isten meghallgatta a kérését, mely arra vonatkozott, hogy Isten küldje el a világ Megváltóját a neki megígért mag segítségével. S íme, Izsák örvendezhet, mégpedig nem is közönséges módon. Hiszen a felesége oly sokáig volt terméketlen, de most látta teherbe esve, tehát Isten kijelentette: nem feledkezett meg az ígéretéről, s tudta, hogy az ígélet megadatott neki, mert Istenhez folyamodott érte. De újabb kísértés következett, keményebb és fájdalmasabb, mintha a felesége terméketlen maradt volna. Ő ugyanis két gyermeket fogant, akik küzdöttek és birkóztak a méhében. Ez nagyon szörnyű és természetellenes dolog volt. Ezért is mondta, hogy jobb volna meghalnia, s nem türelmetlenségből beszélt így, mintha szörnyű kínokat és fájdalmat érzett volna, és ez kényszeríti, hanem magasabbra tekintett. A méhében hordozta ugyanis a világ üdvösségével kapcsolatos összes reménységet. Időközben azonban olyan csetepatét tapasztalt meg, mintha Isten látszólag felrúgott volna mindent, s ezzel a haragjának jeleit mutatta volna. Röviden, a dolog önmagában is visszataszító, ha ekkora küzdelem és csata folyik az anyaméhen belül, s ez nem is természetes módon következett be, hanem (amint láttuk) Isten ezzel adta tudtul Izsáknak és a feleségének, hogy mindazt, ami a test szerinti magvuk lesz, nem szabad a kegyesek közé számítani, sőt inkább halálos csata dúl majd közöttük. Mikor tehát látta (ahelyett, hogy a világ üdvösségét hordta volna a méhében) Isten haragjának ezt a jelét, s mondhatni az egyház halálos ellenségeinek ördögi küzdelmét, nem érthette az egészet. Úgy fogta fel azonban, hogy ha ilyen csatát fogant, akkor ez azt jelenti, mintha Isten lenne ellene, s nagy hadsereggel jönne, és ezt mondaná: Számomra megvetendő teremtmény vagy, elvetettelek és megtagadtalak téged. Milyen állapotba került hát, mikor mindezeket képzelte? Ezért nem szabad furcsállnunk, ha ebben az aggodalomban inkább meghalni vágyik, mint megtapasztalni ezt a szörnyűséges dolgot, mely olyannyira ellentétes a természet rendjével. Mindazonáltal ebben a nagy nehézségben sem mulasztott el Istenhez fordulni. S amint megtette, azonnal vigasztaló választ kapott: nem mintha ne keveredett volna abba is némi bánat, de Isten mégis mérsékelte a számára oly fájdalmas szenvedést, s elmondta neki, hogy két nép van a méhében. Mintha azt mondta volna, hogy nem csak az általa hordozott két gyermek kedvéért történt mindez, hanem messzebbre is tekintett, mert nekik majd szét kell válniuk. S bár mindketten Ábrahám fiai voltak, s bár megmondattott Ábrahámnak, hogy az ő magvában lesznek megáldva a nemzetek, mégis szükséges volt, hogy Izsáktól olyasvalaki származzék, akit Isten kívág az egyházból, aki tehát elvettetik, ezért Isten egyházának az ellenségévé lesz. Nagyon igaz, hogy ez mind Izsáknak, mind Rebekának halálos bánattal járó fájdalmat okozott, de közben látták, hogy Isten jósága ezzel nem aludt ki, és Ő hűségeseznek mutatkozott abban, amit egyszer kijelentett. Ő ugyanis ezt mondta: *a nagyobbik szolgál a kisebbiknek.*

Ebből tudhatta Rebeka, hogy belőle kell származnia, bármiképpen is menjen ez végbe, a megígért áldott magnak. Nos, röviden ez az, ami itt el van mesélve. De minden sötétségben volna, ha nem lenne konkrétan kijelentve. Jegyezzük hát meg, hogy akik elhívást kapnak az egyházba, nem maradnak mindig meg abban, amint ennek figyelemre méltó példáját láthatjuk

Ismáelben. Ő volt Ábrahám legidősebb fia, mindazonáltal száműzték a családból, s megmondatták, hogy nincs abban helye. S ezt nem világi kincsekről, vagy birtokokról mondja, melyekkel Ábrahám rendelkezett. Volt ugyanis sok jószága, ezüstje és aranya, de nem volt egy talpalatnyi földje sem. Ez az örökség akkor hát mire vonatkozik? Csakis a lelki ígéretre, azaz arra, hogy Isten kiválasztotta Ábrahám magvát. Ez pedig nem mást jelentett, mint hogy lesz egy nép, akik az én szolgálatomra lesznek kijelölve, s a közülök származókat gyermekeimmé fogadom, majd végül összegyűjtöm őket az örökéletre. Figyeljük meg, Ismáel miképpen vettetett ki az elsőszülöttségével egyetemben az élet reménységéből, s maradt az meg csakis Izsák számára. S ugyanez a helyzet itt is Ézsau és Jákób esetében. Mindketten Ábrahámától származtak, mégis, az egyik befogadtatott, a másik elutasított: az egyik kiválasztott, a másik elvetett.

Látjuk tehát, hogy akik egy időre kerülnek be az egyházba, s viselik a kegyes és az Isten gyermeke megnevezést, ennek számíttatnak az emberek előtt, de nincsenek beírva az élet könyvébe: Isten nem ismeri őket, és nem ismeri el őket ennek. Ez arra int, hogy gőgösen ne kérkedjünk, és ne ittasuljunk meg az ostoba magabiztosságtól, ha Isten kegyesen bánik velünk, s behoz az egyházába, hanem járjunk tisztaságban, s munkálkodjunk a kiválasztásunk biztossá tételén, annak a Szentlélektől származó bizonyosságával a szívünkben, s ne csak a külső titulusban és megjelenésben bízunk, melyet színlelhetünk a világ előtt. Ez az, amit itt meg kell jegyeznünk. Emellett egy még sokkal nagyobb dolgot is megtanulunk, s ez a legfontosabb: jóllehet Isten szövetséget kötött Ábrahámmal, mindazonáltal kijelentette, hogy nem mindenki számára érvényes a kegyelmi ajánlata, hanem Őrá tartozik a választás a saját belátása szerint, a többiek pedig megmaradnak átkozott állapotukban. Ezért utal szent Pál erre az igehelyre, mint Isten titkos kiválasztására vonatkozóra, amikor is még a világ megalapítása előtt megtette a választását úgy, amiképpen jónak látta. Ez nagyon magasztos és mélyenszántó dolog, mikor azonban bővebben is ki lesz fejtve, mindenki hasznára válhat, ezért legyünk iránta figyelemmel. Ami pedig a maradékot illeti, fogadjuk el józansággal, amit a Szentírás mutat nekünk, s ne akarjunk bölcsebbek lenni annál, ami törvényes a számunkra, hanem nyugodjunk bele abba, amit Isten mond nekünk, Sőt, legyünk alázatosak, és se ne szólaljunk fel Ellene, se ne hozakodjunk elő a magunk fantáziájával, mintha Isten ellen lépnénk fel, hanem ismerjük el, hogy az Ő ítéletei végére mehetetlenek. Ne kutakodjunk tehát mélyebben, mint az meg van engedve a számunkra. Illik pedig így kezelnünk ezeket a dolgokat, hogy ami első ránézésre sötétnek tűnik, könnyebbé váljon a számunkra. Már láttuk, hogy Isten kiválasztotta Ábrahám magvát. Ha pedig valaki megkérdezné, hogy miért tette ezt, meglátja majd, hogy Ábrahám semmivel sem volt erre méltóbb másoknál, amiképpen már kellő részletességgel tárgyaltuk ezt a dolgot. Íme tehát a konkrét családnak megadott előjog nem holmi érdem folyománya, s nem is azért adatott, mert Isten talált volna bármit a személyeikben, amit előnyben kellett volna részesítenie, hisz nem voltak jobbak másoknál, hanem így tetszett Istennek. Nagyon igaz, hogy nekünk nehéz ennek a végére járni, ha a saját megítélésünkből indulunk ki. Rengeteg fanatikus létezik ugyanis, akik nem képesek elviselni ezt a tanítást, s ők jónak látták Isten ellen fellépni. De mi hasznuk származott végül ebből? Utaltunk már rá, hogy itt alázattal kell viseltetnünk, és tisztelettel viszonyulnunk ahhoz, ami el van rejtve előlünk. S valóban, szent Pál ebben is jó példát mutat nekünk. Ahelyett ugyanis, hogy vitatná a dolgot, így kiált fel: milyen csodálatosak Isten ítéletei! Íme, szent Pál is teljesen megdöbben ezen – ő, aki elragadtatott a harmadik édig, és látta Isten ama titkait, melyeket nem volt szabad az embernek kimondani. Ha tehát Szent Pál, aki – ahogyan emberi kifejezéssel mondanánk, – megjárta az angyalok társágát, ezt a dolgot csodálatosnak találta, és teljességgel elámult, mi lesz azokkal a kuktákkal, akik alig nyaltak fel a nyelvük hegyével akár csak egy szót is a törvényből és az evangéliumból, de mégis túllépnek szent Pálon? De mégis megtalálhatjuk ezt a gőgöt sokakban. Ami minket illet, térjünk vissza ahhoz, ami mutattatott nekünk: *Sőt inkább kicsoda vagy te, óh ember.* Mikor tehát összehasonlítást

teszünk Isten és saját magunk között ekképpen: kicsoda Isten? – akkor miféle határok közé szorítjuk be Őt? Elménk korlátai közé? Mikor fél unciányi értelmünk van, Isten viszont bármikor az egész világot porszemként szorítja az öklébe (Ézs40:15), ég és föld be nem fogadhatja, végtelen hatalommal, végtelen igazsággal és bölcsességgel és felfoghatatlan tanácsvégezéssel rendelkezik, de mindezek ellenére mégis megteesszük Őt az ostoba fantáziálásunk tárgyává. S meddig megy ez el? Sőt, kik vagyunk mi? Emberek, mondta szent Pál. Ezalatt azt értette, hogy egyáltalában semmik vagyunk. Mintha ezt mondta volna: miképpen kérkedhetsz annyira, hogy Isten feneketlen titkait mered kutatni, hiszen te nem vagy más, mint agyag és trágya? Aztán mi a te értelmed? Tele vagy bűnnel és romlottsággal, szerencsétlen vak, s mégis azt akarod, hogy Isten adjon neked számot, s arra a következtetésre jutsz, hogy ha szerinted nem jól és ésszerűen cselekszik, akkor vádolhatod, és az Ő kezét a te korlátaidnak kell visszafogni? Figyeljük meg ezt az intést a legelső helyen, és vegyük észbe, amit a mi Urunk Jézus tanít nekünk, nehogy félremagyarázzunk valamit, hanem figyeljünk és nyissuk meg a füleinket arra, amit tetszett neki a tudunkra adni, de óvakodjunk attól, hogy túllépjünk azon. Nincs nagyobb és szörnyűsegebb szenvedély ugyanis annál, mint mikor többet akarunk tudni annál, amit Isten mutatott meg nekünk. Emellett jó eséllyel belegabalyodunk, ha minden érzékszervünkkel és értelmünkkel ennek látunk neki. Ez mindig csak még mélyebbre visz minket a labirintusba, és összezavar, amíg Isten nem mutatja meg nekünk az utat.

Jegyezzük hát meg ezt, azaz mondhatni figyeljünk oda arra, amit Isten tár elénk, ha pedig egyszer becsukja a száját, kapjuk el és tartsuk fogva az értelmünket, s ne igyekezzünk többet tudni, mint amennyit kijelentett nekünk.

Látjuk tehát, miképpen volt Ábrahám törzse a világ többi részével szemben kiválasztva azért, mert Isten így döntött. Ez azonban nem minden: mert szükséges volt, hogy a szabad választását meg is erősítse a számunkra. S ezt mutatja itt be nekünk a két testvér személyében. Hiszen látjuk a Jákóbot és Ézsaut hordó Rebekát: vajon jobb volt az egyik a másiknál? Szent Pál, ezt az igeszakaszt magyarázva mondta: „még meg sem születtek” (Rm9:11). Miképpen szerezhettek volna hát kegyet és kegyelmet Istennél az érdemeikkel? Jákób sem tett ugyanis több rosszat, vagy jót, mint Ézsau. Miért tette hát meg őt Isten a nagyobbaknak? Nem illik mélyebben kutakodnunk ebben a dologban, mint bámulattal csodálnunk Isten titkos tanácsvézését, amivel a jótetszése szerint egyeseket kiválasztott, másokat elvetett. Figyeljük hát meg, miképpen ad Isten még nagyobb dicsőséget és szépséget a kegyelmének, amivel Jákóbot Ézsaut megelőzve kiválasztotta. Hiszen megtehetette volna Jákóbot is elsőnek, mikor a gyermekek előjöttek az anyjuk méhéből. Mindenki megértheti, hogy ez nem véletlenül történt, amiképpen a Zsolt22:10-ben olvassuk: „te hoztál ki engem az anyám méhéből”.

S Isten páratlan hatalommal lépett fel, mikor a gyermekek világra jöttek. De akkor miért nem engedte, és rendelte úgy, hogy Jákób már a születésétől birtokolja az elsőszülöttségi jogot? Azért, mert Ézsaut száműzni akarta az egyházból, Jákóbot pedig megtartani abban, hogy atyja, Izsák és Ábrahám nyomdokaiba léphessen. De akkor miért húzza őt vissza Isten, s teszi a bátyja alárendeltjévé a természet törvénye alapján, majd emeli mégis később fölé? Ebben látjuk, hogyan zár ki Isten minden emberi dicsőséget, hogy minden magaslat ledőljön, és az emberek ne hozzanak semmi sajátot, hogy végül azt mondhassák: ezt és ezt a jó dolgot én magam értem el, a saját munkálkodásommal szereztem meg magamnak. Itt látjuk azt, amit már érintettem, azaz mondhatni, amit mintegy tükörben látunk, hogy mindazok, akik az egyházból valók, nem a saját erényeik folytán jutottak oda, s nem az érdemeikkel szerezte meg ezt a kegyet, hanem Isten választotta ki őket, még mielőtt megszülettek volna. Ez hát röviden az, amit ebből az igeszakaszból meg kell jegyeznünk. Itt azonban valaki táplálhat kételyt: Mózes ugyanis konkrétan kimondta, hogy ez két népre terjedt ki, s nemcsak Jákób és Ézsau vonatkozásában dült a harc, hanem a követőik, és

utódaik között is. S noha ez így van, Jákób sok leszármazottja mégis elvetettek. Mert az áll fönn, amiről itt van szó, azaz hogy Jákób törzse és leszármazottai a kiválasztottak és Ézsaué az elvetettek. Mégis, bárki láthatja, hogy Jákób leszármazottai közül a legtöbben elutasították Istent, ezért Ő elkorcsosult gyermekeknek, egy parázna fiainak jelentette ki őket, s mivel paráznaságból származtak, egyáltalában nem tartoztak Hozzá, ezért hiábavaló volt a számukra dicsekedni az Ő nevével. De hogyan lehet mindezt összeegyeztetni? Jegyezzük meg, hogy Isten azért tárja mindezt Jákób és Rebeka szeméi elé, hogy megmutassa nekik, milyen helyzetben és állapotban kell lennie az egyháznak. Isten ugyanis néhány szóban bizonyosságot tesz nekik arról, hogy ennek az egyháznak Jákóbtól kell származnia, de nem minden általa testileg nemzettnek kell beletartoznia, hanem elegendő annyi, hogy ő maradt meg abban, mert Isten tartotta meg benne, Ézsau pedig idővel kiűzetett, amint azt majd látjuk. Ezt jobban megértjük abból a magyarázatból, amit szent Pál ad (Rm9:6), mikor így fogalmazza meg a mondatot: *nem mindnyájan izráeliták azok, kik Izráeltől valók*, azaz mondhatni nem az Isten népéből valók. Neki ugyanis két neve volt, úgymint Jákób és Izrael. Ez a tény abból látható meg, hogy még a gyermekek születése előtt Isten elkülönítette egyiket a másiktól, s megmutatta: nem egy testből valók. Így nem is egyesültek, hanem az egyik megtarttatott, a másik elvetetett. Szent Pál tehát jól megértette, hogy nem minden Jákóbtól született volt Isten kiválasztottja, mert visszaküldött minket a kezdetekhez, s azt mondta, hogy Isten titkos tanácsvégzése különítette el az egyiket a másiktól, aminek okát nem vagyunk képesek felfogni és kimondani, mert (ahogyan már mondtam) Isten fenntartotta Magának a választás szabadságát. Ezért legyen elég, hogy az egyház Jákób törzséből származik, de nem mindenki kerül be abba. Korábban mondtuk, hogy Ábrahám eme törzse kettős kegyelemben részesült. Az egyikben akkor, mikor Isten kijelentette: valamennyiük Atyja lesz. A körülmetélkedés is közös volt valamennyiük számára. A körülmetélkedés nem volt hiábavaló, mert a bűnbocsánatról, és arról az igazságról beszél, amit minden istenfélőnek meg kell kapnia az Úr Jézus Krisztuson keresztül. Így Ismáel is, aki – ami a dolog isteni oldalát illeti – körül volt metélve, azaz megkapta a sákramentumot, mely biztosította őt arról, hogy Isten a gyermekei közé számlálta, azaz Jézus Krisztus tagjává vált, s Ádámtól származó átok eltöröltetett. Mindez azonban semmi hasznára sem vált. S ugyanez mondható el Ézsauról, és minden hozzá hasonlóról is, de akárhogyan is volt, nem szabad lenéznünk az Ábrahám egész törzsének megadott jótéteményt, hisz ma, mikor arról a felbecsülhetetlenül nagy jótéteményről beszélünk, amit Isten megadott nekünk az evangélium prédikálásával, akkor is látjuk, hogy ez mindenkire válogatás nélkül szól. Az emberek azt fogják mondani: Isten rendkívüli kegyelemmel viseltetett irántunk, mert megvilágosított minket az Ígéjével, hogy ismerhessük az üdvösség útját. Emellett látjuk, hogy mások a sötétségben és a zűrzavarban tévelyegnek, mintha Isten megfedkezett volna róluk, és teljes mértékben elvetette volna őket. Íme a pápisták, jóllehet tele vannak göggel és lázadással, a Sátán mégis ide-oda veti őket, s nem ismerik sem az utat, sem az ösvényt. Minket viszont Isten naponta hívogat, s említi a szövetségét azért, hogy tudhassuk: Ő könyörületes irántunk, s valódi bizonyossággal hívhatjuk Őt segítségül, nem kételkedvén abban, hogy Ő lesz a mi Atyánk. Íme hát a jótétemény, amit nem szabad lebecsülnünk. Azonban mégis nagyon sokan vannak, akiknek ez nem jelent mást, csak a kárhozatot. Annál nagyobb hát a hálátlanságuk, ha lázadókká válnak Istennel szemben és megtagadják annak az atyai jóindulatnak az elfogadását, amit kínál nekik. Így tehát adott a már ránk ruházott jótétemény, hasonló ahhoz, amiben Ábrahám törzse is részesült. Volt azonban egy második kegyelem is, amit korlátoznunk kell: Isten azokat választotta ki ebből a törzsből, akiket jónak látott. Izsákot Magához fogadta, de Ismáelnek nem volt helye az Ő házában. Egy időre joggal lehetett őt az Ő háza tagjának tekinteni, de végül kivágatott. Ennyit mondhatunk Ketúráh gyermekeiről, s Ézsaut is, noha elsőszülött volt, Isten mégis kizárta. Lássuk hát meg a második kegyet is Ábrahám családjában: Isten azokat választotta ki Magának, akiket jónak látott. Jákób volt ugyanis mintegy a gyökere a későbbi

törzsnek. S lássuk meg azt is, hogy a választottak mind miért az ő személyében voltak kiábrázolva. Isten azt mutatta be, hogy nem maguktól, hanem az Ő általa nekik adott jószág folytán lettek azzá, hogy ne dicsekedhessenek a kiválasztással, mint sajátjukkal, hanem ki lettek jelölve arra a világ teremtését, következésképpen a születésüket is megelőzően. Ezért kapcsolja ehhez az igehelyhez szent Pál a teljesebb kijelentés érdekében Mózes bizonyosságát is: *könyörülök, a kin könyörülök, kegyelmezek, a kinek kegyelmezek* (2Móz33:19). Hiányos és szándékos beszédnek tűnik ez, de nagy fontosságú. Ugyanazt jelenti ugyanis, mintha Isten ezt mondta volna: Tudom, kit fogok elvetni, s nincs rá ok, hogy bárki könyörögni jöjjön ebben az esetben, mert ez az én szabadságomban foglaltatik. Mikor a saját közbeszédünket vizsgáljuk meg, abban semmi homályos nincsen. Ha ugyanis egy ember azt mondja, megteszem azt, megteszem, azaz mondhatni megcselekszem, amit jónak látok, azzal megmutatja, hogy nem veti alá magát senkinek, azaz nem köteles senkinek sem feltárni az elgondolását és a célját abban, amit meg kell tennie. Így mondja Isten is: *könyörülök, a kin könyörülök*, mintha ezt mondaná: a könyörületem nem függ sem ettől, sem attól, az okát nem szabad semmi másban keresni, mert nem állok egyetlen törvény alatt sem. Én ugyanis tudom, mit kell tennem, emellett lesz helye a könyörületemnek, s könyörülök, akin könyörülök. Azaz, nem jelölök ki senkit, aki méltó arra, mert egy sincs ilyen. Ám mégis könyörületes leszek egyesekkel, akiket kiválasztottam. Figyeljük hát meg, mennyire pontosan beszélt Isten, s ez lerombol minden emberi feltételezést, becsapja az ajtót a kíváncsiság előtt, s korlátot szab az előítéleteknek. Nekünk egyszerűen csak tisztelni kell Őt, meghagyván Neki mindazt, amit Magának tartott fenn. Ezért ha üdvözít valakit, azt az Ő ingyenes jószágából teszi, mikor pedig elítélt valakit, akkor nem szabad megpróbálnunk ugatni Isten ellenében, hanem csukva kell tartani a szánkat, amíg nem az Ő dicsőítésére nyitjuk meg azt. Jegyezzük meg: ezt Mózes akkor mondta, mikor a nép már megsokszorozódott, Isten pedig már kihozta őket Egyiptomból. Íme, az egyház Jákób törzséből származott. Ugyanabból a terméketlen házból, mely mondhatni pusztaság volt, Isten ily hatalmas sokaságot hozott elő, ami közismert csoda, s beteljesítette az ígéretet, miszerint *Ábrahám magva olyan lesz, mint az égnek csillagai*. Vajon ez nem isteni színielőadás volt az embereket illetően? Isten mondta erről a tömegről: megtartok közülük annyit, amennyit jónak látok: *könyörülök, akin könyörülök*, és senki ne kérdezze ennek okát. Valóban igaz, hogy Istennek volt oka, de ebből nem következik, hogy mi is képesek vagyunk azt felfogni, vagy hogy át kell törnünk a korlátainkon, bele az Ő titkaiba. Tudnunk kell hát, hogy a magunk vonatkozásában nincs más ok, csak Isten tanácsvégezése, s mindannyiunk számára minden vonatkozásban ennek kell lennie az igazságosság, a bölcsesség és az egyenlőség szabályának. Lássuk hát meg, mennyire egyezik szent Pál magyarázata az itt elhangzottakkal: két nép volt Rebeka méhében, és a belőle származó két nemzetet el kell különíteni. Olyan volt ez, mintha Isten tett volna bizonyosságot arról, hogy ennek az elválásnak meg kell lennie, ám Jákób törzsének mégis áldottnak kell maradnia. Nem kivétel nélkül mindenkinek, hanem azoknak, akiket Istennek tetszett Magának megtartani, azaz a világ teremtése előtt kiválasztani. Ez tehát a summája az itt elhangzottaknak. De mielőtt továbbmennénk, jegyezzük meg az itt elhangzottakat, miszerint a fő dolog, amit meg kell jegyeznünk, hogy az üdvösségünkért minden dicséretet Istennek kell tulajdonítani. Mert hát mi is az egyház gyökere és kezdete? Isten kiválasztása. Figyeljük meg mire hív el minket Mózes szent Pál magyarázata szerint: a szöveg itt is a legvilágosabb. Itt ugyanis nincs kérdés holmi földi, vagy mulandó örökségről: az örök élet az, amiben Ábrahám reménykedett, s amit meg is kapott az ígéreten át. Most nézzük meg Jákób, mint örökös, s miért is az? Azért, mert befurakodott Isten kegyeibe, vagy, mert megvásárolta bármi magával hozott dologgal is a kegyet? Nem így történt. Tekintsük hát Mózes szövegét mindennemű magyarázkodás nélkül, ami kellőképpen kimutatja, hogy az egyház tisztán Isten kegyelméből származik, s a teljes dicséretet az üdvösségünkért Neki kell fenntartani. Mindenesetre azok felforgatják és elsötétítik ezt a tanítást, akik azt mondják, hogy noha Isten nem látott semmi

érdemeset Jákóbban, mégis előre tudta, hogy később érdemessé válik majd. Ezért mondják, hogy ő kiválasztatott, míg Ézsau elvetetett. Röviden, miután ezeknek a kutyáknak a sokasága nem meri nyíltan és kerek-perec tagadni Isten kiválasztását, ezért azt akarják, hogy legyen annak felsőbbrendű oka, ami nem más, mint az Ő eleve ismerése. S mi ez az eleve ismerés? Az, hogy Isten előre látja, milyen lesz majd egyen egyenként mindenki, s azokat választja (mondják), akikről előre látja, hogy jó természetűek és szeretetteljesek. Ezért nem is csoda, ha másokkal szemben ezeket fogadja el, mert Ő ismeri a jót, ami egyelőre még nem látszik, de eljövendő. Az efféle emberekben azonban egy cseppnyi istenfélelem sincs, mert nyíltan káromolják a Szentlelket, Aki szent Pál szájával szólt, s úgy gúnyolják a szent Pál által mondottakat, mintha az holmi mese volna. Ha ugyanis valaki elfogadja az ő megoldásukat, akkor szent Pál tudatlan és ostoba emberként beszélt, hiszen úgy gondolkodott, hogy sem Izsákban, sem Ézsauban, sem Jákóbban nem volt még semmi jó, sem rossz, mindazonáltal Isten az egyiket kiválasztotta, a másikat elvetette. Könnyű lesz azonban választ adni ezeknek a fanatikus embereknek. S hogyan? Nos igaz, hogy nem volt még sem jó, sem rossz, azonban léteznie kell vagy jónak, vagy gonosznak, amit Isten előre látott. Szent Pál pedig ezt igaznak előfeltételezi, azaz hogy mi valamennyien kárhoztatás alatt vagyunk, s amíg Isten ki nem választ minket, megmaradunk méreggel teljes kígyóknak. Nincs más bennünk, csak Isten haragja és bosszúállása, így teljességgel össze vagyunk zavarodva, s telve vagyunk méreggel és romlottsággal.

Íme, itt van Jákób, valamint Ézsau esete. Mert mi mást találunk Ádám fájában, mint romlást? Fertőzöttek vagyunk hát Isten előtt, s miután a gyökér átkozott, romlott, és teljességgel rothadt, a gyümölcsök is szükségszerűen azok. Mikor tehát Isten meghagy minket olyanoknak, amilyenek vagyunk, akkor szükségszerűen valamennyien elpusztulunk, s nem marad fenn senki, mert mindenki elvész és megemésztetik.

Röviden, az a tanítás meglehetősen általános a Szentírásban, hogy valamennyien a harag gyermekei vagyunk. Ebből pedig következik, hogy nem volt különbség Ézsau és Jákób között, s Isten az egyiket a másiktól nem abban különböztette meg, hogy talált, vagy előre látott valami jót akár az egyikben, akár a másikban. Mert mi mást láthatott volna előre, mint Ádám romlott tömegét, mely nem terem más gyümölcsöt, mint átkot? Így tehát az egyikben ugyanazt látta előre, amit a másikban is. Ebből viszont következik, hogy Ő helyezte bele Jákóbbba, amit talált benne, s Ézsaut pedig meghagyta olyannak, amilyenek született. Lám ezért mondja a Szentírás máshol is: „kiválasztott minket Ő benne a világ teremtése előtt, hogy legyünk mi szentek és feddhetetlenek Ő előtt” (Ef1:4). Nem azt mondja: Isten előre látta, hogy nekünk szenteknek kell lennünk, hanem épp ellenkezőleg. Minden szentségünket és igazságosságunkat, minden bennünk található jót ebből a gyökérből származtat, tudniillik Isten kiválasztásából. Ezért járunk az Ő félelmében, ezért van bennünk némi épség, s ezért van bennünk némi buzgóság és vonzódás a jó megcselekvésére. Ha pedig ez így van, akkor világos, hogy Isten semmit sem látott bennünk előre. Hisz vegyük el a kiválasztást, s mi marad vissza akkor? Amint már mondtuk: teljes mértékben elveszettek és átkozottak maradunk. S nem ok nélkül: Isten ugyanis nem látott bennünk mást, csak romlást. Emiatt kellett minket elvetnie és megtagadnia, mert meg van írva: megbánta, hogy embert teremtett. Íme, ez minden, amivel a magunk részéről előhozakodhatunk. Nagyon is komolytalan ostobaság tehát azt mondani, hogy Isten azért választotta ki az övéit, mert előre látta, mivé lesznek majd utóbb. Úgy kellett ugyanis történnie, hogy Ő helyezte beléjük mindazt, ami jó bennük, mivel Ő választotta ki őket. Jegyezzük hát meg az első lépést, amivel kezdenünk kell: semmiben sem különbözünk másoktól mindaddig, amíg Isten meg nem különböztet minket. S jegyezzük meg azt az okot is, amiért szent Pál eltöröl minden dicsőséget, amit az ember magához ragadhatna. Ki különböztetett meg téged? – kérdezi. Csak ezzel az egy szóval dönt porba és tesz semmivé minden büszkeséget. S miért? Mid van (kérdezi), amit ne kaptál volna? Ezzel megmutatja, hogy az emberek nem képesek megválasztani a helyüket, s azt mondani:

hajlamossá teszem magam a jó megcselekvésére, így Isten megkönyörül rajtam, én pedig kegyelmet nyervén Tőle jószándékú leszek és így készülök fel a szolgálatára. Nos, szent Pál mindezt kizárja annak kimondásával, hogy valamennyien kivétel nélkül elveszettek vagyunk, akiket a pokol örvényének kell elnyelnie, hacsak Isten nem kegyeskedik megkülönböztetni minket. Íme, abból fakad minden méltóságunk és kiválóságunk, hogy Isten kegyeskedik kezet nyújtani felénk. Emellett ragaszkodjunk szilárdan ehhez az alapelvhez, és alkalmazzuk ezt a teljes tanítást, melyet abból a célból tekintettünk át részleteiben, hogy meglássuk, miképpen állít elénk tükröt Isten Ézsauban és Jákóbban. S elégedjünk meg azzal, hogy ez a két személy a számunkra lehet két élő képmás annak megmutatása végett, hogy a világ önmagában véve hasonló állapotban van: az egyik megkapta az elhívást, a másik pedig nem, mert így tetszett Istennek. Sőt, amint megjegyeztem, Jákób volt a fiatalabb, s inkább úgy tűnt, neki kell alávetetnie a testvérének a természet rendjének megfelelően. Mindazonáltal vegyük észre, hogy ő került az elsősülöttet megillető helyre, s Ézsau nemcsak mögé került, de teljességgel el is vettetett. Végére ugyanis nem maradt sem helye, sem része az egyházban. Ez a dolog nagyon jól elénk tárja, hogy Isten mindig is bűnösnek tartana minket, s kérdés sem lehet arról, hogy bármivel Isten elé járuljunk a sajátunkból, hogy ott önmagunkban bízzunk, mintha lenne bennünk bármiféle érték, vagy méltóság. Isten ugyanis nem tagadja meg Önmagát: mindazonáltal itt mutat bizonyos féle ellentmondást és ellentétességet. Ő rendelte el ugyanis, hogy a ház elsősülöttje legyen a családfő. Ő szabta ki ezt a törvényt, most azonban felfüggesztette azt. Mindez azonban nagyon jól feloldható, ugyanis Isten felette áll az Ő közönséges törvényének, s megváltoztathatja azt, ami az általános szabályok alapján megszokott dolog. S teszi ezt abból a célból, hogy megtudhassuk (amiképpen szent Pál is mondta a Rm9:16-ban), hogy nem azé, aki akar, se nem azé, aki fut, hanem a könyörülő Istené. Mikor pedig szent Pál azt mondta, hogy nem azé, aki akar, se nem azé, aki fut, az alatt nem azt értette, hogy van bennünk magunktól is valamennyi jóakarat, hisz máshol kijelentette, hogy *azt is Isten adja* (Fil2:13). S nem is úgy értette, hogy mi képesek vagyunk önmagunkat kényszeríteni, hanem azt mutatta meg, hogy az embereknek semmijük sincs, így semmit sem vihetnek Istenhez. Nincs tehát semmi más, mint egyedül az Ő kegyelme. Ha ugyanis az embereknek volna bármijük ezzel szemben, akkor léteznie kellene az érdekeltségek szétválasztásának, s tudni kellene, mi származik Istentől, és mi az emberektől. S akkor mondhatnánk, hogy nem mindenünk kizárólag Isten kegyelméből származik, hanem ott lenne a jóakaratunk, a jó futásunk, és a jó buzgóságunk. S az emberek beszélhetnének így. Szent Pál azonban itt érvénytelenít mindent, amivel az emberek maguktól előhozakodhatnának, s megmutatja, hogy semmi más nem uralkodik, csak Isten kegyelme. Nagyon igaz, hogy sokan tesznek erőfeszítéseket, sőt felhozzák a zsidók példáját, akik úgy fel voltak fuvalkodva az ördögi gögtől, mint a varangyos békák, azt képzelvén, hogy Isten mondhatni a kötelezettjük, ezért a cselekedeteik alapján igaznak nyilvánítatnak. Ezzel azonban becsapják önmagukat, s nem tesznek mást, mint inkább hátrafelé, semhogy előre mennek. Mikor az emberek így gondolkodnak magukról, azzal bizonyosan megfosztják Istent az Ő dicsőségétől. Ügyeljünk hát meg ezekre a szentségtörőkre, sőt a náluk is rosszabbakra, mert amíg Isten meg nem újít minket, addig bármiféle kegyes látszatot is keltünk, bizonyos, hogy nincs bennünk más, csak áporodott bűz, s csak hitvány férgek leszünk Isten előtt.

Ne állítsuk tehát azt, hogy képesek vagyunk akarni, vagy futni, mert Istenre tartozik, hogy ránk találjon, mint elveszettek, a kimentsen a feneketlen veremből, elválasztván ezzel minket azoktól, akik velünk együtt elveszettek, s akikhez hasonlítottunk. Mert, amint már mondtam, az egész emberiség állapota egyféle. Igaz, hogy egyesek a harag gyermekei, mások pedig Isten áldottai. Ám honnan származik ez a különbség és ez a szétválasztás? A kegyelemből. S nem szabad tovább kérdezősködnünk, hanem meg kell elégednünk egyedül ezzel az Ígével mindenféle okoskodást mellőzve.

Figyeljük hát meg, mi okból vettetett ki az elsőszülött a helyéről, s közben Jákób, aki az alárendeltje volt, miképpen állítattott az ő helyére, sőt vált az egyetlen örökössé. Mikor Malakiás próféta beszélt erről (Mal1:2), akkor megfeddte a zsidókat a hálátlanságukért. Igaz, hogy ez külső jel volt, hogy Isten Jákóbot választotta Ézsau helyett, mert a Kánaán földjét neki adat örökségül, Ézsaut pedig messzire, a hegyek közé küldte, de nem ez a mondat az, amelynél a próféta megáll: ő valami sokkal magasabb rendűre tekintett.

Szent Pál is, mikor ezt a bizonyosságát tette, látván, hogy Isten Jákób törzsét vette Magához, mindezt a pusztá kegyelemnek tulajdonította. A próféta azonban ezt kérdezi: Avagy nem atyjafia vala-é Ézsau Jákóbnak? Mintha ezt mondaná: tele vagytok büszkeséggel és makacssággal, sőt majd kipukkadtok tőle, s mégsem átaljátok azt mondani: Ó, mi vagyunk Ábrahám kiválasztott és szent törzse, mi vagyunk az egyház, mi vagyunk a nép, amelyet Isten kiválasztott és megszentelt, de honnan veszitek ezt (kérdezi)? Avagy nem atyjafia vala-é Ézsau Jákóbnak? Látjátok a testvéreiteket az idumeusokat: ők vajon Isten népe? Azt mondjátok, hogy elidegenedtek az egyháztól, és bár körülmétkedtek, Isten mégis elvetette őket. De honnan veszitek ezt (kérdezi)? Ki különítette így el őket? Ha korról korra nézitek, nagyon jó, meglátjátok majd, miképpen vagytok Jákób gyermekei. De könnyörgöm, ki gyermeke volt Ézsau? Nem Ábrahámától és Izsáktól származott ő is, hozzátok hasonlóan? Itt azonban nemcsak a Kánaán földjéről beszél, hanem tovább is megy, és kimondja: *szerette Jákóbot, és gyűlölte Ézsaut*. S ez a szeretet, mellyel Jákób iránt viseltetett, vajon honnan származott? Bizonyos, hogy (amint említettük) önmagában véve Jákóbot nem fogadhatta volna el. Hisz ő is a harag gyermeke volt, és nem hozott magával semmit sem az anyja méhéből, csak azt a borzasztó átkot, mely az egész emberiséget sújtotta. Isten ennek ellenére szerette őt. Isten nem a romlottságot szerette, mert tudjuk, hogy gyűlöli a bűnt. De akkor hogyan szerette Jákóbot? Úgy, hogy kimenekítette a pusztulásból, amibe beleszületett. S miért gyűlölte Ézsaut? Nos, nagyon igaz, hogy jó oka van Istennek az egész emberiséget gyűlölni, mert amint már mondtuk, nincsen más bennünk, csak vétkek és romlottság. De ha tovább is megyünk, megkérdezhetjük: mielőtt Isten megteremtette a világot, mielőtt Ádám elbukott, mimódon van, hogy Isten szeret, vagy gyűlöl? Itt azonban csendben kell maradnunk, nem szabad felemelnünk a szarvainkat. Mit nyerünk ugyanis, ha vitába szállunk Istennel és kérdezősködünk? Biztos, hogy köveket zúdítunk a saját fejünkre, mert azok nem ide- vagy amoda esnek le, és nem érhetik el Isten fenségét, hanem a saját kobakjainkra hullanak vissza, összezúzván minket. Nos, ezt nyerjük, hogy teli torokból káromoljuk Istent, mert azzal csak dárdákat és köveket hajigálunk fel a levegőbe. Azok azonban nem fogják Őt elérni, hanem inkább minket fognak megsebesíteni és átdöfni, ezáltal megmaradunk a saját magunk meggondolatlanságában és elbizakodottságában. Elégedjünk hát meg azzal, amit Isten közölt, azaz hogy Ézsaut gyűlölte, Jákóbot pedig szerette. Arról pedig Jákób gyermekei is meggyőződtek, hogy nem volt semmijük sem, amivel önmagukban dicsekedhettek volna, s nem maradt más hátra a számukra, mint elismerni Istennek azt a nagylelkű és bőkezű jóságát, mellyel irántuk viseltetett, s melyre senki sem találhatott más okot, mint hogy ez így tetszett Neki. Mindazonáltal tele voltak istentelenséggel Isten ellenében, s maguknak akarták kisajátítani ezt az előjogot. Isten azonban megmutatta nekik, hogy nem az övék, s ha Őt az Atyjuknak tartják, akkor a gyermekeivé kell válniuk. Ezzel azonban arra kapunk intést, hogy jóllehet az üdvösségünk egyedül és kizárólag Isten kegyelméből származik, s mindenestől abban foglaltatik, ebből azonban nem következik, hogy ennek árnyékában szabadjára engedhetjük magunkat a gonoszságra és átadhatjuk magunkat annak. Léteznek azonban gazemberek és kutyák, akik Isten ellen ugatnak, s vannak disznók, akik felforgatják a kiválasztásnak ezt a tanítását a szabados és ledér életmódjukkal. Kétfajta ellensége van ugyanis ennek a tanításnak. Vannak olyanok, mint a kutyák, és vannak olyanok, mint a disznók. Kik tartoznak az első csoportba? Ők ugatnak, és kimutatják a fogaikat, s dacolnak Istennel a gonosz kérdéseikkel, ahogyan manapság látjuk azoknál a gazembereknél, akiknek a

legcsekélyebb skrupulusaik sincsenek darabokra tépni a Szentírást, hogy megrontsák, kiforgassák, meghamisítsák és megmásítsák az egészet, s ezzel elsötétítsék, azaz semmivé tegyék Isten kiválasztását. S figyeljük csak meg, miképpen teszik gyűlöletessé ezt a tanítást. Azt mondják ugyanis, hogy akik a kiválasztásról beszélnek, nem tesznek többé semmi különbséget a jó és a gonosz között, ami által Isten is igazságtalanná válik, mert ha különbséget tesz az egyes emberek között, akkor igenis van Nála személyválogatás. Íme így ugatják ezt a tanítást a kutyák és fenik rá a fogaikat. S ott vannak a disznók, akik nem mernek efféle dolgokat mondani a tanítással szemben, de igenis kimondják: Nagyon jó, ha én kiválasztott vagyok, akkor tehetek annyi rosszat, amennyit csak akarok. Isten ugyanis tudja, miképpen tartson meg engem, így soha nem fogok elveszni. Ha viszont elvetett vagyok, minek kínoznám magam annyit a jó cselekedetekkel, hiszen soha nem üdvözülhetek. Ezek tehát nemcsak azért jönnek, hogy felöklendezzék az cáfolataikat Isten igazságának a felforgatása végett, de még tocsognak is azokban, s vadállatok módjára megmaradnak a bűneikben. Nekünk azonban mind az egyiktől, mind a másoktól óvakodnunk kell. S amint említettem, ezért mutatja meg Malakiás próféta a népnek, hogy mindaz, amit Isten tett velük, az Ő pusztaság és ingyenes nagylelkűségéből fakad, s ezzel buzdítja őket a szent életre. Miután tehát megmondatott nekünk, hogy Isten az üdvösségünk szerzője, így mi nem tudunk semmit sem előhozni ennek a dolognak a javára, sőt mindig az Ő felügyelete alatt kell maradnunk, s Neki kell tökéletesítenie és befejeznie azt, amit elkezdett. Ezért ne az legyen a célunk, hogy szabadjára engedjük a vétkeinket, hanem hogy megmaradjunk az Ő félelmében.

S valóban, mikor szent Pál azt mondta, hogy ezek rejtett dolgok, és felfoghatatlan titok azt tudni, hogy ki Isten gyermeke, hozzátette: „Álljon el a hamisságtól minden, a ki Krisztus nevét vallja” (2Tim2:19). Jegyezzük hát meg, hogy Isten nem adott okot a gonosz cselekvésére, mikor érdemeinkre való tekintet nélkül kiválasztott minket. Mikor pedig fenntart pusztán az Ő jósága által, azt abból a célból teszi, hogy tiszteljük Őt, s még nagyobb körültekintéssel járjunk. Ezért térjünk vissza ahhoz, amit már említettünk: abból a célból választott ki minket, hogy legyünk Előtte szentek és feddhetetlenek. Igaz, hogy nem azért választott ki minket, mert eleve ilyeneknek talált, hanem miután kiválasztott, akkor vált céllá az, hogy ilyenekké váljunk. Illik tehát e felé a cél felé masírozni és erre törekedni egész életünkben. Most azonban essünk térdre a mi Istenünk fensége előtt, elismervén a hibáinkat, s imádkozván azért, hogy úgy éreztesse meg ezeket velünk, amivel meg is aláz, s az igazi megtérés felé vonz, hogy végül képesek legyünk megtagadni minden testi vágyunkat, és vonzalmunkat. Ezeket pedig leküzdve önmagunkban világosodjunk meg az Ő Szentlelke által avégett, hogy egész életünkben Őt szolgáljuk és tiszteljük. Ezáltal még jobban igyekezzünk teljességgel átadni önmagunkat Neki, tudván, hogy mindenünk egyedül az Ő jóságából fakad, s ez az Ő szent nevét dicsőítse nemcsak szájjal, de az egész életünkkel.

A harmadik prédikáció, 1Móz25:22-23

22. Tusakodnak vala pedig a fiak az ő méhében. Akkor monda: Ha így van, miért vagyok én így? Elméne azért, hogy megkérdezze az Urat.

23. És monda az Úr őnéki: Két nemzetség van a te méhedben; és két nép válik ki a te belsődből, egyik nép a másik népnél erősebb lesz, és a nagyobbik szolgál a kisebbiknek.

Az emberek lelkét nagyon zavarja, mikor a világ állapotát olyannyira zűrzavarosnak látják, hogy a legnagyobb része nyíltan megveti Istent, s úgy látszik, szövetkeztek az ördöggel abból a célból, hogy minden gonoszságra ráadják magukat. A józan ésszel ugyanis nagyon ellentétes dolognak tűnik az, hogy Isten a megsemmisítésre teremtsen embereket. Miért van hát, hogy tűri az emberek legnagyobb részének elbukását? Ha azt mondjuk, hogy ez nem kellene Istennek tulajdonítani, mert ezek az emberek saját maguknak köszönhetően vetik magukat a kárhozatba, ez egy cseppet sem kisebbíti a problémát, mert megkérdőjelezhetjük: vajon Isten nem tudná ezt megakadályozni? Miért nem teszi hát meg? Azok, akik egyszerű megengedést feltételeznek, miszerint Isten jóllehet mindenki nyakára ráteszi a zablát, de mindenki a maga szabad akaratának megfelelően jár el, nem tudják kioldani ezt a csomót, hogy Isten miért nem teremtett másféle embereket. Miért tűrte tehát, hogy az emberek oly gyengék legyenek, valamint hajlamosak mindenféle gonoszságra és romlásra, s miután látjuk, hogy ismerte a gyengeségeiket, miért nem segít, és miért nem ad valamiféle orvosságot? Ezzel tehát nagy kínokba és nehézségekbe gabalyodunk bele? Illik azonban, hogy még tovább menjünk, mert bizonyos ugyanis (amiképpen a Szentírás kijelenti), hogy nincs semmi, ami ne pusztulna el, leszámítva azt, amit Isten pusztán az Ő jóságából és ingyenes nagylelkűségéből megőriz. De miképpen van az, hogy Isten csak az emberek tized-, vagy századrészét választja ki, s hagyja a többieket, jól tudván, hogy azokat a pokol fogja elnyelni? Miért nem nyújtja ki a kezét a megsegítésükre, sőt, miért rendelte őket a pusztulásra, amiképpen a Szentírás mondja? De figyeljük csak meg Salamon szavait. Íme, az ítélet, mely elvezet minket az efféle nehéz kérdésektől, melyekbe sokan úgy belegabalyodnak, mint mondhatni a tövisbe. Emellett olyannyira bíznak önmagukban, hogy teljességgel összezavarodnak. Van azonban egy ennél még sokkal nagyobb kísértés. Mert a világ általánossága mellett hasonló látható az egyházban is. Mikor ugyanis az evangélium prédikáltatik az egész népnek, sok közöttük a képmutató, vagy lázadó, mások teljességgel elállatiasodnak úgy, hogy nagyon csekély hasznot húznak ebből az iskolából, jóllehet Isten válogatás nélkül mindenkre odafigyel, akikhez szól. Emellett sokakat találunk, akik a megvetésen és a hálátlanságon keresztül becsapják maguk előtt az üdvösség kapuját, és elutasítják Isten kegyelmét. Sőt, az ember néha még a saját házanépe között is megtalálja ennek a tanításnak a halálos ellenségeit. S Ézsaiás próféta valóban megmondta, hogy Isten az Ő egyházát a világból fogja kigyűjteni, s oly nagy nemzete lesz, hogy az egyenesen csodálatos lesz. Utána azonban, ahelyett, hogy örvendezne, hozzáteszi: ó, jaj én bensőm! Ezzel megmutatja, hogy mikor úgy tűnt: minden virágzik és bővelkedik, ezért kicsiknek és nagyoknak egyaránt Istent kell dicsőíteni, s az Ő zászlójának pedig meg kell mutatkozni, hogy a világ összegyűlhessen alatta Isten szolgálatára, akkor rejtett gonoszságot fedezett fel. A próféta ugyanis nem azt mondja, hogy jaj kezem, vagy jaj lábam, hanem azt kiáltja: ó jaj, bensőm, mintha azt mondaná: a gonoszság oly mélyen van belegyökerezve az egyházba, hogy abban mindenféle ember keveredik, ezért a saját belsőjében táplálja az ellenségeit, ahogyan azt már láttuk Rebeka alakjában. S mit lehet ezzel tenni? Mindenki látja, hogy ha efféle fantáziálásokba bocsátkozunk, nem találhatunk semmiféle megoldást, s csak az ördög furakszik majd közénk, hogy végül káromlásra indítson Isten ellenében, vagy más módon töltse meg keserűséggel a szívünket. Emiatt aztán inkább a

fatuskókhoz fogunk hasonlítani, mintsem az Isten képmására teremtett értelmes lényekre, ahogyan tapasztaljuk azt megannyi embernél, akik mondhatni örülteké és dühöngökké válnak Isten ellen, mert nem képesek megszabadulni a problémáiktól és a kételyeiktől. Szükséges tehát orvosságot találni erre. Igaz, hogy nem vagyunk képesek teljes mértékben kivonni magunkat minden szenvedélyünk alól, hogy első pillantásra, és mondhatni egy fuvallatra fel ne indulnánk, és meg ne zavarodnánk, s a gondolataink ne csaponganának úgy, hogy ne gondolnánk sok mindenre összevissza, s ne bocsátkoznánk megannyi vitába akár az egyik, akár a másik oldalon. Röviden, hogy ne hányódnánk ide-oda, mint holmi viharban, vagy forgószelemben, ami elragad minket. Nem tudjuk teljes mértékben lecsendesíteni a lelkünket, s olyan tökéletesen irányítani azt, hogy ne legyenek problémái. S ez jelentetik ki nekünk Rebekában, mikor ezt mondja:

Ha így van, miért vagyok én így? vagy miért élek?

A halálra vágyott, de mégis ő az istenfélők anyja? Ő képviselte az egyházat. Nos, ha rá volt igaz, hogy a világ üdvösségét hordozta a bensőjében, mi a helyzet velünk? Fontolóra véve, hogy az elménk mennyire kész ostobaságokat és hiábavalóságokat koholni, sőt kifordulni a sarkából, s végül arra készíteni minket, hogy vihart keltsünk Isten ellenében, annál inkább ki kell vennünk a részünket az orvosság kereséséből. Az pedig Rebekában adatik meg nekünk, mert nem ámitja magát a keserűségében, és nem harapdálja a zablát, mint teszik azt sokan, akiknek nincs semmiféle eszközük önmaguk kielégítésére, ami lecsendesíthetné és megnyugtathatná őket, hanem ide-oda vándorolnak, s állandóan fantáziát fantáziára halmozván oly mélyen vetik bele magukat a képzelgéseikbe, hogy utóbb az ördög veszi őket birtokba, s teljes heveséssel és dühvel hajszolja őket Isten ellen. Rebeka nem így cselekedett, hanem mikor érezte, hogy elviselhetetlenné válik a fájdalma, Istenhez fordult, s Őt kérdezte meg, s idővel megkapta a választ. Neki tehát megvolt, amibe belenyugodhatott: tudta, hogy minden Isten jótetszése szerint történik. Mikor látta, hogy Ő rendelte el az egyik gyermekének eltávolítását az egyházból, s másik megmaradását abban, akkor úgy illett, hogy belenyugodjon, és alávesse magát ennek, amit meg is tett. Nem küzdött ugyanis Isten ellen. Hasonlóképpen azt sem olvassuk, hogy a későbbiek során bármikor is zúgolódott volna, hanem azt látjuk, hogy figyelt Istenre, utóbb megszülte a gyermekeket, s mindig belenyugodott abba, ami megmondott neki, gondolatait és szeretetét Jákóbra irányítva. De miért? Azért, mert tudta, hogy Jákóbot rendelte Isten annak az áldott magnak, amiben reménykedett, így ebben a vonatkozásban bátrabban viselkedett, mint Izsák, a férje. Nos, ennek azt kell megmutatnia nekünk, hogy valahányszor csak bajba kerülünk, egyenesen Istenhez kell folyamodnunk. A lelkünk ugyanis nem kellően képes ismerni ezeket a rejtett dolgokat, sőt, még a világ (számunkra) legkönnyebbnek látszó dolgai is sokszor elbűvölnek és ámulatba ejtenek. S mi lesz akkor, ha a felmerülő kérdés Isten ítéleteivel kapcsolatos, amelyek felfoghatatlanok, és amelyek oly magasztos és mély dolgok, hogy a Szentlélek is arra tanít: helyett, hogy kíváncsian kutakodnánk ezek után, bámulnunk kell ezeket? Vajon az embereknek a maguk értelmére kell támaszkodni, s erre kell felépíteni a szeretetüket, mindent a saját fantáziájuk és vélekedésük szerint vizsgálván? Bizonyos, hogy az efféle vakmerőség nem marad büntetlen, s ez meg is látszik. Mert honnan van az, hogy napjainkban megannyi kutya köpdösi a káromlásait a predesztináció eme tanítására? Azért, mert nem kegyeskednek Istent megkérdezni, hanem úgy formálják a mondatukat, ahogyan az elméjük elhordozza, mintha alkalmasak és elégségesek lennének ehhez. Kövessük hát Rebeka példáját, mikor mindezek a kérdések számunkra is felmerülnek, s minden oldalról szorongattatunk, arra gondolván: Miképpen lehetséges, hogy a világ legnagyobb része elpusztul, s csak a maradék tarttatik meg? Miképpen lehetséges, hogy az egyik megtartatik, a másik pedig elvettetik? Miképpen lehetséges, hogy hatalmas tömegek mennek veszendőbe, s csak egy maroknyi ember marad, akiket Isten Magának tart meg?

Mikor így szorongattatunk, forduljunk hát Istenhez, azaz figyeljünk arra, ami a Szentírásban található. Imádkozzunk Istenhez, hogy nyissa meg a füleinket és a szemeinket, hogy végül megérthessük az Ő akarátát. S mi mást akarhatnánk? Illik ezzel teljesen megelégednünk, és csendben maradnunk. Nincs semmi ok a további vitatkozásra, mikor Isten már régen kihirdette a döntését. Röviden, ez naponta megmutatja nekünk: soha nem vagyunk képesek rászárni magunkat arra, hogy elfogadjuk a Szentírást, és minden bölcsességünket abban keressük, amíg nincs meg bennünk az a mértékletesség és alázat, amelynek folytán nem vágyunk semmi másnak a megértésére, csak ami a Szentírásban foglaltatik. Manapság nincs szükségünk semmiféle kijelentésre a mennyből, amiképpen Rebeka mondta. Nagyon igaz, hogy egyesek úgy vélték: ugyanahhoz a prófétához ment, mert akkortájt csak nagyon kevesen éltek a világban. Bárki könnyen megláthatja ugyanis, hogy Melkisédek már nem élt, s nem volt más, mint Ábrahám és Izsák. Álom tehát azt hinni, hogy a próféták iskolájába ment, hanem amint a szöveg is mutatja, kijelentést kapott. S manapság az állapotunk nem teljesen ehhez hasonló, és nincs is rá szükségünk. Akkor ugyanis még nem létezett sem a törvény, sem az evangélium. Manapság már a tanítás teljes tökéletességével rendelkezünk. Isten ugyanis a régi időkben nem titkon, és nem homályosan szólt az atyákhoz (Ézs45:19, Ézs48:16). S nem hiába mondta, hogy az embereknek keresniük kell őt, ahogyan Mózes is említi: *Íme az út, amelyen járj – az üdvösség útját adtam ma eléd, s a menny és a föld a tanúim, hogy megmondtam neked, mit kell tenned az örök élet elérése érdekében.* Utána pedig, jóllehet Istennek megvannak a saját titkai (mondja másutt), ez mégis megáll: a törvény summája neked és a gyermekeidnek adatott, hogy az üdvösség útjára tanítson téged. E mellett pedig még az evangélium is a miénk, melyben a mi Urunk Jézus Krisztus a saját teljességében ragyogott fel nekünk, mert Ő az igazság Napja. Miután láthatjuk, hogy elegendő bizonyosság áll a rendelkezésünkre, vajon követeljük majd, hogy angyalok jöjjenek le a mennyből, és Isten tárja fel azt, ami még el van rejtve előlünk? Inkább elégedjünk meg, amint már mondtuk, a Szentírással. S mikor bármi okunk keletkezik Isten keresésére, ha Őt akarjuk a mesterünknek, forduljunk a Szentíráshoz, és emlékezzünk a Mózes által mondottakra: *e parancsolat, a melyet én e mai napon parancsolok néked, nem megfoghatatlan előtted; sem távol nincs tőled. Nem a mennyben van, hogy azt mondanád: Kicsoda hág fel érettünk a mennybe, hogy elhozza azt nekünk, és hallassa azt velünk, hogy teljesítsük azt? Sem a tengeren túl nincsen az, hogy azt mondanád: Kicsoda megy át érettünk a tengeren, hogy elhozza azt nekünk és hallassa azt velünk, hogy teljesítsük azt? Sőt felette közel van hozzád ez íge: a te szádban és szívedben van, hogy teljesítsed azt.* S látjuk, hogy Mózes ezt a maga korában jelentette ki, ezért manapság még kevesebb okunk van ide-oda csapongani, s kételkedve kérdezősködni Isten akarata után, mert (amint említettem) az evangélium a tanítás teljes tökéletességét tartalmazza, azonkívül ez az egyetlen eszköz, amely tökéletesen megeléghet minket, és az elménket megszilárdítja és kitartóvá teszi, azaz mondhatni, amellyel meghallgatjuk Isten hozzánk szóló szavait, s taníthatóknak mutatkozunk a nekünk mondottakra. Bizonyos ugyanis, hogy amiképpen őcsányánknak, Rebekának is azt válaszolta, amit hasznosnak tartott, úgy a Szentírás sem fog becsapni minket ebben a dologban, mert világosan és egyértelműen jelenti ki, hogy Isten a világ teremtése előtt választott ki minket Jézusban a saját jótetszése alapján arra, amit eldöntött Magában. Nincs szükség magyarázkodásra: íme, Isten ezt mondta, hogy még a legbárdolatlanabb és a legtudatlanabb is megérthesse, miről van itt szó. Isten tehát kiválasztott (mondja szent Pál) s ezzel mutatta meg, hogy megkülönböztetett minket az elpusztulóktól. S figyeljük meg, miképpen van az irántunk megnyilvánuló kegyelemnek nagyobb dicsősége. Hiszen mi más akadályozta meg, hogy mi is ugyanabban a kárhozatban maradjunk, mint mások, mint az, hogy Isten minden saját érdemünk nélkül volt könyörületes hozzánk?

Jobb azonban, mondja szent Pál, úgy kifejezni mindent, hogy Ő Jézus Krisztusban választott ki minket, s ebből az következik, hogy a saját személyünkön kívül. Ha önmagunkban lettünk volna kiválasztva, akkor Istennek kellett volna valamit találnia

bennünk, ami szeretetre indíthatta volna Őt irántunk, s arra ösztönözhetette volna, hogy elhívjon az üdvösségre. De mi történt? Önmagunk nélkül lettünk kiválasztva, azaz mondhatjuk úgy is: Isten nem volt tekintettel arra, hogy mik voltunk, vagy mivé lehetünk, hanem a kiválasztásunk alapja Jézus Krisztusban van. Emellett még bővebb meghatározását is adta ennek: a saját jótetszése alapján [választott ki], amit Önmagában döntött el. Bizonyos, hogy minden emberi célú dolog határozottan ki van zárva, továbbá ez arra is int minket, hogy ha szeretnénk megismerni az okot, az olyan, mintha Istent kellene felboncolnunk, s a szívébe hatolva kellene kiderítenünk minden titkát. De vajon megtehetjük ezt? Micsoda elbizakodottság ezt gondolni! Mikor tehát engedjük, hogy Isten tanítson minket, Ő bizonyosan válaszolni fog nekünk az üdvösségünket illetően, mégpedig a számunkra szükséges módon. Így tudni fogjuk azt, ami minden ember értelmét meghaladja, nevezetesen hogy egyesek miképpen lesznek kiválasztva, mások pedig elvetve, s miért vannak, akiknek nincs tanításuk, mint például a pópistáknak, és más hitetleneknek, akiket Isten meghagyott szegény vakoknak, illetve miért világosítatnak meg mások az evangéliumon át. Ami pedig azokat illeti, akiknek az evangélium prédikáltatik, egyesek engedelmességgel fogadják azt, s ezáltal megelevenednek, és mindvégig kitartanak, mások viszont ostobák maradnak, vagy inkább telve erőszakossággal és tovább küzdenek Isten ellen, vagy ingatagok maradnak, átadván magukat minden bűnnek, lerázván az igát, mikor pedig a jó útra kellene térniük. S honnan származik e változatosság? El kell jutnunk a Szentlélek által mutatott forráshoz, azaz hogy a kegyelem nem adatott meg mindenkinek. Íme tehát a mi valódi bölcsességünk az, hogy Isten jó tanulóit legyünk, s akkor leszünk az Ő tanulóit, ha nem próbálunk megtudni semmi mást, csak amit Ő tart jónak és hasznosnak az üdvösségünkhöz. Mikor pedig megnyugszunk ebben, megtanuljuk foglyul ejteni minden érzékszervünket, és kemény kézzel megfékezni azokat, akkor (mondom én), ha Isten titkos kiválasztásáról beszélünk, hogy mi módon rendelte el eleve azokat, akiket majd üdvözít, és vetette el a többit, soha nem fogunk összezavarodni. S miért van ez így? Azért, mert megtudakolván Isten akaratát, arra a következtetésre jutunk, hogy ahhoz kell tartani magunkat, amit megmutatott nekünk, s amit a Szentírás mond el nekünk, amiben elegendő bizonyosságát adta annak, amiről tudta, hogy a számunkra jó. Végül a Szentírásban olyan sok bizonyítéka van annak, hogy ez a tanítás olyan, amilyennek lennie kell, hogy mindazok, akik nem képesek ebbe belenyugodni, bizonyosan a Sátán által megmérgezettek, akik a méreg, a gőg és a lázadás lelkét kapták, hogy ne legyenek az Isten akaratára szerinti rendben. Röviden, ők megvetnek majd minden tanítást és intést, becsukják a szemeiket a teljes világosság előtt, s bedugják a füleiket, jóllehet Isten hangosan és világosan szólt, s okot találnak rá, amiért csak sokkal többel elégednek meg. Nem szükséges egymásra halmozni az összes bizonyosságot, elegendő, ha csak összefoglaljuk azokat, sőt a legnyilvánvalóbbakról már szóltam is.

S akkor van mivel áldanunk Istent és megnyugodnunk Őbenne, ha olyan helyesen tudjuk alkalmazni ezt a tanítást, ahogyan illik. Mert ahelyett, hogy azokhoz a fanatikus és léha agyakhoz hasonlóan, akik oly kifinomultaknak és éleseknek tűnnek az Isten és az Ő igazsága elleni harcban, mi is azt keresnénk, miképpen tudunk Neki ellentmondani, nekünk arra kell ügyelnünk, miképpen képes Isten minket megelégtíteni, mi célból küldte ezt a tanítást, és milyen szándékkal akarja a szolgálatunkba állítani. Azért, hogy megtudjuk: mi kiválasztottak vagyunk, de nem mindenki az. Először is, mikor látjuk, hogy semmi más módon nem vagyunk képesek átvenni az evangéliumot, csakis Isten speciális ajándékaként, annak még inkább fel kell nagyítania az Ő jóságát előttünk, s láttatnia kell velünk az elvetettekkel szembeni ítéletét, amikor megfosztja őket ettől a tanítástól. Ahogyan a pápaságnál is látjuk: az emberek a vadállatokhoz hasonlóan a sivatagban tévelyegnek és csavarognak, meg nem maradván semmiféle úton, vagy ösvényen. Ami viszont minket illet, nekünk biztos bizonyosságunk van, melynek még inkább ennek a nekünk megadott páratlan kegyelemnek a megbecsülésére kell serkenteni minket. Mikor pedig látunk egyeseket süket fülekkel, jóllehet naponta (ha mondhatom így) a szájukba rágják azt, ami szükséges az üdvösségükhöz, de

mégis megmaradnak a maguk állapotában, vagy inkább egy szemernyit sem változva el nem mulasztják átadni magukat az élet mindenféle kicsapongásának mondhatni Istent megvetve – szóval, mikor ezt látjuk, akkor bizonyos, hogy a mi Urunk még inkább Magához köt minket, mert méltóztatik éreztetni velünk az Ő jóságát. S az is bizonyos, hogy ezzel az üdvösség reménységének olyan ízét adja meg nekünk, amittől megtagadjuk a világot és a bennünk rejlő bármiféle gyengeséget, s még ha tele vagyunk is bűnökkel és romlottsággal, akkor is gyűlöljük a bennünk lévő gonoszt és gyönyörködünk abban, ami jó. Mikor tehát mindezzel rendelkezünk, akkor bizonyos, hogy ha nem vagyunk keményebbek a vasnál és az acélnál, úgy minden lázadást fel kell számolnunk és meg kell törnünk, s Isten szeretetétől lánggra lobbanva meg kell nyitnunk a szánkat annak a kiváló és magasztos kegyelemnek az áldására és dicséretére, melyben minket részesített. Figyeljük meg hát a Szentírás által elénk tárt jelet. Egyébként ezek a gazfickók kitartanak az általuk mondottak mellett: ó, hát Isten személyválogató? Mintha Isten a kiválasztásnál számba venné, hogy valaki gazdag, vagy szegény, mintha többre tartaná a nemest a szegénynél, vagy a bölcsét az idiótánál. Mert figyeljük csak meg, mit jelent a személyválogatás. Ez a *személy* szó a szentírásban *kinézetet*, vagy *ábrázatot* jelent, ahogyan a Szentírás használja. Isten azonban nem a szép szemeinkért választ minket. Mi hát az, ami megkülönböztet téged? Utaltunk tegnap arra, amit szent Pál mondott: Mikor tehát Isten kiválasztotta azokat, akiket tetszett Neki, ez az Ő örökkévaló tanácsában történt, és Önmagában, azaz mondhatni megvannak a maga titkai, melyeket tiszteletben kell tartanunk a miértek további kutatása nélkül. S látván, hogy ez így van, nem mondhatjuk, hogy személyválogató volt. Akik pedig így beszélnek, azok tökfílkók, nem szólva a bennük rejlő gonosszáról. Ekkor azonban ezt kérdezik: s mi módon történik meg, hogy az egyik üdvözülni a hit által, a másik pedig nem? Ezzel azonban a hatalmas aljasságukat mutatják ki, mert maga a hit vajon honnan származik, ha nem Isten kiválasztásából? Azt mondják: ó, Isten ígéretei általánosak, s Isten az egész világot hívogatja az üdvösségre, ebből tehát következik, hogy az egész világ üdvözülni fog. Igen, Ő szeretné, ha az egész világ üdvözülné, ám ez csak az elvetettek teszi menthetetlenné. Isten ígéretei ugyanis kétségtelenül magukba foglalják az üdvösségünket, s nem csalódunk, ha azokra támaszkodunk. De micsoda? Tudnunk kell, honnan származik a hitünk. Mikor ugyanis az evangéliumot prédikálják, miképpen lehetséges, hogy az egyiknek hasznára van, s a kellő tisztelettel, és szívbeli alázattal fogadja azt, a másik pedig nem, sőt csak rosszabbá válik általa? Azért van ez így, mert akik az üdvösségre rendeltettek² (Csel13:48, mondja szent Lukács, szent Pál prédikálásáról szólva), azok hittek. Figyeljük meg a prédikáló szent Pált: ha valaha volt alkalmasság hűséges tanítóban, hát akkor szent Pál volt ez a tanító, ám mégsem voltak mind jó tanulók, mert csak egy részük vette be a tanítást. Honnan származott ez? A saját munkálkodásuk eredménye ez? Vagy talán hajlamosabbak voltak befogadni a hallottakat? Nagyon igaz, hogy Isten tesz hajlandóvá. Ez azonban nem tőlük származott. Szent Lukács megmutatta ezt és elejét vette minden emberi szenilitásnak, mikor kimondta: azok hittek, akik üdvösségre rendeltettek. S figyeljük meg azt is, amit az Úr Jézus Krisztus mondott: „Az pedig az Atyának akarata, a ki elküldött engem, hogy a mit nékem adott, abból semmit el ne veszítsek, hanem megtartsam mindvégig” (Jn6:40).³ Mikor pedig azt mondta, hogy azok, akiket Atyám adott nekem, azzal az örök kiválasztásra hívott el minket. Ezt is mondta máshol: „tiéid valának, és nékem adta azokat” (Jn17:6). S miért van az, hogy egyesek az Istenéi, mások pedig nem? Semmiképpen sem azért, mert halandó emberek, hisz a természetünk egy és ugyanaz, mert egyetlen Atya teremtett minket, hanem egyesek azért Istenéi, a többiek pedig nem, mert így tetszett Neki. Egyeseket elfogadott a sajátjának, mások viszont, noha amazok is az Ő teremtményei, nem ismerik Őt: nem fogadta őket a háza népe közé, mert kizárta őket ebből a kiválasztásból. Látjuk tehát, miképpen speciális ajándéka

² Károlinál: *az üdvösségre választottak – a ford.*

³ A Károli-fordítás szerint: *...feltámaszszam azt az utolsó napon – a ford.*

Istennek a hit, ami nem a mi szabad akaratunkból származik, s nem olyasvalami, amivel mi magunk elő tudunk hozakodni, s így egyeseknek jobb a felfogásuk másokénál, hanem tetszett az Istennek a titkokat azoknak kijelenteni, akiket kiválasztott. Ezért hát látjuk, miért van megírva Ézsaiásnál: „Ki hitt a mi tanításunknak?” (Ézs53:1). Ézsaiás ugyanis úgy prédikált a mi Urunk Jézus Krisztus haláláról és feltámadásáról, mintha zászlót emelt volna, kijelentvén, hogy mindenkinek a megbékélt Istenhez kell járulnia, a szegény bűnösöknek kegyelmet kell kapniuk, és az ő megelégtetésük és igazságok teljesen kész, mert Isten nem akar mást, mint könyörületes lenni azokhoz, akik Őt keresik. Ézsaiás ugyan így prédikált, de aztán ezt kiáltotta: *Ki hitt a mi tanításunknak? S miért?* Mert lélekben látta a hitetlenek elbizakodottságát és lázadását, amint képtelenek engedni, hogy Isten irányítsa őket, hanem vadak, és mindig nyitva a szájuk az Isten-ellenes válaszra, s azonnal csapongó gondolataik támadnak, hogy miért nem képesek engedelmeskedni. Megmutatta, hogy a tanítását a többség nem fogadja el, s az okot is hozzátette: mert Isten karja, azaz az Ő ereje és hatalma nem jelentetik ki mindenkinek. Megmutatja, hogy nem bennünk van valami megindító, vagy elbűvölő, vagy előkészítő, vagy bármi efféle, hanem Istennek kell munkálkodnia ebben a dologban. Ha pedig ez így van általánosságban, abból annak kell következni, hogy a hit Istennek ebben a kiválasztásában gyökerezik. Ami pedig a többiekre illeti, mikor mindezt tudjuk, kérdés sem merül fel arról, hogy el kell temetnünk minden tanítást, amit a mi Urunk adott nekünk a Szentírásban. Miután ugyanis kijelentette nekünk az akaratát, buzdított, feddett és fenyegetett is minket. Ha olyanok lennénk, mint ezek a lázadó lelkek, akik ezt mondják: mi célból prédikáltok nekünk oly sokat? hiszen ha Isten kiválasztott minket Magának, akkor nem pusztulhatunk el, ha pedig elvetettek vagyunk, akkor mi haszna lesz bármiféle tanításnak, ami valaha is eljuthat a füleinkbe? - igen, mégis minden nagyon jól egybevágh, ha nem lépünk túl a korlátainkat. Mondtuk már, hogy a hit a kiválasztásból származik. Aztán, ahogyan Isten kiválasztott minket Magának, úgy fog el is hívni a maga idejében, amiről majd később lesz szó, mert az a hely alkalmasabb lesz ennek megtárgyalására. Bárhogyan is legyen azonban, Isten nem ellentétes Önmagával, s amiképpen bizonyosságot tett nekünk arról, hogy az Ő ingyenes kegyelméből világosított meg minket az Ő evangéliumának hitével és a mi Urunk Jézus Krisztus ismeretével, úgy idézi majd elő, hogy istenfélelemben és elővigyázatosan járjunk, megérintsenek minket az Ő fenyegetései, s Hozzá legyünk összegyűjtve: mindezeket Ő akarja. S valóban, figyeljük meg ezt a két mondatot, melyeket az emberek a tiszteletlenségük és elhamarkodottságuk folytán ellentéteseknek vélnek, de amelyek azonban nagyon jól összeillenek. Jézus Krisztus mondja: „Jőjjetek én hozzám mindnyájan, a kik megfáradtatok és megterhelttetek, és én megnyugosztalak titeket.” (Mt11:28). Figyeljük meg, miképpen parancsol Isten Fia valamennyiünkre, s nemcsak egyesekre, hanem általánosságban mindenkire, hiszen ezt mondja: *Jőjjetek én hozzám mindnyájan, a kik megfáradtatok és megterhelttetek*. Máshol viszont ezt halljuk Tőle: „Senki sem jöhet én hozzám, hanemha az Atya vonja azt” (Jn6:44).

Senki sem jöhet tehát Jézus Krisztushoz, csak akit a mennyei Atya vonz oda. Az viszont ellentétesnek látszik annak számára, aki emberi értelemmel ítél, hogy Jézus Krisztus mindannyiunkat Magához hív, de utána hozzáteszi: csak az jöhet, akit az Atya vonz. Nagyon jó, de (amint már említettem), mikor Isten általánosságban állítja eléink az üdvösséget, Jézus Krisztusban, az Ő egyszülött Fiában, ez az elvetetteket még menthetlenebbé teszi a hálátlanságuk miatt, mert megvetettek egy ekkora jótéteményt. Egyben a választottak is érintettek, de hozzájuk Isten nemcsak külsőleg, hanem belsőleg is szól. Látjuk, miért mondta máshol az Úr Jézus Krisztus: „Valaki azért az Atyától hallott, és tanult, én hozzám jő” (Jn6:45). Amint azonban mondtam, az evangélium Isten nevében prédikáltatott, s ez ugyanaz, mintha Ő maga személyesen beszélt volna, de mégsem jön mindenki Jézus Krisztushoz. Sokan vannak, akik még inkább visszahúzódnak, mikor az evangéliumot hallják, mert az ördög akkora dühöt lobbant bennük lánggra, hogy még vérlázítóbbak, mint valaha. Ez pedig a

kettős meghallás miatt áll fenn. Egy dolog a prédikálás, de az ember hangja nem fog behatolni a hallgatóinak a szívébe. Beszélek, de szükséges, hogy én is Isten Lelkétől tanulván hallgassam magam, mert ellenkező esetben az ajkamról származó beszéd semmi több haszonnal nem jár majd a számomra, mint a többiek számára, hacsak nem felülről adatik nekem, és nem a fejemből származik. Ezért az ember hangja nem más, mint hang, mely szertefoszlik a levegőben, mindazonáltal mégis Isten hatalma az üdvösségre minden hívó számára (mondja szent Pál). Mikor Isten szól hozzánk ember ajkáról, akkor abból a célból egyesíti azt Szentlelkének belső kegyelmével, hogy a tanítása ne legyen haszontalan, hanem teremjen gyümölcsöt. Figyeljük hát meg, miképpen hallgatjuk a mennyei Atyát, mikor mondhatni titkon szól hozzánk Szentlelke által, s mikor a mi Urunkhoz, Jézus Krisztushoz jövünk. Figyeljük meg tehát annak summáját, amit meg kell tanulnunk. Ez pedig a következő: Isten kijelenti nekünk az Ő örök kiválasztását, s olyan bizonyosságát adja, hogy azzal minden kételyünket szertefoszlatja, mikor megmutatja nekünk, hogy ez a mi javunkra és üdvösségünkre van. Így, ha nem tulajdonítunk magunknak túl sok szabadságot, hogy vitába szálljunk Vele, s nem bocsátkozunk csavaros és csökönyös vitatkozásokba, akkor az egész a hasznunkra válik. Biztos ugyanis, hogy a kegyesek valódi örömét jelenti, ha Isten eme kiválasztásáról tanulhatnak. Sőt, mikor látjuk, hogy a gonoszok Istennel gáncoskodnak, s rágalmaikat szórják mindenki megrontása, valamint ennek a tanításnak a gyűlöletessé tétele végett, ne véljük azt furcsának, mert szükséges, hogy magukat elvetetteknek jelentsék ki. Mondtam, hogy meg kell elégednünk Isten örök tanácsvégzésével, amivel egyeseket kiválasztott, másokat pedig elvetett. Ha pedig az elvetettek küzdeni kezdenek Isten igazsága ellen, az nem új dolog. Ők ugyanis erre rendeltettek, nekünk pedig eszünkbe kell idézni Hóseás ama mondatát (Hós14:10), melyet a könyve végén ír le: *Bizony igazak az Úrnak útai, és az igazak járnak azokon, az istentelenek pedig elesnek rajtok.* De hozzáteszi ezeket is: *Kicsoda a bölcs, hogy értse ezeket? Kicsoda az értelmes, hogy eszébe vegye ezeket?!* A próféta megmutatja, hogy mikor Isten ítéleteiről beszélünk, akkor azokat speciális bölcsességgel kell fogadnunk. De vajon ez a bölcsesség az agyunkból származik? Távolról sem. Ezért szükséges olyan bölcsességgel rendelkezünk, mely Isten pusztá kegyelméből adatik nekünk.

Most pedig azt kell megmutatnunk, mennyire ritka és a legkiválóbb dolog, mikor az emberek taníthatók és mértékletesek, engedik, hogy Isten vezesse őket, s tűrik, hogy az Ő Ígéje kormányozza őket, s befogadják a teljes tanítást, mely jó a lelküknek. Mikor mindez fennáll, el kell ismernünk: ez Isten ritka és páratlan ajándéka, aminek meg kell győznie minket arról, hogy Ő megáldott minket. Ezért kell felfegyverkeznünk és felkészülnünk, minden támadásra, mikor látjuk, hogy a gonoszok a szarvaikat emelik Isten ellen, s ugatnak, és a fogaikat vicsorgatják szelindekek módjára, mikor nem képesek harapni. Ilyenkor gyakoroljuk a próféta eme tanítását, melyben kimondja, hogy Isten útjai igazak és jók, s az igazak járnak azokon. Ezt mindig így találjuk, ezért ne tápláljunk gyűlölködő és heves lelkületet, amely elfordíthat minket Istentől, hanem legyünk csendben, és ne kérjünk semmit, csak azt, hogy Urunk mutassa meg az utat, melyen követnünk kell. Mikor ilyenekké válunk, biztosan mindig egyenletes talajt találunk, s nem lesz kérdés, hogy vajon a magunk örömét kell-e követnünk. Íme az öröm, melyet akkor érzünk, ha az Úr útját járjuk, amiről viszont azt is tudjuk, hogy a gonoszok elbuknak rajta. De hol? A pokolban? Az ördög útjain? Nem, meg van írva, hogy Isten útjain, s ami meg van írva Isten ítéleteiről, az Ő gondviselésének örök tanácsvégzéséről, s a gyermekei iránt tanúsított atyai szeretetéről, mindazokban fognak elbukni a gonoszok. Szilárduljunk hát meg oly módon, hogy mindazok, a romok és bukások, melyek a szemünk elé tárulnak, ne gátoljanak minket a folyamatos előre masírozásban azon az úton, melyet a mi Urunk jelöl ki a számunkra. Szükséges azonban gyakran megemlékeznünk itt a Mózes által mondottakról, aki konkrétan ezt mondta: „egyik nép a másik népnél erősebb lesz, és a nagyobbik szolgál a kisebbiknek”.

Az erősebből szólva azt kívánja megmutatni, hogy mikor Isten kiválasztása szilárd és kétségtelen, s az Ő Lelke tart meg minket, akkor nem szabad tovább félnünk, ezért ez nagyon hasznos, sőt szükséges dolog. Mert mi is a mi állapotunk? Csak egy szélfuvallat kell ahhoz, hogy a földre döntsön, s egyetlen légy is elkápráztatja a szemünket, ám itt mégis annyi küzdelem tárul a szemünk elé, mint sehol másutt. Íme, az ellenségeink létszáma végtelen, s nem a láthatókról beszélek, hanem a lelki ellenségekről. A levegő telve van ördögökkel, melyek ránk leselkednek ordító oroszlánokként, amellet, hogy röpködnek. Ó jaj, mit is tehetünk? Szükségszerűen állandóan és vég nélküli kétségbeesés és aggodalmaskodás az osztályrészünk, s olyanok leszünk, mint a teljesen lesújtott szegény emberek, ha nem tudjuk, hogy a mi Urunk kezében van az üdvösségünk, és Ő meg is tartja azt. Szent Péter mondta, hogy jó reménységben tartatik meg, s a hit mondhatni ennek utazótáskája, de Istenhez küld minket. Urunk Jézus Krisztus pedig még világosabban jelentette ezt ki nekünk, mikor azt mondta, hogy azok közül senki nem fog elpusztulni, akiket az Atya adott Neki. S miért? Az Atya (mondja), aki nekem adott benneteket, mindenkinél erősebb. Így tehát, mondja, s ennek örvezhetünk, Isten mindvégig könyörületes lesz velünk, s megtart minket, s bár enged minket megbotlani, sőt elesni, de az Ő keze mégis felemel és megtart. S miképpen bízhatunk ebben? Kiválasztás nélkül ez lehetetlen, de tudjuk: az Atya a Fiú megtartására bízott minket, ezért biztosak vagyunk abban, hogy mindvégig meg is tart. Ígéretünk van ugyanis, mellyel Magához kötött minket a megtartásunkra, s meg is tart egészen az utolsó napig, a feltámadásig. S mivel üdvösségünk kezdete és vége Benne rejlik, íme láthatjuk, Kiben örvezhetünk. Elismerjük gyengeségünket és törekénységünket, s azt, hogy semmik vagyunk, mindennek híjával, de mégis elmondhatjuk, hogy az Úr, Aki elhívott minket magához, befejezi majd a munkáját, amint meg van írva a 138. zsoltárban: *Uram, te nem hagyod el a saját kezéd munkáját* (Zsolt138:7).⁴

Így tehát szilárdan ragaszkodnunk kell ehhez a tanításhoz, miszerint az egyik erősebb lesz, mert a hitünk legyőzi majd az egész világot. S miképpen? Szükséges Isten kiválasztására alapoznunk, s oly mértékben arra támaszkodnunk, hogy tudjuk: Urunk, a mi Atyánk nem engedi, hogy elpusztuljunk, mert minket a gyermekeinek tekint. Idővel Mózes hozzáteszi, hogy az idősebb szolgál majd a fiatalabbnak. Ebben még bőségesebb megerősítést kapjuk, amit az imént futólag említett, olyan biztosaknak kell lennünk az üdvösségünkben, hogy akkor se kételkedjünk abban, ha gyengék vagyunk, ha a világ megvet minket, s nem tudunk nagyobb erőt felmutatni. S miért? Isten azt akarja, hogy egy ideig kisebbek legyünk, azaz mondhatni mindvégig kicsiknek és megvetetteknek kell maradnunk, hogy az Ő dicsősége ismertebbé és megbecsültebbé váljon. Ha ugyanis önmagunkban rendelkezni nagysággal és dicsőséggel, akkor azok bizonyosan lepelként működnének, s elfednék Isten ingyenes nagylelkűségét. Mikor azonban önmagunkban gyengék vagyunk, akkor ez által válik ismertté, hogy Ő az, Aki cselekszik mindent, és szükségszerűen az Ő keze nyúlik ki oly módon, hogy azzal nem keveredünk össze, s nem bocsátjuk ki a magunk felhőit annak eltakarása végett, hogy üdvösségünk dicsérete egyedül Őt illeti. Figyeljük meg hát, amit itt meg kell tanulnunk: egy oldalról lehetünk gyengék, de nem szűnünk meg szabadon előre haladni, tudván, hogy a mi erőnk Istenben van. Mikor pedig Ő nem mutatja ezt ki teljesen, azt azzal a céllal teszi, hogy alkalmat biztosítson nekünk a megalázkodásra. Ez az egyik alapvető dolog. S valóban hidegek és teljesen gondatlanok leszünk az Ő segítségül hívásában, ha nem ismerjük fel a szükségünket. Mikor azonban látjuk, hogy semmit sem tehetünk, s Nála kell menedéket találnunk, Aki képes betölteni minden szükségünket, akkor – miután meghallgatott minket – meg fogjuk adni a Neki kijáró dicséret áldozatát is. Közben azt is meg kell említeni, hogy Isten nem az első pillanatban teszi szemmel láthatóvá az üdvösségünket, hanem annak elrejtve kell maradnia, nekünk pedig átmenetileg kitaszítottaknak kell lennünk, akiken a gonoszok

⁴ A Károli-fordítás szerint: *és a te jobbkezed megment engemet – a ford.*

taposnak, s ez bizonyos fokig példátlan lesz, minket felülmúló. Mindazonáltal legyen elég nekünk, hogy drága kincsek vagyunk Isten szemében. Ezért mondta az Úr Jézus Krisztus is: *Ne félj te kicsiny nyáj, hanem örvendezz, és ne legyetek olyanok, mint a szétszórt és pásztor nélkül való juhok.* S miért? Mert az Atya örömét leli bennetek. Figyeljük hát meg, honnan származik minden örömünk, s figyeljük meg, Ki fegyverez fel minket a győzelemre, és minden kísértés legyőzésére. Látjuk manapság az evangélium ellenségeit, és ördögi támogatóikat, amint hetvenkednek, és önmagukhoz képest másokat semmibe vesznek, amellet még meg is vetnek minket, sőt, a legnyomorúságosabb teremtményeknek tartanak, mintha még arra sem lennénk méltók, hogy a kutyák faljanak fel bennünket. Szóval, mikor mindezt látjuk, no meg azt, hogy a legtöbben szerencsétlen éhezők, akiknek még kenyérük sincs, nemhogy kényelmük, vagy létszükségleti cikkeik, akkor emlékezzünk meg az itt elhangzottakról: a nagyobb fog szolgálni a kisebbnek. Ez a szolgálat azonban nem mutatkozik meg első pillantásra. Később ugyanis majd látjuk, hogy Jákóbnak alázatosan meg kellett hajolnia a testvére előtt, s urának nevezte őt: úgy reszketett előtte, mint egy szegény bárány, s úgy adta át neki a javait, mint prédát. S akkor hol volt Ézsau eme alávettetése? Hol volt Jákób felsőbbrendűsége, mikor így alázatoskodott? Látszólag mindent feladott, de tudta, hogy Isten nem a legelső napon fog mindent megvalósítani. Figyeljük hát meg, miért viselte a szegénységét oly türelmesen: mert tudta, Isten (ahogyan emberileg mondanánk) csúszómászóvá teszi a Földön, de ez mégsem gátolja majd abban, hogy mindig is ragaszkodjon ahhoz az üdvösséghez, melyre elhívást kapott. S miért? Mert Isten nem függött ezektől a földi dolgoktól. Sőt mi több, amint már említettem, Ő azt akarja, hogy kezdjük magunkat megalázni Előtte, de utána az következik, ami korábban a mi Urunk Jézus Krisztus szájából hangzott el. Tőle pedig tudjuk, hogy a mi mennyei Atyánk örül nekünk, ezért nem kerüljük majd el a nyugalmat, vagy inkább nem rendülünk meg annyira, hogy az megrontana minket, és annyira elkedvetlenítene, hogy megakadályozna a jó cselekvésében. Ezért nem szabad kételkednünk a minket érő bajok és szomorúságok közepette, hanem mindig örvendeznünk kell. Ki lenne képes ugyanis elszakítani minket attól a szeretettől, mellyel Isten viseltetik irántunk Krisztusban, a mi Urunkban? Hiszen látjuk, hogy Isten kiválasztott minket a mi Urunk Jézus Krisztusban, elhívott az Ő evangéliumába vetett hitre, és bevészte a szíveinkbe az Ő atyai szeretetének bizonyosságát. Ezért mindig meg fogjuk vetni ellenségeinket, még ha szegények és gyengék, s az emberek általános vélekedése szerint semmik is vagyunk, és nem szűnünk meg továbbra is erre az ígéretre alapozni: *a nagyobbik szolgál a kisebbiknek.* S látván, hogy ez így van, ne vágyakozzunk naggyá válni a világ szerint, mert legyünk bár lenézettek és megvetettek, ez mégsem gátol meg minket abban, hogy a világ örökösei legyünk: nincsenek sem földjeink, sem más tulajdonunk, mégis minden a miénk. A gonoszokra azonban borzalmas és súlyos elszámoltatás vár, mert ők úgy falják Isten jótéteményeit, és úgy örvendeznek a nekik juttatott javaknak, hogy közben egyáltalában nem dicsőítik Istent. Nekik azonban nagyon drágán kell majd megfizetni mindenért. Ami minket illet, noha meg vagyunk fosztva minden gazdagságtól, szegény és gyalázat az osztályrészünk, röviden nincs másunk, csak a szegénység, de mégis, tudván, hogy az Ő keze ki van nyújtva a megtartásunkra, dicsekedhetünk minden ellenségünkkel szemben. Időközben pedig emlékezzünk arra, amit Ézsaiás mondott (Ézs62:3): mi a dicsőség koronája vagyunk az Úr kezében, gyűrű az ujján, s az Ő pecsétje. Sem Egyiptomot, sem pedig Afrikát, azaz a világ legnagyobb birodalmait sem becsüli oly sokra, mint minket. Nem azért, mert bármiféle érték is lenne bennünk, hanem mert tetszett neki így választani, és megtartani minket azok között, akiket a magáénak tekint. Mi pedig azért tudjuk ezt, mert a hiten és a reménységen keresztül látjuk, hogy kivont minket azokból az örvényekből, melyekben benne voltunk, s tette ezt azzal a céllal, hogy eljuttasson minket az örökkévaló örökségre.

Most pedig boruljunk le a mi Istenünk előtt, s elismervén a vétkeinket, imádkozzunk: éreztesse ezeket velünk oly módon, hogy levetvén minden gonosz vágyat és lázadást

megújulhassunk, s megerősíthessük elhívásunkat szent életet élve, és teljesen odaszánván magunkat az Ő igazságának. Úgy támogasson minket erőtlenségünkben, hogy bármiképpen is vegyen minket körül a rengeteg ellenség, soha el ne bukjunk, hanem támogasson minden gyengeségünkben, hogy az Ő kiválasztása mindvégig az Ő hatalmát hirdesse, mi pedig oly módon érezzük ennek gyümölcsét, hogy mind életünkkel, mind a halálunkkal Őt dicsőítsük. Ezért hát mondjuk: ó mindenható Istenünk és mennyei Atyánk elismerjük és megvalljuk, hogy igazán nem vagyunk méltók, stb.

A negyedik prédikáció, 1Móz25:24-28

24. És betelének az ő szülésének napjai, és ímé kettősök valának az ő méhében.

25. És kijöve az első; vereses vala, mindenestől szőrös, mint egy lazsnak; azért nevezék nevét Ézsáúnak.

26. Azután kijöve az ő atyjafia, kezével Ézsau sarkába fogódzva; azért nevezék nevét Jákóbnak. Izsák pedig hatvan esztendős vala, a mikor ezek születének.

27. És felnevekedének a gyermekek, és Ézsau vadászathoz értő mezei ember vala; Jákób pedig szelíd ember, sátorban lakozó.

28. Szereti vala azért Izsák Ézsaut, mert szájaíze szerint vala a vad; Rebeka pedig szereti vala Jákóbot.

Mivel Isten kiválasztása önmagában véve titok, szükséges, hogy idővel megmutatkozzék, ahogyan Isten tökéletességre viszi a megkezdett munkáját. Nem elegendő ugyanis az, hogy Isten egykor kiválasztott minket, s kijelölt, hanem ki is kell tartanunk ebben mindvégig, s Neki is meg kell mutatnia, hogy a kiválasztásunk nem hiábavaló, hanem van ereje és hatalma elvezetni minket az üdvösségre. S teszi ezt különféleképpen, mert Istennek nem kell mindig egyetlen utat követnie, hanem rendelkezésre állnak az eszközei ahhoz, hogy tetszése szerint járjon el. Néha nagyon gyorsan kimutatja a kiválasztását, néha pedig sokáig késlelteti ezt. Azok pedig, akik úgy vélik, hogy bizonyos mag van mindenkiben, akiket Isten kiválasztott, ezért az emberek képesek megkülönböztetni őket a többiektől, mert ők a jóra hajlanak, s némi vonzalmat éreznek Isten szolgálata iránt, bolondul a maguk csapdájába esnek bele, és a tapasztalat győzi meg őket az ellenkezőjéről.

Keresztelő János az anyja méhétől fogva szent volt, de mások esetében ez nagyon nem így van. Isten ugyanis néha eltűri, hogy a választottjai olyanok legyenek, mint a szétszórt juhok, és olyanoknak látszanak, mintha teljesen elveszettek lennének, s végül ez ad nagyobb dicsőséget a kegyelmének. Most már látjuk annak némi jelét Jákóbban, hogy Isten őt választotta, bátyját, Ézsaut pedig elvetette. Jákób ugyanis úgy kapaszkodott a bátyja sarkába, mintha harcolna ellene. S ez nem véletlenül történt, nem is a természet szerint, hanem Isten mutatott rá mondhatni ujjal, hogy bár Ézsau volt az elsőszülött, mégis hátrébb került, s Jákób, aki a születésénél fogva alárendelt volt, idővel mégis előnyhöz jutott. Jegyezzük meg, amit meg kell tanulnunk erről az ígehelyről: Isten meg fogja erősíteni, amit kihirdetett, ahogyan azt tegnap láttuk: *a nagyobbik szolgál a kisebbiknek*, s ez már megmutatkozott a két csecsemő születésében is. Ebből a példából azonban általánosságban azt a következtetést kell levonnunk, hogy akiket Isten kiválasztott, azoknak elsőbbséget adott, s azzal erősítette meg tanácsvégzését és rendelését, amikor annak végrehajtása megmutatkozott. S jóllehet mi nem vagyunk képesek oly messzire menni, hogy megtudnánk, kik azok, akik a világ teremtése előtt már ki lettek választva, a saját kiválasztásunkról kapunk bizonyosságot, amennyire szükséges. Ha ugyanis Isten (emberileg szólva) tartja magát a protokollhoz, vagy az eredeti tervhez, abból nem más következik, mint hogy olyan bizonyosságot ad nekünk, melyből meggyőződhetünk róla: Ő most is és a jövőben is a mi Atyánk egészen mindvégig, ezért bizalommal Őt kell segítségül hívnunk. Mert jóllehet itt nincs szó róla, mégis volt itt egy elhívás (ahogyan a Szentírás nevezi), azaz kijelentette Jákóbnak, hogy elhívta őt. Ez majd idővel megmutatkozik. Itt egyszerűen csak arról van szó, hogy Isten a szem számára látható módon mutatta meg: a Rebekának adott válasza nem volt hiábavaló. Miért? Az elhívás hatása abban mutatkozott meg, hogy Jákób Ézsau sarkába fogódzkodott. Ezzel a jelképpel Isten itt azt kívánja megmutatni, hogy a választottai sok küzdelmen át jutnak el a végcéljukig. Igaz, Jákób nem tudta, mit jelentett ez, és az életkora sem tette ezt lehetővé, mindazonáltal ennek arra kell tanítania minket, és azt kell kijelentenie nekünk, hogy Isten, bármennyire is a

felügyelete alá helyez, sőt a védelme és a vezetése alatt állunk, küzdelmet vár tőlünk, s azt akarja, hogy reménykedjünk a Tőle származó üdvösségben, s abban, hogy amit elkezdett, azt be is fejezi.

Jóllehet tehát mindez igaz, mégsem akarja, hogy tunyák legyünk, hanem mindenkinek küzdeni kell mindvégig, hogy eljuthassunk ahhoz a végcélhoz, amire Isten hívott el minket. Figyeljük hát meg, mit kell megtanulnunk a Mózes által elmondottakból, miszerint Jákób Ézsau sarkába fogódzott. Most pedig hozzátesszi: *Az idősebbet Ézsauinak, a fiatalabbat Jákóbnak nevezték.* A másodikat illetően olyan ez, mintha valaki *Sarokfogónak* nevezné, de Ézsauról elmondja, hogy vörösen és szőrösen született, mintha máris felnőtt ember lett volna. Innen kapta a nevét.

Látjuk hát a kettő közötti különbséget: valaki azt mondhatná, hogy Ézsau sokkal fejlettebb volt a bátyjánál. Teljesen kiformalódottnak látjuk ugyanis, nagynak, és nagyon erősnek, röviden, nem is gyereknek, hanem felnőttnek. Jákóbról azonban nem olvasunk mást, mint hogy a sarkába fogódzkodott, s olyan volt, mint aki időnek előtte született, s mikor felnőttek, akkor is ilyen maradt. Ézsau vadász volt, mondhatni szertejáró ember, nem más, mint nyers erő. Jákóbról pedig nagyon igaz, hogy a Mózes által használt név jó értelemben vett, és szilárdat, vagy tökéletest jelent. Mindent összevéve az egyszerűsége volt az, amiben különbözött mindattól, ami Ézsauban látványosabban mutatkozott meg, s Mózes ténylegesen hozzátesszi, hogy ő viselt gondot a háztartásra, és sütőmesterként, vagy szakácsként mondhatni mindig a hamuban ült. Ennyit kell megjegyeznünk Jákóbról és Ézsauról.

Ez a tanítás a korábban általunk tárgyaltak megerősítését szolgálja, miszerint Isten nem a külső kinézet alapján választotta ki az embereket, hanem épp ellenkezőleg: amit a legkiválóbbnak tartanak, azt figyelmen kívül hagyja és lenézi. Amit pedig az emberek elvetnek, az a fontos az Ő számára. Ezt mindig látjuk, de kétségtelen, hogy a Szentlélek ősatyánkban, Jákóbban ezzel abból a célból hozakodik elő, hogy megtanuljunk elnyomni minden ostoba vakmerőséget, és ne keressük magunkban annak az okát, amiért Isten kiválaszt minket, és amiért kegyelmesen viseltetik irántunk, hanem tudjuk meg, hogy Ő a mi kicsinységünkben dicsőül majd meg, nekünk pedig nagy hasznunkra válik, ha ez a tanítás belevésődik a szívünkbe.

Semmi sem fordít ugyanis el jobban Istentől, mint ha valami dicséretre méltó erényre vágyunk. Azzal a végtelenségig képesek vagyunk úgy beszennyeződni, vagy más módon felfuvalkodni, hogy Isten kegyelme képtelen belénk hatolni. Annál inkább illik az elménkbe vésni ezt a számunkra oly szükséges dolgot: mikor Isten kiválaszt minket, azt úgymond nem a szép szemeinkért teszi. Végül pedig, ha a világ megvet, attól ne csüggedjünk el. Megmutattuk, hogy teljes mértékben meg kell elégednünk azzal, ha Isten elfogad, még ha az egész világ le is néz. Látjuk ugyanis, hogy mi volt Jákóbban: állandóan otthon ült, mint holmi – ahogyan mondani szoktuk – Pató Pál. Igaz, hogy sértetlen volt, de miért? Honnan származott az egyszerűsége? Volt valamiféle hírneve? Nem, semmije sem volt. De íme Ézsau, aki mondhatni a születésétől kezdve a felhők fölött járt, s rögvést felnőtté vált, akinek megvolt a maga ereje, s mikor felnőtt, komoly tevékenységet végzett, egyenesen csodatevőnek látszott. Nagyon jó, mindebből azt tanuljuk meg, hogy minden Istentől származik. Ha ugyanis a kiválasztás okát az emberekben keressük, akkor kétségtelenül mindenki Ézsaura fog szavazni. Mindennek ellenére Isten azonban Jákóbot részesítette előnyben, s miért? Ez nagyon az ellenkezője a mi elképzelésünknek. Meg kell tehát jegyeznünk: Isten a kegyelme osztogatásának módjával a tudatára adja az embereknek, hogy csakis a saját jósága indította Őt a Jákób iránti szeretetre. Ez a tanítás méltó rá, hogy elmélkedjünk felette életünk minden napján. Ennek célja pedig nem más, mint minden elbizakodottság letörése, amit az emberek magukban hordoznak, hogy végül semmi más, csak Isten kegyelme ragyogjon fel ebben a dologban. Közben vegyük figyelembe azt is, hogy az egyház a kezdeteit tekintve mindig is kicsiny volt, sőt, Isten oly módon fejlesztette, hogy az emberi oldalon kiderüljön az emberek

gyengesége. Ezt mindig el kell ismerniük azért, hogy az emberek végül alávéssék magukat ezeknek a feltételeknek. S történjék bárhogyan, tudjuk meg: Isten soha nem hagyja el a munkáját, hanem valódi tökéletességre viszi azt, még ha ezt nem is látják az emberek az első pillanattól fogva, mert szerintük így nem kellene történnie, és nem is hasznos a számukra. Emellett, ha Isten bármiféle jelét adja annak, hogy kiválasztott minket, s ez már a csecsemőkorunktól kezdve megmutatkozik, annál több okunk van dicsőíteni Őt. Minél nagyobb ugyanis a kapott kegyelem, annál nagyobb dicséretre méltó. Ha azonban egy ideig elhagyottak maradunk, és Isten semmivel sem mutatja ki a törődését irántunk, hanem mintha elfeledkezne rólunk, majd a végén visszahív, miután hosszú időn át tévelyegtünk, akkor kettős okunk van az Ő dicséretére. Röviden: akármiképpen is munkálkodik bennünk, a szánknek mindig meg kell nyílnia az Ő jóságának és kegyelmének elismerésére. Vannak, akik a gyermekkoruktól fogva vallják, hogy Isten tartotta meg őket, mintha kézen fogva vezette volna őket és ezt mondta volna róluk: ők az enyéim, s valóban jó tanításban van részük a csecsemőkoruktól fogva, ami a hasznukra válik. Róluk mondják: íme, az Isten magva.

Nos, ezeknek az embereknek nagyon mélyen el kell ismerniük, hogy megkapták Istentől ezt a kiváltságot. Hiszen mennyiben többek ők másoknál? Ádámban valamennyien megromlottunk. Mikor tehát Isten mondhatni folytonos szálon vezette őket a születésüktől fogva egészen öreg korukig, annál inkább kötődniük kell Hozzá. Vannak azonban mások, szegény és nyomorult teremtmények, akikről az emberek azt mondanák, hogy Isten teljesen elvetette őket. Egyesek ledér és kicsapongó életvitelt folytatnak, mások nyomorult bálványimádók, s bármiféle jámborsággal is viseltessenek, az mindig csak még jobban elidegeníti őket Istentől és szítja fel az Ő haragját. Ők néha még ellenségei is minden igazságnak, amint azt szent Pál példájában láthatjuk, aki ártatlan vért ontó dühödt fenevad volt, s ragadozó farkasként nem törekedett másra, mint az összes gyülekezetet szétszórására. S látjuk a korinthusiakat, akik kéjelgők, és mindenféle gonoszság cselekvői voltak, mint szent Pál kijelenti. S ugyanez a helyzet a rómaiakkal is. *A múltban (mondja), kéjelgők és gőgösök voltatok, minden zsarnokság és család megcselekvői, s minden tagotokat a gonoszságra, és a bűn szolgálatára szántátok.* Majd nem sokkal később ezt mondja az efézusbelieknek: *Korábban Isten nélkül valók voltatok, az élet mindennemű reménysége nélkül, mindenestől sötétek, az örök halálban.* Mikor pedig a mi Urunk a megalázásunk végett egy ideig tűri, hogy ennyire szétszóródjunk, majd hirtelen Magához szólít minket, ismerjük el: nemcsak azért kell magasztalnunk Istent, mert kiválasztott minket, és ennek meglátszanak a gyümölcsei, hanem azért is, mert kivont az örvényből, melyben benne voltunk. Annál inkább törekednünk kell a múltat jóvátenni abban, amire szent Pál hívja fel a figyelmünket: „Mert valátok régen sötétség, most pedig világosság az Úrban: mint világosságnak fiai úgy járjatok” (Ef5:8). S arra is emlékezzünk gyakorta, amit a mi Urunk Jézus Krisztus mondott: „Más juhaim is vannak nékem, a melyek nem ebből az akolból valók” (Jn10:16). Ő a pogányokról beszélt, akik ki voltak zárva az üdvösség mindennemű reménységéből. Nem önmaguk vonatkozásában nevezte őket juhoknak, hiszen vadállatok voltak, hanem Isten kiválasztásának vonatkozásában: noha szétszórt nemzetséget alkottak, Ő mégis megmondta, hogy összegyűjti őket. Ezért amikor tetszik Istennek összeszedni minket a szétszórattatásból, amelyben voltunk, tanuljuk meg odahajtani a füleinket a nagy Pásztor hangjára. Ne csak holmi külső jelét adjuk annak, hogy ezt tesszük, hanem kövessük is Őt, és engedelmeskedjünk is Neki minden dologban.

Figyeljük hát meg, mit kell itt megtanulnunk. S ne szégyelljük, mikor az Úr nem mutatja az emberek között a kegyeseit és az egész egyházát azért jónak, hogy hírnevet szerezzenek. Ne szégyelljük a hitványságunkat, hogy dicsőíthessük Őt. Most ugyanis úgy tűnik, hogy az egyházat meg kell taposni, s látjuk, hogy az istentelenek és e világ gyermekei semmibe sem veszik azokat, akiket Isten Magához gyűjtött.

Viseljük ezt el türelemmel ősatyánk, Jákób példáját szem előtt tartva, s ne zavarjon minket, ha a világ az arcunkba köp, ha Isten viszont elfogad. Figyeljük meg, miképpen kell közlünk mindenkinek hasznosítani ezt a tanítást saját magában, valamint az egyház egész testületén belül. S ha a világ nem is becsül meg minket, s kevesen fogadnak csak be és tapsolnak nekünk, Isten mégis oly módon munkálkodik, hogy ami a világ, és annak külső látszata számára a legmegvetendőbb, az annál becsesebb Isten előtt, s Ő többre értékeli mindennél, ami az emberek számára nagyon látványos és díszes. S ez által valósul meg az, amiről szent Lukács beszél: ami itt lent magasztos és kiváló, az Isten előtt nem az, hanem sokszor inkább az utálat tárgyát képezi a Számára. Bizonyos, hogy Ézsau tulajdonságait mindig is dicsérnék, ha az emberek lennének a bírák, Jákób egyszerűségét azonban Isten és az Ő angyalai mégis többre becsülik.

Masírozzunk hát úgy, ahogyan a mi Urunk Jézus parancsolta nekünk, s ne szomorítson meg minket, ha az első pillantásra nem mutatkoznak meg az Isten által belénk helyezett ajándékok. Sokan vannak például, akikben Isten szerint semmi érdemes dolog sincsen, kívülről mégis jó képet mutatnak. Az emberek nagy személyiségeknek tartják azokat, akiknek nagy birtokaik vannak, és kiváló tulajdonságokkal rendelkeznek, akiknek nagy a bátorsága, a tekintélye, s tisztelet és méltóság övezi körül őket, emellett nincs bennünk szélsőséges kapzsiság, röviden olyan őszintéknek látszanak, hogy angyaloknak gondolnád valamennyit, s mindenki, mindenütt csak magasztalja őket. S lesznek szegény mesteremberek, földművesek, és szerencsétlen idióták, akiknek nincs lehetőségük a magamutogatásra, mert állandóan munkálkodniuk kell szegény gyermekeik táplálása végett. Senki sem hallja nagy hírnevüket, nem ékesszólók, és nem mutatnak valami nagy bölcsességet. Ha pedig valaki hall is róluk, nem lát mást, csak ostobaságot az általános vélekedésnek megfelelően: Isten azonban mégis kiválasztotta őket. Azt vette számításba, aminek látszólag semmi értéke sincsen, mert alantas dolognak látszik, mikor valaki varrogat, vagy más hasonló munkát végez, de ezt a szolgálatot Isten mégis többre becsüli, mint azt elképzelni vagyunk képesek.

Mikor tehát tudjuk, hogy külsőleg semmik vagyunk, ne véljük helyzetünket és állapotunkat emiatt rosszabbnak, és ne szégyelljük a gyengeségünket. Közben emeljük fel a szemeinket, s feküdjünk bár hamuban, gondoljunk arra, hogy ősatyánkkal, Jákóbbal, aki Isten minden választott gyermekének az előképe volt, ugyanez történt korábban. Most ez következik: *Jákóbot az anyja szerette, Ézsaut pedig az apja.*

Ez pedig nagyon jól megmutatja, hogy Izsákban nem volt meg az a tökéletesség, aminek meg kellett volna lennie, hiszen tudott a korábban elhangzottakról: *a nagyobbik szolgál a kisebbiknek.* Nagyon jól tudta, hogy az volt Isten akarata, hogy Ézsau, az idősebb, engedje át mind a helyét, mind a tisztességét a testvérének, ám ő mégis Ézsaut szerette, s ezzel úgy tűnik, mintha szembeszegült volna Isten tanácsvégzésével. S mit akar ezzel? Még ha egész szeretetét Ézsaura árasztja is, akkor is Isten uralkodik mindvégig, s az Ő választása szilárdan megáll, még ha az egész világ száll is azzal szembe. Lám Izsák milyen lassú észjárású, sőt, úgy tűnik, hogy állatias szeretet vezette. Mert hát miért is szerette Ézsaut? Mert vadat hozott neki. A hasával szerette tehát őt. Íme, egy öregember, akinek a kora értelménél fogva szilárdnak és megfontoltnak kellett volna lennie, s nem lett volna szabad, hogy az ostoba és ingatag vonzalmak vezessék, s a hasa miatt és a falánksága folytán megfedkezzen arról, amit Isten megváltoztathatatlan rendeléssel hirdetett ki: Jákóbnak kell uralkodni, s ő lesz az ígért örököse. Izsák azonban még sem veszi ezt figyelembe. Azt is látjuk itt azonban, hogy a zsidók is vakok, mikor az ősatyáikkal kérkednek, mintha a méltóság, mellyel azok időnként rendelkeztek, emberi szentségből és erényből származott volna. Bizonyos ugyanis, hogy Izsák, ha rajta múltott volna, felforgatja Isten kiválasztását. Nem mintha akarta volna ezt. Ha ugyanis valaki megkérdezte volna tőle: most akkor hogyan legyen? Ellenállsz Istennek? Azt akarod, hogy ne foganatosítsa, amit kihirdetett a saját szájával? Ő nemet mondott volna, s ez nem is állt szándékában. De akárhogy is, ezen a módon hányódott ide-oda.

Nem mondhatjuk tehát, hogy Izsák törődött volna Isten kiválasztásával, vagy elősegíteni igyekezett volna azt, hanem inkább akadályozta. Ebből látjuk, hogy minden száját be kell zárni, és az emberek nem mondhatják, hogy volt bármi a személyükben, ami miatt Istennek meg kell erősítenie a nekik juttatott áldást. Röviden, ebből meglátjuk, hogy amiképpen Isten kiválasztása is ingyenes és meg nem érdemelt a letelejtől fogva, alapjaiban véve és teljességében, úgy Istennek azt is meg kell mutatnia, hogy nincsen semmi más az Ő kegyelmén kívül, s mindennek, ami az embertől származik, el kell törölni és meg kell szűnni, mert (amint szent Pál mondja), se nem az akaróé, se nem a futóé (Rm9:16). Figyeljük meg, mit kell ebből megtanulni. Azt is látjuk, hogy a rendíthetlenség is Isten eme tanácsvégzésében rejlik, mellyel kiválasztotta azokat, akiket jónak látott. Ezért el kell tökélnünk magunkat, hogy még ha az egész világ munkálkodik is az üdvösségünk megghiúsításán, az akkor is biztos marad, ezért mindig megvan a korábban vázolt mentségünk, miszerint az Úr Jézus Krisztus mindenkit megtart, akiket az Atya a sajátjaiként Neki adott, s közülük senki nem fog elpusztulni, mert Isten erősebb az embereknél. Ő Maga mondta ugyanis: *Az én Atyám, a ki azokat adta nékem, nagyobb mindeneknél.* Tanuljunk hát meg teljes mértékben Isten legyőzhetetlen erejére támaszkodni, mikor bármiféle kérdés merül fel róla: bizonyosak vagyunk-e benne, hogy ha segítségül hívjuk Őt, meghallgattatunk. S ne kételkedjünk abban, hogy ahogyan a jó útra állított minket, úgy a kitartást is megadja. Ezért legyünk bár gyengék és törékenyek, Ő mégsem engedi, hogy elbukjunk, hanem mindig oly módon vezet, hogy egyre jobban és jobban növeli a bennünk levő erejét. Így tehát még tovább kell mennünk: Jákóbnak nemcsak azok voltak az ellenségei, akikben semmi istenfélelem sem volt, és vallástalanok voltak, hanem még Izsák, a saját apja is, aki a fő volt az egyházban, mert Isten mondhatni rábízta az Ő szövetségét azért, hogy Ő legyen annak gondnoka, és ő ossza azt szét, de mégis, úgy látszik, Jákób kiválasztásának ellensége volt. Ezért ha sok összeférhetetlenséget látunk, s úgy tűnik, az üdvösségünk megannyi okból megghiúsul, kiút pedig látszólag nincs, akkor tudjuk meg: Isten végül győztes lesz, s bármiféle gyengeség is találtatik bennünk, Ő nem szűnik meg munkálkodni. S legyen bár ellenállás és ellentmondás ideleln, Ő mégis mindent le fog győzni, s jó vége lesz mindennek. Itt egyébiránt arra int minket Izsák példája, hogy zabolázzuk meg magunkat. Ha ugyanis megtörtént olyasvalakivel, mint Izsák, aki kiváló és angyali szentségű ember volt, hogy ellenállt Istennek, vele összehasonlítva mi lesz velünk? Bizonyos, hogy naponta százszor is elragad minket a hiábavaló fantáziálás, s cél nélkül bár, de Isten ellen hadakozunk. Nagy szükségünk van tehát arra, hogy ne bízzunk a magunk ítéletében, s Istent hívjuk segítségül, hogy Ő vezessen minket Szentlelkével. Ellenkező esetben ugyanis, amint már mondtam, nyomorult kóborlók vagyunk, s csak ide-oda hányódunk. Mikor pedig nagyon bölcsnek gondoljuk magunkat, akkor, még ha akarunk és tudunk nélkül is, de nem lesz más bennünk, csak ostobaság, sőt lázadás. Jegyezzük ezt meg az egyik lecke gyanánt. De a Mózes által megjelölt okot is meg kell figyelnünk, amiért Izsák Ézsaut szerette. Ez pedig nem más, mint hogy *szája íze szerint volt a vad.* Ügyeljünk hát arra, hogy ne a testi és földi étvágy vezessen minket, ha Isten felé igyekezünk. Igaz, hogy az evés és az ivás nem elítélendő. Isten ugyanis azzal a feltétellel helyezett minket ebbe a világba, hogy élvezzük a teremtményeit. Látván pedig, hogy azt rendelte: együnk és igyunk, így bizonyosan nem sértjük meg Őt, ha a szükségleteink betöltésére vágyunk, és azokat a jótéteményeket keressük, melyeket ehhez készített el a számunkra. Nem ok nélkül mondja a Szentírás, hogy mindent az Ő nevében kell tennünk, még enni és inni is. Ha viszont ebben megromlunk, akkor mindig felbukkan a szélsőségeség az étvágyunkban, s e miatt a szélsőségeség miatt elfelejtjük az Istennel szemben fennálló kötelességeinket, s ez minden vonatkozásban félrevon minket, így mikor úgy gondoljuk, hogy a kötelességeinknek teszünk eleget, távol állunk attól. Izsáknak azonban mindig is a szeme előtt, sőt a szívébe belevésve kellett volna tartani, ezt a fülében csengő hangot, miszerint a nagyobbik szolgál a kisebbiknek. Neki vég és szünet nélkül így kellett volna gondolkodnia:

mivel Isten választása Jákóbra esett, nekem is egyet kell értenem azzal. De a tápláléka elfordította őt, és teljesen eltérő irányba vezette. A magunk részéről tehát nagyon azon legyünk, hogy visszaszorítsuk a vágyainkat, még akkor is, ha ezek természetesek, és önmagukban véve nem is törvénytelenek. De mi a fő célja a szélsőséges és a mértéktelenség visszaszorításának? Azt mondom, ügyeljünk tehát arra, hogy ezeket úgy szorítsuk vissza és tartsuk féken, hogy ne gátoljanak meg az Isten akarata szerinti életvitelben, és ne fordítsanak minket el attól. Egyszerűen, jól jegyezzük meg az itt megtanulandókat.

Itt azonban azt is látjuk, hogy Rebeka vonzódása jobban irányított volt, mint a férjéé. Nagyon igaz, hogy az emberek mindig (vagy legalábbis a legtöbbször) azt látják, hogy ha az apa az egyik gyermekét szereti, akkor az anya szeretete annak pont a fordítottja lesz. Bárki láthat efféle ellentéteket a legtöbb családban. Az sem kizárt, hogy Rebekában feltámadt némi féltékenység, mikor látta Ézsaut az első helyre lépni, s azért szerette jobban Jákóbot, mert atyja kevésbé fogadta őt el. Nem ezért részesítette őt előnyben, hanem mert (amint majd később látjuk) tekintettel volt Isten kiválasztására, s mindig tartotta magát az elhangzottakhoz, miszerint Jákóbot kell előre venni. Itt úgy kell őt megítélnünk, hogy nem volt olyan szeszélyes és indulatos, mint azok az asszonyok, akik könnyedén szembeszegülnek a férjükkel, mikor látják, hogy némelyik gyermekük nem örvend akkor megbecsülésnek, mint a többiek, annál inkább azokra árasztják a szeretetüket. Rebekát azonban nem ítélnénk ilyennek, s miért? Mert ő mindig Istenhez fordult, s engedelmeskedett annak, amit Ő kijelentett. Kétségtelenül szerette volna, hogy mindkét gyermeke megmaradjon az egyházban, mikor azonban látta, hogy az egyik kirekesztetett, s nem más, mint a kisebb és alacsonyabb rangú maradt meg abban, elfogadta ezt. Látjuk itt, hogy a mi Urunk néha megengedi, hogy a nagyobb erényekkel és a Szentlélek nagyobb ajándékaival rendelkezők mégis elbukjanak, azok pedig, akik még nem jutottak el ilyen messzire, felülmúlják őket, legalábbis bizonyos vonatkozásban. Ha ugyanis összehasonlítjuk Izsákot és Rebekát, bizonyos, hogy Izsák, aki az atyja házában nőtt fel, s oly nagy tanítást kapott ifjúkorában, általánosságban nagyobb hittel rendelkezett, mint Rebeka. De íme, egy konkrét cselekedetben, melyben elbukott, a vétke megmutatkozott. S Rebeka, aki később került ki a bálványimádás barlangjából – hisz tudjuk, hogy atyja házában nem volt más, csak babonáság, mert az egész ország teljességgel romlott volt – szóval ezt a szegény asszonyt, aki noha semmit sem tudott a maga ifjúságának idején Istenről, a Szentlélek mégis oly jól megtanította, hogy felülmúlta a férjét. Ezért ebből kiindulva mindazok, akiket Isten már korán elért, s akiket mondhatni tükörként emelt fel mások számára, tanulják meg nagy óvatossággal járni az útjukat. S miért? Mert elég egyetlen félrelépés, és akkorát esnek, hogy mindenki szégyenkezni fog miattuk.

Tanuljunk ezért meg: még ha a mi Urunk általánosságban úgy formált és alakított is minket az Ő Szentlelkével, hogy mindenki bámulatot keltünk, bizonyos esetekben akkor is vétkezhetünk. Ezért mindig vigyázzunk magunkra. Sőt ha azok, akik a legkiválóbbak, bizonyos ponton csődöt mondanak, ne csináljanak pajzsot abból, hogy oly sok jó cselekedetet vittek véghez, és méltók a dicséretre, s ne hozakodjanak elő a bátor tetteikkel. Ehelyett ismerjék el, hogy olyanok, amilyenek, s mondják: Istenem, látom, el akarod velem ismertetni, hogy gyenge ember vagyok, s azt is el kell ismernem, hogy nem az emberektől függ a megtarttatásuk, mert elég egyetlen hiba ahhoz, hogy elszakadjunk az egyháztól. S ha Isten vetett ki minket, mi lesz velünk? Tanuljunk hát mindezeket a dolgokat ösatyánkban, Izsákban, mikor látjuk: olyannyira elvakult, hogy soha nem emlékezett arról, hogy Isten ellen lázadt, mikor az Isten által elvetette becsülte, s a fiatalabb fiát megvetette, akinek pedig Isten adta a bizonyosságot arról, hogy neki kell a ház fejévé válnia. Emellett, jóllehet Rebekát helyesen vezették a vonzalmai, s igyekezett engedelmeskedni Istennek, mégsem történhetett másként, mint hogy némi vita volt közöttük, amint azt gyakran meg is történt. S ezért mondja Mózes: *Szereti vala azért Izsák Ézsaut... Rebeka pedig szereti vala Jákóbot*, mikor pedig így beszélt, azzal mintha azt mutatná meg, hogy volt némi civakodás az otthonukban: Mintha nem tudtak

volna megegyezni abban, hogy a férjnek és a feleségnek egyformán kell szeretniük a gyermekeiket, amire a természetüknél fogva is hajlaniuk kellett volna, vagy inkább, hogy tudták: Isten akarata folytán kell szeretniük a fiatalabbat. Ez arra figyelmeztet, hogy lehetnek bár az érzéseink jól megalapozottak és irányulhatnak jó végcélra, mindazonáltal lesznek feddést érdemlő ellenszegülések. Mint például, mikor megpróbálom Istent követni, és teljesen igazodni az Ő akaratához, de van ellenállás, s én szükségszerűen kiváltom valakinek a nemtetszését, mást pedig az ellenségemmé teszek, ha ellátom a kötelességeimet. S az is igaz, hogy a kezdet jó lesz, ha a jó megcselekvésére vágyunk, s csak Istenre nézünk, de utána mindig megtörténik, hogy a jó buzgalmunkban túlonként szélsőségesekké válunk, s testi szeszélyek keletkeznek bennünk. Röviden, még a legjobban vezetettek, és a legnagyobb tökéletességgel bírók is szertelenekké válnak ebben a dologban, s embereknek mutatkoznak. Annál inkább vissza kellene hát szorítanunk a szeszélyeinket, mikor látjuk, hogy nem lesz jó vége, de továbbra is csak bukdácsolunk. Aztán komoly figyelmeztetést is kapunk minden ellentmondás magunk mögött hagyására, mert nem ok nélkül buzdít a Szentírás oly gyakorta az elme és a száj egységének fenntartására. S miért? Mert amikor ez az egység megvan bennünk, akkor ezzel mindegyikünk buzdítja a felebarátját, és segít őt Istenhez vezetni. Amikor viszont vitatkozunk és civakodunk, egyikünk a másikat gátolja és akadályozza (mert szokták volt mondani, hogy egyetlen csökönyös ló az egész fogatot megbénítja). De van még ennél is rosszabb: mikor Isten szolgálatára törekszünk, ám nem feledkezünk meg magunkról sem bizonyos vonatkozásban, és sok minden elmegy mellettünk, amiket pedig nem hagynánk elillanni, ha nem civakodnánk és veszekednénk. Ezt kell hát ebből megtanulnunk. S ezeket a dolgokat napi rendszerességgel látjuk magunk között az egyházban. Még Isten legjobb, a legnagyobb kegyelemmel felruházott és az igazságért küzdő szolgálói sem képesek mindig megzabolázni magukat, hogy ne vitatkoznának, és ne mutatnák magukat embernek. Isten azonban megengedi a buzgalmukat, s azt is, amit tesznek. De miért? Mert jó a kezdet, s helyes a végcéljuk is, noha mint már említettem, ehhez mindig keveredik erőtlenség. Erre mindig legyünk figyelemmel Izsák és Rebeka eme példájában. Emellett azt is meg kell említenünk, hogy ha néha nem tudunk úgy megegyezni, olyan illedelmesnek és megfelelőnek lenni, s úgy meghajolni és kényszeríteni magunkat, mint kellene, akkor sem szabad szakadásokat előidézni, vagy teljesen elkülönülni egymástól. Mert bár jelentős bűn Izsák és Rebeka esetében így elkülönülni a gyermekeik iránt érzett szeretet terén, ők mindazonáltal továbbra is Istent szolgálták. Izsák sem állította soha, hogy az Istentől származó jóslat megmásítására törekszik, mely szerint Jákóbnak kell uralkodni.

Látjuk tehát, miképpen küzdenek egymással férj és feleség, mégpedig egy oly fontos dologban, melytől az egész világ üdvössége függ. A kérdés itt ugyanis Isten kiválasztásával, az egész egyházzal kapcsolatos, amelynek a mi Urunk Jézus Krisztus a Feje – íme, erről folyik némi csavaros vita Izsák és a felesége között. Ez azonban mégsem azt jelenti, hogy Izsák mindenestől fel akarta az egész ügyet forгатni, hanem egyszerűen csak nem értette, és ezért összezavarodott. Hasonlóképpen, mikor a tudatlanság és a tévelygés folytán néha megtörténik, hogy bajba kerülünk, s az ördög belénk rúg, mi pedig nem leszünk képesek egy és ugyanazon szájjal megszólalni, mégis tartanunk kell magunkat ahhoz az alapelvhez, hogy abban egyet kell értenünk: Isten a mi Atyánk, s tudjuk, sehol máshol nincsen szent egység, csakis Jézus Krisztusban. Azt mondom tehát, hogy tartanunk kell magunkat hitünk alapelveihez, s ha nem tudunk mindent olyan megkülönböztetetten megérteni, mint azt szeretnénk, akkor a tudatlan és gyenge legyen alázatos, de ne csüggedjen el. Aki pedig már előbbre jár, segítsen a gyengéknek, várja meg, míg Isten odafordul hozzájuk, s vegye el tőlük ezeket a vélekedéseket, melyek olyannyira megzavarhatják őket. Ez az, amit szent Pál is mondott a filippibelieknek, mert megmutatta nekik, miképpen kell egyesülnünk, és micsoda a mi egyetértésünk és testvériségünk köteléke. Ezzel kimutattuk: ő arra a következtetésre jutott, hogy tehát nem szabad véleménykülönbségeknek fennállni közöttünk, és a beszédeinknek

sem szabad eltérőknek lenni. Ám még azt is mondta, hogy amennyiben nem vagyunk képesek eljutni erre a tökéletességre, és egyesek, akik nem oly gyorsak a felfogásban, úgy haladnak, mintha bénák lennének, nem lévén képesek utolérni másokat, akkor *várj* (mondja), *amíg Isten kijelenti neked*.⁵ Figyeljük meg, mi az első, amit meg kell tennünk: meg kell egyeznünk Isten tiszta és egyszerű igazságát illetően. Mivel azonban nem adatik meg mindenkinek a kezdet kezdetétől fogva, hogy biztosan megértse a vallás minden dolgát, nem baj. Ha jelen van bármiféle tudatlanság, [akkor az okosabbak] nyújtsák ki a kezüket a tudatlanabbak felé, s ne engedjék, hogy amazok makacsok legyenek. Néha, sőt mondhatni a legáltalánosabban látható, hogy a leginkább vakok a legbátrabbak és a legtörtetőbbek, majd fellép egy akkora makacsság, amiből az embernek már semmi haszna sem származik. Szent Pál azonban ezt a hibát orvosolandó mondta ki: *várj, amíg Isten kijelenti neked*. Ezt kell tehát megtanulnunk, de emlékezzünk a már leszögezetekre is: nevezetesen hogy ha egyetértünk az Úr Jézus Krisztusban, s nem tartunk mást a szemünk előtt, csak az Ő dicsőségét, akkor mindig az utunkon maradunk, ha pedig támad is holmi csekély egyet nem értés, az nem fog elválasztani minket egymástól. Elegendő lesz ugyanis ezzel a kulccsal rendelkezünk, még ha más dolgokban nem is vagyunk olyan határozottak, mint amennyire szükséges volna. De ha nem húzódunk vissza és nem fordulunk el teljesen a mi Urunk Jézus Krisztustól, az elegendő. Emellett, mikor az Ő dicsőségét igyekszünk előmozdítani, azt mindenki tudni fogja, mind a legelöl haladók, mind a leginkább hátramaradottak. Mi hát az oka annak, hogy a Szentírásban jártasak és gyakorlottak lenézik a testvéreiket, ha azok tudatlanoknak tűnnek? Nem más, mint az, hogy úgy tűnik nekik: belőlük semmi sem hiányzik. Ha azonban tudjuk, mit jelent a mi Urunk Jézus Krisztusra vágyakozni, s az Ő feltámadásának dicsőségéhez járulni, akkor mindig azt fogjuk mondani szent Pállal együtt, hogy még nem jutottunk el odáig. Mikor tehát mindenki tudja, hogy van, ami még hiányzik belőle, az nem fog ártani nekünk, s nem tarjuk majd furcsának a testvérünket hívogatni, legyen bár még messze. Lépjünk hát ezen a módon tovább. Igaz, hatalmas a különbség azok között, akik megkapták a Szentírás magyarázásának ajándékát, valamint azok között, akik szegény és egyszerű tökkelütöttek. Utóbbiak jól tudják, hogy csak egyetlen Isten létezik, aki az ő Atyjuk az Úr Jézus Krisztus által, de mégsem képesek a Szentírás egyetlen igehelyét sem megmagyarázni. Mégsem szűnnek meg azonban egy és ugyanazon az úton járni a többiekkel. Azok, pedig, akik a legelöl haladnak, jóllehet hamarabb eléri a céljukat, mégis mindig meg kell várniuk a többieket. Figyeljük hát meg, miképpen kell eljárnunk a nekünk megmutatottak alapján, s miképpen tanulhatunk az itt leírt példából.

Most azonban boruljunk le a mi jó Istenünk fensége előtt, ismerjük el a hibáinkat, és imádkozzunk: éreztesse ezeket velünk oly módon, hogy végül bosszantsanak minket, s mindig odafigyeljünk az oly nyomorúságos állapotunkra, s így végül az Ő könyörületében találjunk menedékre. Imádkozzunk, hogy fogadjon kegyelmébe, és Szentlelkével úgy vezessen minket, hogy levetközhessünk minden földi szeszélyt. Látván pedig, mennyi bűn rejtőzik bennünk, még több fáradtsággal vizsgáljuk meg önmagunkat azért, hogy végül ahhoz folyamodjunk, Aki képes minket megtisztítani, és képesek legyünk minden ellen küzdeni, ami akadályoz minket abban, hogy teljes mértékben odaszánjuk magunkat az Ő szolgálatára. Közben pedig tudjuk meg: jóllehet az erőfeszítéseink nagyon távol állnak attól, hogy Ő azokat elfogadja, a gyengeségünkben velünk tart. Ezért folyamodjunk az Ő erejéhez, hisz tudjuk, szükségünk van a Tőle kapott segítségre. Ily módon tanuljunk meg csakis Benne örvendezni, s ne kételkedjünk abban, hogy amiképpen egykoron kinyújtotta felénk a kezét, úgy fog majd újra és újra megerősíteni, míg végül legyőzzük mind az ördögöt, mind az ellenünk indított támadásait.

⁵ Fil3:15

Az ötödik prédikáció, 1Móz25:29-34

**29. Jákób egyszer valami főzeléket főze, és Ézsau megjövén elfáradva a mezőről,
30. Monda Ézsau Jákóbnak: Engedd, hogy ehessem a veres ételből, mert fáradt vagyok. Ezért nevezék nevét Edomnak.**

31. Jákób pedig monda: Add el hát nékem azonnal a te elsőszülöttségedet.

32. És monda Ézsau; Ímé én halni járok, mire való hát nékem az én elsőszülöttségem?

33. És monda Jákób: Esküdjél meg hát nékem azonnal, és megesküvék néki és eladá az ő elsőszülöttségét Jákóbnak.

34. S akkor Jákób ada Ézsáunak kenyeret, és főtt lencsét, és evék és ivék, és felkele és elméne. Így veté meg Ézsau az elsőszülöttséget.

Tegnap láttuk, hogy Isten jóváhagyta és megerősítette a kiválasztását, mikor gyermekeit a Szentlelkével vezette, s arra indította őket, hogy igyekezzenek a mennyei élet felé, megadván nekik a vágyat a világ megvetéséhez, és a fölfelé tekintéshez. Ugyanakkor pedig felfedte, milyen az emberi természet, mikor szabadjára engedte az elvetettek kantárát, s így azok mondhatni vadállatokká váltak, nem tartván semmi más szem előtt, csak ezt a törékeny és mulandó életet. A Mózes által itt előadott történetben megtaláljuk ennek a tanításnak a megerősítését. Egyrésztől ugyanis Ézsaut állítja elénk, aki a mezei vadásatról hazatérve olyan volt, mint egy kiéhezett farkas, aki semmi másra nem vágyott, csak az evésre. Emellett egyetértett az elsőszülöttségi jogának esküvel megerősített eladásával, azaz megtagadta elsőszülöttségi jogát, csak hogy a hasát megtölthesse. Oly sokra becsülte a főzeléket, hogy ahhoz képest az elsőszülöttségi jog semmi volt a számára. Figyeljük hát meg, amit már korábban is érintettünk, s később majd bővebben is látunk, hogy nem földi előjog volt ez, hogy dupla részt kell kapnia, s előre kell jutnia az atyai házban, hanem Isten Egyházának fejévé kellett volna válnia, várva a mi Urunk Jézus Krisztus megjelenésére a világ üdvözítése végett. S jóllehet ez ennyire fontos dolog volt, Ézsau mégis többre tartotta a saját hasát, és nem törődött semmi mással, csak hogy ehesen. Másrészről ott van Jákób, aki noha elkészítette az ebédjét, vagy a vacsoráját, s étvágya is volt az evéshez, mégis inkább a tartózkodás és önmaga megfosztása mellett döntött, sem hogy továbbjön az elsőszülöttségi jog megszerzésének lehetősége. Látjuk tehát, hogy Ézsau olyan volt, mint egy bestiális ember, aki csak azt kereste, hogy ehesen, sőt, hogy teleehesse magát. Jákób, a gyenge ember, aki éhes és szomjas volt, mégis megtartóztatta magát, s e világnál magasabbra tekintve megfellebbezett a testi táplálékról a lelki jó megszerzése végett, amit többre tartott, mint száz, vagy akár tízezer életet. Figyeljük meg, mit kell ebből a történetből megtanulnunk.

Nagyon igaz, hogy első pillantásra az ember azt hihetné nem több ez, mint gyermekies játék. Mert mit ártott az Ézsáunak, ha a sok munka és a hosszas fáradozás után, ami arra irányult, hogy apjának vadat hozhasson, elgyengült, megéhezett, és enni akart. Ezt látszólag nem szabad neki hibául felróni. Másrészt azt is mondhatja valaki, hogy micsoda kegyetlenség lappangott Jákóbban, mikor látta a testvére szükségét, de nem segítette meg őt legalább az adagjának felével? Nem lett volna szabad ugyanis várnia a testvére panaszára, amíg már felkiált az éhségtől, hanem inkább őszintén meg kellett volna őt kínálnia abból, amit magának készített. Ha ugyanis csak egy idegen lett volna, aki ekkora szükségben van, ennyire fáradt és gyenge, akkor adott volna neki valami frissítőt és némi alamizsnát.

De íme a bátyja, akivel egy anyától születtek, de ebben az esetben hagyta őt, s nem adott neki egyetlen kanállal sem a lencséjéből. Bárki mondhatná, hogy Jákób túlságosan udvariatlan volt. Azután pedig miért kényszeríti őt az elsőszülöttségi jogának eladására? Itt ugyanis mintegy kést szegez a torkának, s tudjuk, hogy az üzletek mindig erő alkalmazása

nélkül köttetnek. Mikor ugyanis bármiféle erőszak is színre lép, s az embereknek kényszerből kell bármit megtenniük, vagy inkább elhamarkodottan megígérniük, akkor nem kell azt betartaniuk. De itt van Ézsau, aki éhes volt, s nem tehetett mást, mert annyira magán kívül volt, hogy nem is tudta, mint jelent az elsőszülöttség. Így Jákób kegyetlenségéhez még a vaskos elnézés is társult, s mikor üzletet kötöttek, bármiféle eskü hangzott is el közöttük, azt nem kellett volna megtartania semmi jogon, vagy okból. Nos, ennek ellenére ez a történet nem Jákób megrovása végett hangzik el, mintha bármiféle vétket követett volna el, vagy megsértette volna akár Istent, akár a saját testvérét. Épp ellenkezőleg, a Szentlélek tesz itt neki arról bizonyosságot, hogy ezzel megmutatja nekünk, miképpen kell a mennyei dolgokat, s mindenekelőtt Isten országát keresnünk, s megtagadnunk vágyainkat, vagy oly módon rabul ejteni és féken tartani azokat, hogy ne akadályozzanak minket abban, hogy mindig a legfontosabbra nézzünk.

Ennek ellentétéképpen kerül eléink Ézsau példája (amint azt az apostol is bemutatja a Zsid12:16-ban) abból a célból, hogy *ne legyen senki parázna vagy istentelen, mint Ézsau, a ki egy ételért eladta első szülöttségi jogát*. Azaz, hogy ne adassunk át a földi életnek, hanem gondoljunk arra, hogy a nekünk megígérték az örök életre vonatkoznak. Ezért nem szabad ezt a történetet a természetes vélekedésünkkel megítélni, hanem azt kell számba vennünk, miféle célból hangzik itt el, hogy végül még több hasznot húzhassunk belőle.

Mondtam már az elején, hogy Isten itt mondhatni elpecsételi a kiválasztását, s Ézsau személyében azt is megmutatta, hogy ő azok között volt, akiket elvetett. Nagyon bizonyos, hogy ha Jákóbot nem Isten Lelke vezette volna, akkor teljes mértékben a bátyjára, Ézsaura hasonlított volna. Látnunk kell azonban, miképpen adatott meg inkább neki, semmint Ézsauinak Isten lelke. S ezt a különbséget sehol máshol nem találjuk meg, csak Isten ingyenes jóságában. Tudjuk hát meg: Jákóbot szent vonzalom vezette, mert Isten bevette őt a gyermekei közé. Szent Pál is mondja: „az Ő alkotása vagyunk, teremtetvén Általa a Krisztus Jézusban jó cselekedetekre” (Ef2:10).

Nem általánosságban beszél minden emberről. Igaz, hogy kivétel nélkül mindenkit Isten teremtett, de új teremtés csak azokban van, akiket Isten megújított, s akiket megtisztított a bűnös vágyaiktól abból a célból, hogy végül Önmagához vezesse őket, s összeillessze az Ő igazságával, így ők semmire sem vágnak majd jobban, mint Őt tisztelni, és tisztán szolgálni. Figyeljük meg a második teremtést, melyet Isten a gyermekeiben munkál ki. Tudjuk hát meg: ha Isten kinyújtja felénk a kezét az üdvösség útjának megmutatása végett, ha ad bátorságot arra, hogy vidáman masírozzunk előre, s egyben meg is erősít a folytatáshoz, azzal azt mutatja ki, hogy az Ő kiválasztása nem hiábavaló és felszínes, hanem teljesen hatásos és hatékony. Ebből következően, mikor elvet minket, s emiatt egész életünkben kóborlókká leszünk, megfélekedezvén a lelkünk üdvösségéről, azzal Ő az átkával sújt minket. Ezért tanuljunk meg reszketni, valahányszor csak látunk az állatiasságba beletompult embereket, akik nem ismerik sem a saját helyzetüket és állapotukat, sem a célt, melyre teremttettek, sem pedig azt, hogy mi végett helyezte őket Isten a világba. Mikor ezt látjuk, illik reszketnünk és Istenhez imádkoznunk azért, hogy ne engedjen minket is ennyire elidegenedni Önmagától, hanem mindig tartson meg a reménységben, s vesse a szívünkbe a reménység bizonyosságát, amit Ő adott nekünk, hogy hordozhassuk ott a kiválasztásának igazi jelét. Mint mikor az emberek kevés viaszt öntenek a pecsétre: a pecsét formája tökéletes marad, de a viasz felveszi annak mintáját és képét. Így, ha az Úr bevési a szívünkbe az Ő félelmét az Ő Szentlelkével, valamint azt az engedelmisséget, mellyel a gyermekeinek adózni kell Neki, az olyan, mintha a kiválasztásának pecsétjét ütné ránk, mintha ezzel bizonyítaná ténylegesen, hogy örökbefogadott minket, és Atyánkká lett. Ez ugyanis az Ő ingyenes örökbefogadásának záloga, azaz a Szentlélek. De most térjünk rá az itt konkrétan elhangzottakra. Ezt olvassuk:

Ézsau megjövén elfáradva a mezőről, kérte a testvérét: Engedd, hogy ehessem a veres ételből, mert fáradt vagyok. Ezt mondta, de mondhatni megvetően. Látjuk ebből, hogy nem

volt túl finom és nemes szájú, de nem volt képes többre. Annyira fáradt volt, hogy nem tudta, mit cselekszik, s nem akart más, csak megelégedni. Emiatt mondta: *engedd, hogy ehessen*. Mintha ezt mondta volna: nekem teljesen mindegy, hogy barna, vagy fehér kenyeret eszem, csak megtölthessem a hasamat – akár makkokkal is, nekem tökmindegy. Valaki találhat itt némi mentséget Ézsauak, ami látszólag bocsánatot szerezhetne neki. De mi a valódi helyzet? Még jobban ügyelnünk kell arra, hogy a vágyainkat visszafogjuk, legyenek bár azok a lehető legtermészetesebbek és a legtörvényesebbek, mikor a mennyei életről van szó, mert akkor fontolóra kell vennünk mindent, és inkább haljunk száz halált, semhogy letérjünk az üdvösség útjáról. Nem elegendő tehát, ha az emberek tartózkodnak azoktól a cselekedetektől, melyek teljes mértékben züllöttek és gonoszak, így szégyent hoznak rájuk, hanem legyenek bármiféle, akár Isten által megengedett vágyaik, azokat is meg kell zabolázniuk, ha a lelki javakkal kerülnek szembe. Erről azonban még bővebben is szólnunk. Addig viszont csak annyit kell megjegyeznünk, hogy Ézsau nem holmi nagy nyalánkságokat keresett, hanem látván a lencsét, melyről itt olvasunk, csak azt kérte, hogy abból jóllakhasson.

Jákób fizetségül az elsőszülöttségét kérte. Ha becsvágyból kérte volna, s az nem az övé lett volna, akkor kétségtelenül nem lett volna üzlet, másrészt a rosszindulata sem lett volna megbocsátható. Emellett vérlázító és tolvaj cselekedet lett volna úgy befogni a testvére száját, hogy azt mondja: ha nem adod nekem, ami a tiéd, egy morzsányi eledelt sem adok neked, hanem inkább pusztulj. S milyen szélsőségig fokozódott volna ez? Jákób azonban semmi olyasmit sem követelt Ézsautól, ami korábban már nem adatott volna neki. Megtanulta ugyanis, hogy még mielőtt a két gyermek megszületett volna, Isten már kihirdette, hogy a nagyobbaknak kell szolgálnia a kisebbet. Jákób tehát Isten vonatkozásában már rendelkezett hit által az elsőszülöttséggel. Igaz, hogy a világ megítélése szerint ez semmi haszonnal sem járt a számára, de a kérdés itt a helyes jogcímről szól. Tudta ugyanis, hogy Isten őt jelölte ki elsőszülöttné, s kijelentette, hogy az elsőszülöttségi jog őt illeti. Ezért semmiképpen sem rabolt el Ézsautól semmit, ami az övé volt, hanem inkább azt kérte, ami a sajátja volt. Mintha ezt mondta volna: mivel az anyaméhből te jöttél ki elsőnek, ezzel megvetted azt a rendelést, amit Isten veled és velem kapcsolatosan hozott meg. Mégis be kell teljesednie annak, amit Isten elrendelt, mert az vissza nem vonható. Ami engem illet, én mindig megmaradok a reménységben, hogy végül megkapom, ami megígértetett nekem, ami viszont téged illet, a végén meg kell értened, hogy én sokkal többre becsülöm Isten szolgálatát, mint a saját életemet, ezért add hát el nekem az elsőszülöttségedet. Röviden tehát látjuk, hogy Jákób itt nem csalással, vagy gonosszággal szerezte meg másvalaki javait, s nem is kényszerítette a testvérét arra, hogy megfossa magát attól az áldástól, mely hozzá tartozott, hanem csak azt követelte, hogy legyen elismerve és megerősítve az emberek között is az, amiben Isten részesítette őt. Ez tehát az itt elhangzottak summája. Ezért azok, akik nagy keménységgel szerzik meg mások javait, a mesterkedéseikkel kárt okozva a felebarátaiknak, ebből semmiféle pajzsot sem készíthetnek maguknak. Hiszen látunk nagyon sokakat, akik lesik a lehetőségét annak, hogy kirabolhassák a szegény embert, ha szélsőséges szükségbe kerül. Akkor azonnal rárontanak és kifosztják. Akkor fognak ugyanis üzletelni vele, ha ebben a helyzetben találják. Ilyenkor azt mondják (mint a zsákmányból élő sólymok): ó, ennek az embernek a kezeim között a helye! A szegény ember pedig, akinek csak egy mezője, vagy egy rétje van, ha adóssá válik, vagy nem tud elég pénzt keresni fizetségül, végül uzsoráshoz megy. Az pedig ezt mondja neki: nincs mese, el kell adnod, mert most nincs pénzem – még ha ott is van az a pénzes zacskójában. Így ragadja meg a lehetőséget, ami felér a kirablással, mert a felebarátjának becsapására keresi az eszközöket. Általánosságban látjuk, hogy akit valamiféle nyomorúság gyötör, arról a csontjáig lerágnak mindent azok, akiknek a birtokában vannak a szükségben levő megsegítéséhez szükséges eszközök. Teljesen hiábavaló azonban ezeknek a nyomorult gazfickóknak Jákób személyével takargatni a bűnüket. Jákób ugyanis nem másvalaki javait ragadta magához, s nem önmagát próbálta felnagyítani a testvére kisebbsége

vége, hanem csak megmaradt annak birtokában, amit Isten adott neki. Az elsőszülöttségi jog már az övé volt, igaz, nem a természet rendjének megfelelően, hanem mert így tetszett Istennek. Mivel tehát nem csapott be senkit, és nem tett rosszat senkinek, mert nem alkalmazott semmiféle keménységet, vagy szélsőséget más javainak az elragadására, nekünk sem szabad semmiféle mintát, vagy támogatást venni a példájából azokra a tolvajlásokra és elnyomásokra, melyeket rendszerint az emberek gyakorolnak. Mivel pedig a kérdés itt a lelki javakról szól, így Jákób nem gazdagságot, nem árucikkeket, sem nem földi tisztességet keresett, hogy felülkerekedhessen a testvére fölé. Mindezeket figyelmen kívül hagyta, és nem sokat értek a számára, hanem az Isten által neki ígéretekre ügyelt. Azaz, ha kicsiny is volt ebben a világban, ha lesújtották, kínozták és felfalták is, ha rengeteg sérelem érte az emberek részéről, az sem számított neki azzal a felbecsülhetetlen kincssel szemben, ami neki tétetett el: hogy az ő nemzetségéből jön majd el a világ megváltása, ráadásul Isten gyermekei társaságába és közösségébe is bekerülhetett. Ézsaut választását illetően, már láttuk, mit mondott róla az apostol, amire már mi is következtettünk: ő teljesen világi ember volt. *Ímé én halni járok* (mondja), *mire való hát nékem az én elsőszülöttségem?* Annak kimondása, hogy halni jár, és az elsőszülöttsége sem ér semmit a számára, megmutatja, hogy teljesen nehézkes és lassú észjárású ember volt, akinek egyáltalában nem számított, ha véget ér a földi élete.

Aztán itt ez a szó: *világi*, ami a *szent* ellentéte. De mit is jelent a *szent* szó? Szentnek lenni annyi, mint elkülöníttetni és kijelölni Isten szolgálatára. A világ ugyanis tele van mocsokkal és vétkekkel, amint szent Pál mondja. S mikor a szokásos módon érintkezünk egymással ezen a világon, azzal bepiszkítjuk magunkat mindenféle mocsokkal. Ám ahhoz, hogy Isten gyermekei lehessünk, el kell különülnünk, amiképpen szent Pál is beszél róla a korinthusbeliekhez írott első levele első fejezetében. Szükséges tehát, hogy Isten gyűjtsön minket Magához. Ha ugyanis a tövisek között járunk, azok csak megsebeznek minket minden pillanatban. Ha mocsokban és sárban járunk, az minket is elcsúfít. El kell tehát különülnünk. A világi azonban, mint mondtam ennek az ellentettje. Mit kell hát tennünk? Ezt: az embernek gondot kell viselnie magára, még a testére is. Mert amiképpen két rész van bennünk: test és lélek, úgy van a lelki élet is, mikor tudjuk, hogy mire hívtak el, és mire kötelez naponta minket Isten – hogy legyünk a mennyek országának örökösei. Ezt jelenti hát a megszentelődés: *önmagunk megtisztítása, mindenkié, akik az Úr edényeit hordozzák*. Erre a helyre utalt szent Pál, mikor ezt mondta: *Mivelhogy azért ilyen ígéreteink vannak*, azaz mivel Isten a szolgáinak és gyermekeinek tart. Tisztítsuk hát meg magunkat minden mocsoktól, mind testitől, mind lelkitől. De íme Ézsau, aki semmi mással nem törődött, csak a hasával, s ezt nagyon jól ki is mutatta, mikor ezt mondta: *Ímé én halni járok, mire való hát nékem az én elsőszülöttségem?*

Nos, az elsőszülöttség az örök élethez volt, a mennyei örökséghez. Ő pedig semmit sem törődött vele. Látjuk tehát, hogy úgy evett, mint egy kutya, vagy inkább, mint egy disznó, aminek az orra mélyen a moslékban van, és nem keres mást, csak a táplálékot. Ez volt hát Ézsau beállítottsága, amit ezek a szavak jelentenek ki nekünk. S ezért kell ugyancsak a magunkévá tennünk az apostol buzdítását, aki ezt mondja: „Ne legyen senki parázna vagy istentelen, mint Ézsau” (Zsid12:16).

Látjuk ugyanis az okot, ami elfelejteti velünk az üdvösség ama reménységét, amit Isten adott nekünk: mikor a saját érzékiségünk és a testi vágyaink csapdájába esünk, akkor bizonyosan ízetlennek érezzük azt, ami a lelkünk üdvösségéhez tartozik. Semmi íze nem lesz annak bennünk, legyen az akár Isten Ígéje, akár ígéret, akár bármi más, amit nagyon kevésre becsülünk, mikor ennyire világiak vagyunk.

Óvakodjunk tehát nagyon, mikor valamiféle vágy ösztökél minket, s gondoljuk el: Isten nem azért helyezett minket a világba, hogy elpusztuljunk, mint a szamarak és a lovak, hanem lelket adott nekünk, melyben a saját képmását véste. Ezért szükséges mindig munkálkodnunk és vágyakoznunk a mennyei halhatatlanságra, s különösen meg kell

magunkat erősíteni a vonzalmainkkal való küzdelemre. Nem szabad annyira leragadnunk itt lenn, hogy ne próbáljuk elszakítani azokat a kötelékeket, melyek akadályoznak minket abban, hogy közvetlenül az Istenhez járuljunk. Azt kell hát mindebből megtanulnunk, hogy ne legyünk olyanok, mint Ézsau, aki ezt mondta: *Ímé én halni járok, mire való hát nékem az én elsőszülöttségem?* Micsoda? Hozunk akkora szégyent az Isten által belénk helyezett méltóságra és nemességre – amivel hallhatatlan lelkeket adott nekünk, amiért mondjuk is, hogy nem ebből a világból valók vagyunk, a mi helyünk ott fenn van a jogainkkal egyetemben – hogy megnyugszunk és megragadtunk itt lenn? Ezért ha még száz halált is kell halnunk, akkor is tudjuk meg: Isten egy jobb életet tett el a számunkra. Ez számunkra a legfőbb jó, amit meg kell becsülnünk. S nélkülözzünk bár, és legyünk híjával a mulandó javaknak – melyek csak arra valók, hogy fenntartsanak bennünket itt lenn – viseljük azt türelemmel, és jegyezzük meg mindig: ha meghalok, ne mondjam, hogy elpusztulok, végleg el fogok veszni, és elvettetem. A halál ugyanis nem más, csak egy átjáró az egyik életből a másikba. Erre kell hát tekintenünk. S ez annak a summája, amit itt meg kell jegyezni. De legyen akárhogy is, Isten feltárta Ézsau brutalitását, s megmutatta, hogy már elhagyta őt, és nem vezeti a Szentlelkével. Ahogyan még a legbölcsebbek is, akik látszólag még a felhőket is átdöfik, mégis oly lassúak, és nehézkes gondolkodásúak, hogy semmi mással nem törődnek, csak ami elébük tárul, és ennek adják át teljesen magukat. Látjuk majd tehát, hogy a legbölcsebbek, s azok, akiket az emberek oly nagyra tartanak, semmi másra nem tekintenek, csak a saját házuk felépítésére. S azt mondom nemcsak a jókora palotákkal törődnek, hanem azzal is, hogy a gyermekeiknek nagy jövedelemre tegyenek szert, magas rangra emelkedjenek, könnyen éljenek, féljék és tiszteljék őket, s az egész világ mondhatni kénytelen legyen az ő kezükön keresztülhaladni. Közben viszont, ami Istent illeti, nem nagyon emlékeznek meg Róla, s oly módon hálátlanok, hogy jobb lenne egy disznóra, vagy egy számárra hasonlítani, mint rájuk. S miért van ez így? A disznónak nincs mása, csak a természetes étvágya, s mikor tele a bendője, elalszik, vagy a trágyában dagonyázik, s tökéletesen megelégszik ezzel. De az emberek, nekik miféle vágyaik vannak? Bizonyos, hogy nincsen őket kínzó nagyobb, s egyben kegyetlenebb szomorúság a saját vágyaiknál. Így ebben az esetben is az állandó zaklatás és kín az osztályrészük, mivel nem vesznek tekintetbe semmi mást, csak ezt az életet. Ha pedig egyszer meghalnak, velük együtt látszólag mondhatni minden meghal. Hasonlóképpen látjuk minden elvetettnél, hogy semmi érzékük sincs a mennyei élet iránt. Ezért még inkább imádkoznunk kell Istenhez: nyissa meg szemeinket avégett, hogy mindig olyan állapotban lehessünk, melyben nem ragadunk le ideleinn.

Jákób azonban nem elégedett meg azzal, hogy Ézsau egyszerűen csak adja el neki az elsőszülöttségi jogát, hanem még mást is akart. Ézsau megesküdt neki, mert számára teljesen mindegy volt, s ebből látjuk, miképpen vetette őt Isten a lába alá. Mert jóllehet az éhség készítette őt oly erőteljesen, hogy kénytelen volt megtagadni elsőszülöttségi jogát, mégis, mikor megesküdt az Isten nevére, azzal ünnepélyesen azt mondta ki, hogy Isten legyen a bírója és büntesse meg őt, ha hamis esküt tett volna, és engedetlenné válva nem tartaná meg az ígéretét. Miután mindezt megtette, pedig nem volt teljesen tudatlan azt illetően, hogy mit is ért az elsőszülöttsége, azt kell mondanunk, hogy az ördög vakította meg őt teljesen. Ez viszont arra int minket, hogy ha egyszer útnak indulunk, és hátat fordítunk Istennek, akkor szükségszerűen úgy eldurvulunk és megkeményedünk, hogy nem marad több istenismeret bennünk, mint a vadállatokban. S mikor efféleképpen megtagadtuk az üdvösség örökségét, akkor megtörténik, hogy százszor, ezerszer is megtagadjuk azt, sőt az ördög ezer módját találja majd naponta annak, hogy a pusztulás örvényébe taszítson minket, ahonnan magunktól soha nem leszünk képesek kikapaszkodni. Figyeljük meg, mit kell még betartanunk ebben a vonatkozásban: egyébként fontolóra kell vennünk Jákób tartózkodását is. Ímé a valódi böjt példája, nem olyan, amelyet a pápisták képzelnek el. Igaz, hogy a Szentírás különféle okokból ajánlja nekünk a böjtöket. Ezek ugyanis arra szolgálnak, hogy

visszanyesegessék a testi vágyainkat, s nekünk úgy kell visszafognunk az evést és az ivást, hogy az Isten által tőlünk megkövetelt mértékletesség mondhatni folytonos böjtté váljon egész életünkben. Gyakran mégis szükségesé válik, hogy csökkentsük a fejadagunkat. S miért? Azért, hogy hajlamosabbak legyünk imádkozni. Emellett, mikor bajok sújtanak le minket, akkor kérdés sincs a bankettekől és a vidámságról. Ha Isten fenyeget minket, s kimutatja a haragját (ahogyan a próféta mondja): *fölvív az Úr, a seregek Ura ama napon sírásra és gyászolásra*, mi pedig szabadjára eresztjük a vágyaink zablóját az olyan, mintha csatára hívnánk Őt és dacolnánk Vele. Figyeljük hát meg, miképpen szolgálja a böjt az Isten előtti megalázkodást, s készíten rá minket, nyomorult gonosztevőket annak megvallására, hogy megsértettük Őt.

Sőt, az itt említett böjt az, ami egyrészt rábírja az embert, hogy még az evéstől és az ivásról is tartózkodjon, ha azok gátolják őt Isten szolgálatában, másrészt ráveszi, hogy inkább a saját életéről mondjon le, semhogy hátat fordítson Istennek. Jákób ugyanis (mint mondtuk), ugyanannyit szenvedett, mint a testvére, Ézsau. Nagyon igaz, hogy azon a napon nem járta be az erdőket és a mezőket, hanem a megszokott módon otthon maradt, de jóllehet a vacsoráját készítette el, éhes volt, és volt étvágya enni. Akárhogyan is, jobbnak látta tartózkodni, és otthagyni a vacsoráját, visszafogni magát, mintha az életéről lett volna szó, semhogy elillanni hagyja annak lehetőségét, hogy az elsőszülöttségi jogot megerősítse a saját maga számára. Itt tehát össze kell hasonlítanunk Jákóbot Ézsauval, és a saját javunkra kell fordítanunk az itt elhangzó buzdítást: ne legyünk világiasak. Ézsauról viszont ennek pont az ellenkezőjét olvassuk: *és evék és ivék, és felkele és elméne*. Az itt szereplő szavak első ránézésre egyszerűek, de nagyon jelentőségteljesek. Nem volt elég ugyanis azt kimondani, hogy Ézsau a dolog minden további fontolgatása nélkül kiürítette a tányérját, majd távozott: Mózes még azt is elmondja, hogy evett, ivott, majd abszolút nyugodttá vált, mikor teljesen megtelt a hasa, mintha az elsőszülöttségi jog semmit sem jelentett volna a számára. Mózes ezért erre a végkövetkeztetésre jut: „Így veté meg Ézsau az elsőszülöttséget”.

Mielőtt azonban rátérnénk erre, azt olvassuk, hogy evett és ivott, majd felkelt és elment. Ebből kiderül, hogy Ézsau nem jött zavarba semmitől, hanem olyan volt, mint egy kutya, amelyik megrázza a füleit, miután evett és ivott. Aztán ment a maga útján, és nem tisztázta a dolgot a testvérevel, mint akik maguktól bánják meg, s jobban tisztában vannak vele, ha meggondolatlanul cselekedtek. Az ilyenek fontolóra veszi: Ó jaj, mit tettem? Mi lesz velem? Mennyire beleestem a saját csapdámba! Ézsau semmi effélére sem gondolt, hanem miután eltelt, otthagya a testvérét, felkelt, és nem törődött semmivel. Íme látjuk, hogy az ördög, miután a hatalmába kerített egy ember, miképpen teszi olyan érzéketlenné és nehéz felfogásúvá, hogy semmi bánatot, semmi büntudatot, semmi kétséget sem érez önmagát illetően, s bár látja, hogy kivágatott és száműzetett Isten országából, az a legkevésbé sem indítja őt meg. Ezt a dolgot már érintettem, de itt még jobban kifejeződik: nevezetesen hogy az egyik gonoszság a másik után ér utol minket. Mikor pedig az ördög a csapdáiba fogott minket, úgy belegabalyít azokba, hogy onnan soha nem leszünk képesek kikecmeregni. Ebből a történetből ezt az általános tanítást kell származtatnunk. S mindig gondolnunk kell a mi Urunk Jézus Krisztus által mondottakra is: „Hanem keressétek először Istennek országát, és az Ő igazságát; és ezek mind megadatnak néktek.” (Mt6:33).

Nos, mikor Isten országáról beszél, azt nemcsak az örök életre kell érteni, hanem az is benne foglaltatik. Isten országa nem más, mint hogy Isten megdicsőül bennünk, hogy szolgáljuk és imádjuk, és legyünk az Ő népe, viszont Ő is megszentelt minket. Erről beszél Ézsaiás prófétánál: *Szenteljétek meg a Seregek Urát, s Ő is megszentel benneteket, és Ő lesz a ti erőőtök*. Mikor tehát majd azt keressük, hogy Istené legyen a tisztesség, s azon munkálkodunk, hogy teljesen odaszánjuk magunkat Neki élő áldozatul, akkor minden más megadatik majd nekünk, azaz mondhatni (amiképpen szent Pál is kijelentette), Isten mind a testünk, mind a lelkünk Atyja lesz. Ő ugyanis Timótheusnak mondta (1Tim4:8), hogy ha

istenfélelemben járunk, többet gondolván a mennyre, mint a Földre, akkor *a jelenvaló és a jövő életnek ígérete* egyformán magadatnak nekünk. Nagyon igaz, hogy a jelenvaló életre vonatkozó ígéretek kiegészítői annak, ami következik. Ez azonban azt jelenti, hogy ha Isten nagylelkűségére támaszkodunk, s arra törekszünk, amire elhívott minket, azaz az üdvösségre, amit oly drága áron vásárolt meg nekünk a mi Urunk Jézus Krisztus által, akkor Isten nemcsak a lelkünk, de a testünk Atyja is lesz. Erről teljesen meg vagyunk győződve, és ehhez ragaszkodnunk kell. Most azonban, ha (bárhogyan is) készen kell állanunk megtagadni a jelenvaló életet, akkor annak a javaival is így kell bánnunk. Ha pedig meg kell tagadnunk a saját életünket bármely erősebb okból, akkor le kell mondanunk magáról az életről is. Itt nem élhetünk evés és ivás nélkül, mégis szükséges, hogy inkább az éhség és a szomjúság elszenvedésére álljunk készen, semhogy elforduljunk az elhívásunktól. Sőt mi több, mikor felmerül a meghalás kérdése, fel kell ajánlanunk életünket Istennek, s ezzel adóztatva Neki, mindig inkább a drága és áldott halálra kell vágyakoznunk, mint bármilyen, ebben a világban elképzelhető életre, mely átkozott lesz Előtte. Íme hát a minden keresztyén számára érvényes szabály, mely megpróbálja őket, hogy vajon Isten valódi gyermekei-e, ha a világ nem gátolja őket Isten szolgálatában, hogy ők mindig vajon előre masíroznak-e a Szentírás által kijelölt úton. Mikor azt mondom, hogy a világ nem gátolja őket, az alatt nemcsak a bűnös vágyakat, például az iszákosságot, a bujálkodást, a kapzsiságot és efféléket értem, hanem azokat is, melyek nem végképp elítélendők: például az evést és az ivást, ha azt Isten engedi meg nekünk. Mikor azonban az evés és az ivás gátol minket Isten szolgálatában, akkor arra kell törekednünk, hogy a vágyainkat megzabolázzuk. Ez jobban megérthető az általános tapasztalatunkból. Létezik olyan ember, aki örömben és gyönyörben él, a jóllakásig ehet mindenféle csemegéket és ínycsikéket, valamint ízletes húsokat, de ehhez szögre kell akasztania a lelkiismeretét, vagyis be kell szennyeződnie a világtól. Nagyon sok dolog hozzáférhető sokak számára, melyek mindegyike a Sátán csábító csalékai. Ezért azt gondolják: ó bárcsak én volnék azon a helyen, mennyi jót tehetnék, s mekkora tisztességre emelkedhetnék: az egész világ alázatosan meghajolna előttem. Addig is szeretném, ha az asztalom roskadozna, s a kívánságaim szerint táplálkozhatnék, idős koromban pedig szintén képes lennék eltartani magam, és gondtalanul élni. De nem vagyok képes ezt elérni. S hová vezet ez? Még mostanáig sem voltam képes ezt elérni anélkül, hogy a hatalmas gonoszságba keveredés és az Istentől való elidegenedés nagy veszélyébe ne keveredtem volna. De legyen bárhogyan is, nem vagyok képes olyan tisztán szolgálni Istent, ahogyan megparancsolta nekem. Ha bárki ilyen kísértéssel szembesül, bizonyosan Ézsaura fog hasonlítani, ha a helyzetét úgy választja meg, ahogyan az a világ számára elfogadhatóbb, időközben pedig elhagyja az eszközöket, melyekkel Istent kell szolgálnia, s nem él a jó lelkiismeret békességében és nyugalmaiban. Ő ugyanis nem veszi azt fontolóra, hogy gyenge ember, akinek még akkor is sokat kell tennie azért, hogy megmaradjon az istenfélelemben, ha erre egyébként minden napon kap buzdítást. Sőt, ha teljesen erre adja is a fejét, s erre ösztökéli magát, mégis, mi lesz belőle, ha Isten nem szól hozzá és nem serkenti a kötelességére, hanem engedi belegabalyodni a világ ügyes-bajos dolgaiba? Ha valaki semmit sem gondol ezzel, s a dúsán megterített asztalt választja, azaz mondhatni olyan birtokot választ, mellyel önmagát gazdagíthatja meg, akkor bizonyos, hogy Ézsauhoz válik hasonlónak. Ha viszont úgy véljük, hogy Istent elfelejtve, vagy inkább Őt elhagyván kényelemben élünk majd, akkor nem csekély mértékben fogunk letérni a jó útról. S miért? Mert az ördög lépésről lépésre csúsztat majd bele minket egyre jobban a gonoszságba oly módon, hogy a végén kétségbeeső embereké válunk. Vegyük azonban elejét ennek a veszélynek, s inkább szeressük az éhséget és a szomjúságot, s táplálkozunk egyszerűen, elhagyván a hatalmas pompát és a nagy feleslegességet. Azt mondom, válasszuk inkább a kisebb vagyont és maradjunk mértékletesek, semhogy gazdagokká és vagyonosakká válva megfélemedezzünk magunkról, és minden örömünket idelelni találjuk meg. Mikor pedig így viselkedünk, azzal ösatyánk, Jákób példáját

követjük. De amint már mondtam, ez nemcsak a kényelmünk és jóléti cikkeink elhagyásának a kérdése, hanem azé is, mikor a szükség válik az életünké. Ha ugyanis a halálunkkal kell bizonyosságot tennünk az Isten által tőlünk megkövetelt hitről, s azzal kell dicsőítenünk a mi Urunkat, Jézus Krisztust, s így kell eltávoznunk ebből a világból, akkor hasonlóképpen le kell mondanunk a magunk életéről is, valamint mindarról, ami ahhoz tartozik. Ha ezt nem tesszük meg, azzal megmutatjuk, hogy nem tudjuk, mit jelent a lelki áldásokat megízlelni. Sőt, azok minden ízét elvesztettük, mert az ördög leitatott minket a mérgeivel, s így rabul ejtven érzéketlenné és lassú gondolkodásúvá tett.

Egyébként látjuk, mennyire hasznos ez a történet a számunkra. Amellett ugyanis, amit már elmondtunk arról, hogy Isten megerősítette a választását, és kimutatta, mi van Ézsauban és Jákóbban, ősatyánk, Jákób is kinyújtotta felénk a kezét, és megmutatta, hogy e világ minden örömének semmivé kell válnia a számunkra. Nem magáról a táplálkozásról van itt szó, s nem az a kérdés, hogy hasonlatosakká váljunk-e a szerencsétlen éhezőkhez, s inkább hagyjunk fel az evéssel és az ivással, mikor már minden kész, sőt, mikor az étel illata már úgy felgerjesztette az étvágyunkat, mintha az első morzsákat már a szánkban éreznénk, sőt lenyeltük volna. Mikor idáig jutunk, akkor is olyan hareba kell szállnunk magunkkal, amelynek során megtagadjuk a természetes hajlamainkat – még azokat is, melyek nem végképp elítélendők az emberek között – amennyiben ezek megakadályozzák, hogy Istenhez járuljunk, s gátolnak, vagy belegabalyítanak minket bármiféle romlásba itt lenn. Íme, ezt kellene megcselekednünk. Emellett ügyeljünk arra is, nehogy Ézsauhoz váljunk hasonlatossá, ürügyként felhozván ezt-azt, amint például sokan mondogatják: ó, hát élnünk csak kell. Az emberek előtt lehetnek jó kifogásaink, de majd ama nagy Bíró előtt is számot kell adnunk, Aki kijelentette nekünk, hogy az evangéliumban felkínált üdvösségünk kincséért olyan árat kér tőlünk, hogy vonuljunk vissza a világtól, s tekintsünk mindent semminek abban az üdvösséggel összevetve. Ezt azonban többféle gyökérből és módon gyakorolják. Mikor ugyanis egy keresztyén bőségben van, ha mértékletes marad az evésben és az ivásban, s nem zabál be annyira, hogy elveszítse mind a józan eszét, mind az emlékezetét, hanem mindig hajlandó marad Istent dicsérni, ellátni a feladatot, bárhová is kap elhívást, s azzal foglalkozni, ami megfelel az állapotának és a tehetségének, egyszóval, ha az illető ennyire megfontolt, akkor Jákóbra hasonlít. Ő ugyanis nem azért hagy föl az evéssel és az ivással, mert nem akarja az Isten által neki adott jótéteményeket használni, hanem azért, hogy a vágyait megzabolázzán mértékletes maradjon. Ezután mindig felemelkedik Isten szolgálatának vonatkozásában, s többre fogja azt becsülni minden földi dolognál. Emellett szükséges, hogy ha gazdag volt is, inkább legyen szegény, ha pedig inkább szegény volt, akkor csak gyökerek jussanak neki táplálékul, semhogy elidegenedjen Istentől. Ehelyett mindig maradjon meg az Ő szolgálatában, ezt mondván: mivel a világ örököse vagyok, elégedettnek kell lennem. Ha pedig most éhezem és szomjúhozom, ha szükségben és nyomorúságban vagyok, akkor Istenhez imádkozom, hogy adjon nekem türelmet ezek elviseléséhez. S ezért mondja szent Pál is (Fil4:12), hogy a mi Urunk Jézus Krisztus iskolájában tanult meg éhezni és jóllakni, azaz mikor bőségben volt, nem ragadt le abban, mikor pedig nem volt semmije, türelemmel viselte a szükségét: Istenhez folyamodott, és inkább híjával volt sok minden világi dolognak, semhogy növekedjen és gazdagodjon, de ne legyen semmi mennyei jótéteményben része.

Bizonyos ugyanis, hogy Ézsau eltemette a lelkét az ott látott lencsében, mikor megérezte az illatát, és az orra vezette. S miért? Mert nem törődött mással csak a jelenvaló élettel. Íme, a lelkét ott temette el. Minket is körülvehet a világ összes jó dolga, de az illatuk soha ne csábítson el minket annyira, hogy a lelki dolgokat ne becsülnénk ezeknél sokkal többre és előrébb valókra. Figyeljük hát meg, miképpen kell felhasználnunk ezt a tanítást. S azt is jegyezzük meg jól, ami itt elhangzik: Ézsau gonoszsága abban rejlett, hogy nem törődött az elsőszülöttségével. Ez tehát annak jele, hogy megvetjük Isten kegyelmét, s mondhatni a földre dobván lábbal tiporjuk azt, mikor ennyire ragaszkodik vagy a jelenvaló élethez, vagy a

vágyainkhoz, s nem vagyunk képesek mást eltérni és elhordozni, csak azt, ami testileg kellemes a számunkra. Mikor tehát ily módon ragaszkodunk a vágyainkhoz, akkor bizonyos, hogy kevésre becsüljük a mennyei örökséget. Mert mi módon fogjuk azt megbecsülni? Nos, akkor becsüljük azt meg, ha a világ csak kiegészítő lesz a számunkra, s mindent, ami abban található, a hátunk mögé vetünk. Az evangéliumnak azonban, és az abban foglalt ígéreteknek, melyekkel Isten bizonyosságot tesz róla, miképpen fogadott minket örökbe, s miképpen vezet majd magához, mindezek fölé kell emelni, s el kell bűvölni minket. Mindazonáltal vigyázzunk nagyon magunkra. Ha ugyanis az ördög egyszer ezt elragadja tőlünk, akkor elállatiasodunk a gyönyörökben, semmire sem fogunk emlékezni, nem keresünk mást, csak ezt a mulandó életet, s nem teszünk mást, mint Ézsauhoz hasonlóan teljesen céltalanul futkosunk ide-oda, mint a szerencsétlen vadállatok. Mondtam már, hogy nem hiábavalók ezek a szavak: *evék és ivék, és felkele és elméne*. S mekkora tömegeit látjuk nap, mint nap a hozzá hasonlóknak! Akik ugyanis világi módon találják meg az élvezeteiket, azok koldusszegény bolondoknak néznek minket és gúnyolják az egyszerűségünket. Jó, jó, mondják, hadd legyen nekik evangéliumuk, mindazonáltal mégis éhen halnak, hiszen egy rongyuk sincs, amibe felöltözhetnének, és betevő falatjuk sincs, vagy inkább olyan csüggedtek és szárnyszegettek, hogy senki sincs náluk nyomorultabb. Örvendezzenek hát az evangéliumuknak, amennyire csak akarnak, mi azonban ebben a világban tomboljuk ki magunkat, minden vágyunkat kielégítvén, s dúsan megrakott asztal mellett. S mindenekelőtt közismert dolog, hogy Isten ama megvetői, akik napjainkban emelkedtek magas rangra és méltóságra, mennyire gúnyolnak minket és bégetnek, ha valaki az evangéliumról beszél nekik. Számukra úgy tűnik, mintha teljesen örültek lennének, akik nem képesek a jó és a gonosz között különbséget tenni. S miért van ez így? Mert esznek és isznak, majd felkelnek, és mennek a maguk útjára, sőt! A világ úgy megragadta, vagy inkább a Sátán úgy rabul ejtette őket, hogy a menny semmi a számukra, s teljes mértékben megfélemedeznek az örök életről. Látjuk ezt, de hasztalan lenne üldözni. Urunk ugyanis a szemünk elé tárta, hogy félelmetes kárhoztatás, mikor ebbe a fajta tunyaságba esünk, és a jelenvaló életet többre becsüljük, pedig az csak annak az örökkévalóságnak az árnyéka, melyre Isten hívott el minket. Mert tegyük csak fel, mi van, ha csak száz évet kell élnünk a halálunk után: az mégis micsoda? Ha összevetjük (amint szent Pál mondja) ezzel a világgal, ez csak pillanatnyi, és *ábrázat, mely elmúlik*, azaz mindössze *csak egy pillanat*. Ezzel szemben mekkora súlya van az örökkévalóságunknak, ami a mi Urunk Jézus Krisztusban kínáltatik fel nekünk, s amelyről oly jól biztosított minket? S ami ezt az életet illeti: ki az, aki képes csak egyetlen nappal többet ígérni belőle? A jól tápláltak ugyanis ebben növekednek, de ez egy pillanatra sem tarthatja meg őket, s különösen a mértéktelenség fojt meg sokakat. S látjuk, hogy az emberek megölik magukat azzal, amivel egyre jobban élnek. Ám vagyunk mégsem képesek betelni, hanem (mint a nyomorult vadállatok), keresnünk kell a bizonytalant, de a kezünk kifordításával minden elvész. Mindazonáltal mégis ezt keressük, és ennek következtében átadatunk, vagy inkább teljes mértékben a rabjaivá válunk ennek, mert képtelenek vagyunk különbséget tenni a maradandó és a szertefoszló között. Ha ugyanis megvetjük az örökkévalót, akkor hová jutunk? Biztos, hogy ezt még a leggonoszabbak is örültségnek mondják, de mihelyst kimondták, rögvést kimutatják, hogy eltévelyedtek, és ne is nagyon igyekeznek rátalálni.

Ez pedig annyira általános vétek, hogy még a legkiválóbbaknak is harcolni kell ellene. S az apostol nem véletlenül foglalkozik a dologgal annak kimondásával, hogy *ne legyetek világiasak* azzal a céllal, hogy éberré tegyen, és annak meggondolására késztesse, kik is vagyunk valójában, nehogy annyira elállatiasodjunk, hogy megelégedjünk a jelenvaló élettel. Ezért lépünk tovább, és használjuk az egyenletesebb futáshoz segítségképpen mindazt, ami itt megadatik nekünk, ha azonban van bármi, ami akadályoz minket legyen az bár a saját szemünk, (amint a mi Urunk Jézus Krisztus megmondta, Mt5:29), akkor inkább vájjuk ki, s inkább vágyakozzunk vakon belépni a mennyek országába, mint ép érzékszervekkel az örök

kárhozatba jutni. Végül tehát szeressük jobban az éhséget és a szomjúságot, semmint a hasunk teletömését úgy, hogy közben nem törődünk az örök élettel. Nem szabad ugyanis úgy kivenni a részünket ezekből a mulandó és átmeneti dolgokból, hogy ne legyünk képesek az érzékszerveinket és a ragaszkodásunkat mindvégig felemelni azzal a reménységgel, hogy a mennyek országának polgárai leszünk.

Most azonban boruljunk le a mi jó Istenünk fensége előtt, ismerjük el a hibáinkat, és imádkozzunk: éreztesse ezeket velünk oly módon, hogy az késztesse minket ezek leleplezésére, s tanuljunk meg oly módon harcolni a kísértések ellen, hogy ha még el is kell túrnunk sok szegénységet és nyomorúságot ebben a világban (történjék bárhogyan is), az ne fordítson minket a gonoszság felé, s ne térítsen le a helyes útról. Ehelyett mindenki ellenállhasson mind önmagának, mind a vágyainak és a szeszélyeinek, s oly módon szolgálhassuk Istent, hogy ha tetszik Neki próbára tenni a türelmünket a világi vagyontól és javaktól történő megfosztással, hordozzuk azt csendes és nyugodt bátorsággal, amíg be nem fogadnak minket abba az áldott örökségbe, melyben semmit sem fogunk nélkülözni, hanem az minden öröm és a boldogság teljességét fogjuk élvezni.

A hatodik prédikáció, 1Móz26

1. Lőn pedig éhség az országban, amaz első éhség után, mely Ábrahám idejében vala. Elméne azért Izsák Abimélekhez a Filiszteusok királyához Gérárba.

2. Mert megjelent vala néki az Úr és ezt mondotta vala: Ne menj alá Egyiptomba! lakjál azon a földön, melyet mondándok tenéked.

3. Tartózkodjál ezen a földön, és én veled leszek és megáldalak téged; mert tenéked és a te magodnak adom mind ezeket a földeket, hogy megerősítem az esküvést, melylyel megesküdtem Ábrahámnak a te atyádnak.

4. És megsokasítom a te magodat mint az ég csillagait, és a te magodnak adom mind ezeket a földeket: és megáldatnak a te magodban a földnek minden nemzetségei;

5. Mivelhogy hallgata Ábrahám az én szavamra: és megtartotta a megtartandókat, parancsolataimat, rendeléseimet és törvényeimet.

Tegnap láttuk, miképpen mondott le Jákób a táplálékáról azért a lelki jótéteményért, amit Isten ígért meg neki, s amiből kiderült, hogy többet törődött a lelkével, mint a testével. Itt egy olyan példát látunk atyjában, Izsákban, amely noha nem teljesen pontosan azonos, mégis nagyon hasonlít arra. Látjuk ugyanis, miképpen törődött jobban Izsák a lelki örökséggel, mint minden mással, ami ehhez a törékeny és mulandó élethez tartozik. Az éhség szorongatta, de kétség sem férhet hozzá, hogy nem túlságosan könnyen indult volna el Egyiptomba. Mikor azonban konkrét parancsot kapott, ez annak jele volt, hogy a hajlandósága támadt erre, s a javai is oda vonzották, de Isten maradást parancsolt neki, ő pedig engedelmeskedett. Látjuk tehát, hogy Izsák nemcsak a húsfazekat hagyta ott, hanem látván, mennyi nyomorúságot kell elviselnie az eljövendő években, mégis megtartóztatta magát, és nem keresett menedéket Egyiptomban. Megmaradt Gérár földjén, amely nem lehetett teljességgel mentes az éhségtől, hiszen annak az országnak a része volt. Lehetetlenség ugyanis, hogy ha valahol éhség van, akkor a szomszédos és közeli területek ne érezzék meg annak hatását. Arra is könnyen következtethetünk, hogy Egyiptomban nem volt inség. Izsák tehát azt mutatja meg itt nekünk, hogy legyenek bár nagyok a kísértések, s legyünk bár megfosztva attól, ami a fennmaradásunkhoz szükséges, mindazonáltal mégis mindig Isten akaratához kell ragaszkodnunk. Inkább minden kényelmünkről le kell mondanunk, felkészülve minden hiány és szükség türelmes eltűrésére, semhogy Isten akaratával ellentétben keressük a javainkat. Ez az első dolog, amit ebből a történetből meg kell jegyeznünk. Ezután ezt olvassuk:

Lőn pedig [nagyobb] éhség az országban, amaz első éhség után, mely Ábrahám idejében vala.

Volt ugyanis már kettő, melyekről Mózes számolt be nekünk. Amint a Kánaán földjére ért Ábrahám, máris örömet továbbállt volna. Ez nagyon kemény csatát jelentett a számára, mert Isten megmutatta neki azt a földet, és nagy örömet jelentett a számára, hogy ő lesz majd a birtokosa, most pedig, röviddel utána kiűzetik onnan, és szegény vándorként kell Egyiptomba mennie, mert máshol nem talált semmiféle támogatásra. Másodszor is el kellett távoznia a filiszteusok földjére, ami ugyanabban az országban volt, ami neki lett megígérve, Gérár királya alatt. Ő nem ugyanaz, mint akiről most van szó, mert mindenki Abiméleknek hívta őt, ami azt jelenti *Atyám, a király*. Ez pedig nemcsak egy megtisztelő titulus volt, hanem azt is kifejezte, hogy a királyok nem zsarnokság által kormányoztak, s falták fel az alattvalóikat, hanem atyai módon gondoskodtak az Isten által rájuk bízottakról. Mikor azt olvassuk, hogy ez az éhség ugyanúgy jött el, mint a másik, ez megmutatja nekünk, hogy amiképpen Isten bizonyította Ábrahámnak hitét és állhatatosságát, úgy állította a fiát is hasonló próba elé. Izsák volt ugyanis az ígélet örököse, ezért szükséges volt atyját követnie mindabban, ami Isten gyermekeinek lett megígérve. A hatásaival kell megmutatnunk: oly

sokra becsüljük a mennyei javakat, melyekre Isten hívott el minket, hogy nem csüggedünk el, mikor áthaladunk ezen a világon, bárhogyan is sújtanak minket a különféle bajok. Figyeljük hát meg, mire figyel Mózes, mikor összeveti ezt a két éhséget: megmutatja, hogy mikor Ábrahámot érte a kísértés, az nemcsak őt magát érintette, hanem egyes utódainak is meg kellett tapasztalnia hasonlót. Egyébként minket is Ábrahám és Izsák fiainak neveznek, illik tehát, hogy a mi hitünk is próbára tétessen, ahogyan Isten jónak látja. Nagyon igaz, hogy zavarodottabbak leszünk, mivel nem kaptunk sok erőt. Figyeljük hát meg annak okát, amiért Isten támogatja a gyengeségünket: azért teszi ezt, hogy a hitünk ne maradjon tétlen. Ezért tehát Isten Lelke figyelmeztet minket: amíg ebben a világban vagyunk, sok nyomorúságot kell megélnünk, és nem lesz részünk földi paradicsomban. Így legyenek olyan kívánságaink és nyugodjunk bele, hogy semminek nem vagyunk híjával, még ha néha úgy is tűnik, mintha Isten elhagyott volna bennünket, s kivette volna a kenyeret a kezünkéből, s olyan helyzetbe kerülünk, mintha pusztulásra ítélt volna minket. Mikor ez bekövetkezik, ne véljük furcsának, s ne legyünk olyanok, mint a fiatal novíciusok, hanem közülünk mindenki gondoljon előre mindarra, ami még ránk következhet, s készüljünk rá, hogy mindent türelemmel viseljünk. Az ígéret a kegyeseknek adatott: *Az oroslánok szűkölködnek, éheznek; de a kik az Urat keresik, semmi jót sem nélkülöznek.* Figyeljük meg, mi áll itt a 34. zsoltárban (Zsolt34:10). Vagy a másik helyen (v. ö. Zsolt66:16): Minden istenfélő betelik minden jó dologgal. Ezt azonban nem úgy mondja, mintha Isten felhizlalná az övéit, s megadna nekik mindent, amire csak vágnak, mert Ő más módon táplálja őket. Mikor pedig a megelégtetésükről beszél, ez nem azt jelenti, hogy mindig megtölti a hasukat ízletes elegekkel, hanem egy másik zsoltárban találjuk meg a választ: „Az egyház szegényei tápláltatni fognak” (Zsolt132:15).⁶

Vegyünk itt észre egyfajta ellentmondást: Isten azt mondja, hogy megelégtíti kenyérrel az egyháza tagjait, ám mégis szegényeknek és szükségben levőknek mondja őket. Ha szegények és szükségben levők, hol van az ígéret, miszerint Isten betölti őket kenyérrel és minden jó dologgal? Nekünk azonban összhangba kell hoznunk a látszólagos ellentmondást, mégpedig oly módon, hogy mindig Isten gondviselésétől függünk úgy, hogy mondhatni Ő táplál minket. Időközben pedig, ha engedi, hogy éhséget és szomjúságot tűrjünk, akkor se adjuk fel a jó reménységünket, hogy jó Atyánkként táplál majd minket. S ez az oka annak, amiért a mindennapi kenyerünkért imádkozunk.

Maga az is minden gondviseléssel ellentétes, amibe e világ gyermekei vetik a bizalmukat, mert soha nem képesek megnyugodni, míg *nincsenek telve a tárházaik és a pincéik*, amint azt egy másik zsoltárban olvassuk (Zsolt144:13). Emellett mikor jól ellátottak, úgy megvetik Istent, mintha semmiféle veszély sem leselkedne rájuk. Viszont bárhogyan is táplálkozzanak a kegyesek, mégis úgy kell kinyitni a szájukat, mintha Isten morzsánként tenné bele a kenyeret, s mikor semmijük sincs, akkor is Benne, és a jóságában bíznak. Abban reménykednek, hogy egyetlen kenyérmorzsával is képes megtartani őket, ha úgy tetszik Neki, vagy inkább, hogy ha már nem látják semmi módját annak, miképpen fog ez megtörténni, Isten akkor is megtalálja majd a fenntartásukhoz szükséges eszközöket.

Mikor tehát azt olvassuk, hogy Izsákot az éhség üzte, ez ugyanaz, mintha Isten jelenené ki nekünk: mikor szegénységbe és szükségbe jutunk, ne gondoljuk, hogy megfélekezett rólunk, s ne tekintsük ezt az irántunk érzett gyűlölete jelének, illetve ne képzeljük, hogy már nem gondol ránk. Hanem ahogyan atyánk Izsák is állandóan tűrte az éhséget és a szomjúságot, gondoljunk arra: végül bebizonyosodott, hogy Isten mindig is a gondját viselte, úgy lesz velünk is. Jegyezzük meg ezt a leckét. S ezt mutatta meg szent Pál is, a rómaiakhoz írott levele nyolcadik fejezetében, mikor ezt mondta: „Kicsoda szakaszt el minket a Krisztus szerelmétől? nyomorúság vagy szorongatás, vagy üldözés, vagy éhség, vagy meztelenség, vagy veszedelem, vagy fegyver-é?” (Rm8:35)

⁶ A Károli-fordítás szerint: *Eleséggel megáldom gazdagon, szegényeit jóltartom kenyérrel – a ford.*

Szent Pál itt minden istenfélő nevében küzd. Megmutatja, hogy ha Isten elvágja tőlünk a morzsáinkat, sőt, megfoszt minket minden tápláléktól, látszólag úgy kizárva minket minden jótéteményből, amit megteremtett a világban, mintha nem lennénk méltók még a földön sem tartózkodni, nekünk akkor is le kell győznünk ezt a kísértést és arra a következtetésre kell jutnunk még az éhség közepette is, hogy Isten az Atyánk és nekünk meg kell ezzel elégednünk, örvendezvén a nyomorúságunkban. Egyidejűleg azonban biztatást is kapunk Izsák példájából: ne szomorodjunk el és ne bosszankodjunk annyira az éhség, vagy bármi más megpróbáltatás miatt, hogy végül elfeledkezzünk Istenről, vagy letérjünk az Általa kijelölt útról. Mert ahogyan láttuk Jákóbot lemondani a táplálékáról a neki megígért mennyei örökségre törekedvén, most úgy látjuk Izsákot nem törődni azzal, amit időközben elszenvedhet. Láta Egyiptomot, mint jó menedéket, de mégis elfordult attól. S Miért? Mert Isten megtiltotta neki, hogy odamenjen. Mikor tehát látjuk, hogy Izsákot nem gyűrte le az éhség, hanem engedelmeskedett Istennek, és nem távozott el az Ő kezének vezetésétől, ebből meg kell tanulnunk: mikor Isten szegénységgel és szükséggel sújt minket, ne keressünk törvénytelen módszereket a szükségünk enyhítésére. S mindenekelőtt, ha a Sátán elénk teszi a csalétkait minket csapdába ejtendő, válaszuk inkább az éhhalált (ha kell), semhogy kivonjuk magunkat Isten vezetése alól, hisz látjuk, hogy csak az Ő áldásai táplálhatnak minket. Mikor ugyanis a világ minden kenyeré és húsa a miénk, bizonyos, hogy a szag is ugyanolyan hasznos lesz a táplálásunkra, s azt gondoljuk majd, hogy növekszünk, de mégsem táplálkozunk kielégítően: „az ember nem csak kenyérrel él, hanem mind azzal él az ember, a mi az Úrnak szájából származik” (5Móz8:3).

Ezzel az Ígéssel nem az üdvösség tanítására utal, hanem arra a jótévő tulajdonságra, amit Isten minden teremtményére kiterjesztett. Jegyezzük hát meg, hogy ez táplál minket, s ezt nemcsak a lélek, de eme mulandó élet vonatkozásában is mondom. Ha pedig látjuk, hogy ez így van, óvakodjunk attól, hogy azzal táplálkozzunk, amit az ördög tesz elénk, mikor szükségben vagyunk: meg tudod tenni, képes vagy elkerülni, s van bármiféle segítséged? De ha ez ellentétes Isten akaratával, akkor maradjunk mindig kitartók, és várjuk meg, míg Isten könyörületesnek mutatkozik, miután Ő ismeri legjobban az eszközöket, még ha számunkra ismeretlenek is azok. Igaz, nem lesznek olyan kijelentéseink, mint ősatyáinknak, Izsáknak, de elégnék kell lennie a számunkra, hogy Isten ránk vonatkozó akarata manapság bizonyos. Isten ugyanis megadta ősatyáinknak azt, amire szükségük volt, mikor megjelent nekik. Manapság pedig rendelkezésünkre áll a törvény, mely tévedhetetlen szabály a számunkra, s vannak prófétaink, akik megmagyarázzák azt nekünk avégett, hogy a szűkösség ne legyen homályos a számunkra, s aztán nagyobb tökéletesség is a rendelkezésünkre áll az evangéliumokban. Látván tehát, hogy Isten kijelentette a számunkra mindazt, ami hasznos, nem szabad látomásokra vágyakoznunk manapság, de valahányszor csak zavarban, vagy kétségben leszünk, a Szentíráshoz kell folyamodnunk. Mikor pedig az eszközökre gondolunk, ügyeljünk arra, hogy ezek vajon megengedettek-e a számunkra, s vajon Isten hozzájárul-e a használatukhoz. Mikor pedig rájövünk, hogy az általunk elgondolt eszközök nem egyeztethetők össze Isten akaratával annak alapján, ami a törvényben és az evangéliumban foglaltatik, akkor fel kell hagynunk azok használatával. Figyeljük meg, miképpen kell követnünk ősatyánkat, Izsákot ennek a kísértésnek a legyőzése érdekében, mely nagyon nehéz és veszélyes, azaz, mikor semmink sincs, amivel táplálkozhatnánk, csak egy nagyon kevés kolduskenyerünk. Gyakran látjuk ugyanis, hogy a hitetleneknek harmincszor annyijuk van, amennyi nekik szükséges. S bárki találkozhat tékozló és kicsapongó személyekkel, akik Isten minden jótéteményét elpocsékolják, sőt egyenesen pusztítják azokat. De mi a helyzet a szegény istenfélőkkel? Minden módon igyekeznek fenntartani az életüket, ám végül alig találják meg a kenyerük megszerzésének módját.

Mikor tehát látjuk, hogy Isten sokszor ezen a módon mutatja meg, kik az övéi, készüljünk fel valamennyien erre, és ne jöjjünk zavarba, még ha a mi Urunk ridegen és

szigorúan bánik is velünk. Ez ugyanis nem azt jelenti, hogy elveszi tőlünk, amit megígért, vagy nem tekint többé a gyermekeinek. Értsük meg: az ellátásunk és a táplálásunk feladata Őrá tartozik, s Ő ezt el is végzi, bár nem a mi vágyaink és fantáziánk alapján. Sőt, mikor látjuk, hogy Isten nem arra szorít minket, hogy – amiképpen mondják – ajtótól ajtóig üzzön az éhség, tudjuk meg: a gyengeségünk miatt elnéző velünk szemben. Ez a summája annak, amit meg kell tanulnunk Izsák példájából. Itt azonban feltehető egy kérdés. Miért engedte meg Isten az ősatyáknak, Ábrahámnak, hogy Egyiptomba menjen, s miért tiltotta azt meg a fiának, Izsáknak? Ezzel kapcsolatosan meg kell említenünk, hogy Isten tudja, kik vagyunk, mekkora az erőnk, s ennek alapján „nem hágy titeket feljebb kísértetni, mint elszenvedhetitek; sőt a kísértéssel egyetemben a kimenekedést is megadja majd, hogy elszenvedhessétek” (1Kor1:13). Isten tehát tudta, mit tett belénk, mert ami a természetünkön fogva van bennünk, az mindig lehúzó, de mikor Ő ad nekünk valamennyit Szentlelke erejéből, akár keveset, akár sokat, annak megfelelően gyakoroltatja a hitünket és a türelmünket. Mikor pedig látja, hogy gyengék vagyunk, nem engedi, hogy túl erőteljes kísértéseknek legyünk kitéve. Figyeljük meg, miképpen történik ez meg, s ez a különbség Ábrahám és Izsák között arra mutat rá, hogy Isten nem mindig egyformán bánik a kegyesekkel a már említett okok miatt. Izsák Ábrahám utóda volt, s megkapta az ígéretet. Abban pedig, amiben megpróbáltatott és megvizsgáltatott a különféle csapások által megmutatkozott, hogy Isten ugyanazon az úton járatta őt is, de az viszont nem következett belőle, hogy mindenben egy és ugyanazon bánásmódban részesült. A mi Istenünk ugyanis azt támogatja, akit akar, s mikor engedi, hogy az emberek keményebb bánásmódban részesüljenek, akkor lépésről lépésre meg is támogatja és meg is erősíti őket.

Ábrahám nem mondott le a visszatérésről a Kánaán földjére, miután egy ideig Egyiptomban élt, de Isten is úgy hozta ki Egyiptomból, mintha kézen fogva vezette volna. Maradhatott ugyanis ott hosszú ideig, gazdagnak látván önmagát, de utálták a lakosai, s ezért Isten kivezette onnan. Hasonlóképpen bánhatott volna Izsákkal is, de nem szabad törvényeket szabnunk Istennek. Ha valaki erre azt válaszolja, hogy Isten talán nem tudott volna Izsáknak is legyőzhetetlen állhatatosságot adni, hogy el ne aludjon ott, s nem tudta volna őt is a visszatérésre készíteni? De igen, nagyon is, de vajon kötelezhetjük Őt erre? Szükséges, hogy minket az Ő végtelen bölcsességének megfelelően vezessen, nem pedig a magunk ostoba álmai és fantáziája alapján. Jegyezzük meg jól: mikor ilyen különbségek mutatkoznak a kegyeseket érő kísértésekben, az azért történik, mert Isten tudja, mit képesek az egyes emberek elviselni. S mindig gondoljunk szent Pál ama mondatára, miszerint *Benne reménykedünk*, ha csatába visz minket, ha megannyi bajjal próbál meg minket, hogy mindennek ellenére gondoskodik majd rólunk, s nem szenvedünk teljes vereséget. Figyeljük hát meg, miért lett megtiltva Izsáknak, hogy Egyiptomba menjen. Azt olvassuk róla, hogy *Kánaán földjén kell tartózkodnia, Isten vele lesz, és megáldja; mert megerősíti az esküvést, melylyel megesküdött Ábrahámnak az ő atyjának*.

Ez pedig nem más, mint hogy megsokasítja a magvát, mint az ég csillagait, s az ő magvában fognak megáldatni a nemzetek. Itt látjuk, miért nem engedte Isten Izsákot Egyiptomba: nehogy megfélelkezzen a neki tett ígéretről Kánaán földjével kapcsolatosan, elégedjen meg azzal, és maradjon meg azon nyugodtan. Ha pedig Izsákot, aki oly kiváló volt a hitben egész életén át, amilyennek látjuk, mégis szükséges volt így megzabolázni, akkor mi lesz velünk? Ezért nem kell csodálkoznunk, ha Isten gyakran tart minket mondhatni láncra verve, s nem engedi, hogy ide-oda kószáljunk, mert tudja, hogy ez végzetes zűrzavarba taszít minket. Mivel pedig oly megbízhatatlan az emlékezetünk, hogy szinte semmi sem kell ahhoz, hogy elkóboroljunk, s többé már ne emlékezzünk rá, melyik a helyes út, ez okból nem ad Urunk oly nagy szabadságot, mint amilyet mi szeretnénk. Továbbá, valahányszor csak szorosabb korlátok közé kerülünk, mint amilyenekre a fantáziánk vágyik, tudjuk meg, hogy ha ősatyáknak, Izsáknak is erre volt szüksége, akkor nekünk, akik egyáltalában nem vagyunk annyira kiválóak, vagy erényesek, mint ő, még nagyobb szükségünk van erre. Emellett azt is

látjuk, hogy mikor még Ábrahám volt, Isten megmondta neki, hogy neki adja majd mindazokat az országokat, melyeket látott, de azt is megmondta: *jövevényként fog ott élni* (v. ö. 1Móz15:13). Figyeljük meg ezt a két, látszólag ellenmondásban álló dolgot. Ha ugyanis Isten nekiadja az a földet birtokul, akkor miért nem siet? Miért hagyja őt oly sokáig sorvadozni?

A kérdés azonban nem a múlt, hanem az eljövendőkre vonatkozik. *Jövevényként fogsz ott élni*, mondja, és a Mózes által használt szavak azt jelentik, hogy egy mondhatni idegen országban fog élni a most még eljövendő. Íme Izsáknak, aki földbirtokos volt, de mégsem rendelkezett egy talpalatnyi földdel sem, ott kell azt hagynia, és keresztül kell mennie megannyi, már felé közeledő bajon és próbán. S mégsem rendelkezett egy talpalatnyi földdel sem, leszámítva a temetőhelyet, melyről korábban volt szó. Röviden, arra kell ebből következtetnünk, hogy Isten azt akarta: Izsák teljes mértékben az Ő szavára támaszkodjon, s ez az a bizonyos alap, amelyre nekünk is építkeznünk kell életünk minden egyes napján, sőt még a halálunkban is. Ha ugyanis megkapunk mindent, amire csak vágyunk, mi több szükségünk lesz hitre, vagy reménységre? Szükséges tehát, hogy a jótétemények, melyeket Istentől várunk, el legyenek rejtve előlünk, s csak hit által lássuk azokat, megadván Istennek azt a tisztességet, hogy biztosra veszünk mindent, amit mondott. S ha nem is mutatja ki nekünk az ígéreteinek hatását és igazságát, amit nem az értelmünkkel és a testi érzéseinkkel szemlélünk, akkor is azt kell mondanunk: elegendő nekünk, hogy mondta, mert be is fogja teljesíteni. Mikor tehát minden megelégedettségünket képesek vagyunk egyedül az Isten Ígéből meríteni, akkor biztosak lehetünk abban: jogosan tétetünk próbára mindabban, ami ellen tiltakozunk, hogy higgyünk Benne. Ha azonban mindig méricskélünk, és megvan mindenünk, amire csak vágyunk, akkor biztos, hogy Isten Ígétjét nem fogjuk megbecsülni, s nem gyakorolhatjuk magunkat kellőképpen ebben az elmélkedésben. Ezért valahányszor csak látjuk, amint Isten szólt a szolgálóihoz, de nem mutatta meg nekik a szava beteljesítését és végrehajtását, akkor tudjuk meg: mindez személy szerint nekünk mondatott, hogy tanuljuk meg Istent segítségül hívni, mikor bizonytalanságban hagy minket. Ha pedig elcsüggedünk, és megfosztatunk attól is, aminek a kezünkben kellene lenni, tanuljuk meg ezt mondani: Uram, látván, hogy ígéretet kaptunk Tőled, nem csüggednünk el az arra való várakozásban. Mikor Isten megígérte Izsáknak, hogy vele lesz, s nyugalmat ad neki, ez nekünk is megmutatja: az összes jótétemény közül a legfontosabb az, hogy Isten a gondunkat viseli, gondol a szükségleteinkre, s mellettünk áll, ha segítségül hívjuk Őt. Amíg ugyanis nem lesz hozzánk könyörületes, még ha meg is adja mindannak a teljességét és bőségét, amit csak kérünk Tőle, mindaz semminek bizonyul majd. Nekünk ezzel kell kezdeni, azaz jól meggyőződötteknek kell lennünk arról, hogy Isten szeret, és kegyesen bánik velünk. Mikor eljutottunk arra a meggyőződésre, hogy Isten mindig könyörületes lesz irántunk, s kész minket megsegíteni, valahányszor a szükség úgy kívánja, és soha nem hagy el minket, akkor már könnyedén várjuk a többi. Ha azonban nem tudjuk, hogy velünk van, azaz mondhatni nem érezteti velünk a jelenlétét, továbbá azt éreztetvén kivon minket minden veszélyből, s kivonván minket azokból, felemel, ha elbuktunk, és vezet ott is, ahol nincsen út, eszközt és lehetőséget adván a menekülésre ott is, ahol nincsen más, csak zűrzavar – egyszóval ha nem jutunk el idáig, akkor nincs valódi alapunk. Ha viszont igen, akkor rá kell állnunk, és várunk a folytatásra. Ha ugyanis Isten szeret minket, akkor biztos, hogy ezzel együtt támogat és megsegít mindenben, s mindenben keresztül, s meg is cselekszi azt. S ezért kezdte Mózes ezzel a dologgal: *én veled leszek*.

Utána pedig ezt mondja: *megsokasítja magvát, megáldja, s a magva olyan lesz, mint az ég csillagai*. Igaz, hogy amint már említettük, az Isten által nekünk megadott jótétemények nem mindig a kívánságaink szerint valók. Gyakran ugyanis azért vagyunk ezeknek híjával, hogy imádkozunk, s azért is próbára tesz minket, hogy megmutassa: nem vagyunk Iránta akkora bizalommal, mint kellene, s a hálátlanságunk gyakran megfoszt minket olyasmiktól,

amit Isten egyébként kész lenne megadni nekünk. Nem vagyunk ugyanis mindig képesek elfogadni azt, amit kínál nekünk. Ő megnyitja a kezét, nekünk viszont csukva marad a szánk, azaz mondhatni csukva tartjuk a hitetlenség és a bizalmatlanság következtében. Ezért látjuk az okát, amiért oly gyakran várakoznunk kell. Az azonban biztos, hogy ha határozottak vagyunk ebben a dologban, Ő velünk lesz, és megáld minket abban, amiről tudja, hogy szükséges a számunkra, s nem leszünk híjával semminek.

Ami pedig azt az ígéretet illeti, miszerint *megáldatnak a te magodban a földnek minden nemzetségei*, ez konkrétan neki adatott, ahogyan egykoron Ábrahámnak, s a mi Urunk Jézus Krisztusra vonatkozott, amint magyaráztuk. Szükséges volt ugyanis, hogy Jézus legyen ennek az áldásnak a forrása, mely végigárad Ábrahám egész leszármazási vonalán. Igaz, hogy a tőle származó kegyesek áldottak, valamint ennek az ígéretnek a részesei voltak, de ez a mi Urunk Jézus Krisztus hatalma által történt. Így aki elszakadt Ábrahám magvától, az biztosan terméketlen és száraz maradt, s nem jutott neki egy csepp sem az áldásból. Ma viszont, miután Isten az Ő végtelen jóságából nekünk adta egyszülött Fiát, mi is csatlakoztunk Ábrahám valódi, természetes gyermekeihez, s bármennyire is a Föld nemzeteihez tartoztunk, akik egykor elkóboroltak Isten egyházától, s teljességgel el is szakadtak attól, velük együtt mi is megáldattunk. Mert ha csak annyit mondott volna neki Isten, hogy *megáldom a magodat*, de nem tett volna hozzá semmit, az nagyon vékonyka vigasztalás lenne a számunkra. Mikor azonban azt is mondja, hogy Ábrahám magvában *megáldatnak a földnek minden nemzetségei*, akkor azok között mi is ott vagyunk.

Figyeljük hát meg, minek kell különösen örvendoznunk, tudván, hogy utóbb a mi Urunk Jézus Krisztus megjelent nekünk, s így az ígéret ránk is vonatkozik. Igaz, gyakran olvassuk a Szentírásban, hogy az emberek az emberek által áldatnak meg, mikor például őt állítja elébük mintaként és példaként. Az emberek pedig az áldás után vágyakozva ezt mondják: ó Uram, tedd meg nekem is azt, amit ennek, vagy amannak az embernek megtettél. Szent Pál magyarázata azonban megmutatja nekünk, hogy ami Ábrahámnak és Izsáknak is mondatott, azt nemcsak abban az értelemben, rájuk vonatkozóan kell felfognunk, hanem máshol az is elhangzik, hogy a kegyesek megáldatnak Istenben. Így is itt olvassuk, hogy Ábrahám magvában megáldatnak. Nekünk azonban a javunkat és üdvösségünket egyedül Őbenne kell keresnünk, *Aki mindennek a forrása*, amint azt a 36. zsoltárban látjuk (Zsolt36:9). Mivel azonban oly hatalmas a távolság, s mi nem vagyunk képesek oly magasra felszárnyalni, a mi megváltó Krisztusunk közelített meg minket, s az élő vizek forrásai Benne vannak. Nála semmi sem hiányzik, s mi megyünk inni, amint megmondotta: „Jöjjetek én hozzám mindnyájan, s aki szomjas, jöjjön hozzám” (v. ö. Mt11:28). Mert nálam vannak az élő vizek, és valaki azokból iszik, nem csak a szomját fogja oltani, de „élő víznek folyamai ömlenek annak belsejéből” (Jn7:38), igen élő víznek forrásai, hogy másoknak is adhasson azokból. Mikor tehát látjuk, hogy Isten valamennyiünkkel bensőségesen közli a jótéteményeit az Ő egyszülött Fiában, annál inkább nincs mentségünk, ha nem jövünk részesülni abból az áldásból, amit biztosított a számunkra. S nemcsak az hangzik el, hogy a Föld nemzetei meg fognak áldani, hanem hogy áldottak. S nem azért, mert magunktól képesek lennénk megszerezni ezt az áldást, vagy eljutni hozzá a saját erőnkéből és szorgalmunkból, hanem mert szükséges, hogy hit által legyen megáldva mindenki Jézus Krisztusban. Mert pontosan úgy kell Őt fogadnunk, amiképpen az evangéliumokban megjelenik előttünk. Ha pedig hitetlenek maradunk, ez azért történik, mert mondhatni becsapjuk az ajtót az Ő minden kegyelme előtt. Látjuk pedig, hogy Isten már jó előre minden szükségeset előkészített az üdvösségünkhöz, majd *az időnek teljességében* (amiképpen szent Pál nevezi) megjelent Jézus Krisztus, s kellő bizonyítékát adta annak, hogy Ő az áldott mag, amiben minden javunkat keresnünk kell. Jöjjünk tehát mi is a hitünk olyan készségével, és olyan buzgósággal, hogy a rosszindulatunk és a hálátlanságunk ki ne rekesszen minket, s végül Isten ne végezze el bennünk az itt meghirdetetteket, mert nem járulunk oda Hozzá az ígéretének megerősítése végett. Azt

mondom tehát: mindenki ügyeljen arra, hogy a saját hibája és vétke megakadályozza ebben. Végül azt olvassuk, hogy *Isten megerősíti az esküjét Izsákkal, mivelhogy hallgata Ábrahám az Ő szavára: és megtartotta a megtartandókat, parancsolatait, rendeléseit és törvényeit.*

Itt még az esküt is megismétli, hogy közölünk mindenkit még jobban és biztosabban megerősítsen benne. Mi ugyanis nem tudunk semmiféle hitet sem felmutatni Istennek, amíg keményen meg nem küzdöttünk a bizalmatlansággal, melyre oly természetes módon hajlunk, s mert annyira ingatagok vagyunk, hogy az már száralmas. Emiatt esküdött meg Isten oly nagyon a mi megerősítésünk végett. De az is igaz (amint már kimutattuk), hogy számunkra nagy szegény, ha Istent esküre kell kényszerítenünk. Mi ugyanis egy halandó embert sem tisztelünk, ha nem elégszünk meg az általa kimondott egyszerű szóval, s nem számítjuk őt őszintének, ha nem elégszünk meg az általa ígértekkel, hanem azt mondjuk neki: esküdj meg nekem mindezekre. Íme, a bizalmatlanság hatalmas jele, amit még az emberek között sem tűrnek jól. Ha azonban ezzel a tiszteletlenséggel Isten iránt viseltetünk, s Ígéje mellé még esküt is követelünk Tőle, akkor vajon nem túl alávalók? Ám ha még így is van, Isten akkor is megteszi az irántunk érzett könyörületből, pedig türhetetlen véték Tőle esküt követelni, többet, mint amennyit kijelentett, ám Ő mégis alkalmazkodik hozzánk. Mi többet követelhetnénk?

S miféle mentségünk lesz, ha mégis azt mondjuk, hogy az Ő ígéreteit újabbakkal kell a számunkra megerősítenie? Eme eskü szavainak tehát át kell döfniük a szíveinket, valahányszor csak elének kerülnek, illetve mikor bármiféle kérdés merül fel Isten jóakarátának, valamint az irántunk érzett páratlan szeretetének megerősítéséről. De térjünk rá arra, mikor azt mondja: *mivelhogy hallgata Ábrahám az Ő szavára.*

Úgy tűnhet itt, hogy Isten az ígéreteinek beteljesítését Ábrahám erényeihez és az ő érdemeihez kötötte. Azonban már kijelentettük, hogy ez nem lehetett így, s nem is szabad úgy érteni, mintha az engedelmesség, mellyel Ábrahám adózott Istennek, lett volna az ok, amiért Istennek be kellett teljesítenie az Általa mondottakat. Rámutattunk már, hogy Istennek erre teljes szabadsága volt. Mikor ugyanis Ábrahámot kihozta a bálványimádásból (ahogyan Józsué mondja, Józs24:2), akkor vajon mi indította Őt fel erre? Mikor pedig megtartotta Ábrahámot mindvégig, az sem azért történt, mert Ábrahám engedelmeskedett Neki. Mert épp ellenkezőleg, már sokkal korábban mondta neki: *Megáldalak, veled leszek, én leszek a te nagy jutalmad, a te magod úgy megszorodik, mint az ég csillagai, és benne áldatnak meg a Föld nemzetei.* Mindez Izsák születése előtt hangzott el, s mikor Ábrahám feláldozni készült a fiát, Izsákot, ezt mondta neki: mivel nem kímélted az egyetlen fiadat, hanem az irántam érzett szeretetből kész lettél volna feláldozni, íme, megáldalak. Ez pedig már nagyon régen megmondatott neki. Látjuk tehát, hogy amit Isten önként adott a saját nagylelkűségéből, azt tulajdonította annak a szolgálatnak, amit Neki végzünk. Nem a büszkeséghez kívánt ezzel bármiféle alapot adni, hanem még jobban ösztönözni és serkenteni kívánt arra, hogy jókedvűen és bátran szolgáljuk Őt. Figyeljük hát meg Isten célját. Nem megfosztani akarta Magát a Neki kijáró dicsérettől, hogy végül az emberek ragadják azt magukhoz, hanem tudta: sarkantyúkra van szükségük, azaz támogatásra és segítségre az Ő szolgálatában, mert ezek nélkül hűvösek és tompák vagyunk. Azok tehát, akik itt érdemeket keresnek, s úgy elhomályosítják Isten dicséretét az emberek felmagasztalásával, mintha ők maguk lennének a saját üdvösségük oka, bizonyosan mindent összezavarnak, sőt, Isten céljait is a tőlük telhető legnagyobb mértékben felforgatják. Tanuljuk meg azt is, hogy mikor azt olvassuk: Isten megerősíti a szövetségét Izsákkal, mert Ábrahám engedelmeskedett a szavának, az nem az okot jelenti, hanem csak arra mutat rá, hogy az Ábrahám által végzett szolgálat elfogadható volt az Ő számára, s ezt abból a célból mondja, hogy Izsák kövesse őt és alkalmazkodjon hozzá. Ezzel kell tehát önmagunkat serkenteni, valahányszor csak bármiféle lassúságot érzünk önmagunkban, s nincs meg bennünk a kellő hajlandóság az Isten iránti teljes engedelmességre. S gondoljunk arra: mikor engedelmeskedünk Neki, azt *édes illatáldozatként*

fogadja, pedig mindaz, amit teszünk, semmi, s nincs bennünk erő. Ha pedig Isten mégis, minden saját érdemünk nélkül megtisztel minket ezzel, akkor lehetünk vajon lusták, akik nem minden erejükkel Őt szolgálják, különösen annak a kapott kegyelemnek megfelelően, amiben a mi erőnk alapján részesített minket, mindenféle szerződés, vagy szövetség nélkül is?

Figyeljük hát meg, miképpen kell a kegyeseket serkenteni, s ennek minket is arra kell tanítani, hogy folytassuk, járjunk istenfélelemben és legyünk óvatosak, mikor Urunk megmutatja nekünk, hogy akiket elhívott, azok gyakran válnak és gyakran mutatják magukat méltatlannak az elhívásukra. Abból a célból tehát, hogy ne kísértsük őt, és legyünk készek elfogadni a tanítását. Jegyezzük meg, miért olvassuk, hogy Ő megjutalmazza a szolgálatainkat – nem azért, mert bármiféle jutalmat érdemelnénk. Nekünk ugyanis (amint mondtam), nem szabad azon gondolkodnunk, hogy mit vagyunk képesek megcselekedni, mert egyáltalában semmit sem, s különösen az nem érdemel semmi jutalmat, amit Isten kegyelméből tettünk. Isten ugyanis joggal ítélheti azt el. A lényeg az, hogy Isten abból a célból fogadja el, amit pusztán az Ő nagylelkősége folytán teszünk, hogy bátrabbakká váljunk. S ezt mindenkinek a maga hasznára kell fordítania, mikor azt érezzük, hogy lassúak vagyunk a jó megcselekvésére a hanyagságunk és a tunyaságunk folytán. Nos ezt kell röviden itt megtanulnunk.

Mikor pedig azt olvassuk, hogy Ábrahám hallgatott Isten szavára, az a helyes élet valódi szabályát mutatja meg nekünk, nehogy végül mindenki elkülönülten áhítatoskodjék, ahogyan az emberek szoktak. Mikor ugyanis az emberek Istent szolgálják, mit is cselekednek? Veszik maguknak a bátorságot azt tenni, amit maguk kieszelnek, és megvetnek bármit, amit Isten parancsol. Mi az, amit a pápaságban Isten szolgálatának nevezhetnek az emberek? Az, amit az emberek az ostoba elméjükkel saját maguk koholtak. Mikor ugyanis az emberek szorgalmasan összeszedték minden szemfényvesztésüket, amivel ott játszadoznak, akkor mondják, hogy Istent jól szolgálják és tisztelik, pedig mégsem tesznek abból semmit, amit Isten parancsolt meg, s ezzel megvetik Őt. Kiderül tehát, amint Ő Maga is panaszkol, hogy az emberek a hagyományiak érdekében elvetik a számukra elrendeltek.

Látván, hogy olyannyira hajlamosak vagyunk kimunkálni a magunk ostoba képzelgéseit, tanuljunk meg Isten hangjának engedelmeskedni, mikor a Szentírás a helyes és szent életéről, valamint az Isten által elfogadott tökéletességről beszél nekünk, s rámutat az Ő prófétája által: „Követeltem én tőletek bármiféle áldozatot?” (v. ö. Jer7:21).

Nos teljesen bizonyos, hogy Isten megkövetelte. De akkor miért beszél így Jeremiás? Annak megmutatása végett, hogy Isten ezzel nem elégedett meg. Akkor hát mivel? Azzal, hogy *engedelmeskedjünk az Ő szavának* (Jer7:23), mondta. Figyeljük meg hát a dolog lényegét, amivel nekünk is kezdeni kell, s ami a végcél is egyben, melyre törekednünk kell: Istennek legyen hatalma fölöttünk, s mi vessük alá magunkat Neki. Mindazonáltal furcsának találjuk az itt elhangzottakat, miszerint Ábrahám megtartotta az Úr megtartandóit, parancsolatait, rendeléseit és törvényeit. Pedig írásban a törvény egyetlen betűje sem állt a rendelkezésére. Tudjuk ugyanis, milyen hosszú idő telt el Ábrahám elhívása és a törvény között: konkrétan négyszázharminc év. Miképpen mondja hát Isten, hogy Ábrahám megtartotta a megtartandóit, parancsolatait, rendeléseit és törvényeit? Ez, amint korábban láttuk a tizenharmadik fejezetben, megtörtént, mert bár semmi írásossal sem rendelkezett, Ábrahám mégsem volt tudatlan abban, amit Istennek majd később kellett megtanítania a népével. Ő ugyanis két módon kormányozta a népét, ez azonban nem jelentette, hogy Benne bármiféle változás lépett volna fel. Isten tehát nem mindig egy és ugyanazon módon tanította a kegyeseket, de bárhogyan is történt, a szabály mindig egy és ugyanaz volt, akár írásos formában, akár ihlet útján kapták azok, akiket Magának tartott meg. Ezért noha Ábrahám számára még nem állt rendelkezésre az írott törvény, mégis kapott elegendő tanítást ahhoz, hogy tudja, miképpen kell szolgálnia az Urat. Ezt kell tehát megtanulnunk ebből az igeszakaszból.

Bárhogyan is legyen, Isten közben megmutatta, hogy ha készek vagyunk engedelmeskedni, és alávetjük magunkat Neki, akkor Ő a Maga részéről soha nem mulasztja el megmutatni az utat, amelyen járnunk kell, s azon járva soha nem fogunk csalódni. Ám ha még azelőtt, hogy létezett volna bármiféle írott szöveg, Ábrahámnak voltak megtartandói, parancsolatai, rendelései és törvényei, akkor manapság, mikor Isten sokkal meghittebben jelentette ki Magát Mózes által, akihez azután a próféták is kapcsolódtak, hogy a törvény még érthetőbbé váljon, majd látván, hogy oly világosan szólt az evangéliumban, akkor kételkedni fogunk abban, hogy nem látja majd el a jó tanító hivatalát, és nem mutatja meg nekünk, mi a jó, a helyes és az igazságos? De mi a helyzet? A világ hálátlansága oly nagy, hogy nem veti magát alá és nem is alkalmazkodik a rendhez Őalatta, s ez ugyanaz, mint mikor az emberek bölcsőbbé válnak, mint szabadna, s maguktól tesznek szert a bölcsességre, mintha soha nem is hangzott volna el: „Az... egyedül bölcs Istennek tisztesség és dicsőség örökkön örökké!” (1Tim1:17)

Mikor szent Pál azt mondta, hogy Isten bölcs, ez nemcsak Neki szólt, hanem abból a célból hangzott el, hogy mi is minden bölcsességet Benne keressünk. Ha ugyanis ezt nem fogadjuk el kizárólagos szabályként, amit Ő adott nekünk az ugyanaz, mintha ezt mondanánk: Isten nem ismert minden számunkra szükséges dolgot, ezért kell a saját elménkből még hozzátennünk valamit, mert így lesz jobb. S miféle istenkáromlás ez? Nos, ha így szolgáljuk Istent, az ugyanaz, mintha valaki szembeköpné Őt. Jegyezzük hát meg, hogy mikor később Mózes Isten hangjáról beszélt, s hozzátette az Ő parancsolatait, rendeléseit és törvényeit, azzal azt akarta megmutatni: Isten semmiben sem okoz csalódást azoknak, akik a tanítványai lesznek, és Hozzá járulnak, hogy Ő irányítsa őket, és figyelnek az Ő szavára. S valóban nemcsak ezen a helyen, s nem is csak abban, amit megismerni készülünk, hanem mondhatni mindenben ajánlja nekünk a mi a Urunk a törvényét, s megmutatja, hogy megvan benne minden, ami egyenesen az üdvösség útjára vezeti az embereket. Ennyit az itt elhangzó szavakról. Mikor tehát úgy járunk, ahogyan illik, jegyezzük meg: csak egyetlen Bíró létezik, Akinek majd számot kell adnunk. De mit követel ez a Bíró? Nem azt, hogy mindenkit a saját fantáziája mozgasson, hogy a jó vallásos gyakorlatainkat tegyük az Ő Igéjének a helyére, hanem azt, hogy figyeljünk a mi Istenünk hangjára, legyünk hajlamosak a tanulásra és igazodjunk az Ő rendjéhez. Ahelyett pedig amit az emberek képzelnek, miszerint az erőnyeikkel és érdemeikkel csodákat tettek, melyekkel Istent magukhoz kötik, elégedjünk meg azzal, hogy legyünk elfogadhatók az Ő és az angyalai számára, még ha a világ nem is elégszik meg ezzel.

Most azonban essünk térdre a mi jó Istenünk fensége előtt a hibáinkat elismervén, és imádkozzunk Hozzá, hogy érintsen meg minket: így megelevenítvén egyre jobban a megtérésre és az alázatra induljunk, folyamatosan siránkozván Előtte és imádkozván Hozzá, hogy tisztítson meg minket a bűneinktől, és járasson olyan épségben, melyben életünk az Ő igazságára formálódik át, s ezzel dicsőítse meg az Ő nevét. Mikor mindenben Ő uralkodik majd felettünk, s mi úgy járunk, ahogyan az Igéjében tanított anélkül, hogy ahhoz bármit magunktól hozzátennénk, azzal úgy támogatja a gyengeségünket, hogy soha nem hagyunk fel az elhívásunk követésével, még ha nem is mozgunk oly gyorsan és nem futunk oly hevesen és buzgón, amint kellene. Egyidejűleg kérjük, ruházzon fel (bármiképpen is) az Ő erejével, hogy megküzdhessünk minden kísértéssel, és soha ne térjünk le a jó útról, még ha sok okunk is támad arra. S kérjük, ne csak velünk legyen kegyes, hanem a Föld minden népével, és nemzetével is.

A hetedik prédikáció, 1Móz26

6. Lakozék azért Izsák Gérárban.

7. És mikor annak a helynek lakosai az ő felesége felől kérdezősködének, azt mondja vala: én húgom ő. Mert fél vala azt mondani: én feleségem; gondolván: nehogy megöljenek engem e helynek lakosai Rebekáért, mivelhogy szép ábrázatú ő.

8. És lőn idő multával, hogy Abimélek a Filiszteusok királya kitekintvén az ablakon, látá Izsákot enyelegni Rebekával az ő feleségével.

9. Kiálta azért Abimélek Izsáknak, és monda: Ímé bizony feleséged ő; hogyan mondhattad tehát: húgom ő!? És monda neki Izsák: Mert azt gondolám, netalán még meg kell halnom miatta.

10. És monda Abimélek: Miért míveltetted ezt mi velünk? Kevésbe múlt, hogy feleségeddel nem hált valaki a nép közül, és bünt hoztál volna mi reánk.

Láttuk a kísértést, ami Izsákkal történt, mikor annyira szorongatta az éhség, hogy a lakóhelyének feladására kényszerítette őt. Istennek ugyanis legalábbis táplálnia és élelmeznie kellett volna őt abban az országban, amelyet lakóhelyül jelölt ki a számára. Ha azonban nem is teljesítette még be az ígétét, vajon nem adhat abból valamekkora csekélyke előízt sem neki? Most azonban, hogy elűzte őt az éhség, úgy látszik, mintha Isten elhagyta volna őt, s többé már nem gondoskodna róla. Izsáknak tehát hatalmas csatát kellett megvívnia, látván, hogy kiesett Isten mindenki számára közös kegyeiből. Ha ugyanis Ő táplálja a fenségének megvetőit, s a világ leggonoszabbjait is, a Napját rájuk is ragyogtatván, a Földet pedig a számukra is gyümölcstermesre készítettén, akkor mit tesz majd azokért, akiket a felügyelete alá vont, és a gyermekeivé fogadott? Ám íme, még nagyobb a kísértés, hiszen látjuk, Izsáknak nem volt szabad Egyiptomba menni. Isten nyugvóhelyet mutatott neki, és azt akarta, lakozzon ott, míg vissza nem térhet az ínség elmúltával. Isten úgy vezette ide, mintha ezt mondta volna: íme, egy sarok, ahol megpihenhetsz, amit neked jelölök ki, de aztán a felesége miatt kezdett félni a haláltól, majd miután ezt elszenvedte, feddést is kapott. Ezek Istennek az őt sújtó haragja jeleinek tűntek oly módon, hogy nem is lehetett másban, mint borzasztó zavarban. Nagyon igaz, hogy csodálatosan gyenge volt, amint azt majd később látjuk, de bárhogyan is történt, megmutatkozott: Isten nem feledkezett meg róla. Ez pedig elegendő. Ő ugyanis egy időre úgy elrejtőzik, hogy a szegény kegyesek mondhatni elveszettekké válnak, de elegendő, hogy miután megalázta őket és feltárta a gyengeségeiket, teljességgel megmutatkozik, és éreztetik velük, hogy mindvégig – miközben ők teljesen elhagyottaknak érezték magukat – könyörülettel tekintett rájuk. Figyeljük hát meg, miképpen valósult ez meg Izsák esetében.

Először is azt olvassuk: ahelyett, hogy a feleségének mondta volna Rebekát, a húgának mondta. Ábrahámnál is láttunk hasonlót, s csodálatos, hogy Izsák nem tanult a leckéből atyja és anyja tapasztalatán keresztül, mert mindkettő megkapta a büntetését a túlságos félelme miatt. S nem lehet, hogy Izsák ne tudott volna erről. Amint már láttuk, atyja kétségtelenül nagy gondot fordított a családjának tanítására, s ekképpen oktatta a fiát: vigyázz magadra. Ha ugyanis az életben mindvégig ide-oda hanyattattam, ugyanaz veled is megtörténhet. Ha ugyanis Isten négyszáz évvel azt megelőzően indított útnak, hogy a birtokunkba adta volna ezt az országot, akkor szükségszerűen ide-oda fogunk vándorolni. Én azonban nem bíztam az én Istenem védelmében, és meg is kaptam ezért a fizetségemet: egy világi király büntetett meg, aki nem félt az Istent. Egy szegény, vak nyomorult feddte meg a hibámat, s Isten általa szégyenített meg mind engem, mind anyádat, mikor ezen a módon helyesbített minket. Ezért erősítsd meg magad. Kétségtelen, hogy Izsák kapott efféle tanításokat, mikor azonban arra került sor, hogy elszenvedje a csapásokat, elvesztette mindet, s híjával volt mind az értelemnek, mind a tanácsnak, így kétségtelenül táplált némi

bizalmatlanságot Isten iránt. A hit ugyanis mindig legyőzhetetlen állhatatosságot közvetít nekünk, hogy ne próbáljunk meg semmi mást, csak amit Isten megenged.

Figyeljük hát meg, miképpen győződhetünk meg arról, hogy jól alapozunk-e Istenre, és támaszkodunk-e az Ő ígéreteire. Mikor bármi bajba, zavarba, vagy veszélybe kerülünk, s mindig azon az úton járunk, amit Ő parancsolt meg nekünk, s nem hajlunk el attól, akkor Ő vezet majd minket minden utunkban. Ha akkor megvan az a bátorságunk, hogy csak Istenre támaszkodjunk, s reménykedjünk abban, hogy segít majd nekünk, akkor a hitünk kétségtelen próbáját és bizonyítékát látjuk. Ha azonban akár az egyik, akár a másik oldalra hajlunk, akkor nagyon bizonyos, hogy a hitetlenségünk árulja el magát, s megmutatjuk (semmiféle győzelmet sem aratván a kísértésekkel szemben), hogy nem vagyunk kellően állóképesek, s – ahogyan az ember mondja – csellengnek a gondolataink. Látjuk, miképpen folyamodott Izsák egy nagyon törvénytelen dologhoz, mikor az életét igyekezett megmenteni: elkendőzte az igazságot.

Ez tehát annak a jele, hogy nem volt tökéletes a hite, hanem keveredett ahhoz némi bizalmatlanság. Ebben nem lehetünk elnézőek vele szemben, mindazonáltal minden szentségnek a tükre volt. Ezért tehát minden okunk megvan a szemeink lesütésére, s tudnunk kell: azt képzeltük, jó hasznunkra volt Isten iskolája, pedig nagyon messze vagyunk attól. S valóban nagyon könnyű lesz a számunkra a legbátrabbnak lenni a világon, mikor távol vagyunk minden küzdelemtől. Mikor azonban a küzdelmek közelednek hozzánk, akkor íme, mindentől félünk. Ezért tudjuk meg: senki sincs, akinek ne kellene naponta azért imádkoznia, hogy Isten növelje a hitét a hitetlenségének helyesbítése érdekében. Jegyezzük meg ezt a leckét. Ebből egy jó figyelmeztetésünk származik: valahányszor csak valami veszély fenyeget minket, vagy attól félünk, hogy bármiféle gonoszság ér minket, azaz mondhatni felhőként homályosítja el a szemünket oly módon, hogy nem tudjuk, mi lesz velünk, nincs biztos tanácsunk, s még a legbölcsebbek is meglepettek emiatt, akkor ne vélemezzük, hogy körmönfontak, vagy éleselméjűek vagyunk. Ne feltételezzük, hogy mindig erősek és hatalmasok leszünk, s könnyű szívvel ne véljük úgy, hogy találunk majd orvosságot az elménkben, mikor bármiféle baj utolér minket. Tartózkodjunk az efféle önteltségtől, s inkább fogadjuk el, hogy Istenben rejlik a bölcsesség és a tanács Lelke, és siessünk Őhöz. Mikor pedig mondhatni, lesújtottak vagyunk, és nem tudunk azonnal elhatározásra jutni, akkor se legyünk azokhoz hasonlóak, akik folyton új felfedezéseket kovácsolnak és alkotnak, hanem járuljunk Istenhez, és imádkozzunk azért, hogy megvilágosítson minket a sötétség közepette. Különösen pedig azért várakozzunk, hogy ne csüggedjünk el teljességgel, hanem ismerjük el a bennünk levő tudatlanságot. Mivel pedig nem rendelkezünk annyi higgadtsággal, amennyi feltétlenül szükséges, reggel és este imádkozzunk Istenhez, hogy Ő vezessen minket, és mutassa meg, mit kell tennünk. Jegyezzük hát meg, mit kell megtanulnunk Izsák példájából. Itt azonban felmerül a kérdés, hogy vajon elkövette-e ezt a nagy vétket, hiszen tulajdonképpen nem hazudott, mert korábban láttuk, hogy Rebeka az unokahúga. Mondhatta tehát a húgának, mert a szó azon a nyelven azt jelenti: a vérem, vagy a rokonom. Kétség sem férhet sem az elsőhöz, sem a másodikhoz. Izsák tehát nem hazudott, mikor Rebekát a húgának mondta. Mégis hibázott azonban, mert Isten nem szofista, s nem a szavakon lovagol, hanem amint azt korábban említettük, a szándékot nézi.

Mikor tehát jól festettük ki a szavainkat, és azoknak lesz némi kegyes színe és megfelelő kinézete a felmentésünkhöz az emberek előtt, mindaz semmi, mert Isten a szívet nézi. S noha az emberek nem képesek semmit mondani a kifogásaink ellen, az nem bizonyítja, hogy Isten is meg van vele elégedve. S ez itt egy nagyon jó és hasznos intés. Mert miképpen tréfálkoznak az emberek Istennel? Igaz, megvalljuk, hogy Őrá tartozik a kutakodás a titkos gondolatainkban, és nincs Előle elrejtve semmi. Ám ha még így is van, akkor is emberi módon bánunk Vele, sőt, ami még rosszabb, teljességgel túllépünk Rajta és a szemeit elhomályosítván, bátrabban tréfálkozunk Vele, mint az emberekkel. Mert bár rendelkezünk

megannyi kiinduló gyengeséggel, melyek mentesítenek minket a szégyentől, mégis, amennyiben van némi lelkiismeret-furdalásunk, tudván, hogy mások emiatt nem ítélnék el, tudjuk: az adott illető nem ostoba és ismerheti a ravaszkodásomat. Mikor tehát így ellepleztük a szavainkat, akkor is mindig kétségben leszünk, hogy vajon elégedettek-e az emberek, vagy sem. De ha Isten dolgáról van szó, nem teszünk más, csak grimaszolunk, vagy inkább fintorgunk és szipákolunk, mert olyanok vagyunk, mint a vadállatok, sőt, ebben a dologban még azoknál is rosszabbak. Annál inkább meg kell tanulnunk ezt a tanítást, miszerint Isten nem foglalkozik a kegyes színeinkkel, mert azok nem mások, mint a leveleink hátoldala, s az nem mentette fel ősatyánkat, Ádámot, hogy nem jött elő elszámolni. Mit kell hát tennünk? Egyszerűen csak el kell ismernünk a saját hibáinkat oly módon, hogy mi legyünk elsőként a magunk bírái, s mikor rájövünk, hogy viselkedtünk némileg tekervényesen és közvetetten, el kell ismernünk, hogy ez nem tetszett Istennek. Hisz nézzük meg Izsák szándékát: el akarta titkolni a házasságát. Igaz, nem olyan szavakat használt, ami miatt hazugnak kellene őt neveznünk, ám mégis volt benne némi hamisság. S miért? Mert nem vallotta meg a házasságát, hanem titokban akarta azt tartani, s azt szerette volna, ha az emberek nem gondolják Rebekát a feleségének. A megtanulandó dolog summája tehát ez: bármilyen szavak hagyják is el a szánkat, semmi sem igazolhat minket, csak az, ha a szándékaink tiszták és helyesek, és nem térünk kerülő utakra, sem jobbra, sem balra. Mikor pedig szent Pál elítélte a hazudozást, hozzátette: „szóljatok igazságot, kiki az ő felebarátjával” (Ef4:25).

S ha eddig már eljutottunk, figyeljük meg miképpen tartatunk meg, és maradunk Isten előtt jó hírűek. De legyen bármennyi csűrész-csavarás, vagy ravaszkodás, ha megpróbálunk úgy beszélni, hogy ne lehessen megérteni az általunk mondottakat, s úgy keverjük és forgatjuk a szavakat, mintha kettős nyelvűnk volna, akkor máris el vagyunk ítélve, mint hazugok. Ez a dolog summája, amit ebből meg kell tanulnunk. Most pedig, mikor azt olvassuk, hogy *Izsák félt, nehogy megöljék a felesége miatt*, akkor kétség sem férhet ahhoz, hogy alkalmat találhatott annak meglátására is (mint atyja, Ábrahám egykor), hogy abban az országban nincs istenfélelem, sőt olyan szörnyű istentelenség uralkodott mindenfelé, hogy sem a jót, sem a gonoszt nem ismerték ott. Látjuk ugyanis, miképpen beszélt az ország királya. Mivel azonban az igaz vallás ott nem uralkodott, s mivel nem volt ott más, csak bálványimádás, Izsáknak inkább úgy tűnt, hogy minden összezavarodott. Valóban nem lesz biztos szabályunk az egyenlőségben és igazságban járáshoz, amíg Isten fensége nem lesz velünk jelen, s nem fog minket mintegy zablaként vissza. Mikor nem tudjuk, Isten kicsoda, s nincs másunk, csak zavaros spekulációink, még ha van is bennünk némi őszinteség, képesek vagyunk különbséget tenni a jó és a rossz között, nem ártunk, s nem teszünk rosszat, vagy erőszakot, mégis bennünk semmi megfontoltság. Mert (amint mondtam) nem építhetünk más alapra, mint a megelőző istenfélelemre. Izsáknak tehát lehetett némi alapja a félelemre és a veszély megelőzésére, de közben tudnia kellett volna, micsoda ereje van Isten védelmének, mivel az tapasztalati úton korábban már kijelenttetett neki. Ha ugyanis meggondoltabb lett volna, akkor meg kellett volna értenie, hogy Isten kinyújtotta a kezét, hogy megsegítse őt, mégpedig látható módon. Hiszen megmondta neki: Ne félj, mert én veled vagyok, s én vagyok a te nagy jutalmazó (v. ö. 1Móz15:1). Igaz, hogy ezt nem konkrétan neki mondta, de amit az atyjának mondott, az neki is szólt. Ő volt ugyanis az ígéret örököse.

Látván tehát, hogy nem várt Istenre, ezért megfeddették a hitetlensége miatt. Igaz, hogy az Atya nem akadályozta őt meg ebben, de mi is láthatjuk a minket minden oldalról körülvevő veszélyeket. A hit ugyanis nem tesz minket érzéketlenné. Az pedig nem erény, ha addig nem hívjuk segítségül Istent, amíg nem látjuk, hogy a veszélyt csak az Ő segítségével leszünk képesek elkerülni. Hatalmas a különbség azonban abban, hogy vajon a félelmünk a helyes úton járásra készítet minket, vagy sarkantyú lesz a számunkra, mely az odafordulásra ösztökél Istenhez. Ha Izsák ekképpen gondolkodott volna: illik visszatérnem az Istenemhez, mert nincs más menedékem, csak az Ő segítsége. Ezt megígérte nekem, sőt, már meg is tapasztaltam azt,

mikor szükségben voltam. Ha Izsák eljutott volna eddig, akkor bizonyos, hogy a hite annál jobban megpróbáltatott volna, s a félelme pedig megmutatta volna, hogy önmagában erőtlenként Istenben erősödött meg. Mikor azonban elborította a félelem, s olyan útra lépett, amit Isten elítélt, azzal nem egy hívő ember kötelességének ellátására formálta magát (mutatott hajlandóságot). Mikor Izsák így járt el, azzal megmutatta, hogy félt, mivel nem adta át magát kellőképpen Isten szavának, hanem ingadozván és váltakozván azt mutatta meg, hogy nem bízott oly kellő szilárdsággal Istenben, mint kellett volna.

Most, hogy látjuk Izsák hibáját, még jobban oda kell arra figyelniünk (amint mondtuk), ha minden dologban, ami megrettent minket, mindig megadjuk Istennek azt a tiszteletet, hogy Benne elegendő orvosságra lelünk, ha segítségül hívjuk Őt, majd használjuk a Tőle kapott eszközöket, amelyek felhasználását megengedte anélkül, hogy átlépve a korlátainkat, akár jobbra, akár balra térnénk. Izsák tehát nem az ország lakosainak tett rosszat, hanem Istennek, ami sokkal súlyosabb. Sőt, teljesen nem lehet neki megbocsátani, mivel saját maga hozta a fejére ezt az ítéletet. Mert jóllehet azon a helyen nem létezett istenfélelem, sem igaz vallás abban az országban, mégis, az igazi könyörületesség nem látványos. Semmi bántódás, vagy sértés nem érte, miért kellett hát első ránézésre megítélnie őket? Emiatt engedte Isten, hogy ez a gonoszság utolérje őt, ám mégis páratlan kegyemet mutatott iránta. A feleségét ugyanis megbecsteleníthették volna, s így kerülhetett volna vissza az atyjához. Íme ott van Gérár királya, Isten mégis megzabolázta, és nem engedte, hogy ártson Izsáknak, pedig jól tudjuk, hogy amint azt korábban megmutattuk, önmagában nem volt olyan erényes, mint atyja, Ábrahám. Figyeljük meg azt is, hogy Isten meggátolta őt, mikor elhatározta, hogy Egyiptomba megy, s megtiltotta neki az ígért földjének elhagyását. Már megmutattuk, hogy Isten a nekünk adott mértéknek megfelelően próbára is tesz minket. Ő munkálkodott tehát minden emberben különféleképpen és nem egyforma eszközökkel. Figyeljük hát meg Izsákot, aki ez egyszer megmenekült, s látjuk, mennyire könyörületes és kedves volt az Úr vele, mikor nem engedte szabadjára Abimélek király zabláját, hogy vele is azt tegye, amit atyjával, Ábrahámmal tettek. Ha ugyanis azt kérdezzük: miért történt ez meg egyszer, másszor pedig nem, nos bizonyos, hogy Isten irányított mindent az Ő csodálatos tanácsvégzésével. Ha ugyanis egyszer szabadjára engedi az emberek zabláit, ők bizonyosan túllépik a korlátaikat. S konkrétan meg van írva, hogy *a királyok szívét a kezében tartja*, s úgy fordítja ide, vagy amoda, ahogyan jónak látja. Arra kell tehát gondolnunk, hogy Gérár királyának a szívét is úgy tartotta fogva, hogy nem vágyott Rebekára, ellenkező esetben ugyanis ki lett volna téve annak az érzeki vágynak, ami által Izsáknak végzetes kínokat kellett volna elszenvednie, és felemésztette volna őt a kétségbeesés. Azonban, mint említettük, Isten, aki hűségesen megtartja az övéit, nem teszi őket jobban próbára, mintsem azt elviselhetnék, a bennük rejlő, Általa jól ismert erőnek megfelelően.

Emellett mikor ennyire félénkek és ennyire gyengék leszünk, akkor – ahogyan emberileg mondjuk – sok hűhóval is alig leszünk képesek csak egyetlen fricskát is elhordozni. Mégis, bízzunk abban, hogy Isten erőt ad majd, mikor tetszik majd neki erőteljesebb próbák elé állítani minket, de ne tegyen ez minket gondatlanokká. Ha gyengének érzem magam, s ezt mondom: ó, Isten majd megőriz, mert tudja, hogy semmit sem vagyok képes elhordozni, akkor biztosan büntetést fogok kapni a hálátlanságomért. S miért? Nos, amennyiben gyengék vagyunk, Hozzá kell futnunk, Akinek megvan a hatalma a szükségleteink betöltésére. Ezért tanuljuk meg: mikor azt halljuk, hogy Isten megsegít minket, és ad erőt minden ellenünk irányuló küzdelemhez, ezt abból a célból teszi, hogy megtanuljuk gyakorolni magunkat a napi imádkozásban. Ezért ne legyünk tunyák, mert megmondattott: Isten azért erősíti meg az övéit, hogy utána próbák elé állítsa őket. Szolgáljon ez arra, hogy mindig közelebbről is megvizsgáljuk magukat. Miután pedig megismertük a nyomorúságainkat, keressünk rá orvosságot, s imádkozzunk: ne engedje, hogy bármi módon elbukjunk, hanem támogasson minket. Vagyis, Általa küzdünk bátrabban, Ő adja meg nekünk felülről az ehhez szükséges

dolgokat, mert Ő tudja a legjobban, hogyan adjon győzelmet a Benne bízóknak, akik csakis az Ő zászlaja alatt vívják a harcukat. Figyeljük hát meg a különbséget Ábrahám és Izsák között. Most pedig azt olvassuk, hogy *a király látta Izsákot enyelegni a feleségével, Rebekával, majd magához hívatta, és ezt mondta neki: Íme bizony a feleséged ő.*

Ebből meglátjuk, hogy abban az időben sokkal több volt a becsületesség, mint manapság, s a prostitúciós és a züllött életmód nem volt oly megszokott. Egyesek ugyanis baljós ítéletet mondanának Izsákra. Ezért tehát szükségszerűen nagyobb volt az őszinteség, mint amit manapság látunk. S Izsák kétségtelenül azzal vívta ki mások tiszteletét, hogy nem volt sem gazember, sem kéjenc, aki a hűgának mondván igyekezett volna leplezni, hogy egy prostituálttal él. Azt mondom, kétség sem férhet hozzá, hogy mikor mind őt, mind az életmódját így megismerték, akkor mindenki meggyőződött róla, hogy szent és istenfélő ember, aki nem adta a fejét efféle bűnökre és kicsapongásokra.

Ezt a dolgot pedig jól meg kell jegyeznünk. Mert nincs ember, akit ne számítanának tisztességesnek, de amint az emberek valami gonoszságot vélnek rólunk, azonnal úgy véljük, hogy nagyon rosszat tesznek velünk. Közben pedig nem törődünk egyrészt azokkal az eszközökkel, melyek alkalmazása nem váltja ki másokból azt, hogy rosszat gondoljanak rólunk, másrészt azzal, hogy miképpen kerüljük el, hogy az emberek megszegyenítsenek és hibáztassanak. Ezek az eszközök pedig nem mások, mint az olyan viselkedés, hogy valamennyi ember szája elnémuljon: először is, uralkodjon bennünk az istenfélelem, továbbá szeretetben és becsületességben tartsuk fenn a kapcsolatainkat az emberekkel, mert Isten is ezt parancsolta. Ha így teszünk, akkor biztosan elhallgattatunk nagyon sok gonosz szájat. De nagyon igaz, hogy a legszentebb és legistenfélőbb emberek sem képesek sokszor meggátolni a gonoszokat, hogy rosszat beszéljenek róluk. Hisz nem volt vajon Maga Isten Fia is kitéve a rágalmaknak és a feddéseknak? Vajon nem hangzott el ellene még az is, hogy káromolta Istent, az Ő Atyját? Mindezek ellenére sem mondja azonban ok nélkül a Szentírás, hogy akkor némítjuk el a gonoszok száját, mikor kikerülünk minden sértést, és nemcsak a *gonoszágok*, de a *gonoszágok látszatának* elkerülésén is munkálkodunk.

Ezért azok, akik nagy gondot fordítanak az emberek beléjük vetett bizalmára és a hírnevükre, s nem képesek eltűnni a lealacsonyítást sem ebben, sem abban a vonatkozásban, törődjenek az eszközökkel, azaz mondhatni kerüljék el a jogos vádakat, s kövessék Izsák példáját. Látjuk ugyanis, hogy idegenként élt egy barbár országban, ahol nem volt más, csak bálványimádás, mindazonáltal istenfélő embernek tekintették, így nem tudtak gonosz ítéletet megfogalmazni vele szemben. S miért? Mert meggyőződtek az ellenkezőjéről a jó életvitele és az őszintesége alapján. Cselekedjünk mi is hasonlóképpen, és bizonyosan az elejét vesszük majd megannyi rágalomnak és sok feddésnek. Ám még az is meg kell jegyezni az emberek között uralkodó őszinteség fokáról, hogy mikor valaki bensőségesen enyelgett a feleségével, az házasság volt. Manapság azonban minden úgy a feje tetejére állt, hogy az embernek be kell csuknia a szemeit a világ legnagyobb gonosztevői előtt. S menjen csak az ember a királyi udvarokba: ott a gonoszság bizonyosan oly nagy, hogy az ember nem is lát mást. S különösen mikor egy férj látja, hogy a feleségét egy másik ember szeme búvóli el, s egyesek ezért úgy gyalázzák, mintha prostituált lenne, akkor ehhez még jó képet is kell vágnia. Ha ugyanis bármi jelét mutatja a megszorodásának, s annak, hogy másokkal ellentétben ő nem nevet az egészen, akkor a többiek ezt mondják: ó, egy féltékeny, ostoba bolond. S azért ez a helyzet, mert az emberek eljutottak a gonoszság felhalmozásához, mivel elvesztették minden szemérmességüket, ugyanis átadattak oly bestiális szabadosságra, aminek következtében nincs már közöttük őszinteség. S én szeretném, ha Isten ezt a gonoszságot csak ezekben az udvarokban engedné meg, de olyan ez, mint az áradat, vagy az özönvíz, amit az ember mindenhol lát, még a legalantasabb helyen is: a mértéktelenség és a züllött fékezhetetlenség ama cselekedeteit, melyeket még szemlélni is sajnálatos. S figyeljük meg, mennyire különbözünk ezektől az emberektől, akik mondhatni nyomorult vakok voltak mindennemű

istenismeret nélkül, s nem volt sem írott törvényük, sem bármiféle kijelentésük, de mégis rendelkeztek azzal az őszinteséggel, hogy senki sem kacsingatott, vagy tréfálkozott túl bensőségesen a másik ember feleségével, s nem is viselkedett úgy vele, ami miatt bármi gonoszságot lehetett volna gyanítani, ahogyan itt látjuk. *Íme bizony a feleséged ő* – mondja a király. S miből gondolta ezt? Onnan, hogy ez a bűn ott nem volt megszokott, s nem vált szokássá az emberek között, ezért könnyedén tudtak különbséget tenni a házasság és a prostitúció között.

Ez pedig olyan viselkedésre tanít minket másokkal szemben, hogy ne legyenek abban szemérmetlen pillantások, vagy parázna gesztusok, hanem oly módon legyünk tiszták minden gonoszságtól, hogy még az emberek előtt se adjunk alkalmat a gonosz beszédekre, vagy a velünk kapcsolatos gonosz gondolatokra. Igaz, hogy itt olyan gesztusokról beszél, melyek nagyon bizalmaskodók voltak egy idegentől. Nem szükséges ugyanis az, hogy túl szigorúak legyünk, nehogy az együttélés során alkalmat adjunk a gonoszságra, hanem élhetünk meghitten, s őszintén enyeleghetünk is, kimutatván, hogy szemérmes a szívünk, szemérmesek a szemeink, és szemérmesek az érzelmeink is.

Mikor azonban Izsák enyelgett így a feleségével, azzal jelét adta a férji mivoltának, így vagy kéjencnek, vagy Rebeka férjének kellett ítélni. Kéjencnek pedig nem vélték őt, mert őszintén, istenfélő módon viselkedett, s jóakarattal volt mindenkihez Gérár országában, így tehát Rebeka férjének kellett őt tartani. Ezzel azonban Izsák a hibáját is megvallotta. Úgy vallotta azonban meg, hogy félt, nehogy megöljék. Itt a dolgokat rövidebben olvashatjuk, mint korábban. Ábrahám ugyanis élesebb feddést kapott, ezért hosszabban is mentegetőzött. *Bizony azt gondoltam*, mondta, *nincsen istenfélelem e helyen, és megölnék engem az én feleségemért*. Izsák viszont csak annyit mondott: *Mert azt gondolám, netalán még meg kell halnom miatta*.

Ezzel megmutatta, hogy jóllehet Rebeka a húga is volt, mégis az igazság elrejtése volt a célja, ezért pedig elítélendő. Hasonlóképpen, mikor mi is egy időre nagyon elmésekké válunk, ne legyünk annyira makacsok, hogy mindazt fenntartsuk, amit mondtunk és tettünk (mert bennünk is van hiba), hanem ismerjük el őszintén. Izsák ugyanis tényleg mondhatta: ő a húgom. Annak ellenére azonban, amit mondott, amit hozzátett, azért a szégyen az övé, s Abimélek hibáztatta is, mert jogos okát látta Izsák elítélésének, s ezért mondta neki: *Miért mívelted ezt mi velünk?*

Egyrészt azt kell megemlítenünk, amire korábban már utaltunk: Isten a királyokat a szolgálói miatt feddte és büntette meg, akik létszámban kevesek, és szegény vándorok voltak Kánaán földjén. S látjuk: Isten támogatta az ügyüket és szállt szembe minden erőszakkal és gonoszsággal, mely érhetne volna őket. Ezzel mutatta ki azt a páratlan kegyet, amivel irántuk viseltetett. S a próféta azt is hozzáteszi, hogy ez okból mondta: *Ne bánts a felkentemet, és ne árts a prófétáimnak*.

Igaz, hogy mind Ábrahámban mind Izsákban kiváló erény és szentség rejlett, de akárhogyan is, manapság mi is felkenettünk az Isten megtartása alatti életre, s örököltünk minden nekik tett ígéretet. Ezért jóllehet soha nem leszünk annyira kevesen és olyan szegény, megvetett nép, mint a juhok a farkasok szájában, mégse kételkedjünk benne: miután Isten véd minket, kimutatja a hatalmát annyira, amennyire szükséges még a világ leghatalmasabb királyai ellenében is. Isten ugyanis néha eltúrte, hogy az alantasabb és közönségesebb emberek bosszantsák és zaklassák a szolgálit, amint majd látjuk, de csak rövid időre. Akárhogyan is, mikor kijelentette, hogy előre látta a háborút, és szembehelyezkedett a királyokkal, azzal megmutatta, hogy a szolgálói élete drága és értékes a számára. Reménykedjünk hát mi is hasonlóképpen, s nem fogunk csalódni. Mikor pedig a világ leghatalmasabbjait látjuk ellenségeinkként, s naponta hallunk szóbeszédet sok zendülésről és bajról, ne kételkedjünk abban, hogy a mi Urunknál mindenre van orvosság, s mindig Ő lesz a pajzsunk a csapások visszaverésére, mikor azok látszólag már a fejünkre zúdulnak. Ezt kell

a gyakorlatban is megvalósítanunk Izsák példája által. S jóllehet Isten itt nem úgy sújtotta Abiméleket, mint korábban, és nem úgy fedtte meg őt, mint Egyiptom királyát, mégis megzabolázta, és mondhatni félelemben tartotta, mert Rebeka ugyan szép volt, a király mégsem kívánta meg őt, jóllehet törvényesnek vélte feleségül venni. Egyrészt tehát ezt kell megjegyeznünk. Másrészt pedig azt, hogy jóllehet Isten megalázta Izsákot, és nem hagyta teljesen büntetlenül a hitetlenségét, a büntetés azonban mégis nagyon lágy. Bárhogyan is volt azonban, őt ez átformálta. Ha ugyanis nem történt volna semmi Izsákkal, és nem vették volna észre, hogy Rebeka a felesége, akkor nem tért volna meg a hitetlenségből, sőt nem is emlékezett volna az elkövetett vétkére, hanem megelégedett volna abban, hiszen a végkimenetel jó, és az általa megkívánt lett volna, ezért azt hihette volna, hogy Isten is megengedte azt. Mikor ugyanis az embereknek nem mutatják meg a hibáikat, akkor önmaguknak hízelegve, megkeményednek azokban. Isten azonban a mi javunkra és üdvösségünkre munkálkodik, mikor érezteti velünk a bűneinket, s oly módon helyesbít bennünket, hogy kénytelenek vagyunk azokon elgondolkodni. Figyeljük meg, miképpen történt ez meg Izsákkal. Teljesen igaz, hogy Isten nagyon vele volt, mikor nem tűrte, hogy bármi is történjen a feleségével, s maguk az ország királyai is oly kedvesen hívták, mint velük egyenrangú társat. Íme, milyen csodálatos támogatás: ebből pedig látjuk, hogy Isten megkönyörült rajta, s nem tette jobban próbára, mint amennyit elviselni volt képes. De bárhogyan is, Izsák kénytelen volt elismerni a bűnét. S ki volt ennek a bírója? Egy szegény pogány, egy bálványimádó. Isten akár küldhetett volna egy angyalt is az égből, vagy más módon adhatott volna neki valami kijelentést, és mondhatta volna: mit cselekszel? De nem ezt tette, mert nem volt méltó, hogy ilyen nagy tisztességgel taníttasson, hanem a vakoknak kellett feltárniuk a gonoszságát és elítélni őt.

Azért szégyenült meg tehát, hogy még jobban megalázkodhasson ez által, s tanuljon meg ezután mindörökre jobban bízni Istenben, s nem visszaesni ebbe a hibába. Ezt kell itt megjegyeznünk. Ráadásul magunkra is ügyeljünk, és ne törődjünk vele, ha az emberek megfeddnek minket, hanem alkalmazzuk alaposan mindazokat a helyesbítéseket, melyeket Isten küld hozzánk az Ígésén keresztül. Hiszen mekkora tisztességben részesít minket, mikor kiprovokálja, hogy Őhöz forduljunk, s a tanításhoz buzdítást is kapcsol! Utána pedig, mikor látja, hogy túlon túl lassúak vagyunk, emellett mondhatni javíthatatlanok is, élesebb feddések is alkalmaz. Bárhogyan is legyen azonban, mindaz az Ő nevében történik, hogy mikor a Szentírásban olvassuk, majd a prédikációkhoz fordulunk, s ott arra figyelmeztet minket: mindig Ő a mi Bíránk.

Az Úr Jézus Krisztus is, mikor az evangélium prédikálásáról beszélt, ezt mondta: „Mikor eljön a Szentlélek, megítéli a világot” (Jn14:26).⁷ Isten lelke tehát bíraskodik felettünk, és mi végett? Azért, mert mikor elítéltetünk, de szeretnénk az ítélettől megszabadulni, hajlandók vagyunk tanulni, s bocsánatot kérünk tőle, kész megbocsátani. Látván tehát: Isten abban a tisztességben részesített, hogy mondhatni a saját házában, saját magunk által privát módon ítelt meg, mikor megmutatta nekünk a hibáinkat, akkor vajon nem keményedünk meg túlságosan, ha nem hajtunk fejet, és nem leszünk hajlandók tanulni, és nem állunk készen arra, hogy megújítson minket? Ha ugyanis fellázadunk Ellene, Isten engedi majd, hogy másik iskolába kerüljünk, s a gonoszok és az istentelenek ítéljenek meg minket. Ám még ebben az esetben is nagyon sokakat fogunk találni, akik mérgelednek és a fogukat csikorgatják, mint mikor valaki a sebeit vakargatja, és mélyen megkeseredik a prédikáció hallgatása közben. Látjuk ugyanis a válaszaikat: vajon a Szentírás ily módon tanítja a szegény embereket? S ez a tanítási módszer, hangosan lármázni ezen a módon? Úgy tűnik, hogy ellenünk szórja a villámain. Végül azonban Isten más módon tanítja őket: felharsan az Ő

⁷ A Károli-fordítás szerint: „Ama vigasztaló pedig, a Szent Lélek, a kit az én nevemben küld az Atya, az mindenre megtanít majd titeket, és eszetekbe juttatja mindazokat, a miket mondtam néktek”. Viszont: „És az, mikor eljő, megfeddi a világot bűn, igazság és ítélet tekintetében” (Jn16:8) – *a ford.*

trombitája, s ezeknek az embereknek a szégyene mindenfelé nyilvánosságra kerül, s végül majd az akasztófa iskolájába kell menniük. Sőt, mikor nem válnak hasznunkra a naponta elénk tett helyesbítések, akkor szükséges, hogy a legsúlyosabban elítéltsünk, mégpedig teljes joggal. Ha viszont itt egyedül mi szenvedünk, akkor úgymond nincs veszély: a legrosszabb, hogy Isten neve káromoltatik a gonoszságunk által.

Tanuljunk meg hát ebből a példából engedékenyekké válni, s legyünk taníthatók és megmunkálhatók, így mikor Isten megfedd minket, engedjük, hogy elítéljen, s szégyenüljünk meg a célból, hogy a szégyenünk és a gyalázatunk ne lepleződjön le és táruljon fel az egész világ előtt. Íme, ezt is meg kell tanulnunk ebből az ígehelyből. Azt is olvassuk azonban, hogy az Izsákot feddő Abimélek hozzátette: *Kevésbe múlt, hogy feleségeddel nem hált valaki a nép közül, és bünt hoztál volna mi reánk.*

Az első dolgot illetően, Izsák a megfontolatlanságáért és az ostobaságáért kapja a feddést. Amennyire ugyanis rajta múlt, kitette a feleségét a nyílt beszennyeződésnek. S miért? Korábban láttuk, hogy a férjnek a feleség számára lepelnek, vagy menedéknek kell lenni. Mikor egy nő férjhez megy, s a férje vele élven, teszi a kötelességét, az abból a célból történik, hogy a hölgy biztonságban legyen, s senki ne csapja, vagy szennyezze őt be. Izsáknak tehát a kötelessége ellátása során szintén lepelnek, vagy menedéknek kellett volna lennie a felesége számára, azaz a férj és a házasság megnevezések alatt gondoskodnia kellett volna róla, hogy senki se kísérelhesse meg őt elragadni, akár azért, hogy a feleségévé tegye, akár bármi más okból. A házasság ugyanis őrizet, és Isten minden korban megkövetelte annak tiszteletét. S jóllehet a házasságtörők disznók és szamarak módjára hagyják ezt figyelmen kívül, emiatt mindig is van lelkiismeret-furdalásuk, sőt, a házasságtörők még a pogányok között sem úszták meg büntetlenül. Közismert, hogy ha valamit előnyben részesítettek ebben a világban, az a házasság volt, s a lopásokat és egyéb bűnöket sokkal inkább eltűrték, mint a házasságtöréseket, azaz mikor megszegették azt a szövetséget és a társulást, amit Isten a saját nevének szentelt abból a célból, hogy az szent legyen, és be ne mocskolódják.

Mikor tehát ezt szegték meg, akkor még a pogányok is tudták, hogy ez akkora becstelenség volt, amit semmiképpen nem lehetett eltűrni. Most tehát Abimélek abban a vonatkozásban talált hibát Izsákban, hogy a maga részéről áruba bocsátotta a feleségét. S ebből azt tanuljuk meg, hogy előzzük meg a veszélyeket, és ne tegyük próbára Istent az elhamarkodottságunkkal és az ostobaságunkkal. Óvakodjunk hát attól, miképpen rejtegetjük a gonoszságot (emberi módon szölok), és csapjuk be az ajtót Isten előtt, nehogy az elhamarkodottságunkkal és a meggondolatlanságunkkal megsértsük Őt. Íme, ezzel a bölcsességgel kell rendelkezünk, s mivel nem rendelkezünk, ezért Istentől kell azt kérnünk.

Most pedig térjünk rá az Abimélek által mondott második dologra: *Nagy bünt hoztál volna ránk.* S miképpen? Hiszen ha valaki házasságtörést követett el, ezzel bármekkora sérelmet is okozott, akkor vajon nemcsak ő vált büntetésre méltóvá, s nem az egész országnak kellett ezért felelni? Látjuk, hogy a nyomorult pogány, hitetlen és vak is tudta: a földet beszennyezi a házasságtörés, ha pedig büntetlen marad, Isten előtt az egész nemzet bűnössé válik az evilági büntetés vonatkozásában. Igaz, Isten tudja, miképpen válik az Átala kiszabott büntetés az ártatlanok esetében a kárukról a javukra. Ha ugyanis azok is szenvednek, akik nem követtek el gonoszságot, az nem teljesen olyan, mintha ők lennének a vétkesek, hanem Isten a javukra fordítja azt. Egyébként Isten soha nem bünteti őket ok nélkül: ha ezt most nem is látjuk a saját szemeinkkel, ha majd megnyílnak a könyvek, meg fogjuk látni, hogy Isten nem járt el közvetetten és fonákul. Mikor pedig általános büntetéssel sújtja az egész népet egy konkrét vétékért, akkor is jól tudja, hogy valamennyien nem ártatlanok, amiképpen az itt is elhangzik konkrétan, és Abimélek is így értette. Mikor ugyanis házasságtöréseket követnek el, s azok büntetlenül maradnak, az egész föld beszennyeződik, és ennek ellenére mondanánk azt, hogy az ember ártatlan, mikor becsukjuk a szemeinket, és engedjük azt szétterjedni? Jóllehet az ember magánszemély, és nem bíró, de tőle telhetően mégis ellene kell állania.

Másrésről viszont nincs más, aki fellépne, s útját állná a gonosznak. Ha ugyanis megvolna a bátorságunk és a buzgóságunk Istenért, akkor igyekeznénk Őt szolgálni és tisztelni, mert méltó arra. De ezt nem tesszük: valamennyiünkben van bizonyos gyengeség és tunyaság. Röviden, a bűnök soha nem uralkodtak és vették át a hatalmat egyetlen országban sem, hanem a nagyok és a kicsik voltak egyformán részesek azokban, a túlzott türelmesség, alakoskodás, vagy közöny miatt. Látjuk tehát, hogy Isten nem ok nélkül bünteti a bűnöket.

Egyébként, ami a házasságtörést illeti, látjuk, mit mondott ki a nyomorult pogány. Szégyelljük hát magunkat, ha ily hatalmas gonoszság eluralkodik közöttünk, s tudjuk meg: nincs már bíróra szükségünk, aki elítél minket, akik a mi Urunk Jézus Krisztus nevére lettünk megkeresztelve, ha megtűrünk ilyen mocskot és fertőzést, hisz látjuk, hogy a nyomorult pogány is jól tudta, milyen iszonyú szörnyűség rejlik az efféle bűnben. Ezt kell hát megtanulnunk, hogy hasznunkra váljék ez az igehely. S tanuljuk meg tisztelni a házasságot, mert Isten rendelte azt el: olyan szövetség ez, melyet a saját nevében szentelt meg, hogy az Ő tiszteletére és méltóságára álljon fenn. Mind a férjek, mind a feleségek pedig olyan őszinteséggel viseltessenek egymás iránt, hogy mindenki békességben és csendességben kormányozza a maga házát, és ne legyen közöttünk lazulás, hanem tudjuk meg: hasznosabb volt a számunkra Isten iskolája, mint ősatyánk, Izsák számára, mivelhogy ő itt elhajlott.

Most azonban hajoljunk meg a mi jó Istenünk fenségé előtt, ismerjük el a vétkeinket, és imádkozzunk Hozzá, hogy éreztesse velünk a bennünk rejlő hiányosságokat és bűnöket avégből, hogy mi magunk megundorodjunk ezektől, szálljunk harcba ellenük, és ne engedjünk magunknak semmiféle szabadosságot. Ha pedig megsértettük Őt, érintsen meg minket akkora bűnbánat, hogy visszatérjünk Hozzá, és siránkozzunk miatta, míg át nem formál Szentlelkével, és újra a jó útra nem állít, ha egyszer letértünk arról. Egyúttal támogasson is minket a gyengeségünkben úgy, hogy mindig a gyermekei maradjunk, még ha nem is tiszteljük Őt Atyánkként úgy, ahogyan kellene. S ebben a kegyben ne csak minket részesítsen, hanem a Föld minden népét és nemzetét is.

A nyolcadik prédikáció, 1Móz26

11. Parancsola azért Abimélek mind az egész népnek, ezt mondván: A ki ezt az embert vagy ennek feleségét illeténi, bizonynyal meg kell halnia.

12. És vete Izsák azon a földön, és lett néki abban az esztendőben száz annyia, mert megáldá őt az Úr.

13. És gyarapodék az a férfiú, és elébb-elébb megy vala a gyarapodásban, míg nem igen nagygyá lón.

14. És vala néki apró és öreg barma és sok cselédje, s irigykedőnek ezért reá a Filiszteusok.

15. És mindazokat a kútakat, melyeket az ő atyjának szolgálai Ábrahámnak az ő atyjának idejében ástak vala, behányák a Filiszteusok, és betölték azokat földdel.

16. És monda Abimélek Izsáknak: Menj el közülünk, mert sokkal hatalmasabbá lettél nálunknál.

17. Elméne azért onnan Izsák, és Gérár völgyében voná fel sátrait, és ott lakék.

18. És ismét megásá Izsák a kútakat, a melyeket ástak vala az ő atyjának Ábrahámnak idejében, de a melyeket Ábrahám holta után behánytak vala a Filiszteusok, és azokkal a nevekkal nevezé azokat, a mely neveket adott vala azoknak az ő atyja.

19. Izsák szolgálai pedig ásának vala a völgyben, és élő víznek forrására akadának ott.

20. Gérár pásztoraival pedig versengének Izsák pásztoraival, mondván: Miénk a víz. Ezért nevezé a kútnak nevét Észeknek, mivelhogy czivakodtak vala ő vele.

21. Más kútat is ásának s azon is versengének, azért annak nevét Szitnának nevezé.

Láttuk, miképpen könyörül meg Isten Izsákon, pedig rászolgált, hogy a szükség idején feledkezzen meg róla. Páratlan kegy volt ugyanis, hogy Rebeka tisztasága megtartatott, hiszen Izsák feladta azt, és amit tőle tellett, lemondott róla a saját életének biztonsága érdekében. Íme, a hitetlenség, mely inkább súlyos büntetést érdemelt volna. Isten azonban mégis támogatta, s a felesége védelmére kelt, aki másképpen elhagyatottá vált volna. Itt pedig arról olvasunk, hogy Isten még messzebbre terjesztette ki a kegyelmét, azaz mondhatni Izsákot az eljövendőkből is biztonságban kívánta tartani, hogy se személyesen, se a felesége vonatkozásában ne zaklassa őt senki. S valóban szükséges volt ennek a gondoskodásnak megadatnia neki, mert a szemére lehetett volna hányni, hogy kevésen múlt, hogy a felesége nem lett kitéve a szégyennek és a gyaláznak. Ez pedig napi rendszerességgel sok fejtörést okozhatott neki. Ezzel azonban Isten próbálta meg őt, sőt még az ország királyát is felhasználta abból a célból, hogy nyugalmat adjon neki, és senki se támadhassa őt meg. Elrendeltetett tehát, hogy halálbüntetés terhe mellett senki sem érintheti meg őt. Különleges kiváltság volt ez, amelynek megfelelően a zsoltárból tudjuk: Isten az Ábrahám és az Izsák iránti kegyessége folytán *még királyokat is megbüntetett, és népeket is megfeddett*, sőt, amennyire ebből látjuk, Abimélek is, elteleve félelemmel azt rendelte el, ami nagyon helyes volt. S miért nem volt ez a törvény örök? Mivel azok az emberek, akikben nincsen meg az istenfélelem élő gyökere, mindent csak erővel és erőszakossággal tesznek, s nincs bennünk semmi megtartóztatás, vagy állhatatosság, amint azt gyakorta látjuk. Mivel azonban Abimélek észrevette, hogy ha Izsákot sérelem éri, vagy bárki bántja őt, az nem marad büntetlen, s Isten bosszút fog állni, íme ezért lett ő így megzabolázva. S nekünk mindenekelőtt azért lett mindez elmondva, hogy tudhassuk: Isten hogyan tartotta meg az övéit, még mikor olyan gonosz és kegyetlen nép között éltek, mintha vadállatok között lettek volna. Mindazonáltal támogatta

őket a hatalmával, s tette ezt abból a célból, hogy mi is ugyanúgy bízzunk Őbenne. Istennek az ősatyáink iránti jószágáról nemcsak azért számol be, hogy megtudjuk: könyörületes volt a bennük bízókkal szemben, hanem hogy ne kételkedjünk mi sem benne: manapság is azért engedi a zaklatásunkat, hogy Benne leljünk menedéket. Mikor pedig tudjuk, hogy Ő a mi oldalunkon áll, legyünk abban is biztosak, hogy támogatni fogja ügyünket, s az ő védelme elégséges lesz a számunkra mindennel szemben, amit az emberek képesek lesznek velünk szemben megkísérelni, vagy kiagyalni.

Mikor tehát efféle bizalommal rendelkezünk, Izsák itt elmondott példájának tanítássá kell válnia a számunkra úgy, mintha Maga Isten nyújtaná ki a kezét segítségül és támaszul a szükségünkben. S különösen mikor ellenségeink erősek és hatalmasok, és semmi sem képes eltéríteni őket ideleln az elnyomásunktól, akkor kell tudnunk: Isten nem szűnik meg segítő kezet nyújtani. Tudjuk ugyanis, mit mondott Ézsaiás próféta által az egyházzal (Ézs62:3), hogy az drágább a számára a világ összes királyságánál és birodalmánál.

El kell azonban ismerni, hogy a világiak mindig is olyannyira megvetettek minket, hogy (emberi nyelven szólva) még a kutyák elé vettetésre méltónak sem tartottak soha. De bárhogyan is legyen, miután Isten egyszer kijelentette, hogy a nyája vagyunk, s gondunkat viseli, legyünk biztosak benne: nem fog csalódást okozni, mikor ránk támadnak a minket kínozók, s azok, akiknek úgy tűnik, Isten meg sem érintheti őket. Mózes azonban még ezt is hozzáteszi:

És vete Izsák azon a földön, és lett néki abban az esztendőben száz annyia.

Mármint annál, amennyit vetett. Felmerülhet azonban a kérdés, miszerint Izsáknak nem volt egy talpalatnyi saját földje sem, miképpen vethetett hát? Egyesek úgy vélik, hogy vásárolt valamennyit, de ez minden józan ésszel ellentétes lenne. Szükséges volt ugyanis, hogy az ősatyák megelégedjenek azzal az ígérettel, ami megadatott nekik, s idegenként éljenek az ígért földjén. S valóban, nem sokkal ez után azt olvassuk, hogy Izsák felvonta a sátrát, azaz nem volt stabil háza, sem épülete. Látjuk tehát, hogy ő is vándor volt a földön, mint atyja, Ábrahám, de lehetett némi földje a vetéshez, mert nagy családja volt, ahogyan magának Ábrahámnak is, aki több mint négyszáz válogatott emberrel indult a csatába. Izsák nem sokkal kibővítette ezt, mint látjuk. S ugyanúgy ő sem szaporodhatott sokat, különösen idegen országban lakozva, így bérelt valami farmot, vagy földet, ahol vethetett. Tudjuk ugyanis, hogy az ősatyák, jóllehet Isten meggazdagította őket, mégsem hagytak fel a munkálkodással, sem ők maguk, sem a családjuk. Mert jóllehet volt mind vagyonuk, mind árucikkeik, mégsem éltek vissza azokkal a jótéteményekkel, melyeket Isten oly nagylelkűen árasztott rájuk: sem a pompa, sem a tétlenség tekintetében nem igyekeztek királyokká válni, hanem megmaradtak mindig az alacsony sorban. Figyeljük hát meg, mit kell abból megtanulnunk, hogy Izsák bérelt valamiféle birtokot, ahol vethetett. S ezt Mózes mondja el, mert hozzáteszi, hogy Isten megáldotta őt ott, s tette őt olyan bővelkedővé, mikor száz annyija lett. S ezt furcsának találhatjuk ebben az országban, mely annyira éhes és sivár volt Júdeával és Szíriával, valamint a környező országokkal összehasonlítva, különösen mikor a százannyiról olvasunk. Ez hihetetlennek tűnik a számunkra, mivel annak alapján becsüljük fel a nekünk mondottakat, amit láttunk.

Nem ok nélkül jelentette azonban ki nekünk a mi Urunk Jézus Krisztus a vetés példájából kiindulva – bár más okból mondta – hogy mikor az emberek vetnek, annak egy része az útfélre esik, ahol az égi madarak felcsipegetik, másik része a kövek közé, ahol nem lesz gyökere, mert nincs nedvesség a számára. Megint más rész a bokrok és a tövisesek közé, de amelyik jó talajba esett, az „gyümölcsöt is terem, és terem némely száz annyit, némely hatvan annyit, némely pedig harmincz annyit” (Mt13:23).

Mikor idáig jutunk, semmiképpen sem tudjuk ezt elhinni, csak ha Isten Fia mondja. Azok az ősatyák, akik Káldea földjéről írtak, sőt azon a földön lakoztak, így alaposan ismerték, mondják, hogy a szokásos növekedés nyolcvan-százszoros volt. Mivel azonban itt

filiszteusok földjéről van szó, ami ugyan termékeny volt, de nem annyira, mint Káldea, ezért Mózes azt mondja, hogy Isten páratlan ajándéka volt Izsák számára, mikor százszorost takarított be. Íme, ez Isten áldásának jele Izsák számára, már ami ezt a mulandó életet érinti. Mert jóllehet az ősatyák mindig tisztelték a mennyei örökséget, s minden érzelmük arra irányult, halandó emberként mégis szükségük volt arra, hogy Isten adja némi ízét az Ő jóságának ebben a világban is. Amit ugyanis szent Pál mondott, az mindig igaz volt itt is: „az istenfélelem⁸ mindenre hasznos, meglévén benne a jelenvaló és a jövő életnek ígérete” (1Tim4:8). Amíg ezt az életet éljük Isten nem adja meg nekünk az Általa megígért áldások teljességét, mert akkor valóban már itt a Paradicsomban lennénk. Nem is tekintenénk semmi másra, csak arra, hogy minden érzéki örömmel pukkadásig teljünk, ha Isten minden vonatkozásban megadná azt a bőséget, amit szeretnénk. Ezért csak csekély előízét adja az Ő jóságának, hogy messzebbre vonzzon minket. De mit számít ez? Így is csak részben tudjuk elfogadni azt, hogy Isten az Atyánk – nemcsak a bizonyágtétel által, amely az Ő szájából származik, hanem az Általa nagylelkűen ránk ruházott áldások által is. S nézzük meg mindkét dolgot ebben a történetben, melyet Mózes mond el nekünk: Isten oly módon áldotta meg az övéit, hogy okuk legyen Benne örövendezni, ám mégis, akkora adagokban juttatta el hozzájuk a morzsáikat, hogy mindig gyászban legyenek, míg ebben a világban vannak, s emiatt tekintsenek messzebbre is. Figyeljük meg ugyanis ősatyánkat, Izsákot: bővelkedett, növekedett, hatalmassá lett, mondja róla Mózes, s azt is hozzáteszi, hogy Isten nemcsak egyszer áldotta meg, hanem oly módon sokasította őt, melynek során egyre gazdagabbá vált. Másrészt viszont azt is megemlíti, hogy *irigykedőnek ezért reá a Filiszteusok*.

Látjuk tehát, hogy Izsáknak olyan oka volt örövendezni Istenben a neki juttatott bővelkedés miatt, hogy Isten mindazonáltal felrázta őt, és az édes ételéhez némi savanyú szószt is kevert. Örömeinek nagy oka volt, mikor Isten ennyire észrevehetően megsokasította őt. Ez, mondhatni, szemüveg volt minden filiszteus számára, mellyel megláthatták, mit is jelent Istent szolgálni. Mindazonáltal bajává is lett, mert emiatt zaklatták is egyben. Látjuk tehát, miképpen mérsékli Isten a gyermekeinek nagylelkűen megadott jótéteményeit (mármint a mulandókat, ebben az életben), hogy azokkal soha meg ne nyugodjanak, és el ne pihenjenek. További kérdést lehet azonban feltenni arról, hogy Isten vajon miért adott akkora bővelkedést Izsáknak, amely miatt az ország lakosai ellene támadtak? Vajon nem lett volna neki jobb alacsony sorban tovább éldegélni csendesen a sátrában, mintsem úgy meggazdagodni, hogy mindenki harcba szálljon vele, és ne legyenek képesek elviselni őt, arra gondolván, hogy esetleg az urukká válhat, és lábbal tiporhat rajtuk? Ha Isten efféle lehetőségekkel is rendelkezett, akkor azok látszólag jobbak lettek volna Izsák számára. Mi célból szaporította őt meg, ha ez egyrészt az üldözésének forrása lett, másrészt nem talált vizet sem önmaga, sem a családja, sem az állatai számára? Isten azonban oly bölcsen rendez el minden dolgot, hogy ha meggazdagítja a szolgálait, egyben azt is megmutatja nekik: ragaszkodniuk kell Hozzá, továbbá van okuk Őt áldani. Mikor viszont bajoknak és zaklatásoknak teszi ki őket, azt is a javukra fordítja. Meg kell tehát jegyeznünk ezt a szabályt: minden kegyelemhez, amit Isten kezéből kapunk ebben a világban, járul valamekkora nyomorúság is, így a mézünk soha nem tiszta, hanem mindig keveredik hozzá némi ecet. Isten természetesen járhatna más utat is, ha úgy tetszene Neki. Nekünk azonban alá kell vetnünk magunkat az Ő akaratának, és meg kell elégednünk azzal, hogy így tesz, nehogy az érzékeink és a testi vágyaink ellenálljanak Neki. S az is igaz, hogy a bölcs ember soha nem keresi a meggazdagodást, hanem ha van elegendő élelme, itala és ruházata, akkor nem keres már helyzetet, vagy állapotot. Mindazonáltal tetszett Istennek az egyiket szegénységben tartani, mások iránt pedig nagylelkűnek lenni, hogy mind a szegény, mind a gazdag hűségesek legyenek, mert mindketten Isten gyermekei. Nem általánosságban beszélek mindenkiről, de

⁸ A Károli-fordításban a *kegyesség* szó szerepel – a ford.

látjuk: vannak, akik félik az Istent, pedig nem egyforma helyzetűek és állapotúak. Egyesek elég gazdagok a saját maguk fenntartásához, sőt ahhoz is, hogy tekintélyre és társadalmi súlyra tegyenek szert az emberek között, másoknak viszont alig jut egy kenyérmorzsa.

Ha rajtunk állna ennek a dolognak az elrendezése, mi azt szeretnénk, ha Isten inkább egyformán bánna mindenkivel. Ezt azonban Ő is tudta előre, de inkább mégis ezt a változatosságot választotta. Ezért (amint mondtam), a mi dolgunk az, hogy megelégedjünk az Ő jótetszésével. S mikor tetszik Neki ekkora bővelkedést megadni a szolgáinak, hogy bizonyosan tudhassuk: az Ő áldása azok személyén nyugszik meg, az nem más, mint az Ő jóságának bizonyítéka, s ebből kell hasznot húzniuk. Mikor azonban mindehhez némi fanyarság is keveredik, akkor arra kell gondolniuk: Isten nem akarja, hogy elszenderedjek, vagy megelégedjek ezekkel a földi áldásokkal, s azok elfelejtessék velem az örök életet. Szükséges tehát a kegyeseknek ezzel a bölcsességgel és megfontolással rendelkezniük, hogy mindig tudhassák, miképpen válik a hasznukra az, amit Isten rájuk ruház. Időközben pedig nem szabad megfeledkezniük a velük szemben tanúsított kegyről, érje bár őket megannyi bánat, baj és gonoszság az emberek részéről. S pontosan itt tanulja meg mind a szegény, mind a gazdag a maga kötelességét. Mikor az embert szegénység és szükség sújtja, Isten akkor sem engedi, hogy elfeledetté és elhagyottá váljon, hanem mindig jut neki némi szerény porció, amiből megérezheti: Isten a gondját viseli. Ezért mikor e kegyeseknek nincs meg mindenük, amire vágnak, hanem Isten úgy hagyja őket, mintha megfeledkezett volna róluk, nem szabad nekik Ellene zúgolódní, vagy azt gondolni, hogy elvetette őket. Bármennyire keveset is juttasson nekik (ami pedig soha nem oly kevés), mindazt Isten jóságának megízlelésére kell vonatkoztatniuk, hogy Atyjukként hívhassák Őt segítségül, s a bizalmukat Belé vethessék, türelemmel viselvén az állapotukat, ami egyébként keménynek és nyomorúságosnak tűnne a számukra. Ami pedig a gazdagokat illeti, mikor nagyobb a gazdagságuk, mint amennyire szükségük van, az esetleg gondot okoz nekik, és fájdalmat szül, ahogyan a közmondás mondja: *Akinek földje van, háborúra is hamar számíthat*. Ha az embernek csak egyetlen holdnyi földje van, akkor vagy pereskedni fog miatta, vagy más baja támad abból. Ami a gazdagokat illeti, azt mondom: mikor ezeket a dolgokat látják, nem bírhatják a javaikat békességben és csendességben, hanem mindig lesznek mellettük bajaik és nyugtalanságaik. De tudják meg, mindettől nem szabad megundorodniuk, és Isten áldása mindig megadja nekik a bátorságot arra, hogy Őbenne bízzanak: ne térjenek a hálátlanság és a feledékenység útjára, hanem mindig áldják az Ő nevét. Ez az, amit itt meg kell jegyeznünk, mikor azt olvassuk, hogy Isten megszorította Izsákot, ez pedig irigységre indította vele szemben az ország lakosait, akik végül kiűzték őt maguk közül. Most pedig konkrétan olvassuk, hogy *Gérár királya azt üzenete neki: nem bírjuk elviselni, hogy köztünk lakozz, mert nálunk nagyobb lettél*.

Itt világosabban is látjuk, amit eddig csak futólag érintettünk: akik nem megfelelően gyökereztek meg az istenfélelemben, azok is véghezvihatnak erényes cselekedeteket. Ez azonban mondhatni csak szélörökés általi, s nem folytatják. Nincs bennük kitartás, mert az csak azokban van, akiket Isten kormányoz, s akiket az Ő Szentlelkével formált újjá. Ezek az ő félelmében, Neki engedelmeskedve járják az útjukat, míg el nem érik a céljukat. Azonban még maguk a kegyesek sem annyira állhatatosak a jó cselekvésében, hanem időnként félrelépnek és letérnek az útról. Isten azonban helyesbíti őket, így mikor erre-arra kóborolnak, visszatéríti őket a helyes útra. Ami pedig azokat illeti, akik még nem születtek újjá és nem újultak meg, s megtartják a természetes hajlamaikat, nos jóllehet néha úgy tűnik, csodákat fognak tenni, mégis, egy szélfuvallatra megfordulnak. Ezt látjuk itt Gérár királyában, mert korábban olyan volt, mint egy angyal: mikor ugyanis a másik ember feleségén tett erőszakról beszélt, azt mondta, hogy az az egész országot megfertőzné, s kicsire és nagyra egyaránt ráhozná Isten bosszúállását. Íme, egy istenítélet, s úgy tűnhetett, Isten az ő szájával beszél. Nem is férhet ahhoz semmi kétség, hogy ez a megvallás mind önmaga, mind mindazok ellen szakadt ki belőle, akik ezt (emberi nyelven szólva) bocsánatos bűnnek tekintették. Adott tehát

Abimélek, aki megmutatta: Isten megerősítette, és akkora buzgóságra lobbantotta őt, hogy rendkívül megvetette ezt a vétet, mert tudta, hogy Istennek nem tetsző dolog. S ezért hirdette ki, hogy senki sem érintheti sem Izsákot, sem a feleségét a halálbüntetés terhe mellett. Ez újabb dicsérendő dolog: úgy látszik tehát, hogy Abimélek teljes mértékben eljutott az istenfélelemre, de nem sokkal az után azt mondta Izsáknak: *El innen*. Elkergette Izsákot, pedig tudta, hogy Izsák Isten védelme alatt áll. Amikor pedig bármit megkísérelt ellene, akkor vajon nem Isten ellenében cselekedve próbálta megtörni azt a védelmet, amit Ő biztosított a szolgája számára? Tanuljuk hát meg: ha olyan bizalmas viszonyba kerülünk az Istent nem félőkkel, hogy egy ideig kedvesek és barátságosak velünk, majd utóbb megváltoznak, azt viseljük türelemmel, és legyünk készek a sérelmek elszenvedésére is a részükről, miután jót tettek velünk. Emellett tudjuk meg: amíg Isten nem vési belénk az Ő félelmét, s teremti belénk annak eleven gyökerét, addig nem lesz bennünk semmi állhatatosság, vagy megfontoltság. Imádkozzunk Hozzá, hogy a hatásaival mutassa ki: valóban megelevenített minket a Szentlelkével, s nem szalmaláng-szerű, gyorsan ellobbanó buzgóság van bennünk, hanem mindig vágyakozzunk arra, hogy Neki engedelmeskedve masírozzunk előre, s tartsunk ki abban. Jóllehet néha félrecsúszunk, hiszen nagyon gyengék vagyunk, mindazonáltal mégse forduljunk és sodródjunk el Tőle, hanem mindvégig kövessük utunkat. Azért kell könyörögnünk Neki nap, mint nap, hogy növelje bennünk Szentlelkének kegyelmét, mert a vágyaink soha nem oly jók, ezért gyorsan kihűlünk. Miután pedig a természetünk is állhatatlan, már máról holnapra is megváltoznánk, ha nem továbbra is Isten kormányozna minket. Ez a summája annak, amit itt meg kell jegyeznünk.

Az Abimélek által említett ok az általános tapasztalatból származik. Tudjuk ugyanis, hogy a gazdag emberek megvetik a szegényeket, s aki sokat gondol arra, hogy mások nem méltányosak vele, az ettől fokozatosan felfuvalkodik, s a gőgöt és a vakmerőséget a kegyetlenség követi. Amiképpen mondani szokták, az emberek hasonlóak a lovakhoz. Mikor jól tápláltak, akkor fékezhetetlenek és zabolátlanak, rúgnak-harapnak, egyszóval meglovagolhatatlanok. S általánosságban az emberekkel is ugyanez a helyzet. Mikor valaki nagy vagyonhoz és gazdagsághoz jut, bizonyos, hogy a természete által önmaga dicsőítésére hajlik majd, s a kevélység eluralkodik benne. Szodomáról konkrétan meg van írva, hogy mikor nagy gazdagságra jutottak, gőgösekké váltak, majd következett a kegyetlenség: nem könyörültek szegény felebarátjaikon, és nem segítették őket. Ez pedig mondhatni majdnem teljesen közöszenes dolog.

Így mikor Abimélek ezt mondta Izsáknak: *Idegen vagy közöttünk, indulj hát és menj el innen*, ez azért történt, mert az emberek visszaélnék Isten kegyelmével, és nem elégednek meg sem a józansággal, sem a mértékletességgel, mikor Isten visz előre minket.

Ebből megtudjuk, mennyire romlottak is vagyunk valójában, mert amiben Isten nagylelkűnek mutatkozik irántunk, abban bizonyosan közel is jön hozzánk, s ennek alkalmat kellene teremteni, hogy még inkább megalázkodjunk. Semmi sincs ugyanis, aminek jobban rendbe kellene tenni, és a kötelességünk elvégzésére kellene serkenteni minket, mint mikor Isten ilyennek mutatkozik irántunk, mi pedig mondhatni az Ő szeme előtt járunk. Ha viszont visszaélünk a kegyelmével, és (amint már mondtam) ha a gazdagság gőgöt és vakmerőséget nemz bennünk, ezzel pedig először a nálunknál szegényebbek megvetését, majd a kegyetlenséget. Ilyenkor kínozzuk az egyiket, és zaklatjuk a másikat, s hol itt, hol amott falunk fel valakit. Ez vajon nem azt jelenti, hogy a világosságot sötétségre változtatjuk? Meg kell tehát ismernünk a bennünk rejlő gonosztságot, amire nemcsak hajlamosak vagyunk, de teljesen a hatalmában is állunk, hacsak Isten ki nem von belőle. Mikor pedig Isten jól bánik a gyermekeivel, akkor biztosan helyesbíti azt a bűnt bennük, hogy ne vágyakozzanak önmaguk felmagasztalására, ne emeljék fel szarvaikat, s ne mutogassák az örömeiket, lábbal taposván a velük nem egyenlőkön. Mondtuk már, hogy ilyenkor mindig keveredik bele valamennyi hűvösség abból a célból, hogy ne dicsekedjenek, és ne hízelegjenek maguknak túlzottan az

örömeikben. Bárhogyan is legyen, az itt említett munkának az Ő Szentlelke munkájának kell lennie, mert bennünk nem lesz semmiféle mértékletesség, ha bármikor bármi lehetőség nyílik az előrejutásunkra: egy hagymahéj is elfelejteti velünk (a közmondás szerint), hogy honnan jöttünk, s átitat minket göggel, és mások megvetésével. Izsákot azonban nem ragadta el a büszkeség és a vakmerőség, s Abimélek tett neki rosszat. De (amint már említettem), a megszokott módon járt el, mert az emberek mindig is el szokták nyomni a kisebbet, ha megtehetik, s ártanak neki, ha csak rajtuk múlik.

Ezért mondta Abimélek: *sokkal hatalmasabbá lettél nálunknál*. Ebből meg kell jegyeznünk, hogy Isten ezzel az általános példával int minket a békés és mértékletes viselkedésre: mikor bármi okunk van arra, hogy magunkkal törődjünk, tegyük azt félre, és még jobban ügyeljünk önmagunk megtartóztatására akár a legalantasabb állapotban is. Emellett ha tetszik Istennek leszállítani minket, s alacsony és megvetett sorban tartani, tudjuk meg: azt a mi javunkra teszi, mondhatni megelőző orvosság gyanánt. Ha ugyanis bármiféle magas beosztásba, vagy tisztességre jutnánk, az teljesen elvakítana minket. Ezt kell itt megjegyeznünk. Most pedig ez következik: *Elméne azért onnan Izsák, és Gérár völgyében voná fel sátrait, és ott lakék*.

Nem ment ki teljes mértékben az országból, hanem csak odébb költözött azért, hogy többé már ne legyen a szemük előtt, s elejét vegye minden rosszindulatnak Gérár lakosai részéről, hiszen tudjuk, miféle emberek voltak a filiszteusok. Itt először is Izsák türelmét látjuk, aki nemcsak nem válaszolt Abiméleknek, de a békeesség és a nyugalom biztosítása érdekében vette a cókókját és ment a maga útján, máshol ütvén fel a sátrát, s ezzel az alázatosságát mutatta meg. Igaz, hogy nem ment ki teljesen az országból, mindazonáltal kifejtethetett volna némi ellenállást azt illetően, hogy ott maradhasson, ahol egy farmot vett bérbe. Láttuk, hogy atyja, Ábrahám, egy kisebb hadsereget szervezett az otthoniakból, s ezt Izsák is megtehetette volna, így szállván szembe az ellene elkövetett rosszal. De oly távol állt ettől, hogy mondhatni bárány volt, s Mózes nem említi, hogy bármiféle nagy vitába, vagy csetepatéba bocsátkozott volna jóllehet gonoszul üldözték, miután előtte befogadták, és mutatták az előzékenység némi jelét, hanem ott hagyott mindent. Ebből megtanuljuk: mikor elnyomnak bennünket, tűrjük a gonoszságokat türelemmel, s ne rántsuk kardot a bosszúnkat végrehajtandó, mikor látszólag igazunk van az emberekkel szemben. Tudjuk ugyanis, mi parancsoltatott meg nekünk: ne adjunk utat a haragnak, hanem engedjük, hogy Isten álljon bosszút helyettünk. Ezért kövessük ősatyánk, Izsák példáját, aki engedte magát gonosz módon kiüzetni abból az országból, ahol úgy viselkedett, hogy inkább mindenkinek szeretni kellett volna őt. Hisz mi okot adott arra, hogy bármiféle gonoszságot feltételezzenek benne? Mégis elűzték, és azt mondták, hogy túlontúl hatalmas – mintha visszaélt volna a nagyságával. Ez tehát az egyik lecke Izsák visszavonulásával kapcsolatosan, mikor azt olvassuk, hogy Gérár völgyébe ment.

Mózes ezután újabb kísértésről számol be, ami nagyon kemény volt a számára: megásta azokat a kutakat, melyeket Ábrahám ásott még életében, és ugyanazokkal a nevekkal nevezte azokat. Itt először is a filiszteusok rosszindulatát látjuk, pedig Ábrahám nagyon udvariasan lakozott közöttük, sőt a másik Abimélek, a mostaninak az elődje még szövetséget is kötött vele, majd meg is látogatta. Ábrahám pedig a hódolata jeléül átengedte neki az egyik kutat, amit ásott, melyet ismét megvett, majd a tiszteletnyilvánítás jeleként neki adta. Mindazonáltal most mégis elkezdtek betömni ezeket a kutakat. Tudták, hogy Ábrahám az Isten szolgálja és próféta volt: Isten támogatta őt a küzdelmeiben, és ennek látható jeleit is látták, hisz még Abimélek házáat is sújtotta csapás Isten kezétől, s ez arra ösztönözhetette volna őket, hogy tűrjék őt el. S jóllehet egy ideig nagyon rosszul tájékozottak voltak, mert látjuk: Ábrahám tiltakozott, hogy ő soha senkinek nem tett semmi rosszat és nem okozott kárt, amiképpen meg is esküdött erről Abiméleknek. S ezzel meg kellett volna elégedniük, hiszen Ábrahámot nagyon hűséges embernek ismerték, aki megtartja a tett ígéreteit. Ennek ellenére

betömték a kutakat, melyeket ásott, nehogy valaha is visszatérjen. Kétség sem férhet hozzá: ezt abból a célból tették, hogy többé ne jöjjön közéjük. Idegenként ugyanis kereshetett ott alkalmas lakóhelyet. Legalábbis mondhatta: ott van víz, és találok némi legelőt is a jószágaimnak. Így tehát visszatérhetett, de mit tettek? Ha a vizet elveszik tőle, kénytelen lesz máshol legelőt keresni, és ide többé nem térhet vissza. Gonosz és rosszindulatú ellenségeskedés ez, de tudjuk meg: Isten akarja, hogy a gyermekeit ekképpen zaklassák, mert így teszi próbára a türelmüket. S jegyezzük meg azt is: mindez a gonoszok megzavarása végett is történik, mikor ennyire barátságtalanok Isten szolgáljaival. Bizonyos ugyanis, hogy ha Ábrahám ott lakozott volna, Isten áldása is megnyugodott volna azon az országon. Mikor pedig azt olvassuk Izsákról, hogy százszor annyit aratott, mint amennyit vetett, kétség sem férhet hozzá: termékeny földről van szó, s valamennyi szomszédja is megízlelhette Isten kegyességét. Röviden, Isten gyermekei mindig is valamennyire árasztják az Ő kegyelmének édes illatát, s láttuk, mi volt megírva Szodomáról és Gomoráról: ha Isten csak tíz igazat talált volna abban, a város megmenekült volna.

Látjuk azonban, hogy Isten megvetői és a hitetlenek, akik kiűzik az istenfélőket maguk közül, nem képesek eltűrni őket, ez pedig mindig az összezavarodásukkal végződik. Emellett Isten is megkönyörül az övéin, és a világ bármennyire is kiveti és üldözi őket olyannyira, hogy egy talpalatnyi föld sem jut nekik, ahol a lábukat megvethetnék, mégis mindig találnak majd menedéket és árnyékot. Azonban mégis nagy türelemmel kell lennünk, mikor az emberek ennyire kegyetlenül bánnak velünk, hogy nem találunk méltányos bánásmódra közöttük, hanem olyanok velünk, mint a vadállatok. Mégis tűrnünk kell mindezt, hogy felfegyverkezhessünk Isten Lelkével, Aki a szelídség Lelke. Bizonyos ugyanis, hogy nincs szükségünk semmire a mérgünk fröcsköléséhez, mert olyan kényesek és érzékenyek vagyunk, hogy semmit sem viselünk el, s állandóan készen állunk megbosszulni a sérelmeket. Soha nem leszünk hát annyira gyengédek, hogy elhordozzuk a rosszat, amit nekünk tettek, amíg nem Isten vezet minket az Ő Szentlelkével. Bárhogyan is legyen, ősatyáink példája abból a célból tárul itt a szemünk elé, hogy megtanuljunk minél kevesebbet nyugtalankodni és bosszankodni, mikor az emberek bármi módon kínoznak minket.

Emellett konkrétan az is meg van írva, hogy *Izsák megtartotta a kutak neveit*, mint azt Beérshebanál is látjuk, ami az eskü kútja volt, mert Abimélek kötött ott esküvel megerősített szövetséget Ábrahámmal. Ez a tulajdonjog fenntartására irányult, mert nyilvános eszköz, vagy kétoldalú szerződés volt ez, sőt talán még több is. Abimélek kötött szövetséget Ábrahámmal: íme, egy ünnepélyes ceremóniával tett ígéret. Ábrahám tisztelettel adózott neki a kutakért, s a név is ugyanezt bizonyítja. Ezért hivatkozott arra Izsák, hogy a helyiek tudták: ez a terület az ő öröksége volt, amit atyja vásárolt meg neki, így törvényesen képezte az ő tulajdonát. Mindaz azonban semmit sem számított, hogy miféle joga is volt valaha rá, mert nem szüntek meg vele civakodni. Látjuk tehát, bármennyire is nem akarnak semmi mást Isten gyermekei, mint a sajátjukat élvezni, aminek a használata törvényes a számukra, mégis eltaszítják őket ettől. Isten megvetői ugyanis pökhendiek, s bármit is hoz fel az ember előttük, sem a józan ész, sem a méltányosság nem hat rájuk, és nem számít nekik. S ha manapság is látunk hasonlót, nehogy új és furcsa dolognak véljük. Több egyszerűség volt abban a korban, mégis látjuk, hogy Izsákot kiűzték mindenből, amennyire csak lehetett. Ennek következtében adta azokat a neveket ennek a két kútnak, melyeket elvettek tőle, azaz mondhatni, amiért törvénybe idézték. Semmi értelme sem volt könyörögnie, mint napjainkban is, mert erőszakkal taszították ki a tulajdonából. Kétség sem férhet hozzá, mikor a *küzdelem* és a *makacs vitatkozás*, vagy *civakodás* neveket adja a kutaknak, ezt mintegy Istennek elmondott panaszként tette, mert látta, hogy az embereknél süket fülekre talált, és minden józan ész ki lett zárva. Így nem maradt más hátra a számára, mint ezt az emléket állítani abból a célból, hogy Isten végül megkönyörüljön rajta. Ezért tanuljuk hát meg: mikor semmit sem érünk el a titulusaink, valamint a jogaink felsorolásával annak megtartása végett, ami a miénk, s ami

nekünk adatott, mégis bízunk benne: Isten végül majd megkönyörül rajtunk. Íme, amit tennünk kell: amennyire csak tőlünk telik, igyekeznünk kell, hogy az emberek békén hagyjanak, s ne próbáljanak felfalni. Ez mindig törvényes dolog lesz Isten gyermekei számára, mert jóllehet parancsot kaptunk rá, hogy legyünk juhok a farkasok között, Isten mégis békés védelmet biztosított a számunkra, mert a kezébe vett minket.

Igyekeznünk kell tehát, amennyire csak tőlünk telik, visszaverni minden erőszakot, gonoszságot, bántalmazást és zendülést, melyet velünk szemben követnek el, valamint minden zaklatást, amit ellenünk koholtak. Megtettük ezt? Ha nem érünk el semmit, s az emberek makacsul a károkozásra hajlanak, főként mikor akkora düh fogja el őket, hogy minden józan ész lábbal tipornak maguk között, akkor forduljunk Istenhez, és imádkozzunk: vegye a kezébe ügyünket. Ne kételkedjünk benne: ha az emberek annyira barátságtalanná válnak, hogy mindenben csak gúnyolódnak, amivel előhozakodunk, Isten majd végül ráncba szedi őket. Íme, ezt kell kiemelnünk Izsák példájából, mikor elnevezte a kutakat. Küzdelem, vita és civakodás. Ez ugyanis nem haragból, vagy morcoságból történt, hisz vannak sokan, akik bosszút állnának, és sértő szavakat szólnának. Izsák azonban Istenre bízta az ügyét, s minket is arra biztat szent Péter, hogy ha az emberek irigyelnek, és nincs náluk orvosság, akkor várjuk, amíg Isten adja azt a kezünkbe, s Ő biztosan meg is fogja ezt tenni.

Végül pedig azt olvassuk: Izsák megásott egy kutat, melyért nem támadták, s annak a *Rehoboth* nevet adta, mintha ezt mondaná: *adományok*. Többes számot használ, nem elégszik meg az *adomány* szóval, hanem konkrétan azt mondja: íme, *adományok*, melyeket az Isten adott nekünk. Azaz, mikor Izsák akkora nyomorúságra jutott, hogy nem volt ivóvíze, mert az emberek oly kegyetlenül bántak vele, hogy nem ihatta azt a vizet, amit a saját munkájával, és a családja kezével ásott ki, ezt a dolgot Isten elé terjesztette, Aki az igaz Bíró. Viszont mikor Isten megkönyörült rajta, s az emberek többé már nem kínozták, és volt víze mind a saját maga, mind az egész társasága számára, akkor ezt mondja: ó, ezt Isten adományozta nekem. Nem mondta: ó, végül mégiscsak elértem, amit akartam. A gonoszok végül békén hagytak, no, éljünk most már nyugodtan. Nem beszél olyan egyszerűen, ahogyan az istentelenek szoktak, hanem ugyanúgy megemlékezett a hálaadásról Istennek, mint ahogyan a panaszaival is Hozzá fordult, hogy könyörüljön rajta. S az esze is azon járt, hogy Isten eme jótéteményét meg kell öröközni, s az embereknek beszélni kell róla, és pedig nemcsak három napig, hanem még a halála után is, s azt a kutat ama kegyesség jelének kell tekinteniük, amivel Isten iránta viseltetett. S figyeljük meg ezt a körülményt: nem szűnt meg nyugodt szívvel hálát adni Istennek, pedig hosszú időn át zaklatták. Mikor ugyanis hosszú időn át szembesültünk efféle problémákkal, Isten kegyelmét el szokták homályosítani a gonoszságok. Ha pedig Isten eltűri, hogy egy ideig sorvadozzunk, majd utóbb kinyújtja felénk a kezét, mi mégsem Őrá gondolunk, hanem a szerencsének tulajdonítjuk mindezt.

Izsák azonban nem így cselekedett. Jóllehet elüzték, és ezt hosszú időn át tűrte, mégis, amint enyhülést adott neki Isten, áldotta az Ő nevét, és azt mondta, Isten gyarapított engem. Íme, (mondja), Isten *adományai*, vagy *jótéteményei*, melyeket ebben a kútban szemlélek. Most hát végül is azért kell megfigyelnünk Izsák türelmét, mikor manapság a türelemről prédikálunk, mert nemigen vagyunk képesek arra, hogy – bármilyen keveset is kelljen eltűnnünk – fokozatosan ne fortyanjunk fel és ne váljunk dühössé. Mikor pedig úgy tűnik, hogy nagyon türelmesek vagyunk, mégis lesz bennünk némi kelletlenség, hacsak Isten már az első kellemetlen pillanattól fogva nem vigasztal minket: közben pedig mit szenvedünk el? Biztosa, hogy bizonyos értelemben semmit. Ha csak egy fricskát kapunk, ó, az is oly kemény, hogy semmi sem lehet annál keményebb, ha pedig az emberek még folytatják is a rossz bánásmódot velünk szemben, akkor máris túl sok az elszenvednivalónk. De nagyon messze vagyunk attól a szelídségtől és lágyágtól, ami itt ósatyánkban, Izsákban mutatkozik meg. Azt mondjuk: nem vagyok képes elhordozni. Ha bárki rosszat tesz velünk akár csak három fillér erejéig, vagy a javunk valamely hasonlóan csekély részének vonatkozásában: ó, nem

tűrhetem, ez túl sok. Izsák viszont, mikor a vízért küzdött (azt mondom, küzdött), nem ragadott kardot, hanem elszenvedte a rosszat, jóllehet ő ásta a kutakat, az atyja pedig a maga vagyonából vásárolta meg, és a király is ajándékba adta azokat, majd ő újra megásta, utána pedig mégis nagy utazást tett, hogy legyen ivóvize – nos, mindebben látjuk a türelmét. Így van ez, mikor Isten megver minket és szabadjára engedi a gonoszok zablóját, ők pedig minket fosztogatnak, tudjuk meg: nem jutunk olyan szélsőségre, hogy egyetlen csepp vizünk se maradjon, s elveszítsük azokat a létfenntartó eszközöket, melyeket Isten minden ember számára közössé tett. Minden embernek meglesz ugyanis a maga része mind gabonából, mind borból, mind húsból és hasonló dolgokból, valamint ingó- és ingatlan javakból. Mindenkinél lesz sajátja, de ami a vizet illeti, olyan elem ez, amit Isten minden ember számára rendelt. Mikor folyók, kutak és források vannak mindenfelé, miért kellene ezeket elvenni Isten teremtményeitől? Bárhogyan is volt azonban, ősatyáink erre az ínségre jutottak. Ez pedig, amint már utaltam rá, azért történt, hogy megtanuljunk türelmesnek lenni, s ne csak egy-két csip-csup sérelmet elszenvedni, hanem minden vonatkozásban legyünk szelídek és gyengéd természetűek, hogy mondhatni még élet-halál kérdésekben is Istenbe vessük a bizalmunkat. Ezért ne duplázzuk meg a minket sújtó gonoszságot, s ne csináljunk egy ördögből kettőt, mikor a gonoszok és az istentelenek igazságtalanul üldöznek, hanem munkálkodjunk a szíveik meglágyításán, s a velünk szemben tanúsított rosszindulatuk enyhítésén. Ha ezt tesszük, akkor bizonyos, hogy ha egy időre szélsőséges kínok közé jutunk is, Isten végül mégis úgy felnagyít, hogy jó okunk lesz tele szájjal áldani az ő szent nevét.

Most azonban boruljunk le a mi jó Istenünk fensége előtt, s a bűneinket elismervén imádkozzunk: éreztesse ezeket velünk oly módon, hogy megutáljuk azokat, s megtanuljunk önmagunkat megtagadva egyre jobban és jobban igazodni az Ő szent akaratahoz. Egyben tessék neki oly módon elhordozni minket a gyengeségeinkben és a vétkeinkben, hogy ettől kezdve ne tápláljuk azokat, és tisztogasson minket mind jobban és jobban, míg végül már mentesekké válunk minden testi vonzalomtól, s átöltözünk az Ő Szentlelkének szeretetébe, és végül úgy viselkedünk az emberekkel, hogy bármi is marad meg, amivel önmagunkat dicsőíthetnénk, mindazonáltal soha nem szününk meg szelídek és alázatosnak lenni. Mikor pedig elnyomnak, ne adjuk fel a bátorságot, hanem mindig vessük alá magunkat annak, Aki képes rajtunk segíteni, s ne csak nekünk mutassa meg ezt a kegyelmet, hanem a Föld minden népének és nemzetének is.

A kilencedik prédikáció, 1Móz26

23. Felméne pedig onnan Beérsebába.

24. És megjelenék néki az Úr azon éjszaka, és monda: Én vagyok Ábrahámnak a te atyádnak Istene: Ne félj, mert te veled vagyok, és megáldalak téged, és megsokasítom a te magodat Ábrahámért, az én szolgámért.

25. Oltárt építe azért ott, és segítségül hívá az Úrnak nevét, s felvoná ott az ő sátorát; Izsák szolgál pedig kútat ásának ottan.

Tegnap láttuk: Izsák, miután végül megérezte, hogy Isten megsegítette, a kutakat az általa békességben élvezett *adományoknak*, vagy *jótéteményeknek* nevezte. Abból viszont, amit Mózes tesz hozzá, úgy tűnik: nem örült neki sokáig. Azt olvassuk ugyanis, hogy felment Beérsebába, oda, ahol atyja, Ábrahám élt annakelőtte. Tudjuk, hogy ha nem lett volna rákényszerítve, nem ment volna el arról a helyről, ahol a javai voltak. Nem volt ugyanis benne akkora mozgékonyosság, amitől fel-alá, és ide-oda futkosott volna, hanem a szükség készítette erre. Meg kell tehát értenünk, hogy Isten tette őt mindig próbára, s nem elégedett meg azzal, hogy idegenként éljen a Kánaán földjén egyetlen talpalatnyi földtulajdon nélkül, hanem még ide-oda is irányította őt, amint eddig már láttuk. Ez arra tanít, hogy legyünk mindig olyanok, mint az ágakon ülő madár, amelyik nem tudja, merre repüljön. Ha pedig Isten úgy tart fenn minket a gyengeségünk okából, hogy konkrét helyen lakozhatunk, s ott nyugalmat ad, mégsem szabad ott úgy befészkelnünk magunkat, mintha ott lenne a biztos menedékünk, hanem meg kell tanulnunk, hogy ez a pont is ugyanolyan tovatűnő, amiképpen szent Pál is ezt a szót használta. Mert bármennyire is kell a keresztyéneknek olyan stabil alapokkal és támasszal rendelkezniük, hogy egyetlen viharban és fergetegben se inogjanak és változzanak, a lakóhelyüket illetően mégis ide-oda kell szálldosniuk és nem lehet nyughelyük, amíg napról napra nem Isten keze szállásolja úgymond őket el. Addig pedig készülniük kell a vándorlásra és a gyakori költözésre az ősatyáik példái alapján, akik tapasztalatból tanulták meg, hogy nem itt a Földön van az örökségük, s vándoroknak vallották magukat, amint majd Jákób válaszából is látjuk, amit a fáraónak adott. Emellett láthatjuk a közeli szomszédok rosszindulatát is: az Ábrahám által megvásárolt kutakat elvették a halála után, hogy az utódai és a gyermekei ne használhassák azokat. De azt olvassuk: Izsák mégis ásott ott kutat, hisz nem élhetett víz nélkül sem ő, sem a nagy családja, sem a jószágai, de nagyon messzire ment a víz keresése közben, míg végül Isten visszaadta neki azt, amit gonoszul elvettek tőle. Beérsebában élt tehát egy ideig víz nélkül, talán kölcsönözve, vagy vásárolva azt, de később ismét megtalálta a kútját, így a helyzete némileg könnyebb lett, amint annakelőtte. Isten ugyanis nem engedte, hogy mondhatni szomjan haljon, s így válva a szomszédai rosszindulatának áldozatává, azok elérjék a céljukat. Bárhogyan is legyen Isten nem hallgatta meg őt a legelső pillanatban. Meg kell hát ebből tanulnunk, amit már tegnap is érintettünk: tanuljuk meg tűrni a szükségét, még akár a vízhiányt is, és nem szabad furcsának vélnünk azt, amit ősatyáink kipróbáltak. Nincs ugyanis ok arra, hogy kiváltságosabbak legyünk náluknál. S ha Isten megóv minket, azt azért teszi, hogy ebben a dologban ismerjük el az ő jóságát. Ha viszont bármi más módon sújt minket, annál inkább a türelemre szükséges átforgalmaztatnunk. Ám még ezt is olvassuk: *Isten megjelent neki a legelső éjszakán, miután Beérsebába ment.*

Itt meg kell jegyeznünk, amit korábban Ábrahám életében láttunk: Isten azért jelent meg neki, mert szüksége volt a segítségre és a vigasztalásra a korábban elszenvedett hatalmas nehézségek és bajok miatt. Ez a körülmény tehát említésre méltó: mikor Isten látja, hogy a szolgálója a végsőkig lesújtott, ad majd neki némi könnyebbséget. Ahogyan napjainkban is: jóllehet nincsenek efféle látomásaink, Isten mégsem szűnik meg Önmagát mutatni nekünk, mikor látja, hogy nem bírjuk tovább, és elbukunk, ha nem nyújt segítő kezet a megtartásunk

végett. Milyen gyakori, hogy mikor bajban vagyunk, úgy gondoljuk, Isten elidegenedett tőlünk, s azt képzeljük: végleg el is felejtett minket. S ellenkezőleg, mikor bármi módon megízlelteti velünk a kegyességét, vagy inkább megerősít minket, akkor bátran harcolunk mindenféle kísértéssel. Vagy ha megszabadít minket a velünk szemben elkövetett gonoszságoktól és a zaklatásoktól, illetve mondhatni valamilyen látható módon siet a segítségünkre, akkor íme, ez az Ő jelenléte, és látjuk, hogy a gondunkat viseli. Jegyezzük hát meg, hogy mikor Isten megjelent Izsáknak, akkor szükségszerűen valami nagy szükségben volt. Ez ugyanis nem minden nap történt meg, így tanuljunk meg megelégedni azzal, mikor Isten végül Atyaként mutatkozik meg a számunkra, miután tűrte, hogy kínozzanak, nyugtalanítsanak, bajt okozzanak nekünk és zaklassanak. Ha pedig ez nem következik be nagyon hamar, Izsákhhoz hasonlóan várakozzunk mi is, ahogyan ő sem kapott mindig biztos jelet arról, hogy Isten meg fogja segíteni. Sőt ellenkezőleg, minden segítségnek híjával látta önmagát hosszú időn át, mikor az egyik súlyos baj követte a másikat, mégsem csüggedt el. Kövessük hát mi is ezt az utat. Egyben jegyezzük meg azt is, hogy Isten egyetlen nekünk mondott szava bizonyágképpen az irántunk való szeretetéről jobb a számunkra, mint ha minden elképzelhető jó a rendelkezésünkre állna, telitömhethetnénk magunkat csemegékkel, és nem lenne ember, aki zaklasson, hanem békességünk lenne minden oldalról. Röviden, ha megkapnánk mindent, amire a szívünk vágyik, mert a világ így bánna velünk, bizonyosan nem becsülnénk azt annyira, hogy bizonyóságot tegyünk: Isten könyörületes irántunk. Vegyünk ugyanis annak az embernek az esetét, aki úszott a gyönyörökben, megvolt minden kényelme a világban, és nem volt híjával semminek. Mindazonáltal ha nem tudja, mi a helyzet vele és Istennel, s nem rendelkezik sem tanítással, sem ígérettel, akkor mindig kételkedni fog abban, hogy vajon a kényelme tartós lesz-e, vagy sem. Ha pedig annyira megittasodik tőle, hogy úgy véli: a bővelkedése folytatódni fog, mi történhet vele, miután minden boldogságát ebben a világban találja meg? Meddig tart ez az élet?

Így minden áldás, amit csak kapunk, semmi, és nem is lehetnek semmi hasznunkra, amíg meg nem győződünk Isten kegyességéről. Másrészt viszont, mikor tetszik Istennek kijelenteni nekünk, hogy szeret minket, a védelme alatt állunk, így nem pusztulhatunk el, s a kezével támogat, megtart és óv minket, akkor ennek elégnek kell lennie a számunkra, még ha minden mást el is veszítünk. Akárhogyan is adott tehát Isten valami jelet Izsáknak arról, hogy könyörülettel tekintett rá, mindaz semmi volt ahhoz viszonyítva, amit itt részletez Mózes, miszerint *megjelenék néki az Úr* abból a célból, hogy folytassa a vele megkötött szövetségét, s még jobban megerősítse azt. Ezzel pedig minden kételye eloszlott, mert mintegy pajzsként használta, amivel minden kísértést megtört. Mindenekelőtt azonban azt kell megjegyeznünk, hogy ennek a látomásnak Izsák felkészítése volt a célja arra, hogy az utóbb kapott Ígét nagyobb tisztelettel és tekintéllyel fogadja. Ezt a látomást Isten adta neki, s mindig is nagyon szükséges volt, mert tudjuk, miképpen munkálkodik az ördög azon, hogy képzelgéssel és hiábavaló fantáziálással megtévesszen minket. Mikor tehát az ősatyák abból a célból tanítottak, hogy hitük teljes bizonyosságára juthassanak, Isten fensége jelentetett ki nekik, amiből tévedhetetlen benyomást szereztek. Ha ugyanis csak az Íge jutott volna el hozzájuk, az mondhatni olyan lett volna, mint egy hang a levegőben: mindenféle szilárdság nélküli. Nem felesleges tehát, mikor Mózes azt mondta, hogy Isten megmutatta és kijelentette Magát Izsáknak. Szükséges volt ugyanis, hogy Izsák tudja, sőt teljes mértékben meg legyen róla győződve: az Íge, amit hallott a mennyből jött, s megnyugodhasson abban, hogy kétségtelen igazság volt, ami nem csaphatta őt be. Igaz, hogy Isten láthatatlan, s nem fogható fel, s kizárt, hogy megláthassuk Őt szemmel, így ha minden érzékszervünket is Őfelé fordítjuk, akkor is biztos, hogy soha nem érünk fel az Ő fenségéhez. Isten lényege tehát ennyiben végtelen, és láthatatlan az ember számára, de ez nem gátolja meg Őt abban, hogy a számunkra szükséges mértékben megmutatkozzon a bennünk rejlő csekély képességeknek megfelelően. Valahányszor tehát azt olvassuk, hogy Isten megjelent az ősatyáknak, ez soha nem azt jelenti,

hogy egész lényegét és fenségét szemlélhették, mert az lehetetlenség. Az ember lelke nagyon kezdetleges, ám Ő úgy mutatkozott meg, ahogyan azt képesek voltak elhordozni, azaz úgymond annyira, amennyire ez a hasznukra vált. Hiszen ha Isten feltárná előttünk a teljes dicsőségét, az idővel megsemmisítené minket. Azt mondom, ha sokkal nagyobb értelemmel rendelkeznenk, mint most, akkor is úgy megdöbbenénk Isten dicsőségén, hogy teljességgel összezavarodnánk. Istennek tehát tekintettel kellett arra lennie, hogy mit vagyunk képesek elhordozni, mikor tetszett Neki megjeleni előttünk. S jegyezzük meg, miképpen kell értenünk a Mózes által itt használt szót. Izsák, hogy még biztosabb legyen a kapott ígéletben, s hitelesnek tartsa azt, továbbá, hogy semmit sem kételkedjen benne: Isten volt az, Aki hozzá szólt, kapott valami jelet, melyből érezhette, hogy nem tévesztheti meg sem a fantázia, sem valamiféle könnyed képzelgés, hanem Isten adott neki szilárd támasztékot, melyre támaszkodhat. Ezzel olyan nyugalmat adott neki az utána mondottakkal, amivel minden őt sújtó gonosszággal képessé vált felvenni a küzdelmet. Isten arra buzdította őt ugyanis, hogy ne féljen, s az okot is megmondta, miért: *Veled vagyok, én, a te atyádnak, Ábrahámnak Istene.*

Mikor azt mondja, *ne félj*, akkor amint már magyaráztuk, az nem azt jelentette, hogy mentesíti minden félelemtől azokat, akikhez szól. Bármennyire is felül tudtak kerekedni ősatyáink a kihívásokon, melyekkel szembesültek, mégsem voltak érzéketlenek. Ábrahám megkísértetett, de nem lett legyőzve. Emlékezzünk hát rá: akik Isten Lelke erejével győztek, küzdöttek is.

S miféle küzdelem, vagy harc lehetséges, amíg nincs annak valamiféle érzete? Ha ugyanis Ábrahám nem érezte volna magában, hogy veszélyben van, soha nem hívta volna segítségül az Úr nevét, és nem folyamodott volna Hozzá. Ha pedig nem sújtották volna azok a fájdalmak, melyeket eltűrt, akkor nem intézte volna arra vonatkozó kéréseit és a panaszait Istenhez, hogy enyhüljenek ezek és könnyebb legyen a helyzete. Ne gondoljuk tehát, hogy Isten érzéketlenné akarta azokat tenni, akiknek ezt monda: *ne félj*. Inkább oly szorosan kívánta őket Magához kötni, hogy ne érezzenek olyan mértéktelen félelmet, amelyet egyébként szoktunk, amíg nem Istenre támaszkodunk. Mert a legcsekélyebb szellő is elegendő ebben a világban ahhoz, hogy megingasson minket, amint meg van írva Akházról, hogy félt, és remegett, mint egy falevél. Ézsaiás pedig e gonosság meggyógyítása végett mondja: *Pszt! Maradj csendben az Úr előtt.* S ez a Szentírás szokásos stílusa. Figyeljük hát meg, mit jelent ez a szó a *ne félj* kifejezésben: valahányszor csak okunk támad a félelemre és a megdöbbenésre, mindazonáltal álljunk ellene, s várjuk türelemmel, amíg majd Isten megsegít minket. Ne engedjük, hogy ez a félelem teljesen elnyomjon, és teljesen megfojtsa, hanem próbáljunk meg talpra állni, és a helyes utat járni. S jóllehet nyugtalankodunk, és ide-oda hányódunk, mégis álljunk mindig szilárdan a lábainkon, hisz látjuk, hogy Isten ígéretere alapozunk. S annak megmutatása végett hangzik el konkrétan a *veled vagyok*, hogy ha Isten a mi oldalunkon áll, akkor ennek elégnek kell lenni a számunkra, még ha az egész világ mesterkedik is rosszindulatúan az elpusztításunkon, s látjuk, mennyi ember, mennyi ellenség jön ellenünk. Sőt, mikor látszólag minden teremtmény összefog ellenünk, de Istent a mi oldalunkon tudhatjuk, ezzel akkor is legyőzzük minden félelmünket. S valóban látjuk, hogy Dávid próféta miképpen gyakorolta magát ebben a tanításban (Zsolt3:6-7), és szent Pál is példát adott nekünk ebből: *Látván, hogy Isten* (mondja) *mellettem van, nem félek, ha százezren vesznek is körül engem:* mikor látom az összes halált a világon, Isten pásztorbotjával erősítem meg magam. Így beszélt Dávid a 23. zsoltárban: íme, Uram, a Te kampód, azaz a pásztorbotod (mert a pászortól kölcsönzi a hasonlatot, aki a kampóját, vagy botját magasra emelve vezeti a juhait), ami felemelsz, hogy legyen valami jele annak a számomra, hogy a te nyájad egyik tagjának tekintesz. Még ha a halál völgyében járok is, mégis megvigasztalódom ezzel, mert elegendő vigasznak tekintem, ha a Te kegyelmedre támaszkodhatok. Utóbb pedig, más helyen, *látván, hogy Isten velem van*, mondja, fölébe kerekedek minden ellenem támadónak, akik ellenem jönnek, mert mit tehet velem az a test, ha

Isten az én oldalamon áll? Itt tehát az emberek gyengeségét gúnyolja, megmutatván, hogy ha Isten rájuk fuvall, mindegyiket legyőzi, és semmivé teszi. Ha pedig a fölülről kapott erővel övezi fel magát, akkor az ördög minden ellene irányuló fenyegetése semmivé válik. S ezt tanítja nekünk szent Pál is: „Ha az Isten velünk, kicsoda ellenünk?” (Rm8:31)

Nem azt jelenti ez, hogy nem támad sok minden ellenünk, még ha Isten is lesz az életünk megtartója, de nyugodtan dicsekedhetünk minden ellenségünkkel, s mindazzal szemben, amit majd az ördög kohol ellenünk, csak Isten legyen kegyes velünk. Nem ok nélkül hangzanak tehát el ezek a szavak: *Veled vagyok, ezért ne félj*. S amiképpen arra tanít ez minket, hogy egyedül Isten jóságára és az Ő atyai jóindulatára támaszkodjunk, akképpen viszont azt is meg kell jegyeznünk, hogy e nélkül mindig mondhatni elaléltak vagyunk. S valamikor már azt is említettük, hogy ha Isten nem tesz nekünk bizonyosságot az irántunk való szeretetéről, akkor legyünk akár a földi paradicsomban, mégis a pokolban leszünk. S fordítva is igaz: ha valamiféle pokolban is vagyunk, azaz mondhatni valamiféle örvényben, ha megérezzük, hogy Isten könyörületes hozzánk, s végül majd megkönyörül rajtunk, és biztosak vagyunk a segítségében, akkor a pokol mindig Paradicsommá válik. S ezt kell itt megjegyeznünk: mikor az ember nem tudja, milyen viszonyban van Istennel, azaz nem tudja, hogy vajon Isten atyai jóindulattal viseltetik-e iránta, akkor szükségszerűen reszket, minden oldalon megrendül, s rengeteg tövis zaklatja és kínozza anélkül, hogy tudná az okát, s nagyon gyakran lesz a legnagyobb zavarban. Íme, ilyen helyzetben vannak a hitetlenek. Nem mintha nem volnának eléggé bátrak még akár Istent megvetni is, mert úgy látják, megmenekültek a kezéből, és mennydörögjön bár az égből, akkor sem érintheti őket. A gonoszok tehát, valamint Isten megvetői valóban ennyire bátrak lesznek a kevélységükben, Isten azonban ad nekik belső tüskéket, amitől emberileg szólva vak támadások érik őket, melyekről nem tudják, honnan jönnek, pedig Isten az, aki háborút indít ellenük a saját hitetlenségükkel. S ez a jutalma azoknak, akik nem kizárólag Istenben nyugszanak meg, s nem tudják, hogy minden biztonságunk, örömünk és boldogságunk az Ő megtartásában rejlik. Mindazok tehát, akik a maguk erejében és erényeiben bíznak, mindazok, akik ezekkel a földi dolgokkal foglalják el az elméiket, végül a saját ostoba elbizakodottságuk jutalmát veszik, mert nem adták meg Istennek a Neki kijáró tiszteletet, ezért szegény, elalélt emberekké lesznek. Tanuljuk hát meg: jóllehet Isten teljesíti minden kívánságunkat és megad minden örömet, amit csak kívánni lehet, de ne támaszkodjunk ezekre oly módon, hogy elforduljunk Tőle, hanem inkább tanuljunk meg megmaradni abban a kegyességben és bizonyosságban, amivel rendelkezünk, s ami szerint a gyermekeiként fogadott minket örökbe, s mindig Atyaként viseltetik majd irántunk. Mikor erről teljes mértékben meg leszünk győződve, akkor biztosan legyőzünk majd minden félelmet. Viszont mikor azt fogjuk képzelni, hogy Isten védelme nélkül is biztonságban vagyunk, akkor szükségszerűen megmutatja nekünk az ostobaságunkat és a beképzeltségünket. Röviden ennyit kell itt megjegyeznünk. Ezt a két dolgot pedig kapcsoljuk össze, mint elválaszthatatlanokat és nem elkülöníthetőket: Isten velünk van, így teljes biztonságban vagyunk minden gonosszággal szemben. Ha ugyanis messze lenne tőlünk, akkor ó jaj, lehetnénk akár a Paradicsomban, amint mondtam, akkor is több, mint nyomorultak volnánk. Mikor azonban velünk van, járhatunk akár a sötétség és a halál völgyében is, ahol látszólag minden pillanatban elpusztulhatunk, mégis van vigasztalásunk, mert jól tudjuk, hogy a halálból végül élet sarjad, s minden a mi üdvösségünk érdekében történik. Azt is meg kell jegyeznünk, hogy Ő *Ábrahám Istene*, mert ezzel az Ígével idézte Izsák emlékezetébe az összes ígéretet, amit ő egykor az atyjától tanult meg. Ha nem tanították volna, s Ábrahám nem teljesítette volna a kötelességét, ezt mondván neki: Fiam, Isten kiváltságot adott nekem az összes többi emberrel szemben, mert kijelentette és megmondta nekem, hogy az én törzsem lesz az Ő öröksége. Ezért megáld minket, s elkülönít a világ többi részétől és megszentel. Lásd hát, miképpen kell Őt tisztelni, miképpen kell segítségül hívni, és miképpen kell szolgálni. Ha tehát Ábrahám nem tanította volna hűségesen Izsákot, akkor ezeknek a

szavaknak semmiféle súlya sem lenne: *Én vagyok Ábrahám Istene*, s valóban nem jelentenének mást, mint babonáságot. Jól jegyezzük hát meg: ezzel az Ígéssel Isten azt erősítette meg Izsáknak, amit korábban az atyjától tanult. A pápisták pajzsot fabrikálnak ebből, mikor megtartják magukat a mocskukban és a tévelygésükben. Ezt ugyanis az általuk követett más atyáktól és ösöktől kapták, s nem manapság koholták. Számukra tehát úgy tűnik, elegendő a hátuk mögé vetni akár még azt is, amit Maga Isten mutatott meg nekik az Ígéjében, hogy atyáikat és vénjeiket követik. Nos, mikor Isten Ábrahám Istenének nevezi Magát, akkor egy dolgot előfeltételezett. Nevezetesen azt, hogy Ábrahámnak olyan hite volt, melyet a neki megtanított tanítás vezérelt. S miért nem nevezte Magát Nákhor Istenének? Vagy miért nem nevezte Magát Tharé Istenének? Mert annál több volt. A pápisták sem mondják: száz éve annak, hogy amit Isten szolgálatának nevezünk, szokásban van az emberek között. Ehelyett inkább ezt mondják: ezer éve már, hogy a világot így kormányozzák. Íme, ezzel vetik meg Istent azzal, ami nekik jónak látszik, mikor az ezer évre hivatkoznak.

Ha ugyanis ez egyszerűen csak a régiség kérdése lenne, akkor Istennek ezt kellett volna mondania: én vagyok a Te Istened, Tharé Istene, Nákhor Istene, sőt inkább mindenkit meg kellett volna említenie, akik korábban éltek. De erről szó sincs. Isten Ábrahámot hívta el, és Ábrahám később halt meg, az előbbiek pedig sokkal régebbiek voltak: miféle megkülönböztetést teszünk hát itt? Nem a saját elménkből kiindulva kell kitalálnunk, hanem meg kell néznünk azt a jelet, amire Isten mutat rá Izsáknak. Kétségtelenül azért volt ez így, mert Ábrahámnak teljes hitbizonyossága volt, s nemcsak vélekedett, mint a világ többi része, mondhatni ekképpen: így képezem, így vélem, hanem teljes mértékben biztos volt abban, hogy Isten szólt hozzá. Nos, ebben a vonatkozásban, és ezért mondja itt: *Én vagyok Ábrahámnak a te atyádnak Istene*. S figyeljük meg jól, milyen ösatyákat kell követnünk, nehogy emiatt eltévelyedjünk. Ha ugyanis az atyáink megfelelően tanítottak, és formáltattak át Isten Ígéjére, az most nagy segítséget jelent a hitünk számára. Akkor ugyanis vannak útjelzőink, melyek az utat mutatják, amelyek a javunkra válnak, s amelyeket nem szabad megvetnünk. Ha azonban az atyáink nem voltak Isten gyermekei (amitől minden atyaság és szülői mivolt függ, amiképpen szent Pál mondja), akkor be kell csuknunk előttük a szemeinket. Mert ha Istennek nincs meg a saját szuverén mértéke Atyaként, és nincs minden Őrá vonatkoztatva, akkor jaj minden szülőségnek, és köteléknek, melyeket ebben a világban bírunk: ezek ugyanis nem mások, mint a Sátán megannyi hálója. Figyeljük hát meg jól az itt elhangzottakat, miszerint Isten Ábrahámnak, Izsák atyjának az Istene. Ezékielnél olvasunk a fordítottjáról is: „A ti atyáitok parancsolataiban ne járjatok, és az ő törvényeiket meg ne tartsátok, s bálványaikkal magatokat meg ne fertéztessétek” (Ezék20:18)

S miért? Mert ezek az atyák nem Ábrahám lábnymaiban lépdeltak, hanem eltávolodtak azoktól, ezért többé már nem voltak méltók a megtisztelő „atya” címre, mivel nem voltak (szó szerint) Isten gyermekei. S óvakodjunk, nehogy nekünk is ezt mondják (amit szent István mondott): „Kemény nyakú és körülmetéletlen szívű és fülű emberek, ti mindenkor a Szent Léleknek ellene igyekeztek, mint atyáitok, ti azonképen” (Csel7:51).

Ha azonban volt is bármi tudatlanság, vagy lázadás az atyáinkban, szakadjunk el attól, hogy teljességgel átadhassuk magunkat mennyei Atyánknak. Mindazonáltal, mivel a pápisták ezt kiabálják: *az atyák, az atyák*, tanuljuk meg őket megkülönböztetni holmi bordélyháztól, és ne legyünk hozzájuk hasonló oktan állatok. Ők ugyanis mindazokat atyáinknak tekintik, akik kiforgatták és megrontották mind a törvény, mind az evangélium egyszerűségét, azaz azokat az ostoba fecsegőket, a szerzetesek és barátok gyülelész hadát, akik a Szentírás meghamisítóivá váltak. Nehogy tehát nekünk is hasonlóképpen elveszen és megromoljon a józan eszünk, tudjuk meg: atyáinknak Isten gyermekeinek kell lenniük, Akitől minden szülői mivolt származik, amiképpen szent Pál is utalt rá. Íme, röviden ezt kell itt megtanulnunk: Izsák intést kapott rá, hogy méltányolja a korábban megtanultakat és emlékezzen rá, az pedig a hitének megerősítése végett történt, mikor Isten atyja, Ábrahám Isteneként mutatkozott be

neki. Manapság pedig oly gyakorta kell átültetnünk ezt a tanítást a gyakorlatba, amilyen gyakorta kell megerősítenünk magunkat. Vagy inkább, amikor csak megzavarodik a lelkünk, s reszketve és bizonytalanul hanyódunk ide-oda, akkor ösátyánkat, Ábrahámot kell követnünk, hogy megerősödjünk az általa mutatott szabály követésében. S miért? Mert bizonyos, hogy Isten kijelentette Magát neki. Íme, a jó irány, mely nem térít le minket az üdvösségünk felé vezető útról: mikor hasonlóvá válunk és idomulunk ösátyánkhoz, Ábrahámhoz, akit Isten befogadott, és aki megkapta üdvösségünk zálogát, azaz mindazokat az ígéreteket, melyekre manapság nekünk is alapoznunk kell. S ugyanezt kell tartanunk a többi istenfélőről is. Mert jóllehet testileg ezek egy fikarcnyit sem vonatkoznak ránk, mégis a gyermekeik maradunk. Ezért nem ok nélkül mondja az apostol a zsidókhoz írott levél tizenkettedik fejezetében (Zsid12:1) a tanúbizonyosságoknak ezt a sűrű felhőjét, amivel kapcsolatosan megmutatja, hogy nagyon hálátlanok vagyunk, ha nem követjük azokat, akiket Isten állított elénk példaként. *Íme, mondja, a bizonyosságok nagy és sűrű fellege, ami Istenhez hív minket*, mely (emberileg szólva) látszólag befedi a szemünket. Egy embert megsértenénk, ha mikor hívogat, azt képzelnénk, hogy kimenthetjük magunkat valami effélével: ó, ebben a dologban ő is annyit tett csupán, mint én. De nincs szükségünk, csak egy apró legyecskére, ami elfordít minket az istenfélelemtől és a Neki való engedelmességtől, s jóllehet Isten ily sok bizonyosságot tár elénk a hitünk megerősítése végett, amikkel meg kellene elégednünk, mi mégsem jövünk Hozzá. S ha ez semmi hasznunkra sincs, és nem erősödünk meg általa, annak mi más lenne az oka, mint a saját hálátlanságunk? Így tehát valahányszor csak gyenge a hitünk, s mintegy viharként hátráltat minket a tudatlanságunk, gondoljunk a következőre: Micsoda? Isten talán tegnap, és ma kezdett el beszélni? Vajon nem szólt Ábrahámhoz? S vajon nem volt attól az időtől fogva teljességgel bizonyos az Ő igazsága? Emellett az összes ez után következő istenfélő, a szent királyok, próféták és mások vajon nem megannyi, Isten által nekünk bemutatott bizonyosság? Tegyük hát őket is hozzá most ehhez a szent gyülekezethez. Mert valahányszor csak prédikáltatik nekünk az evangélium, az – ahogyan az apostol is beszélt róla – nemcsak azért történik, hogy a közösségbe kerüljünk a ma élő kegyesekkel, hanem valamennyi szent lélekkel is, akiket Isten már elvitt ebből a világból. Mi tehát manapság is annyiszor kerülünk közösségbe a pátriárkákkal és a prófétákkal, ahányszor csak Isten szól hozzánk. Annál inkább menthetetlenekké válunk, ha nem tudjuk, miképpen húzzunk ebből hasznót, mivel látjuk: Isten világosabban és bensőségebben jelentette ki mindezt nekünk az Ő egyszülött Fia személyében. Őt ugyanis manapság nemcsak Ábrahám Istenének, de a mi Urunk Jézus Krisztus Atyjának is nevezzük. Mivel tehát rendelkezésünkre áll a teljes és tökéletes kijelentése mindannak, ami a javunkra válik az üdvösséghez ebben az élő képben, melyben Isten mutatkozik meg, bizonyosan semmi elképzelhető kifogásunk sem lehet, amiért ne lenne olyan hitbéli bizonyosságunk, hogy ne kóboroljunk ide-oda. Ha pedig a világ százezerszer is megváltozik, mi akkor is maradjunk meg abban a hitben, hogy Isten befogadott minket, tudván, hogy az Ő igazsága változatlan. Ez tehát röviden az, amit ebből az Ígéből a magunkévá kell tennünk.

Továbbá jegyezzük meg a mi Urunk Jézus Krisztus ama szavait is, miszerint: „Felmegyek az én Atyámhoz és a ti Atyátokhoz, és az én Istenemhez, és a ti Istenetekhez” (Jn20:17). Lássuk hát meg: Isten örökkévaló Fia, Aki végül majd Magához gyűjt minket oly módon, hogy soha el nem csábulunk attól az alaptól, amit erről az igazságról adott nekünk, Maga mondta, hogy velünk egy Istene van, mivelhogy Ő ember, és a mi testvérünk. Ugyanaz az Istene, Aki a mi Istenünk is, és ugyanaz az Atyja, Aki a mi Atyánk is. Mikor ezeket a dolgokat halljuk, van bármiféle további okunk a kételkedésre, vagy a megingásra? Manapság ugyanis sokan vannak, akik ezt mondják: Ó, nem tudom, mit higgyek, annyi különböző vélemény van, hogy összezavarodtam, ezért nem tudok hinni semmiben, és nem tudom, mit kövessék. De nem is lehet másként, csak úgy, hogy ezek az emberek az ördög által leuraltak, akik lábbal tiporják Isten igazságát, ami a legkétségtelenebb világossággként vezet minket és

megmutatja nekünk az üdvösség útját. Látjuk tehát, hogy Isten Ábrahám és Noé óta megmutatkozott, s Mózeszt jelölte ki az egyháza vezetőjének, majd pedig egybekötött minket, mikor végül elküldte egyszülött Fiát, Akinek a személyében mindannyiunkat Önmagához gyűjtötte. Tanuljunk meg ebből megmaradni a hitnek abban az egységében, amit Ő adott nekünk, s ne kételkedjünk abban, hogy mindig is elismer majd a saját gyermekeinek. Most pedig azt kell megvizsgálnunk, amit Isten Izsáknak mondott, hogy *megáldja őt, és megsokasítja a magvát*. Ezzel azt akarta megmutatni, hogy a jóindulat, mellyel Isten az Átala elhívottak iránt viseltetik, nem hiábavaló és nem céltalan, hanem a maga idejében megmutatkozik annak gyümölcse és hatása. Nagyon bizonyos dolog tehát, hogy mikor Isten könyörületes lesz hozzánk, minden jó dolgot megad, amiről tudja, hogy a számunkra jó. Igaz, ez nem a kívánságainknak megfelelően történik majd, de bárhogyan is legyen, a bővelkedés mindig együtt jár Isten jóindulatával és szeretetével. Tudjuk, hogy Ő mindent a kezében tart, s nem olyan zsugori, hogy ne adna meg mindent a gyermekeinek, amiről tudja, hogy megfelelő a számukra. Várjunk hát a bővelkedésre, és a mi Istenünk ingyenes jóindulatára, mikor majd tetszik Neki bizonyosságot tenni arról, hogy szeret minket, s velünk van. Addig pedig, még ha megannyi megpróbáltatással is szembesülünk, melyek összezavarnak és gyötörnek bennünket, s kemények és keserűek a számunkra, mégse adjuk fel soha a szilárd ragaszkodást az Ő ígéreteihez. Mikor pedig bármi kegyelmet kapunk Isten kezéből, azt mindig a hitünk megerősítésére fordítuk, s legyünk kétségtelenül meggyőződve, hogy igaznak fogjuk megtapasztalni azt itt elhangzottakat: *veled leszek, és megáldalak*. S bizonyos, hogy ha jól fontolóra vesszük Isten jótéteményeit, melyeket naponta kapunk Tőle, s úgy értékeljük azokat, ahogyan kell, akkor mindig jó okunk lesz rá, hogy tiszteljük Őt, és örvendezzünk Benne. Ám ó jaj! Csak fáljuk a ránk ruházott jótéteményeit, azokból élünk, de soha el nem gondolkodunk rajtuk. S láthatjuk: ez az oka annak, amiért átadatunk a zúgolódásnak, a gyötrődésnek és az elégedetlenkedésnek. Miért? Mert Isten jótéteményeinek elegendőknek kellene lenni a számunkra, de amint mondtam, lenézzük, és könnyen vesszük ezeket. Ezért nem vagyunk méltók megízlelni, mit is ér ez az ígéret: *veled leszek, és megáldalak*. Nem sokkal utána pedig ezt mondja: *Oltárt építé azért ott, és segítségül hívá az Úrnak nevét*.

Láttuk már, miért, és mi célból építettek oltárokat a szent ősatyák, de itt mégis beszélünk kell valamelyest róla, mert az ige hely megköveteli. Az oltár, melyet Izsák épített, abból a célból készült, hogy megvallhassa a hitét. Ennyit az első dologról. Ha ugyanis imádkozunk Istenhez, nem szükséges egyben oltárt is építenünk: Isten szolgálata önmagában véve lelki dolog. Izsák tehát nemcsak abból a célból épített oltárt, hogy könyöröghessen és segítségül hívhassa az Úr nevét, vagy közzétehesse az imáit, hanem azért is, hogy a hitét megismertesse, és Istent dicsőíthesse az emberek előtt. Mert jóllehet lélekben kell szolgálnunk Istent, valamint belsőképpen a szívünkben, ez ugyanakkor nem gátol meg minket abban, hogy megadjuk Neki azt a dicséretet, amire méltó az emberek előtt, s a tőlünk telhető legjobban kijelentsük: testestül-lelkestül az Övéi vagyunk.

Itt tehát azt tanuljuk meg, hogy a kegyeseknek, miután a bizalmukat Istenbe helyezték, segítségül hívták Őt és dicsérték minden jótéteményéért, még az emberek előtt is meg kell vallaniuk a hitüket abból a célból, hogy teljes mértékben odaszánhassák önmagukat Neki (hiszen minden az Övé). S van másik oka is: a lustaságunk és tunyaságunk miatt minden módon szükségünk van az ösztökélésre az előrelépéshez abból a célból, hogy végül szívesen masírozzunk előre Isten szolgálatában. Hogyan? Igaz, hogy mikor Istenhez imádkozunk, Ő nem foglalja el Magát a ceremóniákkal, azonban mégis, valamennyien meghajtjuk a térdeinket, a mennyre felé emeljük a kezeinket, és fedetlenné tesszük a fejeinket. S miért? Elsősorban az emberekre tekintettel. Mert (amint már mondtam) szükséges a testünkkel is hódolni Istennek, mert azt is Ő teremtette, s az Ő dicsőségére, a halhatatlanság koronájához rendelte. Legyen azonban bárhogyan is, mivel mi erőtlenekek vagyunk, szükséges ezekkel a módszerekkel arra ösztökélni magunkat, hogy nagyobb buzgósággal és nagyobb szívbeli

vonзалommal imádkozzunk Istenhez. Íme ezért illik felemelni az összekulcsolt kezeinket, s fedetlenül hagyni a fejünket, mert ezzel mutatjuk ki, hogy Isten elé járulunk, mintha ezt mondanánk: S te szegény nyomorult, ki vagy? Miféle alázatossággal kell Őél járulnod, Aki teremtett és formált téged, s Akinek az egész életedről be kell számolnod? De abból a célból is ezt kell tennünk, hogy megszabaduljunk minden hiábavaló fantáziálástól, ami ide-oda kóboroltat minket, s teljességgel Benne nyugodjunk meg. Az Izsák által épített oltár tehát ezt a célt szolgálta: a segítségével jobban felbuzdult és a szíve nagyobb lángra lobbant Isten szolgálatához. Másrészt viszont megvallást tett vele az emberek előtt, példát adott a családjának, és bizonyosságot tett arról, hogy nem keveredik a pogányok babonáival, hanem a tiszta, beszennyezetlen vallást gyakorolja, mivel az Ő Ígéje vezette. Ennyit az oltárról. Egyébként azt is meg kell tanulnunk itt, ami már korábban is elhangzott, hogy a szent atyák imádságai és a hitükről tett megvallás nem kapcsolódott össze áldozatokkal, mert nem más célból történtek, mint hogy az Úr Jézus Krisztushoz vezesse őket. Folytonosan arra tanítottak ugyanis, hogy nem járulhatnak Istenhez, csakis egy Közbenjáró kegyességén keresztül, Aki még nem küldetett el akkor a világba, de ők még így is belenyugodtak ebbe. Most azonban a mi Urunk Jézus Krisztus már eljött, Magára öltötte a mi természetünket, s elmondta nekünk (Jn8:12, Jn14:6, 1Jn2:1, Jn14:6), hogy *Ő a világ világossága, Ő az út, az igazság és az élet, Ő a mi Szószólónk az Atyánál, s Rajta keresztül jutunk be a mennybe.* Látván tehát, hogy mindez a rendelkezésünkre áll, vajon nem kell sokkalta biztosabbaknak lennünk abban, mikor bármiféle kérdés merül fel az Ő segítségül hívásáról, hogy a kéréseinket meghallgatja, a kapu megnyílik előttünk, s mindig készséges és jóindulatú segítségre találunk Nála? Bárhogyan is legyen, jegyezzük meg: a régi idők oltárai – különösen a törvény korszakában – mindig abból a célból épültek, hogy az istenfélők tudják: nem méltók Istenhez imádkozni, vagy a maguk nevében az Ő nevét segítségül hívni, hanem mindig a mi Urunk Jézus Krisztuson és azon az áldozaton keresztül kell elé járulniuk, amit Neki kell felkínálnia az Atyjának a világgal való megbékélés végett. S valóban nem szabad azt hinnünk, hogy Ábrahám és Izsák a maguk fantáziája alapján fabrikáltak oltárokat, mert az ő áldozataik kizárólag a hit által voltak elfogadhatók, amint az apostol rámutat, és soha nem alapozhattak volna a hitre, ha Isten Ígéje előbb meg nem világosítja őket. Tudjuk hát meg: Izsák semmi esetre sem úgy kínált fel áldozatot, mintha azt mondta volna: ó, ez majd jónak találtatik, hanem megtanulta, hogy nyomorult bűnősként mindaddig ne merészelje segítségül hívni az Úr nevét, míg a teljes bizalmát abba nem veti, Akinek el kell küldetnie, hogy elégtételt adjon és megtisztítsa a világot a bűneitől. Valóban voltak oltáraik a pogányoknak is, s áldoztak is azokon, mint a szent ősatyák, de a legfontosabb dolognak híjával voltak. Őket teljes mértékben lekötötte maga a ceremónia, ami önmagával felszínes dolog volt, mert nem tekintettek a mennyei mintára, amiről a Leviticus tájékoztat minket. Meg kell tehát tanulnunk, hogy mikor ősatyánk, Izsák segítségül hívta az Úr nevét, akkor az oltárral tett bizonyosságot arról, hogy semmi más módon nem válik elfogadottá, csak az Úr Jézus Krisztus nevében és kegyessége által. Ezért napjainkban is, valahányszor csak Istenhez imádkozunk, tanuljuk meg imáinkat megmosni az Úr Jézus Krisztus vérével, mert ellenkező esetben csak világias és mocskos lesz valamennyi. Mikor azonban az Úr Jézus Krisztus vére hinti meg azokat, akkor imáink teljes bizonyossággal tiszták lesznek, s oly módon megszenteltek, hogy Isten is elfogadja azokat. Mikor pedig Isten nevét hívjuk segítségül, akkor mindenki a szívének titkos rejtekében munkálkodjon azon, hogy a felebarátait is igyekezzen rávenni erre, hogy Ő egy akarattal megdicsőülhessen közöttünk. S miután egybe kell kötnünk egy hitben, ezért egy szájjal hirdessük azt is, hogy Őt tartjuk Atyánknak és Megváltónknak, s teljes mértékben az Ővéi vagyunk.

Most azonban essünk térdre a mi jó Istenünk fensége előtt, s hibáinkat elismervén imádkozzunk, hogy ezeket éreztesse velünk oly módon, ami kiváltja bennünk a nemtetszést, és sírjunk az Ő ítélőszéke előtt, hogy az Ő kegyelme által felmentést nyerhessünk, hiszen az Ő

ítélete joggal ítélné el minket. S tessék Neki úgy megerősíteni minket, nehogy elcsüggedjünk, bármiféle nyomorúságokat is kelljen ebben a világban elszenvednünk. Elmélkedjünk az Ő Ígésén oly módon, hogy megelégedjünk azzal az egyetlen ígéretével, mely szerint a gyermekeinek tart minket. Ezzel fegyverkezzünk fel abból a célból, hogy odaszánhassuk magunkat az Ő akaratának, s békésen viseljünk minden,. Általa küldött megpróbáltatást. Dicsőítsük Őt a szívünkben is, mindenféle színlelés, vagy képmutatás nélkül, s munkálkodjunk hitünk gyümölcseinek bemutatásán is az embereknek, hogy ezáltal is mindenki Őt tisztelje, kicsik és nagyok egyformán. S ne csak nekünk, hanem a Föld minden népének és nemzetének is mutassa meg a kegyelmét. Ámen.

A tízedik prédikáció, 1Móz26

26. Abimélek pedig elméne ő hozzá Gérárból és Akhuzzáth az ő barátja, meg Pikhól az ő hadvezére.

27. És monda nékik Izsák: Miért jöttetek én hozzám, holott gyűlöltök engem s elűztetek magatok közül?

28. Ők pedig mondák: Látván láttuk, hogy az Úr van te veled, és mondánk: legyen esküvés mi közöttünk, köztünk és te közötted; és kössünk frigyet teveled,

29. Hogy minket gonoszszal nem illel, valamint mi sem bántottunk téged, és a mint csak jót cselekedtünk veled, és békességgel bocsátottunk el magunktól. Te már az Úr áldott embere vagy.

30. Akkor vendégséget szerze nékik és evének és ivának.

31. Reggel pedig felkelvén, egymásnak megesküvének, és elbocsátá őket Izsák, és elmenének ő tőle békességgel.

32. Ugyanaz nap eljövének az Izsák szolgálai, és hírt hozának néki a kút felől, melyet ástak vala; és mondának néki: Találtunk vizet.

33. S elnevezé azt Sibáhnak: Azokáért annak a városnak neve Beérseba mind e mai napig.

34. És mikor Ézsaú negyven esztendő vala, feleségül vevé Jehudithot, a Khitteus Beéri leányát, és Boszmátot a Khitteus Elon leányát.

35. És ők valának Izsáknak és Rebekának lelke keserősége.

Bárhogyan is éljenek az emberek ebben a világban, sok nyomorúságnak és megpróbáltatásnak vannak kitéve, mégis, az általuk elszenvedett gonoszságok legnagyobb része saját maguktól származik, mert mindegyikük mondhatni a társának farkasa. Vadállatok vesznek minket körül, akik teljes mértékben ellenségeink, sem és, sem föld, sem semmi más nem gátolja meg őket abban, hogy ezer sebet okozzanak. Nem tudjuk, miként járunk a vízen, de mégis kell, még a halálunk küszöbén is. Egyetlen kínszenvedés elegendő egy nép elnyeléséhez. A föld is sok bosszúságot okoz, mintha Isten fenyegetne minden oldalról. Összehasonlítva azonban sem a vadállatok, sem az ég, sem a föld, sem semmi más nem bosszantja annyira az embereket, mint mikor egymást bosszantják. Emiatt kell páratlan Isten jótéteményének tartanunk, ha békességet adott, s nem szorongatnak és bántanak minden oldalról, nem koholnak ellenünk gonoszságot, s nem is bántanak, vagy nem okoznak kárt. Ilyenkor szükségszerűen Isten védelme alatt állunk, hisz látjuk, hogy minden ember mindig az embertársainak farkasa lesz, amint már mondtuk. S erre mutat rá ez a történet. Mózes ugyanis megmutatja: miután Isten megjelent Izsáknak, utóbb még inkább kinyilvánította a kegyességét iránta abban, hogy Gérár királya eljött hozzá, a barátságát és a vele való jó viszonyt keresve. Ez nagy tisztesség volt Izsák számára, továbbá nagy előnyt jelentett neki, mert mindig is kételyek között tépelődhetett, miután nagyon ellenségesen viselkedtek vele abban az országban, s kénytelen volt elköltözni onnan függetlenül attól, hogy mikor köztük élt, jósággal és szívélyességgel viszonyult hozzájuk. Mindig nagy bizonytalanságban kellett tehát lennie, félvén a felebarátjai haragjától. Isten azonban rávette őket, hogy a saját akaratukból jöjjenek, s ne csak barátként mutakozzanak be, de hízelegjenek is neki, és féljenek attól, hogy bántja majd őket. Ezért kérték, hogy a közöttük létrejött szövetséget ünnepélyes eskü erősítse meg. Nos, először is azt kell megjegyeznünk, hogy Isten, mikor úgy tetszett Neki, a saját kezébe vette ezeknek az embereknek a szívét a keménységük meglágyítása, és a haragjuk lecsendesítése, valamint az előzékenysé és kedvessé változtatásuk végett. Gérár királya ugyanis biztosan nem változtatta meg a saját természetét, mikor Izsákhoz jött. Ha viszont félt Izsáktól, akkor összeszövetkezhetett volna a szolgálival, és a szomszédjaival, s így támadhatott

volna rá. Másrészt viszont nem volt oka kételkedni benne, mert Izsák semmi alapot sem szolgáltatott ahhoz, hogy ne bízzon benne. Ehelyett inkább úgy viselkedett, amivel világosan kimutatta: nem akar megbántani senkit, még a jelenlétével sem. Láttuk ugyanis, miképpen távozott a társaságukból. Szükséges volt tehát, hogy Isten sarkallja ezeket az istentelen embereket arra, hogy Izsákhöz jöjjenek, és ilyen alázatosam hódoljanak – ahogyan tették – s kérleljék a szegény, idegen embert, akinek semmi becsülete nem volt előttük, és nem is volt senkije a saját családján kívül, akiket elkülönítve tartott, semmi jelét sem adva annak, hogy bármit is tenni próbálna. Mielőtt Isten kantárt tett volna a nyakukra, ez csak a szolgájának a türelmét volt hivatott bizonyítani. Mikor ugyanis megtagadták tőle a vizet, majd végül azt mondták neki, hogy erősebb náluknál, s tovább már nem szenvedhetik el a jelenlétét, akkor kétség sem férhet hozzá: Isten tette őt próbára azt kiderítendő, mekkora türelme van. S Izsák tudta: ha tetszett Istennek békességes lakóhelyet adni neki abban az országban, ahol volt, akkor nem lett volna szabad elűzni őt onnan. Mivel azonban látta: az emberek szembeszegültek vele, ebből tudta: ez mondhatni útlelét volt Istentől az elindulásához.

Viszont azt is meg kell jegyeznünk: Isten indította fel hirtelen őket arra, hogy eljőjjenek Izsákhöz, s lecsillapítsanak és beszüntessenek minden ellenségeskedést és civakodást, mely akár az egyik, akár a másik oldalon még mindig felüthette a fejét. Jegyezzük hát meg: mikor bántalmazás ér minket ott, ahol megpróbáltunk mindenkinek örömet okozni és szolgálatot tenni, de mégis, csodálatosképpen zaklatnak és kínoznak, az Isten rendelésére történik, Aki azt akarja, hogy küzdjünk, de nem a gonosz cselekvésével, vagy gonoszságra gonoszsággal válaszolván, hanem megtartván a lelkünket békességben, amire a mi Urunk Jézus Krisztus is buzdított minket. Mikor viszont látjuk, hogy az emberek jóindulatúak irántunk, és nem szándékoznak gonoszul civakodni velünk, akkor tudjuk meg: Isten könyörült meg rajtunk, Ő kormányozza a teremtményeit, és irányítja e felé, amiképpen jónak látja. Ezért könyörögjünk Istenhez, valahányszor csak kegyetlenül bánnak velünk ellenségeink, és semmiféle eszközzel, illetve semmiféle mértékletességgel nem vagyunk képesek meggyőzni őket, hogy Ő vegye kézbe a dolgot, hiszen tudjuk: Ő képes ezeket a farkasokat juhokká változtatni, amikor csak tetszik Neki. Legelőször is ezt kell megtanulnunk ebből a történetből. Azt olvassuk azonban, hogy az első eljövételükkor Izsák kerek-perec megmondta nekik: *Miért jöttetek én hozzám, holott gyűlöltök engem s elűztetek magatok közül?*

A dolog folytatásából majd meglátjuk, hogy Izsák nem táplált a szívében sem rosszindulatot, sem keserűséget, sem semmiféle bosszúvágyat. Ő ugyanis gyorsan megengesztelődött, s mikor megszidta Abimeleket és a társait, amiért gyűlölték és üldözték őt, az nem holmi sértés volt, mint ahogyan mi szoktunk reagálni. Ha ugyanis bármiféle gonoszságot, vagy rosszat tesznek ellenünk, akkor megélesítjük a nyelvünket, gonoszul szólunk és rágalmazunk: nincs bennünk más, csak gyűlölet, megvetés és pörlekedés. Röviden, ha darabokra téphetnék a minket megsértőket, akarattal meg is tennénk. Ezért mondta Salamon: „A gyűlölet felfedi a feddéseket, hibákat és sérelmeket” (Péld18:2-3).⁹

Mikor tehát a szívek ily módon lobbannak lángra, nem is lehet másként, mint hogy a nyelvek is túlcsorduljanak az egymás elleni kirohanásra. Izsák azonban nem ezt az utat járta. Nekünk viszont meg kell jegyeznünk: valahányszor türelmesek maradunk, ez nem másért történik, mint használjuk a szabadságunkat annak a gonoszságnak a kimutatására, amit velünk rosszul bánók követek el ellenünk, hogy megérthessék az elkövetett sértést, s ez végül a hasznukra váljon. Igaz, hogy ebben az esetben alaposan meg kell vizsgálnunk az érzelmeinket, mert nagyon nehéz és ritka dolog, hogy egy bosszantott és megsértett ember ne guruljon dühbe és ne a saját konkrét esetét tartsa szem előtt. Ezért mondtam tehát, hogy magunkba kell szállnunk, és szorgalmasan megvizsgálni, vajon nem holmi bosszúvágy sarkall, vagy nem holmi gyűlölet, vagy rosszindulat fertőzött-e meg. Mikor ezt alaposan

⁹ A Károli-fordítás szerint: „Mikor eljő az istentelen, eljő a megútálás; és a szidalommal a gyalázatot.” – a ford.

megvizsgáltuk, s magunkat tisztának találtuk, akkor megnyithatjuk a szánkat, megmutatván nekik a sértésüket, s azt, hogy rosszat tettek nekünk, de nem bosszúvágygal ítélvén el őket, hanem azzal a céllal, hogy ne áltassák magukat a bűneikben, mert ez nagyon megszokott gonoszság az embereknél. Nos, ezt nagyon alaposan meg kell jegyeznünk: az istenfélő ember türelme nincs híjával az indulat minden érzelmének, s nem az ellen irányul, hogy ténylegesen megmutassuk nekik: nekem tettél rosszat, de Istent sértetted meg velem, pedig nem volt okod ezt tenni. Sőt, a kegyesek mindig speciális módon törődnek azok üdvösségével, akik üldözték őket, és az ellenségeik voltak. Az ugyanis, hogy Izsák beljük is csípett, kétségtelenül intés volt, mellyel a javukat és az üdvösségüket kereste, mikor ennyire kereken szólt hozzájuk. Ha ugyanis színlelt volna, abból mi haszna származik? A többiek súlyos képmutatásnak vélhették volna, ha azt mutatja, hogy elégedett és örül nekik, s nincs más a szájában, csak méz, s ekképpen szól. Ám Abimélek tudván, hogy vétkes, ezt gondolta volna: íme, egy kétszínű, hazug ember. Nos, ez a jutalmuk azoknak, akik sokat takargatnak, és jó képet vágnak hozzá. Így tehát, jóllehet Isten gyermekeinek türelmeseknek kell lenniük, s mindig készen kell állniuk megbocsátani minden ellenük elkövetett gonoszságot, s nem szabad engedniük, hogy a szívük bármi módon megteljen keserűséggel az ellenségeik ellen. Mégis sokszor mondják: nézd, ezzel tettél rosszat nekem, s ezzel megmutatják, hogy őszinteségből és egyszerűségből járnak. S ezt a célt kell mindig a szemünk előtt tartani: mikor megszorítanak, vagy bármi rosszat tesznek nekünk, akkor is ellenségeink javára kell tekintettel lennünk. Ezért a nekik mondott feddéseknek és vádaknak megannyi tanácsnak, vagy figyelmeztetésnek kell lenni, melyek a helyes útra vezetik vissza őket, nehogy megkeményedjenek és makacsokká váljanak, hanem jobban tájékozódjanak az eljövendőket illetően, és ne harcoljanak Isten ellen, azt gondolván, hogy emberekkel van csak dolguk. Nagyon valószínű, hogy Izsák pontosan ezt cselekedte itt, mert ő is az eljövendőkre tekintett. Teljesen törvényes lesz ugyanis a számunkra, mikor bármiféle gonoszságot szenvedünk el, ha megteszünk minden tőlünk telhetőt, hogy megszabaduljunk attól. Mert jóllehet a mi Urunk Jézus Krisztus megparancsolta, hogy legyünk készek a másik arcunkat is odafordítani, ha az egyiket csapás érte, ez azonban mégsem jelenti azt, hogy provokálnunk kell ellenségeinket, és alkalmat adnunk nekik arra, hogy bántsanak bennünket. Ezt – amennyire tőlünk telik – el kell kerülnünk, s minden jó és szeretetteljes eszközzel elejét kell vennünk azok rosszindulatának, akikben nincsen istenfélelem. Izsák tehát önmagára tekintett ebben a dologban, de nem a bosszúállás végett, vagy azért, hogy hasonló bánásmóddal fizesse nekik vissza, amit elszenvedett. Megelégedett azzal, hogy sorompót állított mindazok elé, akik korábban bántották, és igazságtalanul bántak vele, s tette ezt abból a célból, hogy amazok leállhassanak és véget vethessenek az efféle viselkedésnek.

Ez az röviden, amit itt meg kell tanulnunk. S ez a szabály nagyon szükséges, mert gyakorta, mikor az emberek egymással kibékülnek, csendben kell maradniuk, és nincs szükség további eszközökre. Mégis, aki a legnagyobb gonoszságot szenvedte el, annak több joga és bátorsága lesz önmaga igazolására azokkal szemben, akik azt igyekeznek elhíttatni velünk, hogy a bárány zavarta fel a vizet.¹⁰ Jegyezzük hát meg jól: mikor bárki bármi rosszat tett a felebarátjának, nem folytatja szívósan a civakodást, hanem lecsillapodik, s mindkettőnek jó, ha elhangzik az intés, s aki a rosszat tette, a tudatára ébred, megvallja és megalázkodik. Látjuk azonban, hogy ennek itt nem sok haszna volt, mert Izsák nem tartott ki mindvégig, bár látta, hogy az intését nem fogadták el azok, akikhez szólt, s az nem érintette meg a szíveiket. Bárhogyan is volt azonban, nem beszélt velük rosszindulatúan. De figyeljük meg, mint mondott Abimélek: *legyen esküvés mi közöttünk, köztünk és te közötted; és kössünk frigyot teveled, hogy minket gonoszsággal nem illelsz, valamint mi sem bántottunk téged, és a mint csak jót cselekedtünk veled, és békességgel bocsátottunk el magunktól.*

¹⁰ Utalás a közismert La Fontaine mesére – a ford.

Abimélek itt nemcsak az általa elkövetett gonoszságot takargatja, s igyekszik azt mentegetni, hanem azzal dicsekszik, hogy csakis jót tett Izsákkal. Amint említettük, ez nagyon megszokott dolog, mert semmi sem nehezebb az ember számára, mint önmaga elítélése, még ha bűnösnek érzi is magát. Az emberek hamarabb folyamodnak bármi másához, mint ehhez az alázatossághoz, ám ez mégis az igazi megbánás szükségszerűen megkövetelt jele. Ha ugyanis egy ember érzi, hogy valóban vétkezett és igazán megbánja azt, akkor vétkesnek kell vallania magát Isten előtt, s ugyanígy kell viselkednie a felebarátjával is, mikor szükségessé válik. Ezért buzdít minket a Megváltó Krisztusunk is arra, hogy ha bármi vitánk van a felebarátjainkkal, azaz megbántottuk őket, akkor hagyjuk az áldozatunkat¹¹ az oltárnál, s keressük a megbékélést, nehogy magunknak hízvelegve megkeményítsük a szívünket, és megvessük azokat, akikhez kötelékek fűznek. Ő ugyan akkor az áldozatról beszélt, de ez ugyanazt jelenti, mintha azt mondta volna: nem imádkozhatunk Istenhez, és nem tehetünk semmi Neki tetszőt, amíg megtagadjuk azoknak a hibáknak a kijavítását, melyeket mi követtünk el. Jóllehet Isten soha nem parancsolja nekünk ennyire nyíltan a megalázkodást mikor vétkeztünk, ide mégsem képes eljutni senki, s ezt kellően megtanulhatjuk Abimélek és társainak a személyében. Az embereket ugyanis annyira elvakítja az önszeretet, a büszkeség és a gőg, hogy semmiképpen sem képesek odáig eljutni, mikor kimondják: vétkeztem. Mindig szégyellik ugyanis megvallani a vétküket, de mégsem szégyellnek elítéltetni Isten és az angyalai előtt. Mikor azonban lelkiismeret-furdalásuk támad, mégis el kell ítélniük magukat, még ha kézzel-lábbal tiltakoznak is. Képesek takarosan kijelölni minden utat a romlottságuk fenntartásához, s megvannak az alkalmas mentsváraik ahhoz, hogy megmaradjanak a gonoszságban. Ám még ha győznek is, kicsik és nagyok egyaránt, akár a romlottság, akár a jóindulat által, vagy bármi más módon, s az egész világ is melléjük áll, végül mégis meg kell jelenniük a saját lelkiismeretük ítélőszéke előtt, amit nem képesek elviselni. Ott pedig, amint már említettem, rá fognak jönni, hogy semmit sem nyertek sem a mesterkedéseikkel, sem a mentsváraikkal. Mert minden dacosságuk ellenére akár akarják, akár nem, bűnösnek kell érezniük magukat Isten előtt. Mikor pedig mindez elénk tárul, az nem abból a célból történik, hogy elszundikáljunk bármi efféle bűnben, hanem miután rájöttünk, hogy annak rabságába kerültünk, orvosságot keressünk rá. Mikor tehát Mózes azt mondja: Abimélek úgy viselkedett, mintha rendezte volna a dolgot Izsákkal (noha az elmondottakból tudjuk, hogy az ellenkezője történt), az nemcsak azt mutatta ki, hogy Abimélek kétszínű és képmutató ember, hanem egyben szemüveget is ad nekünk annak meglátása végett, nincs-e közöttünk valaki, aki hajlamos a hízvelegésre önmagának, és hajlamos támogatni a rossz ügyet, noha kellően meggyőződhetett arról, hogy vétkezett, de a gőge mégsem teszi lehetővé a megalázkodást. Ez volt hát Mózes célja és szándéka. Mit kell hát tennünk? Mindenki mérje fel magát tetőtől talpig, hogy mi rejlik benne, s miután alaposan megvizsgáltuk magunkat, rájövünk: nincs senki közöttünk, aki ne takargatná a hibáit, és ne ártana az ellenségének, ha vitába keveredik vele. Ezért keresünk hihető kifogásokat önmagunk mentegetésére, s tesszük úgymond a fehéret feketévé, a feketét pedig fehérré önmagunk igazolása végett. Látván tehát, hogy ekkora gonoszságnak vagyunk kitéve, harcoljunk hát ellene. Nem elegendő ugyanis csak érezni a bűnünket, hanem el kell hagynunk azt, és elhagyván ellene kell állnunk annak, még ha teljesen nem is vagyunk képesek a dolgot kézben tartani. Mikor pedig eljutunk mindennek a gyakorlati megvalósításáig, s hol ezt, hol amazt az embert sértjük meg, ne tekintsünk az emberekre zavaros szemekkel, hanem mindenki szálljon magába és mondja: Istenem, mit tegyek most? Joggal bánhatnék rosszul az ellenséggemmel, mert így és így sértett meg engem, de vajon én magam ártatlan vagyok Isten és az angyalai előtt? Illik, hogy az ítélezést saját magamon kezdjem. Bár jóllehet egy szegény, vak nyomorult vagyok, mégis érzem magamban, hogy én is vétkeztem, és önmagamnak nem hazudhatok. S vajon Istent

¹¹ Károlinál az *ajándék* szó szerepel (Mt5:23) – a ford.

becsaphatnám? Hiszen ha ravaszul takargatom a dolgokat, Ő vajon nem lát mindent a legapróbb részletekig?

Nincs tehát más módja a felmentő ítélet megszerzésének Isten előtt, mint ha önmagamat ítélem el. Figyeljük hát meg, azt mondom, miképpen kell a gyakorlatba átültetnünk ezt a tanítást, s a magunk javára és előnyére fordítani. Röviden, bármilyen gyakran vétkezünk, jegyezzük meg, hogy a megbánás a megvallásban rejlik, nem pedig abban, ha a pápistákhoz hasonlóan elmegyünk és a pap fülébe suddogunk. A megvallás az, mikor dicsőséget adunk Istennek és elégtételt adunk a felebarátainknak az ellenük elkövetett vétkekért. Akik tehát bármi rosszat, vagy gonoszat tettek a többiek ellen, illik, hogy a jóvátételen is munkálkodjanak önmagukat megaláztatva, és bármennyire is szégyenletes, ezt mondják: megsértettelek, könyörgök, bocsáss meg nekem. Figyeljük meg ugyanis azt is, miképpen nyerünk kegyet és bocsánatot Isten előtt, s miképpen nem fognak azok a gonoszságok bosszúért kiáltani, amiket a felebarátaink ellen követtünk el. Kétségtelen ugyanis, hogy ha azok, akiknek rosszat tettünk, fátylat is borítanak arra, és nem gondolnak többet rá, Isten előtt azonban lajstromba kerül a gonoszság, és csak annál hangosabban kiált az Ő fensége előtt, mint ha mindenki felfegyverkezne és szembeszállna velünk. A vétkeink eltöröltetése végett Isten előtt, hogy azok ne kiáltsanak Urunkhoz az elítélésünk érdekében mindazokért a sértésekért, melyeket elkövettünk, tanuljunk meg oly módon lecsillapítani minden civakodást és pörlekedést, hogy azoknak mindenki igaz és tiszta megvallással, önmagát megaláztatva vegye elejét. Ezt kell itt megjegyeznünk. Másrészről látjuk, amire már utaltam, hogy Izsák nem volt felfuvalkodott szívű ember, s nem táplált semmiféle haragot a korábbi ellenségeivel szemben, mert nem perelt velük, bár erre jó oka lett volna Abimélekkel és a társaival szemben. Amint ugyanis szent Pál mondja, akik nem az egyház nyájából és testéből valók, azokat nem ítéltethetjük el abból a célból, hogy bűnbánatra indítsuk őket, úgy, mint azokat, akik keresztyéneknek vallják magukat, s akiknek (amennyire csak tőlük telik) el kell fogadniuk a hibáikra vonatkozó intéseket. Ez az a rend ugyanis, amit Isten állított fel az övéi között, hogy el kell fogadnunk az intéseket kicsinyektől és nagyoktól egyaránt.

Így tehát mondhatni a kard és tekintély nélküli kölcsönös bíráskodás esete áll fenn, ha tesszük a kötelességünket. Mindenki ugyanis, akinek Isten Ígéje van a szájában, mondhatni Bírója lesz a felebarátjának, megmutatván neki a vétket, amit elkövetett. Egy oldalról bíró lesz, más oldalról túri, hogy bírálják. Figyeljük meg, miképpen bíráljuk azokat, akik a háznéphez tartoznak, amint szent Pál mondja, azaz akik a mi testünkől, a kegyesek vallásából, és Isten gyermekei közül valók. Azokat azonban, akik ezeknek a híjával vannak, noha elítéljük, mégsem szólíthatjuk őket ennyire meghitten, hogy azt mondanánk: megsértettél. Ők ugyanis nincsenek velünk ilyen jó ismeretségben, s nincsenek velük olyan kölcsönös jogaik, mint amilyenek az egyház tagjai között léteznek. S ez az oka annak, amiért Izsák nem tárgyalt olyan komolyan Abimélekkel és a népével, mintha egy hit kötötte volna össze őket, egy Istent imádtak volna, egy egyház tagjai lettek volna és ugyanaz a rend állt volna fenn közöttük. Micsoda? Idejössz a társaiddal, s úgy teszel, mintha a jó barátaim lennétek, s csakis előzékenyek lettetek volna velem szemben? De miféle előzékenység volt megtagadni tőlem a vizet, sőt behányni azokat a kutakat, melyeket a saját munkámmal és az enyéim verejtékével ástam? Pedig ez nem jelentett a számotokra veszteséget, vagy akadályt, sőt rosszindulatból még a szemeimet is kitoltátok volna, s végül elűztetek, mert nem szenvedhettétek, hogy közöttetek laktam. Miféle barátság volt ez? Izsák tehát kitarthatott volna az ügye mellett, ha Abimélek képes lett volna efféle feddést elfogadni, de megelégedett azzal, hogy az érzéseit bőségesen ismertette. Látta ugyanis, hogy Abiméleket nem lehet megjavítani, s nem is tanúsított semmiféle olyan bűnbánatot, mely elvárható lett volna a részéről, ezért békén hagyta őt. Mikor tehát a bűnbánatra kell vezetnünk a minket megsértőket, de látjuk, hogy makacsok, több nyomást már nem gyakorolhatunk rájuk és nem is ösztökélhetjük őket. Igaz, ha az egyház tagjai, követnünk kell őket, hogy ne maradjanak

makacsok, ha pedig nem igyekeznek megnyílni, s látjuk, hogy a vétkeiket sem bánják, akkor is legyőzötteknek kell őket tekinteni. Figyeljük meg ugyanis, miképpen kell kezelnünk az ennyire vad és keményszívű embereket. Barátom, most pökhendi vagy, s korábban láttalak letérni a helyes útról, most viszont úgy látom, teljességgel kétségbeejtő és reménytelen a helyzeted, mert nyilvánvalóan Istent veted meg. S mit nyersz ezzel ebben, vagy amabban? Hisz a vétked jól ismert. S így nagyon könnyen leverjük azokat, akik a saját keménységük és makacsságuk folytán remélik megnyerni az ügyüket. Ha azonban olyanokkal van dolgunk, akikkel nem vagyunk ismeretségben, s nem a testvéreink, legyen a számunkra elegendő megmutatni nekik az igazságot egyetlen szóban, mert ez nagyon is elegendő lesz a számukra, ha nem gondolják jobbnak megalázkodni. Ami pedig minket illet, mikor feddést kapunk bármiféle sértés miatt, ne várjunk semmiféle hosszas folyamatra, és nagy bírósági vizsgálatra, mintha csak sok tanúvallomással lehetne minket meggyőzni, hanem fogadjuk türelemmel a helyesbítést, amint az elhangzik, s ne tegyünk úgy, mint azok, akik egy marék hamut dobnak fel a tiszta világosság kitakarása végett. Valljuk hát meg vétkeinket, mert ez az egyetlen orvosság, hacsak nem fogunk Magának Istennek ellenállni. Tudjuk meg, mikor bármiféle figyelmeztetést, vagy intést kapunk, akkor Isten részesít minket kegyelemben, hiszen Ő gondoskodik arról, hogy visszatartson minket, nehogy elpusztuljunk, vagy nehogy makacsok maradjunk, s ezzel nehogy a Sátán vegyen minket birtokba. Tudjuk meg, ennek a célja az, hogy eljussunk a bűnbánatra és a valódi alázatra. Isten még jobbat mutatott, mert az elméjében meg sem fordult a bosszú, vagy az ellenségeskedés gondolata, jóllehet amazok megbántották őt. Ehelyett lakomát adott, ahol együtt ettek és ittak. Ezen pedig el kell gondolkodnunk. Ez ugyanis azt is megmutatja, miképpen kell küzdenünk a szenvedélyeink ellenében egész életünkben mindvégig. Az tehát mondhatni a keresztyének ábécéje, hogy nem fizetünk gonoszsággal a gonoszságért, hanem ellenkezőleg: jóval válaszolunk a gonoszra, és így szerezzük meg azt a győzelmet a dologban, amit egyébként elképzelni sem tudnánk. Ez, mondom, olyan, mint ábécé a számunkra, de ezzel kell kezdeni. Rögvest, amint vágyunk és akarunk Istennek szolgálni, illik megtisztulnunk minden keserűségtől, gyűlölettől és acsarkodástól, minden bosszúvágytól, s nemcsak úgy kell megbocsátanunk ellenségeinknek, hogy semmiféle sérelmet se okozzunk nekik, hanem még arra is készen kell állnunk, hogy jót cselekedjünk velük. De ki az, aki ennek akár csak egyetlen századrész erejéig eleget tesz? Azonban meglátjuk majd: jóllehet sokan kedves angyaloknak látszanak, s nincs bennünk más, csak az Isten szolgálata és tisztelete iránti heves buzgalom, sőt, semmi más, csak szeretet, és ezért határozottak és megfontoltak, mégis, amint provokálják őket, úgy tör ki, majd olyan sokáig marad meg bennük a méreg, hogy valamely csip-csup sérelem emlékét egész életükben a szívükben őrizgetik. Mikor pedig látjuk, hogy nem képesek sem az első napon, sem az első évben megtisztulni a bosszú eme átkozott vágyától, annál inkább alkalmaznunk kell ezt az orvosságot, hogy végül Isten Lelke rendezze és kormányozza őket. Így nem fognak szundikálni az ellenségeskedésben és a mélyen gyökerező gyűlölködésben, hanem akarattal megbocsátván azokat, semmi dologban nem fogják elveszíteni a türelmüket. Így pedig egész életünkben nagy hasznunkra lesz, ha megtanuljuk, mi végett adatik tudunkra Izsáknak ez a története, melyben lakomát adott az ellenségeinek, s nemcsak a ceremónia, vagy a szokás okából, hanem annak kimutatása végett, hogy tiszta volt minden rosszindulattól, elfelejtett és eltemetett minden sérelmet, amiért további civakodások kezdődhettek volna közöttük. Nem sokkal ez után pedig ezt olvassuk: *Szövetséget kötöttek, és megesküdtek egymásnak.*

Igaz, hogy Izsákot megsértette, mikor amazok azt követelték tőle: ígérje meg és esküdjön meg, hogy nem tesz nekik rosszat, és nem sérti meg őket. Nekik ugyanis elegendő bizonyíték állt a rendelkezésükre arról, hogy nem holmi erőszakos emberrel van dolguk, aki bármi sérelmet okozott volna. Miért jöttek hát el, még tovább zaklatni őt? Valamennyit elzavarhatta volna, de engedett valamennyit a jogaiból. Mikor ugyanis békességet akarunk vásárolni az emberek között, nekünk is ehhez az eszközhöz kell folyamodnunk. Nem azt

jelenti ez, hogy mindent át kell adnunk azoknak, akik rosszat tettek nekünk, de mindenesetre nem szabad szélsőségesen ragaszkodnunk mindahhoz, ami a miénk, egy fikarcnyit sem engedve abból. Ha ugyanis minden ember ekképpen ragaszkodna a saját jogaihoz, az emberek soha nem lennének képesek egyesülni és összekötődni, ám ha ez valahogyan mégis sikerülne, akkor is naponta újabb és újabb okokat találnának arra, hogy felfalják egymást. Egyetlen módja van csak tehát a békesség és az egyetértés fenntartásának, ahogyan szent Pál is említi a könyörületességről szólván az 1Kor13:5-ben, ahol kimondja: a szeretetre jellemző, hogy *nem keresi a maga hasznát*. Továbbá arra buzdít, hogy békességben éljünk, szeressük a testvéri közösséget, senki se adja át magát a becsvágynak, és ne kíváncson több, nagyobb, felsőbbrendűbb, vagy uralkodó lenni mások felett. A szó ugyanis, amit használ, azt jelenti, hogy nem szabad felsőbbrendűségi, vagy uralkodói vágyat táplálni. Amíg viszont megvan bennünk ez a vágy, íme, mintha tűz lobbant volna fel és lobogna bennünk, s a Sátán ezer módját leli annak, hogy viszálykodásba, háborúskodásba, nézeteltérésekbe és civakodásba taszítson, s úgy tűnjön, ezzel mindenkit legyőzhetünk. Jegyezzük hát meg jól: ahhoz, hogy barátságban és testvéri egyetértésben élhessünk a felebarátainkkal, szükséges mindenkinek lemondani a saját jogairól, és engedni azokból, s nem szabad mindenkinek körömszakadtáig ragaszkodnia a sajátjához, és abból semmi módon sem átengedni egy jöttányit sem. Mikor ugyanis így cselekszünk, akkor az ördög bizonyosan talál módot arra, hogy fellobbantsa a viszálykodást és a szóharcokat, majd végül háborúba sodorjon. Ezt kell hát ebből az igeszakaszból megtanulnunk. Itt azonban látjuk azt is, hogy Isten gyermekei számára mindaddig törvényes dolog szövetségre és barátságra lépni a pogányokkal, s olyanokkal, akik semmi mást nem gyakorolnak, csak hamis vallásokat, amíg nem csatlakozunk hozzájuk és nem hajtjuk a fejünket ugyanabba az igába. Jól meg kell ugyanis jegyeznünk Pál intését, aki ezt mondta: *Ne legyetek hitetlenekkel felemás igában* (2Kor6:14).

Ő ugyanis összehasonlításképpen mondta ezt, mint mikor két ökröt fognak össze egyetlen igában. Ekkor ugyanis egyformáknak kell lenniük, s bár vadak, és néha elbitangolnak, mégis, közös igába fogva a nyakukat rákényszerülnek, hogy ugyanazt az utat járják. Szent Pál megmutatta nekünk, hogy nem szabad így összekötődnünk a hitetlenekkel oly módon, hogy az ő láncaik minket is fogva tartsanak, s úgy összegabalyodjunk velük, hogy jóváhagyásunkat adjuk a gonoszsághoz, és semmi más vonatkozásban se legyünk megkötve. Csak a békesség kedvéért, a gaztettek és az erőszak megállítása végett lesz mindig törvényes szövetkeznünk velük. Ügyeljünk tehát arra, hogy elkülönüljünk a gonoszságaiktól, s ezen a téren ne legyünk velük ismeretségben, főleg pedig a romlottságukat ítéljük el a tőlünk telhető legnagyobb mértékben, és ne legyünk társai, testvérei, sem pedig cinkosai a gonoszoknak, amint arról a 15. zsoltárban is olvashatunk, hogy utálunk kell őket. Mindazonáltal a haragjuk lecsillapítása érdekében, valamint hogy elvegyünk minden bántalmazásra alkalmat teremtő okot, s becsapjuk az ajtót előttük, nehogy a gyakorlatban is megvalósítsák erkölcstelen terveiket, szembeszegülhetünk a gonoszságukkal úgy, hogy szövetségre lépünk velük. Tesszük ezt pedig abból a célból, hogy ne merüljenek el a gonoszság féktelen kicsapongásába, ha előbb efféle korlátokat állítunk eléjük. Sőt azt is látjuk: Isten megadta nekünk azt a jótéteményt és kegyet, hogy az Ő nevét használhatjuk (az esküvésben) bizonyoságul, s nyerhetünk egymástól biztosítékot. Ezzel kimutatta mennyire elfogadható az Ő számára az emberek közötti egyetértés, s mennyire gyűlöl minden civakodást, háborúságot, rosszat, bántást, erőszakot és elnyomást, amiben az emberek egymást részesítik. Nem kis dolog ugyanis, hogy Isten engedi az Ő nevét ily módon használni, mondhatni zálogként alkalmazni. Mikor pedig egy fejedelemnek kezesként kell átadni néhányat a gyermekei közül, azt nagy nehézségek árán és sok hűhóval teszi meg, a mi Urunk azonban a saját nevét adja zálogként, mikor a békesség fenntartásáról van szó közöttünk, s mikor az egyetértést a hitetlenekkel kell megvalósítani, hogy többé ne heveskedjenek ellenünk, és ne ártsanak nekünk. Látván tehát: Isten megengedte, hogy kölcsönvegyük a nevét, még inkább igyekeznünk kell minden eszközt

igénybe venni annak érdekében, hogy az emberek békességben legyenek egymással, és ne legyenek közöttük civakodások. Sőt, meg kell próbálnunk lecsillapítani a felgerjedteket, s amennyire csak tőlünk telik, megelőzni őket. Ha mégsem tudjuk ezt maradéktalanul megvalósítani, akkor, ha látjuk, hogy bármiféle civakodás vette kezdetét, meg kell próbálnunk elfojtani azt a már említett eszközökkel: lemondván a jogainkról, amennyire csak lehetséges. Ez a summája tehát annak, amit meg kell tanulnunk. Arról itt nem olvasunk, milyen formában tettek esküt, de később majd látjuk, hogy Izsák mindig az élő és örök Istenre esküdött, tisztességet adván Neki, mert Őhöz tartozott, még mikor pogány néppel volt is dolga, akik bálványokat kovácsoltak, s a babonáikkal megrontották az igaz Isten szolgálatát. Ő viszont kitartott az állhatatosságban.

Ezután azt olvassuk, hogy a szolgálói visszatértek, és elmondták, hogy élő vizet találtak. Ezt követően pedig azt olvassuk Ézsauról, hogy a khitteusok közül választott magának feleséget, mégpedig mindjárt kettőt, akik *valának Izsáknak és Rebekának lelke keserűsége*.

Itt egyrésről azt látjuk, miképpen vigasztalja Isten minden módon a szolgáját. Nemcsak azt mutatta ugyanis meg neki, hogy ettől kezdve senki sem bánthatja őt, mert látta, hogy maga az ország királya kereste őt fel, hanem vizet is talált, amit békességben és csendességben élvezhetett a sajátjaként. Mikor tehát a mi Urunk ezt a nagy kegyet mutatta Izsák iránt, tanuljuk meg: nem kísértette őt az ereje felett, hanem mindig is megédesítette a megpróbáltatásait oly módon, hogy ne legyenek örökre elnyomottak és teljesen leverték. Reménykedjünk pedig mi is, hogy amiképpen Izsák megtartatott, s ahogyan miután Isten megpróbálta, utána némi vigasztalást adott neki, úgy nekünk is várnunk kell, és ne tévesszen meg, ha abban kell megnyugodnunk. Isten ugyanis ismeri a törékenységünket, s kétségtelenül megadja majd nekünk a könnyörületének és a kegyességének azt az ízét, hogy jó okunk lesz áldani a nevét, de nem lesz okunk úgy megszorodni, hogy ne találjuk többé vigasztalást Őbenne.

A lényeg azonban az, hogy Ézsau a khitteusok közül választott magának két feleséget. Itt kezdjük meglátni, hogy Ézsau nemcsak világi volt, de továbbra is azt az utat járta és teljes mértékben átadta magát annak, amire korábban rámutattunk: megtöltötte a hasát a lencsével, amit a testvére, Jákób készített el a számára, s mikor teleette és teleitta magát, ment a maga útján, megvetvén az elsőszülöttséget. Mózes pedig most azt is elmondja, hogy a khitteusok közül vett feleségeket. Ha ugyanis lett volna benne bármekkora lelkiismeret-furdalás, s becsülte volna az atyjának adott, a lelki örökségre vonatkozó ígéretet, akkor biztosan elkülönült volna mindazoktól a népektől. Nagyon is jól tudta ugyanis, miképpen viselkedett nagyapja, Ábrahám ebben a dologban: ünnepélyesen megeskette a szolgáját, hogy nem választ feleséget Izsáknak a Kánaán földjén. Tudta, hogy anyja Mezopotámia egyik távoli országából, messze földről származott, mert Isten ezt a családot mondhatni el akarta különíteni, hogy ne keveredjen az ország családjaival. Mit cselekedett tehát akkor, amikor két feleséget vett magának Kánaán lakosai közül, akiket Isten megátkozott? Ez ugyanaz volt, mintha lemondott volna az üdvösség ígértét, s mintha megtagadta volna, hogy többre becsülje az egy szalmaszálnál. Íme, egy bizonyosság arról, miképpen tette magát méltatlanná az elsőszülöttségi jogra. Ez pedig azért következett be, mert nem Isten Lelke kormányozta. Korábban már megmutattuk: Isten úgy fékezi meg és tartja meg a választottait, s oly módon erősíti meg és pecsételi el az Ő jóságát és atyai örökbefogadását, hogy felemelkednek hozzá és megvetik ezt a világot. Teszi ezt abból a célból, hogy örvendezhessenek azoknak a lelki jótéteményeknek, melyeket a számukra készített. Viszont úgy szabadjára engedi mindazok zablóját, akiket elvetett, hogy ők megkeményednek, s jóllehet ez nem történik meg azonnal az első lökésre, végül mégis meglátja az ember, hogy nincs meg bennük sem az istenfélelem, sem a kegyesség magva. Ez tehát az, amit itt meg kell tanulnunk. S tanuljunk meg mindig azon munkálkodni, hogy elszakadjunk azoktól, akik a pusztulásba vonnának minket. Kétségtelen ugyanis, hogy ha túl bizalmasan élünk együtt Isten megvetőivel, akkor ők

hamarosan beszennyeznek minket: a barátságuk és a kapcsolattartás velük halálos ragály. Ezért annál inkább szükséges óvatosaknak lennünk ebben a dologban, vigyázzván arra, hogy ne szennyezzük be magunkat e világ mocskával. Közben ismerjük el azt is: Isten csodálatos gondviselése, hogy engedett Ézsau-nak két feleséget ebből az országból. Abból a célból történt ez ugyanis, hogy ki lehessen őt vágni atyja, Izsák házából. Izsák ugyanis nagyon szerette őt, s bár zavarták a feleségei, mégsem volt képes kivetni őt a szívéből, pedig tudta, hogy Isten elvetette őt. Ezért Ézsau úgy állt ellen Istennek, hogy nem is gondolt a dologra, de Isten ebben a dologban másként munkálkodott. Mikor látta ezt a gyengeséget a szolgájában, Izsákban, végül előidézte, hogy végleg mondjon le a fiáról. Figyeljük meg, miképpen irányított mindent Isten akképpen, hogy az egyháza mindig megmaradt a maga csekélységében, mondhatni rejtve a föld alatt, mintha nem is lenne semmi. Nem maradt más, csak Jákób, amint azt gyakorta látjuk. Izsák pedig fél lábbal már a sírban volt: hatvan éves korában születtek a gyermekei, most pedig Ézsau volt negyven éves, mikor elvette a két feleségét, Izsák tehát nagyon idős volt már. Jákób is negyven éves volt már, s még mindig nem nősült meg. Hol volt hát ez a törzs? Látszólag az egyház a végpusztulás határára ért, s Isten minden ígérete megghiúsult. De jóllehet kicsiny volt, és megvetendő az emberek szemében, mégis látjuk: Isten olyan jól kormányozta az egyházát, hogy az tiszta és szilárd maradt, s a világi kivágatott abból, mint mikor kisöpörnek egy házat, és kidobják a szemetet az ajtón kívülre. Így történt, hogy Ézsau elvetett, és Jákób maradt egyedül, s ő kapta az örökséget.

Most azonban essünk térdre a mi Istenünk hatalmas fensége előtt, ismerjük el hibáinkat, és imádkozzunk: éreztesse ezeket oly módon velünk, hogy emiatt folytonosan gyászoljunk Őelőtte. Kérjük, bocsássa meg azokat oly módon, hogy szembeszállhassunk azokkal, s egyre jobban eltávolodhassunk tőlük, míg végül majd teljesen az Ő igazságába öltözünk. Kérjük azt is, hogy támogasson minket a gyengeségünkben, hogy ne szűnjünk meg Őt Atyánknak szólítani, még ha sokféleképpen el is bukunk. Mondjuk tehát: ó mindenható Istenünk, mennyei Atyánk...

A tizenegyedik prédikáció, 1Móz27

1. És lőn, a mikor megvénhedett vala Izsák, és szemei annyira meghomályosodtak vala, hogy nem látott, szólítá a nagyobbik fiát Ézsaut, és monda néki: Fiam; és ez monda néki: Imhol vagyok.

2. És monda: Ímé megvénhedtem; nem tudom halálom napját.

3. Most tehát vedd fel kérlek a te fegyvereidet, tegzedet és kézivedet, és menj ki a mezőre, és vadászsz énnékem vadat.

4. És csinálj nékem kedvem szerint való ételt, és hozd el nékem, hogy egyem: hogy megáldjon téged az én lelkem minekelőtte meghalok.

5. Rebeka pedig meghallá, a mit Izsák az ő fiának Ézsáúnak monda; s a mint elméne Ézsau a mezőre, hogy vadat vadászszon és hozzon:

6. Szóla Rebeka Jákóbnak az ő fiának mondván: Ímé hallám, hogy atyád szóla bátyádnak Ézsáúnak mondván:

7. Hozz nékem vadat, és csinálj nékem kedvem szerint való ételt, hogy egyem; és megáldjalak téged az Úr előtt, minekelőtte meghalok.

Tegnap láttuk, miképpen mutatta ki kellőképpen Ézsau a házasságával, hogy nem nagyon törődik azzal az áldással, ami Ábrahám családjának lett megígérve, mert ez volt az a törzs, melynek a Kánaán földjét kellett birtokba vennie. Szükséges volt tehát, hogy az ott lakó népet gyökerestől kiszaggassák, s a föld teljesen Isten népének legyen szentelve. Hasonlóképpen meg is kellett tisztítani azt minden szennyezéstől. Íme, miképpen keveredett közéjük Ézsau, akit Isten már elítélt, ellenkező esetben ugyanis nem kerülhetett volna annak a népnek a közelébe. Ha pedig annak az ígéretnek az örököse lett volna, akkor mindig örömmel ahhoz kellett volna kötődnie, nem pedig keverednie másokkal, ami nem volt más, mint a megígért kegyelem áradásának megállítása. Ám amint láttuk, a khitteusok közül választott magának feleségeket. Figyeljük meg, miképpen tagadta meg minden tőle telhetőt elkövetve Isten kegyelmét, melyen keresztül Ábrahám egész törzsének birtokba kell venni a Kánaán földjét örökségként. Volt azonban még egy hibája. Két feleséget vett magának, ami ellentétes volt a házasság törvényével, amint azt láttuk. A határozat ugyanis, amit Isten mondott ki, világosan fogalmazott: az embernek (egy) segítő társra van szüksége, nem pedig kettőre, vagy háromra. Mikor pedig Éva megteremtetett és Ádámmal adatott, akkor megmondatták, hogy *lesznek ketten egy testté* (1Móz2:24). Figyeljük meg hát a szabályt, amit az embereknek mindig be kellett volna tartani. Látjuk tehát Ézsau a tisztesség, sőt magának a természetnek minden kötelékét elszakította, s a maga részéről bestiális ember volt. Igaz, hogy nagyapjának, Ábrahámnak is két felesége volt, de emiatt el is kellett őt ítélni.

Pedig nem a saját vágya sarkallta erre, hanem a saját felesége vette rá a túlságos sietsége okából. S ha mindent megfelelően súlyozunk, megfontolatlan buzgóság volt ez, mely arra irányult, hogy élvezhesse az Isten által megígérteteket, azaz azt, hogy a magva áldott lesz. De nem voltak gyermekei. Ezért vett két feleséget, ezzel azonban felborította az Isten által megszabott rendet. Ezzel rosszat cselekedett. Ézsáunál azonban mi mást feltételezhetünk, mint azt, hogy kicsapongó ember volt, s nem volt más benne, csak vétkek és gonoszság, és ezért nem tudott különbséget tenni a házasság és a paráznaság között? S ez az oka annak, amiért két feleséget vett magának. Nagyon igaz, hogy abban az időben a házasságot nem tartották nagy becsben a Kelet népei, mert mindig is annyira átadták magukat a testi vágyaknak, hogy a poligámiának nevezett életmód mellett (többnejűség) nagyon megszokottak voltak a vérfertőzés esetei is. S ebben a dologban nagyon bestiális volt a nemzet, mert nem számított náluk a profán házasság, de ez nem menti fel Ézsaut. Ezért jegyezzük meg jól: nem lesz mentség Isten előtt, ha azt mondjuk, hogy minden ember így

cselekszik, s rengeteg embertársunk is ezt, vagy azt teszi – ne gondoljuk, hogy ez majd felment minket Őelőtte. Mégis, mikor a bűnök uralkodnak egy országban, s az emberek törvényeket alkotnak ezekkel szemben, ha egyesek figyelmen kívül hagyják ezeket a törvényeket, akkor minden ember azokkal hitegeti magát, és azokat tekinti garanciának, akik a romlásba vezették őket. De hiszen, mondják, ezek, vagy amazok jól csinálják. Miután pedig minden ember hozzájuk megy, és ezt kérdezi: miért tesztek így? A válasz: ó nézd ez az illető jól csinálta ezt. Valamennyien azonban kötegbe kerülünk, és Isten nagyon jól tudja, miképpen fogjon minket össze úgy, mint a töviseket, mikor leplezzük azok bűneit, akiknek, mikor rosszat tesznek, olyan példának kell lenniük a számunkra, akiktől menekülnünk kell. De annak ellenére, hogy Izsákot a fia, Ézsau iránti szeretete elvakította, most már ő is túl megromlottan látta őt, mert mondhatni a trágyában tocsogott, mint egy disznó, mert azzal a néppel kötött szövetséget, akiket Isten elvetett, emellett megrontotta a házasság rendjét és intézményét. Atyja azonban mindezt eltűrte. Azt olvassuk, Ézsau feleségei mondhatni sarkantyúzták őt, s ez megsebesítette a szívét, de a fia iránti szeretete mindig visszatartotta.

Nos, rendelkezhetett bizonyos erényekkel is, de ez nem jelenti azt, hogy minden dicséretre méltó volt benne: sok mindennek híjával volt. Neki ugyanis, bármennyire idős is volt, meg kellett volna vetnie a fiát, mert elidegenedett Istentől, s amennyire tőle tellett, hatástalanná tette az üdvösség ígérését. Mivé vált volna ugyanis az egyház, ha Ábrahám törzse csatlakozott volna ehhez a néphez? Izsákot tehát jobban meg kellett volna érinteni, mikor ennyire világinak látta a fiát. S látván, hogy ezt az aljasságot látta benne, de mégsem csinált abból ügyet, hogy két felesége volt, s lett volna akár egy tucat is, ha képes lett volna eltartani őket. Mikor tehát tűrte a fia eme vétkeit, akkor azzal egészen biztosan megsértette Istent. Mert amíg az atyák nem alkalmazzák azt a szigorúságot és a helyesbítést, amit a szükség megkövetel, mikor ennyire bűnösnek látják a gyermekeiket, akkor ők is vétkesek, mert elmulasztják tenni a kötelességüket. A mi Urunk hatalmat adott nekik a házuk népe és a leszármazottaik felett. S mi másért tette volna ezt, mint azért, hogy istenfélelemben tartsa és visszafogja őket, hogy számot adhassanak, mikor bármiféle gonoszságot követnek el a családjukban? Íme, Izsák meglehetősen szégyenteljes hibája: de még tetézte is a fia Ézsau iránti túlzottan szeretetteljes bánásmódjával. Azt olvassuk, hogy a szemei elhomályosodtak, de bizonyos, hogy ez az idősebb fia iránti ostoba szeretet sokkal jobban megvakította őt, mint az életkora, vagy a testi érzékszervek működésének fogyatékosságai. Neki ugyanis észre kellett volna vennie, hogy (ez volt az igazság) Isten Jákóbot részesítette előnyben Ézsauval szemben, de amint korábban láttuk, ennek mégis ellenállt, mert azt olvassuk, hogy ő Ézsaut, míg Rebeka Jákóbot szerette. Rebeka eme szeretete pedig a menyei kijelentés iránti engedelmesség volt, hiszen Isten korábban kijelentette: *a nagyobbik szolgál a kisebbiknek*. Rebeka sokkal jobban tájékozott volt, mint a férje. Izsák azonban akkor is így folytatta, s úgy tűnt, hogy ellenállt Istennek. Nagyon bizonyosan nem ez volt a célja, de úgy elragadták az érzelmei, hogy megfeledkezett önmagáról, s nem volt benne megfontoltság és józan értékítélet. Ebből pedig látjuk, mennyire gyanakodnunk kell a szeretetteljes vonzalmainkat illetően. Ezek ugyanis mindig ránk törnek, de egyúttal Isten ellen is. Mint a szarvaival öklelő űzött bivaly, úgy hajtanak minket a vágyainak és a kívánságaink, s bűvölnek el minket oly módon, hogy a legrosszabb módon vívunk háborút Istennel, még csak nem is gondolván erre, mert soha nem ötlük az emlékezetünkbe: ez nekem tilos, mert Isten elítélte és elvetette. Az érzéseink tehát néha annyira akadályoznak, hogy sem a módot, sem az utat nem tartjuk meg. S ennek egy példáját látjuk Izsáknál. Mert egész élete olyan volt, mint a szentség szemüvege, s mondhatni egy angyal életét élte, megtartván magát az istenfélelemben, itt azonban hibázott, mert Isten nem volt vele. Lábbal taposta azt, amit a feleségén keresztül értett meg: azaz hogy az elsőszülöttségi jog átadatott Jákóbnak. Mindazonáltal nem törődött ezzel. Csodálatosan furcsa dolog ez, mert ő Isten szolgálója és prófétája volt, s amint utasítást kapott rá, azonnal annak kellett volna adni az áldást, akinek Isten rendelte azt, de mégis úgy járt el, mintha ő

maga lett volna az áldás birtokosa és kijelölője. Isten abban a tisztességben részesítette, mintha ezt mondta volna: megáldom azt, akit jónak látok, de ennek bizonyossága a te szádból fog elhangzani. Te leszel a hírnök: amit te kimondasz, annak igazság által tekintélye lesz, hiteles lesz, amit majd én erősítek meg a mennyben. Isten ebben a megtiszteltetésben részesítette, ő mégis engedte, hogy a tudatlanság csapdájába essen, ezért ellentétesen cselekedett, főleg a kötelességét, illetve a hivatali kötelezettségeit illetően. Ez első ránézésre tűrhetetlennek tűnik, de Isten, Aki az ő csodálatos tanácsvégzésével irányította őt oly módon, hogy a sötétséget világossággá változtatta, megmutatta: nem az ember fantáziája szerinti dolog, hogy az üdvösség ezé, vagy amazé az emberé legyen, hanem azé kell lennie, akinek rendeltetett és kijelöltetett, s ennek meg kell lennie. Mivel azonban nem lehet mindet azonnal megérteni, kövessük a Mózes által használt sorrendet, s végül majd megértjük, hogy ez a történet mivel válik a mi hasznunkra. Azt olvassuk, hogy Izsák, látván közeledni a véget, hiszen ő is mulandó volt, ezt mondta a fiának, Ézsauak: *Ímé megvénhedtem; nem tudom halálom napját. Most tehát vedd fel kérlek a te fegyvereidet, tegzedet és kézivedet, és menj ki a mezőre, és vadászsz énnékem vadat. És csinálj nékem kedvem szerint való ételt, és hozd el nékem, hogy egyem: hogy megáldjon téged az én lelkem minekelőtte meghalok.*

Izsák annak kimondásával, hogy nem ismeri a halála napját, arra célzott: látta a sír száját feltárulni, hiszen körülünk senki sem ismeri a halálának napját. Isten mindig bizonytalanságban és kétségek között tart minket ezt illetően, hogy mindig készen álljunk. A halál (az ismert közmondás szerint) mindenki számára bizonyos, de a halál órája ismeretlen a számunkra, mert látjuk, miképpen adják át magukat az emberek a gyönyöröknek, és boldogok, mikor úgy vélik, van még valamennyi idejük, vagy valamennyi szabadságuk. S mi lenne, ha biztosan tudnánk az életünk végének pillanatát? Mindenki mindenféle gonoszságra adná magát, s mindvégig megvetnénk Istent. Mikor azonban a mi Urunk úgy tart vissza minket, hogy az anyaméhtől kezdődően ostromol minket a halál, hiszen látunk fiatal csecsemőket, akik még a világba jövetelük előtt meghalnak, akkor tudjuk: egyetlen óra egyetlen percét sem élhetjük nyugodtan, hanem amint megszületünk, máris ki vagyunk téve a halálnak, amint azt a törékenységek is kijelenti. Hisz mennyi betegséggel vagyunk körülvéve? S mennyi veszélynek és fenyegetésnek van kitéve az életünk? Ezért sem olyan fiatal, sem olyan idős ember nem létezik, aki tulajdonképpen ne mondhatná, hogy nem tudja, mikor hal meg, hanem ezeknek a szavaknak az a jelentése, amit már említettem: Izsák jól tudta, hogy nem folytathatja tovább a világban. S valóban, bár az erős, és életük virágjában levő fiataloknak is készülniük kellene a világ elhagyására, s arra, hogy minden órában meghalhatnak, mégis a legtöbben elmulasztjuk ezt megtenni, pedig még a természetünk is arra figyelmeztet: ne adjuk át magunkat többé a világnak. Izsáknak ebből a szándékából tehát arra kell következtetnünk, hogy amint minden ember gyengének és mulandónak látja önmagát, oda húzódik, ahol hosszú időn keresztül élt. Ennek pedig (azt mondom) még jobban arra kell serkentenie minket, hogy készüljünk a halálra. Nagyon igaz, hogy a célja Ézsau megáldása volt, de ez a figyelmeztetés azt jelenti: mikor közeledni látjuk a halált, tanuljuk meg szabadon letenni magunkat Isten kezébe, s az Ő nevét dicsőítsük azzal az engedelmességgel, hogy többé már nem önmagunknak élünk. Ezt követően rendezzünk el mindent oly módon, hogy többé már semmi se gátoljon és akadályozzon minket, s vidáman indulhassunk el oda, ahová az elhívásunk szól. Mikor azonban az áldásról beszél, azt nem közönséges imaként kell értenünk. Kétségtelen ugyanis, hogy Izsák naponta imádkozott a gyermekeiért, itt viszont ez áll: *hogy megáldjon téged az én lelkem minekelőtte meghalok.* Ebből kiderül, hogy ezt az áldást, melyről Izsák itt beszélt, különlegesként kezelte. S valóban, Izsák volt Isten ígéretének felügyelője és őrizője, s az áldás kincse az ő határákörébe és tekintélye alá került. Ezért mondja az apostol is, hogy a kisebbik lett megáldva a nagyobbik előtt (Zsid11:20), s ezért volt szükséges Istentől kapnia rá a felhatalmazást. Ez világosabban kijelentetett a törvény korszakában, mert a papok nemcsak a nép tanítására és az áldozatok

bemutatására rendeltettek, hanem az áldásra is, melynek formája is átadatott nekik. S gyakran, mikor Mózes erről a hivatalról beszél, megnevezi a papokat, akiket Isten áldásra jelölt ki. Ezt azonban a maguk személyében csak előképekként teszik, s azt mutatják be vele, hogy a mi Urunk Jézus Krisztus hivatala volt bizonyosságot tenni nekünk Isten áldásairól, és azokat megerősíteni. Ezt pedig be is mutatta nekünk, mikor a mennybe ment, s kezét felemelve áldotta meg a tanítványait. Ezzel pedig azt mutatta meg, hogy a törvény eme jelképeinek igazsága és szubsztanciája benne teljesedtek be. S ez már a törvény leírása előtt is így volt, mert Isten azt akarta, hogy Ábrahám legyen az egyház atyja, s e miatt áldotta meg Izsákot, mintha a neki ígért örökség neki (ti. Izsáknak) adatott volna át. Izsáknak most ugyanazt kell tennie: mert nem saját magának kapta az áldást, hanem avégett, hogy az mindig a saját háza népén belül maradjon. Neki kellett tehát lennie Isten kegyelme kiszolgáltatójának, s manapság látjuk, hogy Isten azok kezével osztogatja a jótéteményeit és a lelki ajándékait, akiket erre a célra rendelt. Az emberek tehát nem képesek nekünk megbocsátani a bűneinket, a mi Urunk Jézus Krisztus azonban mégis ezt a képet használta, mikor ezt mondta: „A kiknek bűneit megbocsátjátok, megbocsáttatnak azoknak”. Mindazonáltal ezt mégis Önmagának tartotta fenn, mert Ézsaiásnál ezt mondja: „Én, én vagyok, a ki eltörlöm álnokságaidat enmagamért, és bűneidről nem emlékezem meg!” Jóllehet egyedül Istennek van hatalma megbocsátani a bűnöket, s megtisztítani minket a foltjainktól, ezt mégis emberek keze által teszi. A keresztségben tévedhetetlen jelét kapjuk annak, hogy Isten nem tulajdonítja nekünk a vétkeinket, hanem igazakként, tisztán állunk majd Előtte, továbbá záloga ez annak, hogy megújít minket Szentlelkével, s végül majd tisztaságban fogunk járni. Ez pedig nem adható meg nekünk emberek részéről, Isten azonban mégis ennek eszközeivé teszi őket, de minden az Ő kegyességén át történik. Továbbá, vajon bármely halandó teremtmény hatalmában áll az, hogy minket a mi Urunk Jézus Krisztus testének és vérének részeseivé tegyen? Mindazonáltal az úrvacsorában, mikor szétosztják a kenyeret és a bort, az bizonyosan nem hiábavaló és üres jelkép, hanem mindaz el is végeztetett, s a mi Urunk Jézus Krisztus hűségének bizonyult ebben is. Mert Ő az, Aki adja ezeket nekünk, s túlzás lenne azoknak tulajdonítani, akik maguk is semmik, és nem tehetnek semmit, hogy ők szolgáltassák ki a mi Urunk Jézus Krisztust azoknak, akik azért jönnek hozzájuk, hogy vegyék a morzsányi kenyeret és az egy-két csepp bort. S ezt valóban jól meg is mutatta az Ur, mikor ezt mondta: „Én vagyok amaz élő kenyér, a mely a mennyből szállott alá”. (Jn6:51)

Ezt pedig kétféle módon adta nekünk: az egyik az, mikor azzal adja nekünk, felkínálta magát Atyjának a bűnök eltörlése végett. „És az a kenyér pedig, a melyet én adok, az én testem, a melyet én adok a világ életéért.”

Íme, a két mód: a testét adta, mikor engesztelésül ajánlotta fel a vétkeinkért abból a célból, hogy Isten kiengesztelődjön irántunk, mi pedig felszabadulván megigazulhassunk. A második mód az, mikor naponta adja nekünk. Jézus Krisztusra tartozik, hogy a kegyeseknek adja magát, akik hit által veszik Őt. Ebből tehát az következik, hogy nem azért nem szabad ezt embereknek tulajdonítani, mintha meg volna rá a hatalmuk, hanem azért, mert Jézus Krisztus másként rendelte. S így volt ez minden időben, mert Isten örökre Magának tartotta meg a dicséretet az emberek üdvösségéért, ez azonban nem volt akadálya annak, hogy az emberek Isten munkaeszközeivé váljanak. Íme így járult ez hozzá Izsáknál annak megmutatásához, hogy annak kell áldást mondania, akinek az rendeltetett. S ezt látjuk az evangélium tanításában is, mert miért is prédikáltatik az evangélium? „Mert Istennek hatalma az minden hívőnek idvességére” (Rm1:16), mondja szent Pál, s arról az Ígéről beszél, mely a mi számból származik. Miért? Hát Isten hatalma? Az vajon önmagában semmi? Igaz, de tetszett Istennek emberek által megmutatni a hatalmát, s azt akarta, hogy az Ő Ígétének olyan hatása és hatalma legyen munkálkodás közben, hogy az mondhatni kulcs legyen, mely megnyitja a mennyek országát előttünk, ahogyan ő is a mennyek országának kulcsaihoz hasonlítja azt.

Ezért hát jegyezzük meg jól: Izsák itt nem bármiféle közönséges áldásról beszél, azaz úgymond az imáról, mint amikor egymást áldjuk, és azért imádkozunk, hogy Isten legyen könyörületes a felebarátjainkhoz, s adja meg nekik azt, amit szükségesnek tart. Ennyit az áldásokról. Izsák azonban tudta: ő Isten szolgájának rendeltetett, hogy osztogassa a rá bízott kincset. S érdemes megjegyezni, hogy nem tudjuk, mennyire fontos a nekünk prédikált tanítás. Sok hóbortos ember van ugyanis (például az anabaptisták, akik elvetik az Íge szolgálatát, és közvetlenül Istentől tanulnak), akik minden alantasabb eszközt elutasítanak, és szárnyak nélkül emelkednek a felhők fölé. Vajon nem elegendő ahhoz Isten, mondják, hogy tanítson minket? Vajon nem Ő az, Aki a hitet adja? S a Szentlelket az emberek kezébe? Mi szükség van hát a prédikálásra? S minek oly sokat olvasni? Mindez felesleges: mert Isten képes kielégítően ihletni minket anélkül, hogy a füleinket koptatná a beszéd. Nála ugyanis meg van minden, ami a javunkra és az üdvösségünkhöz szükséges, amit Ő majd meg is valósít. Vajon az embereknek fogva kell Őt úgy tartaniuk, mintha hozzájuk lenne kötve? S vajon az Ő Lelkét úgy össze kell keverni, és vegyíteni azokkal az alantasabb eszközökkel, mintha nem volna szabadsága? Íme, ezeket mondják ezek a hóbortos lelkek. Nem fogják fel, hogy Isten nincs az emberekhez kötve, mikor a szolgálataikat igénybe veszi, mert Ő úgy cselekszik, amiképpen jónak látja. Igaz, hogy a hit közönségesen hallásból fakad, amint szent Pál mondja, ezért nem lehet másként hitünk, mint embereken keresztül. De vajon Isten nem cselekedhetne másképpen is? A kérdés itt nem Isten hatalmára, hanem az akaratára vonatkozik, valamint az Általa elrendeltekre. Ezért a kérdésre: vajon Isten nem teheti meg ezt, vagy azt? azt válaszoljuk, hogy de igen, megteheti, mivel azonban látjuk, hogy másképpen cselekszik, ebbe bele kell nyugodnunk. Tanuljuk hát meg teljes tisztelettel a magunkévá tenni ezt a tanítást, melyet naponta tanítanak nekünk, tudván: mikor bizonyosságunk lesz a bűneink bocsánatáról, mindaz a mennyben is megerősítést nyer, mintha Maga Isten szólna. Ő ugyanis nem azt akarja, hogy emberek módjára becsüljük fel az Ő igazságát, akik törekények és hazugok, s akik között nincs más, csak hiábavalóság, hanem azt akarja, hogy magának az igazságnak és annak természete kedvéért tegyünk meg azt. Emellett legyen meg bennünk az a józanság és mértékletesség, hogy alávetjük magunkat annak a rendnek, amit Ő állított fel. Ennyit tehát erről az áldásról.

Mózes most elkezdí részletezni, miképpen talált ki Rebeka egy elmés ravaszságot arra, hogy megfossza Ézsaut az áldásától, s Jákóbnak jutassa azt: miután beszéltünk Izsák vétkeiről, most ugyant látjuk a feleségénél, Rebekánál. Mégis mindketten hittek Istenben annak ellenére, hogy annyira elhomályosodott és beburkolózott, hogy alig lehetett látni. Az, hogy Izsáknak volt igazi hite, és az valódi buzgóságból fakad, világosan megmutatkozik. Ha ugyanis nem lett volna teljes mértékben meggyőződve arról, hogy a megígért örökség meg is adatik neki, valamint az ő magvának az áldást illetően, akkor mi lett volna mindez? Bizonyosan nem más, mint ravaszkodás és semmiség. Izsáknak tehát szükségszerűen határozottnak kellett lennie, még ha már a sírban látta is önmagát, mint akinek letelt az élete és már csak egyetlen napja maradt belőle. Bárhogyan is volt azonban, mindig is bizonyosnak tartotta a neki mondottakat: hogy a családjának áldottnak kell lenni, és Isten kiválasztotta őt, ez pedig nem hiába történt. Jóllehet ugyan nem látta az ígéretek beteljesedését ebben a világban, mindazonáltal tudta: Isten a mennyben van, és sem őt, sem az övéit nem fogja becsapni, hanem csak várnia kell. Ezért küzdött Izsák egész életében azokkal a kísértésekkel, melyek fölébe kerekedhetek volna, ha nem tartott volna ki mindhalálig hitben és türelemben, és nem adta volna meg Istennek azt a tisztességet, hogy bátran megbízott Benne. Bárki bízik ugyanis Istenben, nem fog csalódni. Izsákban ez megvolt, s ez nagyon kiváló hit volt. Látjuk ugyanis a szegény vándort, akinek megmondatott: *te öröklöd ezt az országot*, mindazonáltal még vize sem volt, amint azt láttuk. Bár már a halál fenyegette, s nem tudta mikor éri majd utol, de látjuk, hogy mégis teljes mértékben felkészült rá. S mindennek ellenére megvetette mind a Sátánt, mind a világot, s szilárdan megmaradt abbéli hitében, hogy Isten nem fogja őt

becsapni, így számára mindegy volt, ha meghal, és eltemetik, csak Isten igazsága maradjon fenn teljes erejében és hatalmában. Íme, Izsák, aki nem kereste a világot, hanem figyelmen kívül hagyott minden érzést, és megmaradt szilárdan, nem kételkedvén abban, hogy Isten könyörül majd rajta és az övéin. Ebben, amint mondtam jó okot találunk a dicséretére, viszont egyben annyira elvakította őt a fia iránti szeretet, hogy Isten ellen harcolt, bár erre soha nem gondolt. Ez nem nyílt lázadás volt, vagy szándékos rosszindulat, hanem nehézkes volt, és csak részben ismerte a hivatalát. Nagyon jól tudta: Isten emelte fel arra a méltóságra, hogy az Ő áldásának hírnöke és tanúbizonysága legyen. Tudta ezt, de mégis, másrésről megtévedt. Ebben az esetben tehát sajátos hite volt: a jó buzgósága keveredett a testi vonzalmakkal.

De térjünk rá Rebekára. Rebeka ostoba elhamarkodottságot tanúsított, mert miféle próbálkozás volt Isten áldásáért megszenstségtelenítenie magát a ravaszkodással és a hazugsággal, sőt, azt mondom, olyan ostoba módon hazudni, hogy annál semmi sem lehet ostobább? A világ üdvösségéről volt szó, s Jézus Krisztus birtoklásáról, Akit majd Istennek kell elküldeni Megváltóként. De miképpen járt el Rebeka? Bizonyos, hogy egy ekkora fontosságú dolgot teljes istenfélelemmel és alázattal kellett volna kezelni. Micsoda dolog hát az, hogy ennyire ostobán igyekezett keresztülvinni azt, amit jónak látott Istennek ebben a kiváló, minden mást fölülmúló munkájában? Rebeka ugyanis nagyon jó tudta, hogy az áldás, amit a fia, Jákób számára igyekezett megszerezni, nem más, mint hogy ő legyen az egyház feje az életében, s tőle származzon a mi Urunk Jézus Krisztus. Mindazonáltal annyira erőltette, hogy nem áttallott hazudni, csalni, felforgatni mindent, s úgy látszott, hogy a gúny és a megvetés tárgyává tette Isten kegyelmét. Az ugyanis Isten kegyelmének aljas alábecsülését jelentette, mikor kecskebőrrel borította a fia nyakát és kezét, az színlelve ezzel, hogy szőrös, továbbá Ézsau drága ruháit is elvette. Emellett a fiát is hazugságra kényszerítette, sőt Jákóbbal két kecskegödölyét is hozatott, amit úgy készített el, hogy Izsák vadnak higgye. Emellett Jákóbon még Ézsau ruháinak illata is érződött. Röviden, Rebeka még Isten kiválasztását is felforgatta volna.

Íme, micsoda ostoba vétkek, mégis mindegyik kiváló hitből származott, ha ugyan léteztek. Nagyon furcsa dolog ez, de könnyen megítélhetjük. Mire volt hát tekintettel Rebeka? Szerette a fiát, Jákóbot, de annak mi hasznára lett volna, ha csalással szerzi meg az áldást? Az Jákóbot sem tette volna gazdagabbá, s világnak sem vált volna a javára, sőt kitette volna őt atyja haragjának és átkának. Emellett tudta, hogy Ézsau tele van méreggel, hevességgel, rosszakarattal és haraggal, s később majd valóban látjuk, hogy Jákób élete is veszélybe került. Rebeka mindezeket tudta, mindazonáltal mégis tüzet vetett a házára, pedig örökre otthon tarthatta volna szeretett fiát, s megadhatta volna neki mindazt, amire a világban szüksége lehetett anélkül, hogy ilyen veszélybe sodorta volna. De mit tett ő? A szívébe véste, hogy az elsőszülöttségi jog Jákóbé, mert ezt Isten megígérte neki, s így engedelmeskedhetett volna Istennek, megbecsülvén ezt az elsőszülöttséget, amit az emberek semmire sem becsültek. Később ugyanis látjuk, hogy Jákób Ézsaut urának nevezi, azaz megalázkodott előtte, sőt még térdet is hajtott.

Nos, jóllehet ez az elsőszülöttség semmit sem ért a világ vonatkozásában, Rebeka mégis nagyon nagyra becsülte. Figyeljük hát meg a benne rejlő nagy és pompás hit kétségtelen és biztos bizonyosságait, amivel engedelmeskedett Istennek, a férjével és annak minden vélekedésével szembeállva, s nem mulasztotta el az Isten által kihirdetetteket keresztülvinni. Ezeket a lelki áldásokat többre becsülte mindennél, ami a világban volt. Íme, hitének kétségtelen jelei: akkora buzgóság volt benne, hogy megfeledkezett önmagáról, és a legkevésbé sem törődött azzal, hogy mit hozhat rá ez a csalás. S miért? Mert Isten akaratához igazodott, elhagyta idősebb fiát, és elvetett minden anyai vonzalmat. Tudta, hogy annak el kell vettetni: jó, mondta, hadd menjen, mint rothadt tag, mert Isten így rendelte. Látjuk, hogy Rebeka figyelemre méltó erényei keveredtek a vétkekkel.

Ez pedig arra int minket, hogy járjunk istenfélelemben, s bár Isten páratlan szeretetet ad nekünk, melyen elmélkedjünk, mindazonáltal mégis úgy beburkolódzunk a sötétségbe, hogy mikor azt hisszük, a legjobbat tesszük, amit a csak tehetünk a világban, mégis lesz okunk a jó útra térni, mikor majd Isten számadásra szólít fel. S valójában senki sincsen, aki ne bizonyítaná, hogy ez igaz, mert jóllehet annak kellene minket jellemezni, hogy arra törekszünk, amire Isten elhívott, mégis oly sok hamis lépést teszünk, hogy nagyon sajnálatos még nézni is. Akik pedig gyorsabban futnak azért, hogy rendben Istenhez járuljanak, még ők is letérnek az útról, és nagyon sok kacskaringót és kitérőt tesznek. Isten pedig abból a célból engedi ezt meg nekik, hogy emiatt ne legyenek büszkéek. Ha ugyanis az erények maguk is hibásak Isten előtt, akkor ó jaj, mi lesz azokkal a bűnökkel melyeket teljes mértékben elítélnek? Munkálkodik, hogy jót cselekedjünk, megerősítjük magunkat erre, mégis megsértjük Istent. S miért? Mert ilyen tökéletlenség van bennünk, s a tudatlanságba burkolódzunk. Jóllehet Isten megvilágosít minket, mi pedig jól látjuk az utat, mégis, gyakran ereszkednek felhők a szemeinkre, s ahelyett, hogy az úton maradnánk, vagy az egyik, vagy a másik irányba elkóborlunk.

Figyeljük meg azért, mennyire hibásak a kegyesek erényei, hogy ebből megtanulhassunk egyedül Isten jóságában megnyugodni, valamint azért, hogy tessék Neki megbocsátani a sértéseinket és igazságos mivoltként fogadni azt, amit egyébként joggal elítélhetne. Miképpen lesznek hát a mi cselekedeteink elfogadhatók Isten számára? Miképpen nevezik az áldozatainkat édes illatúaknak, s válnak azok előtte oly elfogadhatókká, hogy jutalmuk is lesz? Ó, dehogyis az érdemek miatt, amiképpen a pápisták képzelik, hanem mert Isten igazította meg azokat, akiket joggal elvethetett volna, és tekinthetett volna utálatosnak. Jegyezzük hát meg: Izsák hitében megláthatjuk a bennünk addig rejlő tökéletlenségeket, amíg ebben a világban élünk, még ha Isten meg is újít minket részben az Ő Szentlelkével. S tudjuk meg: Isten oly módon munkálkodik, hogy a bennünk levő gonoszság nem akadályozza Őt a céljainak elérésében, még velünk, mint eszközzel sem. Például ha addig keresünk, amíg nem találunk anyagi tökéletességet valamelyik halandóban, nos, efféle soha nem találunk, és nem is volt soha olyasvalaki, aki ne szennyeződött volna be valamiféle hibával. Ezért a papok, akik a mi Urunk Jézus Krisztus előképei és jelképei voltak, legelőször is a saját bűneikre kértek bocsánatot, még mikor a népért jártak is közben, mondhatni közbenjárókként. Az áldozataikkal eltörölték a bűnöket, de mégis önmagukkal kellett kezdeniük. Most egyébiránt, ha keressük az Íge ama szolgálóit, akikben nincs hiba, és szükségszerűen a legkiválóbb embereknek kell az emberi tökéletesség és gyengeség példáivá válni a számunkra. Ha azonban most arra a következtetésre jutunk: akkor hát miképpen találom meg az üdvösségemet az ő eszközeikkel? Látom ugyanis, hogy tele vannak tökéletlenséggel. De tanuljuk meg Izsák személyében, hogy Isten nem hagyott fel a munkájának befejezésével, s noha van még tudatlanság azokban, akik vezetnek minket, akik a rájuk bízott lelki ajándékokat osztogatják nekünk, melyeknek őrizőjévé tette őket Isten, bár nem teljesen olyanok, mint amilyeneknek lenniük kellene. Mégis megvan belőlük a magunk haszna, mert Isten oly módon használta és rendelte el őket abban a munkában, melyet Ő végez, hogy a kegyelme egy cseppet sem akadályoztatik, mert bárki látja, amint a dolgok jobbra válnak bennük. Ezt kell tehát itt megjegyeznünk. Röviden, látjuk, hogy Isten gyermekeinek hite sokszor gyenge és összekuszált, de nem úgy, ahogyan a pápisták képzeltek. Ők ugyanis brutalitásnak nevezik az összekuszált hitet, mikor valaki ezt mondja: ó, én hiszek anyám Istenében. Nem tudom, mit jelent az egész keresztyénség, de nekem elegendő egyszerűen csak munkálkodik, és hiszem, amit a mi szent anyánk, az egyház is hisz. A papok közül a bölcsebbek ezt mondják: hiszek a szobalányom Istenében, mert ő abban az Istenben hisz, aki megnöveszti a káposztákat, miután elplántálta azokat. Figyeljük meg a pápisták vak-, és kicsavarodott hitét, ami nem más, mint az ördög boszorkánysága. Isten gyermekeinek összekuszált hite azonban Istentől van, csak tudatlanság keveredik hozzá. Mindazonáltal

mégis van valamennyi világosság, de mi az a hit? Isten jóságának és kegyének a megértése, miután megvilágosított minket Szentlelkével és Ígétével. A hit ugyanis nem létezhet e két dolog nélkül, azaz mondhatni Isten Ígéje nélkül, mert Isten állította fel ezt a rendet az egyházában, továbbá nem létezhet a Lélek ajándéka nélkül sem, mert Isten Ígését lehet nekünk prédikálni reggel és este, abból mégsem lesz semmiféle hasznunk, amíg Isten meg nem nyitja a füleinket, és nem világosít meg minket, hiszen nyomorult vakok vagyunk. A Nap mindig ránk ragyog, de azok, akik vakok, képtelenek különbséget tenni a nappal és az éjszaka között, számunkra mindkettő egyforma. S ez a helyzet velünk is: ha Isten nem világosít meg belülről, mikor elküldi az Ő szent Ígését az utat nekünk megmutatandó, akkor mindig is szerencsétlen kóborlók, vagy elveszett juhok maradunk.

Szükséges tehát, hogy a hitünknek legyen világossága önmagában, de azt is mondom, hogy ezt a világosságot hatalmas sötétség is kíséri és veszi körül. Nem látjuk ugyanis Istent szemtől szembe, s nem vagyunk képesek az Ő titkait meglátni. Azonban elegendő a számunkra részben ismerni azokat, s megízlelni valamelyest azt, ami majd a tökéletességben lesz nekünk kijelentve, mikor letesszük a testi mivoltunkat, és átalakulunk a mennyei dicsőségben az angyalok társaivá. Nos, azt kell röviden itt megtanulnunk, hogy a hitünk lehet nagy és kiváló, mégis mindig lesz benne valamennyi gyengeség, s keveredik némi tökéletlenség és tudatlanság ahhoz, amit Isten adott a tudunkra. Ebből megérthetjük: mikor a Szentírás azt hirdeti, hogy hit által megigazultunk és üdvözültünk, az nem a hit, mint tényező érdeméért történt. Ha ugyanis a mi üdvösségünk a hit méltóságán alapulna, akkor a hitünknek tökéletesnek kellene lenni. Viszont a hitünk gyenge (amint már említettem), s csak egy részével rendelkezünk, akkor az üdvösségnek is csak egy részével rendelkezhetünk. Ha pedig bármikor megrendül a hitünk, akkor mindig kétségek között fogunk ingadozni. Mikor azonban azt olvassuk, hogy hit által megigazultunk, az azért történt, mert elfogadjuk Isten kegyelmét, amit teljes mértékben elegendőnek kell tartanunk az üdvösségünkhöz. A hitünk tökéletlen, sőt mikor nem lesz mindig túl kicsiny szikra? Mindazonáltal Isten jósága pótolja a hiányosságot, hisz most nemcsak a testünkben, de egész természetünkben cipeljük magunkkal ezt a romlott púpot. Tudjuk: a lelkünk a halálba megy, de addig hol van a mi életünk? Bennünk. Hogyan? Abban rejlik, hogy vettük Isten Lelkét, amint arról szent Pál beszél a rómabelieknek írott levél nyolcadik fejezetében (Rm8:1-27). S vajon Isten Lelkével annak teljességében rendelkezünk? Nem, dehogyis: csak egy szikrája, vagy cseppje van meg bennünk, de erről olvassuk, hogy élet, s majd elnyeli és hatástalanítja mindazt, ami a halálhoz tartozik bennünk. Jegyezzük hát meg: lehet a hitünk nagyon csekély, s belőle kiindulva talán a századrészt sem fogjuk fel azoknak a jótéteményeknek, melyeket az Isten kínál nekünk, sőt egy nyalásnyit sem érzünk az Ő kegyelmének ízéből, akkor sem szabad kétségbeesnünk a hit általi megigazulásunkat illetően. A dolog ugyanis nem a mi becslésünkön alapszik, s nem is a mérlegünkön történő megmértetésén, hogy úgymond kiváló hitem van Isten kegyelmének, valamint minden, az üdvösségemhez szükséges dolognak a megszerzéséhez, hanem a kérdés csakis az, hogy mikor jelentette ki Isten, hogy Atyánk lesz, s mikor öleltük magunkhoz ezt az ígéretet, s álltunk rá arra. S ha bármiféle kétely, vagy bizalmatlanság ébred bennünk, álljunk neki ellen, s ragaszkodjunk az elhatározáshoz, miszerint mégis biztosak leszünk abban, hogy Isten nem okoz nekünk csalódást. Figyeljük meg, mit kell itt vallanunk mind Rebeka, mind Izsák példájából. Mózes azonban konkrétan elmondja, hogy Jákób visszautasította a dolgot: *De mi módon lesz ez? Én nem vagyok olyan szőrös, mint a testvérem, s ha atyám rájön a csalásra, megátkoz engem.*

Itt két nagy látszólagos bűnt látunk Jákóbban. Az egyik az, hogy jobban félté atyját, mint Istent. Igaz, hogy megítélhető ekképpen, de ha mindent alaposan megvizsgálunk, akkor bizonyossá válik, hogy az istenfélelem indította fel erre. Atyja átkát illetően ugyanis nem más okból aggódott miatta, mint azért, mert bele volt vésve a szívébe, hogy atyja jelöltetett ki annak az ígéretnek mondhatni a tanújaként, amit Isten adott neki. Ezt látva Jákóbnál bizonyos,

hogy nem valami embertől származó dologra támaszkodott, hanem atyja személyében az Isten által elrendeltre volt tekintettel. A másik bűn az volt, hogy kételkedett. Azonban tudjuk: ha életünkben nem lehetünk kellően biztosak valamiben, akkor egy ujjunkat sem mozdítjuk, nehogy vétkezzünk, s ezzel Istent megsértsük. S miért? Mert az engedelmesség becsesebb, mint az áldozat. Mikor tehát megpróbálunk bármit megtenni, nem tudván, hogy törvényes-e a számunkra, és megengedi-e Isten, az ugyanaz, mintha megvetnénk Istent, mintha nem tudnánk, miképpen együnk, vagy igyunk, vagy röviden bármit tegyünk. Nem annyira holmi szálfka eltávolításáról van szó, mint minden cselekedetünk elítéléséről, s arról, hogy Istennek valamennyit meg kell vetni, amint szent Pál is beszél róla. A rómabelieknek írott levél 14. fejezetében a hit szava alatt érti azt a bizonyosságot, amikor meg vagyunk győződve arról, hogy amit teszünk, azt Isten megengedi, és összhangban van az Ő Ígéjével. Íme azonban Jákób, aki azt kérdezte: mi módon lesz ez? Nem vagyok olyan szőrös, mint a testvérem. Kételkedett: ez pedig annak jele, hogy mikor engedelmeskedik az anyjának, gonosztságot követ el, s mindaz, amit a kezébe vesz, nem lesz más, mint zűrzavar, s Isten megveti. S biztosan így is lett volna, ha mindig megmarad a kételyek között, s így bármit tesz, az bűn, s Istent haragra gerjeszti. Látni fogjuk azonban a soron következőkből, hogy megerősítést nyert. Anyja azonban ezt a választ adta neki: *Rám szálljon az átok.*

Ő azonban nem volt olyan szikár és száraz, mint amilyennek itt látjuk, hanem azt mutatta meg Jákóbnak, hogy Isten őt választotta, s az elsőszülöttségi jog az övé. S meglátjuk majd, miképpen erősödött meg, s nem félt már többé, mikor atyja elé járult. Ebből könnyen megérthetjük, hogy Jákób megerősödött, elhatározta magát és tudta, hogy az áldás, melyet kereset, nem maradhat el. Mindemellert azonban nem menthetjük őt fel, mert már a kezdetlen galádul elbukott. A kérdés itt a házának felépítése volt, de Jákób kételkedett és összezavarodott, nem tudván, hogy jó, vagy rossz ez. Látjuk, hogy nagyon gonoszul kezdte, s nem jutott volna másra, csak zűrzavarra, ha Isten nem segített volna neki. Röviden, Jákóbban ugyanúgy látjuk, mint Izsákban és Rebekában, hogy Isten kegyelme nem a bölcsességük, vagy az általuk alkotott jó eszközök segítségével jutott el hozzájuk, és nem ezek által értek ahhoz. Íme, a vétségeik, de Isten felülmúlta minden hibájukat és vétküket, s oly módon munkálkodott az Ő végtelen könyörületéből, hogy jó okunk van lehajtani a fejünket, és megvallani, hogy nincs más, csak Ő, Akitől minden boldogságunk függ, s Akitől származik.

Most azonban boruljunk le a mi jó Istenünk fensége előtt a hibáinkat elismerve, s könyörödjünk Neki: nyissa meg a szemeinket, hogy ezeket egyre jobban láthassuk, s végtére ne gyönyörökdjünk ezekben, hanem sóhajtozva és nyögve kérjük az Ő bocsánatát. Közben pedig harcoljunk úgy a testi vágyainkkal, hogy végül teljesen átformálódjunk az igazságosságra, melytől most még oly távol vagyunk. S ne csak nekünk mutassa meg a kegyelmét, hanem a Föld minden népének és nemzetének is. Ámen.

A tizenkettedik prédikáció, 1Móz27

11. Jákób pedig monda Rebekának az ő anyjának: Ímé az én bátyám Ézsau szőrös ember, én pedig sima vagyok.

12. Netalán megtapogat engem az én atyám s olyan leszek előtte, mint valami csaló, és akkor átkot és nem áldást hozok magamra.

13. És monda néki az ő anyja: Reám szálljon a te átkod fiam, csak hallgass az én szavamra, és menj és hozd el nékem.

14. Elméne azért, és elhozá, és vivé az ő anyjának; és az ő anyja ételt készíté, a mint szereti vala az ő atyja.

15. És vevé Rebeka az ő nagyobbik fiának Ézsauinak drága ruháit, melyek ő nála otthon valának, és felöltözteté Jákóbot az ő kisebbik fiát.

16. A kecskegödölyék bőrével pedig beborítá az ő kezeit, és nyakának simaságát.

17. És az ételt a melyet készített vala, kenyérrel együtt adá Jákóbnak az ő fiának kezébe.

18. És beméne az ő atyjához és monda: Atyám! és az monda: Ímhol vagyok. Ki vagy te fiam?

19. Monda Jákób az ő atyjának: Én vagyok Ézsau a te elsőszülötted, aképen cselekedtem a mint parancsolád, kelj fel, kérlek, ülj le és egyél vadászatomból, hogy megáldjon engem a te lelked.

Itt a tegnap megkezdett történet folytatását látjuk, azaz Isten úgy irányította Izsákot, Rebekát és Jákóbot, hogy a bennük levő hibák ellenére nem engedte az általa elhatározottak végrehajtásának megghiúsulását Jákób megáldását és Ézsau elvettetését illetően. Azonban ez mégsem tisztázza Izsákot úgy önmagában, mintha nem is követett volna el egy galád hibát, továbbá az efféle hiba nem lett volna megtalálható Rebekában és Jákóbban, hanem Isten lépett túl azokon. Látjuk tehát, hogy Isten nem várt az emberekre, s nem is függött tőlük, mikor az Ő tanácsvégzésének végrehajtására került sor. Nagyon igaz, hogy felhasználja őket a kivitelezésben, de megmutatta, hogy mindazonáltal egyedül és Magától munkálkodik. Mikor pedig a teremtményei az eszközeivé válnak, az nem azért történik, mert köti bármiféle szükségszerűség, hanem mert, mert így tetszik neki. Sőt, jóllehet az emberek vonatkozásában a dolgok néha ennek homlokegyenest az ellenkezői, ez azonban mégis megmutatja, hogy az Ő hatalma mindenre elégséges, és nincs szüksége mások segítségére.

Elmondtuk, hogy ebben a dologban miképpen tűnhet úgy Jákób, mint aki kételkedni kezdett, s ez ellentétes a hittel. Szükséges volt tehát, hogy egyik oldalon Isten betöltse ezt a szükségét. Annak megfelelően, ami arról hangzott el, hogy hordoznia kell az átkot, az arra vonatkozott, hogy tudta: atyja az örökös kijelölésére rendeltetett, mégpedig nemcsak a világi és mulandó jótétemények, de a lelki életre vonatkozó dolgokat illetően is. Tudta ezt, ezért nemcsak a halandó embert tisztelte, hanem az élő Istent is. Ami Rebekát illeti, ő azt mondta, hogy rajta legyen az átok. Láttuk (tegnap tárgyaltuk), miképpen ragadtatta elé magát úgy, mintha véletlenszerűen beszélt volna, de közben kétség sem férhet hozzá, hogy tudta: ezzel nem tehet rosszat. Igaz, nem vette figyelembe a hibáját. Mert bár jó alapja volt asz Isten iránti engedelmességre, s úgy intézni a dolgokat, hogy az Ő kiválasztása teljes erejéből megállhasson, közben azért mégsem kellett volna neki efféle ravaszsághoz folyamodnia, melyben nem volt más csak megtévesztés és hazugságok. Isten ugyanis képes elvégezni a saját munkáját, és kivitelezni a saját tanácsvégzését: nincs szüksége arra, hogy bármit is kölcsönözzön tőlünk. Nem törvényes dolog tehát az Ő dolgáról való gondoskodás erőteljesebb érvével az Ő igazságát a hazugságainkkal előmozdítani. Rebeka azonban ezt tette, s a maga részéről ez megbocsáthatatlan volt. A példája azonban nem azért van a

szemünk elé állítva, hogy mi is hasonlót képzeljünk. Akkor ugyanis megtörténhet, hogy minden próbálkozásunkhoz készek leszünk a saját fantáziánkat is hozzákeverni, hogy a dolgaink jól végződjenek, ez pedig ugyanaz, mintha Istent nem gondolnánk kellőképpen bölcsnek, vagy inkább mintha nem volna elég erős, illetve nem lennének meg az eszközei ahhoz, hogy a dolgokat elvigye a jó végkifejletig. Ezt cselekedve azonban (emberileg szólva) Istent vonjuk felügyelet alá mondhatni ekképpen: nagyon jó, hadd munkálkodjon, de miféleképpen? Nem a saját tanácsvégzésének, valamint a hatalmának és végtelen erejének, hanem valamiféle könnyű dolognak megfelelően, s mi mindenekelőtt azt a dolgot akarjuk elvégzettnek látni, amit a saját elménkben képzelünk el és kovácsoltunk össze. Azt mondjuk majd ugyanis: én ezt jó dolognak tartom, ez pedig nagyon jó és szükséges eszköz lesz. De nem vagyunk túlságosan bölcssek? Olyannyira, hogy egyenesen úgy kell a magunk kezébe vennünk a dolgot, mint aki remekül ért hozzá. De figyeljük csak meg: Isten nem így rendelte az Ő Ígéje által. Óvakodjunk tehát az elhamarkodottságtól. Mégis nagyon általános, s ennek a bűnnek a magvát mindenki megtalálja önmagában. Annál inkább meg kell tanulnunk semmit sem hozzátenni a magunkéból, látván, hogy mindig megtalálható nálunk az a romlott keverék, amit így, vagy úgy de ki kell üznünk a fejünkől. S mikor mindent a saját magunk módján munkáltunk ki, akkor nem tettünk mást, mint összekuszáltunk és felforgattunk mindent. S ha Isten mégsem emel vádat ellenül az efféle hibák miatt, és mégis véghezviszi a munkáját, az nem azért történik, hogy mi dicsekedjünk a végeredménnyel. Valahányszor ugyanis túlbecsültük magunkat, mondhatjuk: ó, milyen jó vége lett. Igen, de azért, mert Isten megbocsátotta az ostobaságot, s nem hagyott minket támogatás nélkül, jöllehet egyáltalában nem voltunk méltók arra. Tanuljuk hát meg semmiféle módon sem mentegezni az elbizakodottságunkat, mikor Isten jó végkimenetelt ad annak, amit önfejlően és gonoszul kíséreltünk meg, hanem annál inkább magasztaljuk az Ő kegyelmét, miután látjuk, hogy jöllehet Ellene harcoltunk és a tőlünk telhetően mindent megtettünk az Ő munkájának lassítása érdekében, Ő mégis véghezvitte a dolgot. Röviden ezt kell itt megtanulnunk.

Ezután arról olvasunk, hogy Jákób vette a két kecskegidát, átadta anyjának, hogy ízletes eledelt készítsen azokból úgy, ahogyan tudta, hogy Izsák szereti. Rebeka ezt követően felöltöztette Jákóbát Ézsau ruhába, beborította a kecskebőrrel, ebből úgy tűnt, szőrös és durva ember.

Az emberek így úgy ítélik, hogy ez nagyon gyerekes cselekedet és csekélység volt, hiszen hamis eledel volt ez, mert nem vadhúsból, hanem kecskegidából készült. Miután atyja evett, és jóllakott, megáldotta a fiát, s ez mondhatni jutalom volt a vacsoraért. Jákób pedig álruhában járult elé, a testvérét, Ézsaut utánozva, annak öltözkedésében, a fejét, a nyakát, a kezét is beburkolva: mindez látszólag csak nevetségre adott okot. De hogy kellő tisztelettel és a magunk hasznára olvassuk a történetet, tanuljunk meg Isten kiválasztására tekinteni, melyről korábban volt szó. Ha ugyanis nincs meg ez az alapunk, akkor biztos, hogy mindabban, amit Mózes elbeszél, semmit sem találunk, ami megindítana, vagy bármivel is meggyőzne minket arról, hogy Isten mindent felülről irányított és kormányzott. Mikor azonban meg leszünk győződve róla, hogy Isten már azelőtt Jákóbnak adta az elsőszülöttséget, mielőtt megszületett volna, akkor látván: annak ellenére, hogy ezeket a dolgokat az emberek nagyon ostobán rendezték a meggondolatlan buzgóságukból, akkor nem szűnünk meg hirdetni, hogy Isten, Aki mindig változhatatlan – jöllehet az emberek erőteljes vakmerőséggel és ostoba önteltséggel minden összezavarnak és felforgatnak – mégis fenntartja a tanácsvégzését egészben és tökéletesen. Ezt kell tehát megjegyeznünk, hogy hasznunkra legyen a történet. Sőt, mikor azt olvassuk, hogy Jákób az atyjához járult, és ezt mondta neki: *Én vagyok Ézsau, egyél és igyál*, abból meglátjuk, miképpen keményednek meg az emberek, miután egyszer megpróbáltak bármit megfontolatlan buzgóságból, s miképpen válnak egyre vakmerőbbé. Jákób először kételkedett: Ha (mondja) atyám csalónak talál, megátkoz engem. Utána azonban bár nem törődött semmivel, hanem olyan bátran és igazán beszélt, mintha

bizonyosan Ézsau helyére lépett volna. Itt azonban meg kell értenünk, mielőtt bármibe kezdenénk, hogy van-e engedelünk Istentől, s vajon vezet-e majd minket, s figyelünk kell arra, hogy minden cselekedetünkben, és vállalkozásunkban ne legyen egyéb pusztá engedelmességnél. Ha ugyanis egyszer elkezdjük áttörni a korlátainkat, s azt képzeljük, hogy ezt, vagy azt megteesszük, akkor bármennyire is voltak a kezdetben skrupulusaink, s voltak belőle nagy nehézségeink, a végén majd becsukjuk a szemünket és továbblépünk. Ha pedig a világ összes nehézsége is a szemünk elé kerül, attól csak még makacsabbakká válunk. Miután pedig az emberek annyira megkeményednek az ostoba és elhamarkodott tanácsaikban, s ennek egy figyelemre méltó példáját látjuk ősatyánkban, Jákóbban, annál inkább óvakodnunk kell attól, hogy egyetlen ujjunkat se mozdítsuk meg féktelenül, amíg egyrészt nem tudjuk, mit enged megtennünk Isten, másrészt tanácsot nem vettünk az Ő Ígéből. Akkor ugyanis nem lehetünk túl vakmerők, ha alávetjük magunkat Neki, s nem lesz bennünk ostoba beképzeltség, amivel a saját fantáziánkat követjük. Magunktól azonban semmit sem tehetünk, legyen az bármilyen csekélység, mert még az is túlon túl sok lesz. Ezért tehát (amint említettem), tanuljuk meg jól kezdeni azért, hogy a végcélt úgy érzük el, amiképpen vágyakoznunk kell arra. A Mózesztől itt olvasottakban azonban egy nem éppen alkalmatlan kép tárul elénk. Ez pedig nem más, mint hogy jóllehet Izsákot becsapták, Ézsau nem volt jelen, s Jákób a csekélységeivel megszerezte a maga áldását, mégis, mindezek ellenére ez az áldás Isten által adatott nekünk. Ezt olvassuk ugyanis az efézusbeliekhez írott levél első fejezetében: „meg vagyunk áldva minden lelki áldással a mennyekben” (Ef1:3).

S mi módon? Szent Pál hozzáteszi: *Jézus Krisztusban*. Ha ugyanis Isten a személyünkre tekintene, akkor az ellenségei lennénk, és meg kellene minket vetnie a bűn miatt. Látván ezt, szükséges, hogy önmagunktól független forrásból, azaz mondhatni a Fejünk személyében kell megáldatnunk. Sőt, nekünk a mi Urunk Jézus Krisztus ruháiba kell öltöznünk. Mert mi mást tudnánk mi magunkkal hozni, mint mocskot és szennyezést? Teljességgel gonoszságban vagyunk, ezért nagyon büdösek vagyunk Isten előtt, de mikor az Ő egyszülött Fiának engedelmességébe öltözzünk, akkor ó milyen édes az illatunk, mely által elfogadhatókká válunk Isten számára. Így jóllehet az emberek vonatkozásában nem volt más csak zűrzavar, mely mindent összekuszált, ezt mégis a magunk javára fordíthatjuk. Jákób az egész egyház szemüvege volt, s mi az ő személyében, ő pedig idősebb testvére személyében áldatott meg. A kérdés ugyanis nem az, hogy pont ugyanolyannak találjunk mindent. Ha valaki azt mondja, hogy Ézsau nem emlékeztetett Jézus Krisztusra, nagyon igaza van, de az összehasonlításban nem szükséges, hogy minden részlet teljesen egybeessen : elegendő, ha részben fedezünk fel valamennyi hasonlóságot. Meg van ugyanis írva, hogy a mi Urunk Jézus Krisztus eljövele olyan lesz, mint a tolvaj éjjel. Micsoda? Lopni jön? Ostobaság lenne ezt gondolni: elegendő azt látnunk, hogy a világban szundikálókat hirtelen meglepetésként fogja a dolog érni. Így mikor itt Ézsau elsőszülöttségi jogáról beszél, Isten személyét pedig Izsák képviseli, és Jákób a testvére ruhájában és ábrázatában nyeri el az áldást, abból látjuk: pont úgy ment ez végbe, amiképpen az imént elgondoltuk. Azaz, visszautasításban lesz részünk, ha a saját nevünkben és a saját személyünkben járulunk Isten elé az Ő kegyeiért, mikor azonban a mi Urunk Jézus Krisztus árnyékában jövünk, Aki az elsőszülött Isten gyermekei között, akkor elfogadást nyerünk. Mindazonáltal meg van írva, hogy Izsák megkérdezte: *ki vagy te, fiam? Én vagyok Ézsau, a te fiad.*

Izsák azonban nem bízott benne, s úgy vélte, valami csalás van a dologban. Ezért ezt mondta neki: *Gyere közelebb, hogy megérezhessen, te vagy-e az én fiam, Ézsau, vagy sem.*

Látjuk, hogy Izsák kételkedett, mindazonáltal az áldás Isten vonatkozásában nem vesztette el a hatóerejét és a hatékonyságát, s azt is olvassuk, hogy Isten jelenlétében áldotta meg őt. Nagyon igaz azonban az is, hogy ha Izsákra tekintünk, látjuk: önmagában ezt a cselekedetet rossz irányelvek vezették, ezért nem szolgált rá, hogy a tökéletesség bármely fokát tulajdonítsuk annak, hanem Isten munkálkodott, mégpedig nemcsak akkor, mikor az

alantasabb eszközök mind csődöt mondtak, hanem mikor valamennyi a végcéllal ellentétes, és úgy látszik, hogy végleg meghíúsult, ami elhatározott. Annál inkább meg kell jegyeznünk, hogy bármennyire is használja Isten az embereket az Ő munkáiban, s adja meg nekik azt a tisztességet, hogy eszközök lehetnek azokban, az ő részükről mégsem tesznek azokhoz semmit, amiképpen meg van írva: „sem a ki plántál, nem valami, sem a ki öntöz” (1Kor3:7).

Itt azonban Izsák, ahelyett, hogy plántálna és öntözne, inkább kiszaggatta, és kivágta Isten áldását, hogy pusztává és gyümölcstelenné tegye azt. De bármiképpen is történt, azzal is Istent szolgálta. Mert ha plántált és öntözött volna is, azt is csak részben tette volna, de nem tette olyan teljességgel, mint kellett volna. Sőt, amint mondtam, eközben Isten jósága kerekedett felül mindazon, ami hibás és romlott volt a teremtményeiben. Bárhogyan is volt, joggal mondhatjuk: Izsák a kételkedésével rászolgált arra, hogy meg legyen fosztva a neki adott beosztástól és hivataltól, azaz hogy elveszítse Isten kegyelmét, melyben az egész világ üdvössége benne foglaltatott. Íme, ez a rá bízott kincs, de a hitetlenségével megérdemelte annak elvesztését. Isten azonban ezt nem így akarta. S kinek, vagy minek fogjuk ezt tulajdonítani? Szükséges, hogy itt az Ő kegyelme magasztaltassék, mert látjuk: az emberben nemcsak semmi sincs, ami segíthetne, vagy megválaszolhatná ezt, hanem inkább minden ellenére van. S jegyezzük meg: senki sem volt lassabb észjárású Istennel kapcsolatosan, mint pont Izsák. Igaz, korábban már láttuk, hogy az idős kor már elhomályosította a szemeit, s annyira elgyengült, hogy már mondhatni félig halott ember volt. Mégsem következett be azonban, hogy bár Jákób hangját hallotta, mégis olyan ostobán becsapódott volna, hogy ne gondolta volna úgy: lehet valami csalás a dologban. Ezért noha kételkedett, mégis folytatta, s bár ellentétes volt az akaratával, mégis Jákóbot áldotta meg Ézsau helyett. Szükségszerűen Isten tompította tehát el őt, s nemcsak a kora miatt lassult le. S ez az, amit már mondtam: Isten úgy irányította a munkáját, hogy noha az emberek gátolták azt, és látszólag majdnem az ellenkezőjét valósították meg, a dolog végkifejlete azonban mégis annak megvalósulása lett, amit Isten hirdetett ki az Ő titkos, a világ teremtését megelőző tanácsvégzését követve. S tudjuk: mindabban, amit Izsák tett, nem volt más, csak ostobaság, mert annyira nehézkes volt: nem értett semmit, nem vett észre semmit, nem volt ítélőképessége, de Isten mégis véghezvitte mindezt. S miképpen? Hogyan válik az általunk elfogyasztott kenyér erővé, mely táplál minket? Mikor jól teleesszük és isszuk magunkat, felüdülünk és megelégszünk, így aki már a kezét és a lábát sem tudja mozdítani, új erőre kap a továbbutazáshoz. Vajon azt mondjuk, hogy ez azért történik, mert a kenyérnek van bármi ereje, bármi élete, vagy bármi mozgatóereje? Mikor azonban azt látjuk, hogy a kenyér, s ugyanúgy a gabona, a bor és más táplálékok olyasmit adnak nekünk, amivel maguk sem rendelkeztek, ez rámutat: Isten nem úgy használja a teremtményeit bármely munkájában, hogy azzal kelljen elfoglalnunk magunkat, amit a szemeink látnak, hanem mindig azt kell szem előtt tartanunk, hogy amiképpen a természet rendjét szabályozza, úgy vezet és kormányoz minket is. Sőt, néha ellentétesen a természettel, mert Ő sokszor pont ellenkezőleg munkálkodik azzal, amit mi megszoktunk, s úgy, amivel teljesen lenyűgöz minket, különösen, mikor az üdvösségünkről van szó. Mégsem szabad azt képzelnünk azonban, hogy ahhoz bármit mi magunk teszünk hozzá, mert Isten az, Akinek be kell azt fejeznie, mert Ő kezdte el, és Ő viszi azt véghez. Sőt, ha furcsa, és szokatlan módon munkálkodik, mely kívülről nézve nem látszik másnak, csak ostobaságnak, akkor is (ahogyan szent Pál mondja), „az Isten bolondsága bölcsőbb az embereknél” (1Kor1:25).

Isten ostobaságának emberi módon szólva nevezi ezt, mert Ő azért munkálkodik alantas módon, hogy elbűvöljön minket, s mi erre gondoljunk: Mit fog mondani Istent? Úgy látszik, gúnyolódik és mocskolódik. Akár még erre a végkövetkeztetésre is juthatunk. S ez az oka annak, amiért szent Pál *bolonságnak* nevezi, mert az emberek a saját külső érzékszerveikre támaszkodnak. Bárhogyan is legyen azonban, a világ összes bölcsességén túlesz. Figyeljük hát meg, mit kell ebből megjegyeznünk. S mikor majd jól emlékszünk erre a

leckére, nem leszünk a kerge birkák közül valók, akik mindezeket a tényeket a véletlennek tulajdonítják, s ezzel önmagukat gúnyolják ki úgy, mintha a Mózes által elmondottak nem volna más, csak – emberi nyelven szólva – ostoba fecsegés.

Mikor azonban megtanultuk mindazt, amit itt mutat meg nekünk szent Pál, akkor biztos, hogy más módon leszünk józanok, és nem adjuk fel Isten titkának csodálatát, még ha az első ránézésre nem is látszik dicsőségesnek. Nekünk mindig a kezdetekre és a végre kell néznünk, s nem azokra az eszközökre, melyek alkalmat adhatnak és vétket nemzhetnek bennünk, vagy amelyek elnyelhetnek bennünket. Egyszóval látjuk: Isten oly módon irányította Izsákot, hogy közben ő teljesen vak volt. Nem azt mondjuk tehát, hogy Isten bármiféle harci kedvet adott Izsáknak abból a célból, hogy megtehesse, ami a hivatalához tartozott, jól tudván a miértjét, és ismervén a dolog minden csínját-bínját. Izsák vak volt, Isten mégis mondhatni kézen fogta és úgy vezette, mint egy vak, semmit sem látó embert.

Látunk az egyházban is olyasmit, ami ennek megfelelő, vagy nagyon közel áll hozzá, mert az evangélium prédikálása „Istennek hatalma... minden hívőnek idvességére” (Rm1:16). Tehát Isten ama kegyelmét prédikáljuk, mely által megbékéltünk, hisz a vétkeink megbocsáttattak az Úr Jézus Krisztusban. A vér pedig, melyet értünk ontott, az igazi megtisztulás, mely megmos minket. Íme, Isten az, Aki megnyitja a mennyet, és Magához hív minket, noha a szó emberi szájából hangzik el. Közben persze nem tudom, kinek lesz ez elérhető, mert mindenki a saját hitének lesz a tanúja. Mikor pedig beszélek, de nem kapom meg a magam részét abból, jaj nekem, mert több, mint vaknak kell lennem. S ugyanez a helyzet azokkal is, akik az evangéliumot prédikálják majd, Isten kegyelmének a tanúi lesznek, és szegény bűnösöket vezetnek az üdvösségre, de nem marad más a számukra, csak kárhoztatás. S miért? Mert olyan játékosok ők, akikben nincs sem vonzalom, sem buzgóság. Istent tehát sokszor olyan emberek szolgálják, akik semmit sem érnek, akik kutyák, és söpredék. Mindazonáltal az Ő hatalmának szolgálóiként azokat vezetik üdvösségre, akik a pusztulás útját járják. Sőt béresek, akik a hasuk megtöltése végett prédikálnak, és önmagukon kívül senkivel és semmivel sem törődnek, vagy más módon teszik magukat nagyon megbecsültté. Mindazonáltal mégis Isten eszközei minden hívő üdvösségére. S gyakran a legjobbak, akik a leghűségesebben tesznek meg mindent a kötelességeik ellátása érdekében: üdvösségre hívogatják a szegény bűnösöket, vezetők és példák mások számára, de mégsem találják ki, mit fog cselekedni Isten. S miért? Vetik a magot, de nem tudják, miképpen teszi azt Isten hasznossá, s gyakran úgy vélik: áldanak, pedig átkoznak. S miért? Mert Isten bosszúja szükségszerűen készen áll minden megvető számára. Az evangéliumot azért prédikálják, hogy végül Istent mindegyikünkkel szemben könyörületesnek találjuk, de sokan vannak, akik a megvetésen és a hálátlanságon keresztül hozzák a fejükre a saját ítéletüket. Számunkra ugyanis az evangélium *a halál illata lesz a halálra* (2Kor2:16), ahogyan szent Pál mondja. Azaz, halálos illat, s elegendő lesz egy lélegzet az elnyeletésükhöz, amint manapság is látjuk, hogy Isten munkálkodik Ígéje szolgálói által, s egyesek teljesen, mások részben vakok. A béresek ugyanis, akikről beszéltünk, nagyon nehéz felfogásúak és semmit sem tudnak, a jó és hűséges szolgálók tudatában vannak, hogy a szemeik homályosak, sőt azt sem értik, miképpen teszi hasznossá Isten a munkájukat, s gyakran a saját céljaik is felborulnak. Ezt kell tehát megtanulnunk. Együtt látván, hogy Isten kijelentette nekünk: az Ő Ígéje a nyitott út a mennyei élet felé, s Ő fogja megerősíteni mindezt, ami benne az embereknek hirdettetik az Ő nevében, tartsuk magunkat ehhez. Ne kételkedjünk abban (bármiféle hiányosság is lesz bennünk mind a prédikáló, mind a hallgató vonatkozásában), hogy mikor hit által vesszük ezt az Ígét, amit hűségesen és igazságban közvetítenek nekünk, akkor részeseivé válunk ennek az áldásnak. Ebből pedig meglátjuk a brutalitását a pápaság hamis nyomorultjainak. Nézzük meg, miképpen fabrikáltak bálványt, hogy Istent készíthessenek a kenyérmorzsából. Azt mondják: ha a papnak nem áll szándékában megszentelni, akkor az semmi, s a kenyér annak szándéka által válik Istenné, aki megszenteli azt. Így tehát minden

miséjükön bálványimádóknak kell lenniük (a tanításukról beszélek), ha nem szabják meg ezt a feltételt. Hisz honnan tudnánk (mondják), hogy a pap, aki a megszentelést végzi, úgy teszi a dolgát, amint szükséges, s nem a konyháján, vagy a szobalányán jár az esze. Ha ugyanis ezt teszi, akkor a kenyér megmarad kenyérnek, és nincs jelen Isten. Miért? Azért, mondják, mert ha nincs meg a papban a szándék, akkor mindez semmi. Nagyon igaz azonban, hogy ezzel jól bemutatják, miképpen vonzza az egyik tévelygés a másikat. Számunkra ugyanis úgy tűnik, hogy a kenyér átváltozik az Úr Jézus Krisztus szubsztanciájává, amihez ezt a bűbájosságot koholták, s azonnal hozzáteszik a szándékot is. Mindazonáltal látjuk: semmit sem tudnak a sákramentumok természetéről. Most nem tárgyalom tovább azt az átalakulást, amit képzelnek, s transzszubsztanciának neveznek, ha azonban az, aki a sákramentumot kiszolgáltatja, s akinek ez a feladata és az elhívása a szándékával köti meg az embereket, mi lesz ebből? Egy gonosz ember, aki kereszttel, kigúnyolhatja Istent, s ezzel egészen hatástalanná teheti a sákramentumot. Mikor pedig az úrvacsora sákramentumát is kiszolgáltatja ezt követően, azzal azt a szegény népet fogja gúnyolni, akik az üdvösségük zálogát jönnek keresni: ezzel tehát nyilvánvalóan Istent veti meg. Röviden, Isten hatalmát (amely a leglátványosabban a sákramentumokban mutatkozik meg) az öklükbe zárva kell tartaniuk. De micsoda istenkáromlás ez, és mennyire megvetendő? De nézzük, milyen messzire jutottak. Bizonyos ugyanis, hogy ha még egy angyal lenne is a misében, akkor sem lenne más, mint ördögi dolog. Viszont ha egy ördög lenne is az úrvacsorában, az sem gátolná meg Istent a munkája elvégzésében. Nem szabad annak az érdemességére tekintenünk, aki a kenyeret, vagy a bort adja. Isten azonban úgy tanított minket ezzel, hogy Ő adott erőt a látható jelnek. Ő munkálkodik a Szentlelke által, hogy ne legyünk megtévesztve, amikor ide járulunk, hanem valóban egyesüljünk Vele. Íme, ezt kell ebből megtanulnunk, hogy hasznot húzhassunk belőle. Most azonban térjünk rá az Izsák által adott áldásra. Miután megcsókolta a fiát, ezt mondta: *Lám az én fiamnak illatja olyan, mint a mezőnek illatja, a melyet megáldott az Úr.*

Noha látjuk, hogy becsapták, mégis úgy fogadta a fiává a kölcsönruhákban odajött Jákóbot, mint az elsőszülöttjét. Íme miképpen származik az illat, mely által elfogad Isten, a ház Elsőszülöttjétől, azaz a mi Urunk Jézus Krisztustól.

Adjon az Isten tenéked az ég harmatából, és a föld kövérségéből, és gabonának és bornak bőségét.

Itt valaki első ránézésre úgy ítélné: ez az áldás nem jelentett mást, mint hogy Jákób kövér és jól táplált legyen. Izsák ugyanis itt nem említ semmiféle lelki ajándékot, amint arra korábban rámutatunk. Viszont nem a földi vagyontárgyakra, gazdagságra, nyereségre, vagy örömökre vonatkozott, amivel Jákóbnak meg kellett áldatnia. Miképpen lehet hát ezeket a dolgokat összeegyeztetni? Tartanunk kell magunkat azonban a Szentírásban lefektetett szabályhoz, miszerint Isten kegyelme mindig mondhatni valamiféle jelképbe öltözött, míg el nem jött a mi Urunk Jézus Krisztus. Mikor ugyanis az atyák bocsánatot akartak kapni a bűneikre, levágtak valamilyen állatot, s a vérét ontották, néha pedig a kövérjét égették, és a vérét hintették. De könyörgöm, képes az oktalan állat eltörölni a bűneinket, melyek miatt bűnösök vagyunk Isten előtt? Miképpen tehetné meg ezt a vér, melyben nem volt más, csak romlottság? Mikor pedig a kövérjét égették, az elviselhetetlenül bűdös volt: mi haszna lenne hát az Istennek az emberek iránti kibékítésében? Mi mást mondhat minderre az ember, mint azt, hogy Isten a földi dolgokban akarja tartani az Ő népét? Nekünk azonban mindig ahhoz a mintához kell fordulnunk, amit Mózes látott a hegyen, amelyről beszélt is, s amelyhez mind szent Pál, mind szent István küldenek minket. Így miután a sákramentumok többet jelentettek, mint amennyit mutattak, jegyezzük meg: Isten minden másban úgy vezette a népét, hogy ahhoz mindig keveredett némi homályosság. Így kellett ennek lennie a mi Urunk Jézus Krisztus eljöveteleig azért, hogy egyszerűen és világosan meglássuk Isten kegyelmét és a lelki életet. Meg van írva, hogy a mi Urunk Jézus Krisztus az első zsenge a feltámadottak között. S miért? Nem juthatunk el a nekünk megígért feltámadáshoz és a mennyei élethez, amíg nem

látjuk Őt előttünk masírozni. Testeink a porba térnek vissza, mit ígérhetnének tehát? Minden ember vége nem más, mint kétségbeesés, s látszólag mindennek meg kell szűnnie, s (amint Salamon mondja) a testet illetően a kutya és az ember halála egyforma. Ha tehát nem tekintünk a mi Urunk Jézus Krisztus országára, akkor itt bizonyosan minden mondhatni összezavarodik. Mikor azonban tudjuk, hogy Ő legyőzte a halált, s felemelkedett a mennybe, akkor könnyű az utunk. Nem volt ez azonban így sem a törvény alatt, sem azt megelőzően, mert az ősatyák csak árnyékosan látták a mi Urunkat, Jézus Krisztust. Igaz hogy ugyanarra a mennyei életre jutottak el, mint mi magunk, mert az örökbe fogadásnak ugyanazzal a lelkével rendelkeztek, s Istent atyjukként hívták segítségül. Mindezek ellenére messze voltak mindentől, s ezek a dolgok sötétségbe burkolóztak előttük. Emiatt jegyezzük meg: nem állt rendelkezésükre olyan kijelentés, mint nekünk az evangéliumban, mert tetszett Istennek a hozzájuk illő eszközökkel vonzani őket. S ezt mondta szent Pál a Galatákhöz írott levelében (Gal4:1-2), miszerint olyanok voltak, mint fiatal csecsemők, a törvény pedig, mint gyám. Mert bár a csecsemő máris atyja örököse, mégsem vette még át a vagyont, hisz nem képes azt kézbe venni, ezért áll a gyámja irányítása alatt. Ha pedig tenné is, nincs szabadsága megtenni. Így tehát, jóllehet az ősatyák hozzánk hasonlóan a mennyek országának örökösei voltak a törvény alatt is, mégis fennállt ez a szolgai alávetetésük a törvénynek, mely ily módon mondhatni a gyámjuk volt. De mi okból? Mert ezt a tisztességet, amint mondtam, vissza kellett tartatni a mi Urunk Jézus Krisztus eljöveteleig. Ha az ősatyák nem lassacskán, mondhatni lépésről lépésre haladtak az örök élet felé, látván, hogy ezek a dolgok még oly homályosak voltak a számukra és a mi Urunk Jézus Krisztus is messze volt még, akkor mi volt ez? Elérték talán a céljukat? Ezért volt szükséges, hogy Isten segítse őket és kinyújtsa feléjük a kezét.

Ebben a vonatkozásban Kánaán földje mintegy annak záloga és biztosítéka volt a számukra, hogy Isten valami eviláginál jobb örökséget jelölt ki a számukra. Visszatérhettek volna ugyanis abba az országba, ahol születtek, s amely termékenyebb volt Júdeánál, amint látható. Figyeljük meg: Ábrahámot és Izsákot éhség sújtotta, s ha nem tekintette volna másra, mint az evilági táplálkozásra, elhagyták volna az ígéret földjét. De ott maradtak. S miért? Azért, hogy a haláluk után élvezzék azt? Szükségszerűen a látható világnál nagyobb dologra gondoltak tehát, s nekik azt más vonatkozásban kell megszerezniük, nem úgy, hogy ebben a világban legyen meg mindenük, amire csak vágyakoznak. A Kánaán földjét azonban Isten által arra az időszakra adott zálognak tekintették, amíg a mennyei élet birtokába nem jutnak.

Látjuk tehát: Jákóbnak ebben az áldásában, mikor az ég harmatáról, a föld kövérségéről, s a gabona és a bor bőségéről beszél, az nem azt jelenti, hogy Izsák csak azért imádkozik, hogy a fia úgy legyen etetve, mind a disznó az ólban, s kövér és eltelt lehessen. Ő az Isten által akkorra kijelölt rendet követte, azaz megadta neki egy sokkal kiválóbb dolog zálogjait. S hogy ez így legyen, Izsák később ezt is hozzátette: *Népek szolgáljanak néked és nemzetségek hajoljanak meg előtted.*

S milyen joggal adta meg neki mindezt? Íme, Izsák, a szegény idegen, akinek bérelnie kellett a földet még a sátra felállításához is, és mondhatni mások kegyei által kellett élnie. A fiát itt mégis a királyok királyává teszi, akihez az egész világ hódolattal járul, s aki alá kell vettetnie az egész világnak. Nagyon jól látjuk tehát, hogy nem törődött a földi dolgokkal, hanem a kettőt összekapcsolta, azaz zálogként tekintette a földi áldásokat, hogy még tovább vigye a fiát, emellett egyenesen arra az útra lépett, mely elvezethette a mennyek országához, amiképpen meg lett neki ígérve. Mi már tudjuk: nekünk azért lettek felkínálva dolgok a mi Urunkban, Jézus Krisztusban, hogy elfeledtessék velünk a világ minden tisztességét, emelkedettségét, méltóságát és nemességét. Ezt kell tehát itt megjegyeznünk. Igaz, még manapság is szükséges, hogy az Isten kezéből kapott mulandó áldásaink az Ő jóságának mondhatni zálogai legyenek, ezek azonban néha többek, néha kevesebbek. Mert azt illetően, hogy az ősatyáknak nem volt olyan világosságuk, mint nekünk, s mondhatni csak árnyakban

és előképekben éltek. Ez az oka annak, amiért Isten nem fejezte ki nekik a kegyességét, mint teszi azt manapság nekünk. Az evangéliumban ugyanis a mi Urunk Jézus Krisztus a miénk, s azt olvassuk, hogy nekünk az Ő képmására kell átformáltatnunk. Tudjuk, Neki nem volt semmi mása ebben a világban, csak mindenféle nyomorúság és zűrzavar. Látjuk ugyanis, miképpen feszítették keresztre, melynek során úgy látszott, hogy Atyja végleg elhagyta, ezért a végső kétségbeesés és lelki fájdalom jutott Neki osztályrészül. Nekünk tehát más módon kell az Ő képmására formáltatnunk, mint azok, akiket az előképek vezettek. Emellett, mikor összehasonlítjuk Jákóbot Ézsauval, még jobban fogjuk tudni (amint majd később látjuk), hogy mikor Izsák Ézsaut áldotta meg, az áldás, amit mond, sokkal nagyobb és gazdagabb, mint amit Jákóbnak mondott. Mindazonáltal nem a mennyei életre áldotta meg, hanem ezt mondta neki: barátom, nincs két áldás, látod, hogy elvételtem tőlem, így kell lennie: Isten azt áldotta meg, akit én is, mert engem ennek a szolgálójául jelölt ki. Ezért kell így lennie, ahogyan végbement, több jogom nincs, meg kell elégednem azzal, hogy egy alkalommal áldottam. Később mégis megáldotta Ézsaut is. De miképpen? Nincs ebben némi ellentmondás? Nem, nincsen, hanem ez azt mutatja meg nekünk, hogy nem volt több mennyei áldás, azaz, akit Izsák megáldott, annak kell az egyház fejének lennie, s Jézus Krisztusnak az ő leszármazottjának kell majd lennie. Ez pedig többé már nem volt Izsák kezében, amint az meg is vallotta. Az evilági javakat illetően, melyek megeléghetik a teremtményeket, bővebben adta azokat Ézsauval, mint Jákóbnak. Most már könnyen beláthatjuk: mikor Izsák az ég harmatáról, és a föld kövérségéről, a gabona és a bor nagy mennyiségéről beszél, akkor nem azt akarta, hogy a fia ezekkel fárassza magát, hanem egyszerűen csak felmutatja neki ezeket a jelképeket, melyek zálogok voltak, hogy ezzel serkentse a továbblépésre. Ezt kell tehát itt megjegyeznünk. Ráadásul azt is jegyezzük meg, hogy mikor Izsák kimondta: *A szó Jákób szava, de a kezek Ézsau kezei*, akkor Isten még ezt is elérte neki. Igaz, hogy mindez tévedés folytán történt, de a tévedés mellett Izsák rendelkezett némi biztos tudással is, s az Úr oly módon tanácsolta őt, hogy végül megmutassa: az áldás Jákóbé. Igazság szerint az övé kellett lennie, még ha addig nem következett be. Azaz, ha Rebeka nem is alkalmazta volna a becsapást, Isten akkor is tudta volna, miképpen kell visszafogni Izsák száját, ahogyan Bálám száját és visszafogta. Íme Bálám, aki hazug volt, akit felbéreltek, s aki azért jött, hogy megátkozza Isten népét, ha lehetséges, a Bálák által megígért ajándékért. Isten azonban mégis úgy fordította a nyelvét, hogy mikor úgy vélte, átkoz, akkor az akarata ellenére megáldotta őket. Izsák azonban nem Bálám volt, mert az ő célja nem az ellenszegülés volt Istennek, s nem is a kiválasztásának megghiúsítása, hanem csak elvakította a fia iránt érzett ostoba szeretet és Urunk képes volt teljesen jól irányítani a nyelvét, mikor ez vált szükségessé, hogy Jákóbot áldja meg. De most is, mikor úgy képzelte, Ézsaut áldja meg, Isten ezeket a szavakat mondatta ki vele: *A szó Jákób szava*. Ez volt a legfontosabb és legfőbb áldás, még maga a hang is, mert Izsák nem a sajátjából adott, hanem Isten kegyének volt a tanúbizonysága, s mondhatni egy Harnaultként hozta azt nyilvánosságra. Mivel nem talált mást Ézsauból, csak a ruháit és az érintését, nem lett volna szabad megelégednie ezzel, hisz Jákób hangját hallotta. Ebből láthatjuk, hogy Isten már most lehetővé tette – s bár Izsák nem tudta, mit cselekszik – hogy az áldás Jákóbbhoz kerüljön. Ennyit erről az Ígéről. Zárásképpen említsük meg: mikor azt olvassuk, hogy minden nemzet alávetetik Jákóbnak, az nem abból a célból történik, hogy bármiféle földi birodalma, vagy uralma legyen ezen a világon akár neki magának, aki az övének. Igaz, hogy uralták a Kánaán földjét, de bárhogyan is volt, mégsem hajtották uralmuk alá az összes nemzetet. Salamon korában igaz, Isten szelvében-hosszában kiterjesztette a népét, de ez csak jelkép volt, mert ennek a Mi Urunk Jézus Krisztussal kellett megtörténnie, Aki mind az emberek, mind az angyalok feje. Amit tehát Mózes beszél itt el a szuverén uralomról, az természetesen nem vonatkozhat sem Jákóbra, sem a gyermekeire, sem pedig az utódaikra, míg el nem jutunk a mi Urunk Jézus Krisztushoz. S ez az oka annak, amiért konkrétan kimondja: Neki kell a testvérei Fejének lenni, s anyja fiainak meg kell hajolniuk

előtte. Ez nem Jákób vonatkozásában hangzott el, mert neki csak egyetlen testvére volt, aki nem hajolt meg előtte, hanem inkább megrettentette, amint majd később látjuk. Mindennek a beteljesedését azonban látjuk a mi Urunk Jézus Krisztusban, s nem a Maga számára, hanem a mi javunkra és üdvösségünkre kapott meg minden hatalmat Istentől, az Ő Atyjától, hogy végül minden térd Neki hajoljon meg. Benne vagyunk mi is királyi papság, s azzal ismerjük el Őt Királyunknak és Fejünknek, hogy imádjuk Őt.

Most azonban hajoljunk meg a mi jó Istenünk fensége előtt a hibáinkat elismerve és azért imádkozva: éreztesse ezeket velünk úgy, hogy megalázkodjunk Előtte, s kérjük az Ő bocsánatát, egyben gyűlöljük meg magunkat és undorodjunk meg magunktól a bűneinkben. Imádkozzunk: újítson meg minket oly módon, hogy az Ő igazságának minden szentségében és engedelmisségében egyre jobban növekedjünk. S úgy támogassa gyengeségünket, hogy ne hagyja abba a nekünk tett ígéreteinek beteljesítését, s bár a magunk részéről nemcsak felhívítjuk ezeket, de látszólag végleg le is taszítjuk, Ő továbbra is nyújtson ki felénk erős kezet, amíg el nem jutunk az Átala elének állított jelhez, azaz míg részeseivé nem válunk annak a dicsőségnek, amit a mi Urunk Jézus Krisztuson keresztül vásárolt meg nekünk. S ne csak nekünk mutassa meg a kegyelmét, hanem a Föld minden népének és nemzetének is. Ámen.

A tizenharmadik prédikáció, 1Móz27

29. Népek szolgáljanak néked és nemzetségek hajoljanak meg előtted; légy úr a te atyádfiain, és hajoljanak meg előtted a te anyádnak fiai. Átkozott, a ki téged átkoz, és a ki téged áld, legyen áldott.

30. És lőn a mint elvégezé Izsák Jákóbnak megáldását; és épen csakhog kiment vala Jákób az ő atyjának Izsáknak színe elől; az ő bátyja Ézsau is megjöve vadászásából.

31. És készíté ő is ételt, s vivé az ő atyja elé, és mondá az ő atyjának: Keljen fel az én atyám, és egyék az ő fia vadászatából, hogy áldjon meg engem a te lelked.

32. És monda néki az ő atyja Izsák: Kicsoda vagy te? És monda: Én vagyok a te elsőszülött fiad Ézsau.

33. Akkor Izsák elrémüle igen nagy rémüléssel, és monda: Ki volt hát az, a ki vadat fogott és behozá nékem, és én mindenből ettem minekelőtte te megjöttél, és megáldottam őt, és áldott is leszen.

34. A mint hallotta vala Ézsau az ő atyjának beszédét, nagy és igen keserves kiáltással felkiálta, és monda atyjának: Áldj meg engem is atyám.

35. Ez pedig monda: A te öcséd jöve el álnoksággal, és ő vevé el a te áldásodat.

36. Az pedig monda: Nem méltán hívják-é őt Jákóbnak? mert immár két ízben csalt meg engemet; elvevé elsőszülöttségemet, most pedig áldásomat vevé el.

Tegnap megálltunk ennél az Ígénél, az Izsák által Jákóbnak mondott áldást illetően, azaz bárki, aki áldja majd őt, áldott lesz, aki pedig átkozza, átkozottá válik. Teljesen bizonyos azonban, hogy ez nem halandó ember kezében volt, mert Istenre tartozott azok megbüntetése, akik bármi rosszat tesznek az Ő gyermekeinek. Emellett nekünk tilos is bosszút keresnünk, s nem áll a hatalmunkban megadni ellenségeinknek az őket megillető jutalmukat. Nagyon bizonyos tehát, hogy Izsák itt Isten ítéletét hirdeti ki, s nem a maga nevében beszél, hanem prófétai felhatalmazást kapott. S valóban láttuk, hogy Ábrahámnak egyenesen Isten szájából hangzott el a mondat: „megáldom azokat, a kik téged áldanak, és a ki téged átkoz, megátkozom azt” (1Móz12:3).

Isten ezt saját magának tartotta fenn. De miképpen merészelt volna itt Izsák Istenhez hasonlóan szólni, hacsak nem tudta, hogy ez az örökség neki jutott, és ezt adta tovább a fiának, hogy majd ha eltávozik ebből a világból, ő lehessen annak a birtokosa? Látjuk, hogy Izsák nem beszélt ebben a dologban elhamarkodottan, még ha volt is sok ostoba hibája. Mindazonáltal arra támaszkodott, amit Isten ígért meg neki, s tudta, hogy ez a hivatal órá bízott. Ezért nem kételkedett megátkozni azokat, akik az ő törzsét átkozták.

Látjuk tehát, hogy ez nem ember szava volt, hanem a Szentlélek hatalma által sugallt mondat. Ezért először is ezt kell megtanulnunk, ha hitben össze akarunk kötődni Jákóbbal, hogy Isten őrizete alá kerüljünk azzal a feltétellel, hogy bárki, aki árt nekünk, vagy bánt minket, Őellene harcoljon, mert Ő úgy véd majd minket, mint a szeme fényét, amint erről beszélt is. S mi haszna van annak, ha Isten Magára veszi minden vitánkat, s ellenségeink ellenségévé válik oly módon, hogy a kezét sem emelheti fel senki ellenünk azért, hogy rosszat, vagy erőszakot tegyen, ha nem azért, mert idővel Ő Maga száll szembe velük úgy, mintha a saját méltóságát sértegetnék? Mikor tehát Isten annyira lehajol, hogy Neki kell szólnunk, és Őrá kell támaszkodnunk, valahányszor csak valaki rosszat tesz nekünk, akkor mi jobbra vágyhatnánk? Tanulunk hát meg türelmesnek lenni minden megpróbáltatásunkban. Ha pedig a világ igazságtalanul üldöz minket, tudjuk meg: semmi sem marad büntetlen, s minden ellenségünknek egyszer majd számot kell adnia. Egy ideig képzelhetik azt, hogy megúsztak mindent, de amilyen bizonyos, hogy Isten a mennyben lakozik, olyan bizonyosan visszaszáll a jutalmuk a saját fejükre, s meg fogják tudni: mikor azt képzeltek, hogy minket zaklatnak és

kínoznak, akkor Isten védelmét és oltalmát sértették meg. Ennyi erről a dologról. S tanuljunk meg ebből Isten minden gyermekének jót tenni. Igaz, hogy nem törvényes (különösen nekünk) bármi rosszat tenni az ellenségeinknek, még ha a világ leggonoszabb emberei volnának is, de látjuk: Isten az Ő gyámsága alá volta a kegyeseit, s azok egy ujjal sem érinthetők, mert Isten mondhatni pajzsként áll elénk, s kijelenti, hogy megátkozza azokat, akik minket átkoznak. Annál inkább okunk van tartózkodni minden bántalmazástól, s jót tenni azokkal, akiket így Magához fogadott, nehogy megsértsük, vagy megbántsuk őket. Viszont mikor látjuk, hogy Isten gyermekeinek a mi támogatásunkra és segítségünkre van szükségük, bár nem várhatunk tőlük ellenszolgáltatást úgy, ahogyan a világ várná, s nincs is ehhez semmiféle eszközük, vagy legalábbis nem tudunk ilyenekről, gondoljunk arra: meg van írva, hogy Isten megáld minket. Ezért tanuljunk meg ezzel foglalkozni, látván, hogy a jutalmunk el van téve a mennyben, s abban nem csalódhatunk. Ez a summája tehát annak, amit itt meg kell tanulnunk, azaz ügyeljünk arra, hogy ne tegyünk rosszat azoknak, akiket Isten tart fenn. Látván ugyanis, hogy Ő vigyáz rájuk, teljesen biztosan számot kell majd adnunk, ha bármi rosszat teszünk nekik. Ezért mindig igyekezzünk jót tenni azokkal, akiket Isten kínál nekünk. Ha pedig kijelenti nekünk, hogy mindent úgy fogad majd, mintha az Ő saját személyével tennénk, akkor ne gondoljuk, hogy bármi veszteség ér minket, még ha azok, akikkel jót cselekszünk, nem is képesek azt viszonzni. Mert legyenek bár szegények és minden lehetőségtől megfosztottak, vagy inkább csak ne legyen lehetőségük annak kimutatására, hogy nem hálátlanok, akkor is tudjuk meg: Isten a saját kezével fogadja mindazt, amit tettünk, így támogatván a nélkülözőket és a szükségben levőket. Mikor ez megvan nekünk, azt mondom, elégünk van ahhoz, hogy elégedettek lehessünk. Ha azonban arra vágyunk, hogy Isten így áldjon meg minket, akkor először arra ügyeljünk, hogy Jákób igazi gyermekei legyünk, és pedig nem testileg, hanem hit által, s ugyanazon Lélek által újuljunk meg, az örökbefogadásunk bizonyossága a szívünkbe legyen vésve, s mondhatni elpecsételve azért, hogy teljes bizonyossággal rendelkezvén felőle, ezzel a bizalommal kiálthassunk Istenhez. De ahhoz, hogy ezt megtehessek, dicsérnünk kell mindenek Fejét, azaz a mi Urunkat, Jézus Krisztust, Aki, amint szent Pál mondta, *mindeneknek felette örökké áldandó Isten* (Rm9:5), mikor az Ő emberi természetéről, valamint az Ábrahámától való származásáról beszélt, Mindazonáltal ezt is mondta: *mindeneknek felette örökké áldandó Isten*. S nem emberek módjára kell Őt áldanunk, vagy dicsérnünk, hanem úgy kell Őt dicsőítenünk, amiképpen érdemli. Mikor pedig Istenhez imádkozunk az Ő országa eljöveteleért, azt az imát mondjuk, amit a Szentlélek sugallt nekünk: *Áldott, a ki jő az Úrnak nevében! Ó Uram, virágoztasd fel a Te országot, ó Uram, növeld Dávid királyságát!* (Mk11:9, 20).

Ezen a módon válunk tehát annak részeseivé, amiről itt Mózes beszél, azaz: Isten olyan speciális kegyességgel és páratlan szeretettel viseltetik irántunk, hogy nemcsak áld minket, de ha bárki jót, vagy rosszat tesz velünk, azt úgy fogadja, mintha Vele Magával tették volna meg. Megjutalmazza azokat, akik könyörültek rajtuk, és megsegítettek a szükségünkben, de meg is bosszulja az ügyünket. S bár türelmeseknek kell lennünk minden rosszban és bántalmazásban, amit az emberek követnek el ellenünk, Isten megtart majd, és kinyújtott kézzel bünteti azokat, akik igazságtalanul nyomnak el minket. Íme, ennek az igeszakasznak a summája a számunkra. Most pedig ezt olvassuk:

És lőn a mint... épen csakhogy kiment vala Jákób az ő atyjának Izsáknak színe elől; az ő bátyja Ézsau is megjőve vadászásából. És készíté ő is ételt, s vivé az ő atyja elé.

Ha a Mózes által itt elmondottakat a külső megjelenés alapján ítéljük meg, akkor Ézsau bizonyosan méltó volt az áldásra. Szorgalmasan végrehajtotta ugyanis, amit atyja parancsolt neki, s ellátta a kötelességét. Miért fosztatott hát meg az elsőszülöttségi jogától? Látjuk azonban, milyen gyakran megtévedünk, mert arra figyelünk, amit a szemeinkkel látunk. Isten azonban a jogosságot és az igazságot tartja a szeme előtt, amiképpen Jeremiás mondja. Ne gondoljuk tehát, hogy Isten a külső megjelenéssel foglalkozik, ami valójában

semmi. Mi viszont bámulatba szoktunk esni attól, mivelhogy érzéki emberek vagyunk. Meg kell hagyni, ami a legkegyesebben ragyog és csillog az emberek előtt, azt Isten gyakorta elveti – ahogyan a pogányok nagy értéket tulajdonítanak az erényeiknek a külsődleges magamutogatások során. Nekünk azonban tovább is kell lépnünk, azaz tudnunk kell: Isten a szíveket és a titkos gondolatokat vizsgálja. Egy cselekedet tehát lehet nagyon igen dicséretes és nagyra becsült, mindazonáltal mégsem tetsző Istennek. Ha ugyanis az indíték nem helyes, akkor nem lesz benne semmi, csak képmutatás és kettős vakmerőség, vagy a végcél nem lesz rendezett. Tegyük ugyanis fel, hogy valaki az erényességre adja magát, de mégis meglesz benne az arra irányuló ostoba kevélység, hogy hírnevet szerezzen magának, s az emberek tapsoljanak neki a világ megítélése szerint. Miután azonban így már megkapta a jutalmát, s mivel a becsvágy vezette, ezért Isten szükségszerűen elutasít mindent, amit csak a kezébe vett. De miért? Azért, mert minden erény alapja és gyökere az alázatosság. Amíg tehát az emberek a maguk erényei alapján keresik az érdemeket, addig bizonyos, hogy még ha a külső megjelenésük alapján angyalok is lennének, nem származik tőlük más, csak teher és mocsok. Tanuljuk hát meg, mikor látjuk: Ézsau a szem számára úgy viselkedett, hogy semmiben sem hibázott, mindazonáltal mégis levettetett, s Isten semmibe vette – egyszóval tanuljuk meg nem átadni magunkat az ostoba, arra irányuló becsvágynak, hogy az emberek lássanak és jót gondoljanak rólunk. Járjunk inkább Isten előtt egyszerűségben és becsületességben, és tudjuk meg: ha nem a szívből indul ki, akkor minden szolgálatot, amit neki tehetünk, joggal fog elvetni. Jegyezzük meg, mire kell abból emlékezni, amit itt Mózes elbeszél Ézsauinak az atyja iránti engedelmisségével kapcsolatosan. Azt is meg kell itt jegyeznünk, hogy mikor Jákóbbal hasonlítjuk őt össze, akkor meglátjuk, amire korábban rámutattunk, azaz hogy Jákóbot csakis Isten ingyenes jósága részesítette előnyben, noha ennek semmi okát sem látjuk. Ézsau ugyanis elment vadászni, nem hazudott, nem csapta be az apját, nem nyomult előre ravaszul, sem csalás által, sem közvetve: semmi effélét nem tett. De mit cselekedett Jákób? Csalt, hazudott, alakoskodott, s úgy tüntette fel magát, mintha a bátyja, Ézsau volna. Nem volt más benne, csak ravaszság, és tolvajlás ebben a dologban, s hatalmas tiszteletlenséget tanúsított atyjával szemben, mikor elhitette vele a hazugságot. Joggal mondhatjuk tehát: Jákób rászolgált arra, hogy elutasítsák és kitaszítsák, mindazonáltal Isten úgy akarta, hogy az övé legyen az elsőszülöttségi jog. De mi máson alapult ez, mint az Ő örök tanácsvégeztésén, amit felfogni sem vagyunk képesek? Tanuljunk hát meg megalázkodni, még ha nincs is kijelentve a számunkra annak oka, amiért Isten inkább Jákóbot, mintsem Ézsaut fogadta el, és elvéve az elsőszülöttségi jogot a nagyobbtól, a kisebbiknek adta azt. Noha nem tudjuk, mi indította és serkentette Istent erre, mindazonáltal legyünk abban egészen biztosak, hogy Ő mindent a legigazságosabban cselekedett, mert az Ő akarata minden igazságosság szabálya. Ő nincs alávetve törvényeknek, még kevésbé a mi fantáziáinknak, hogy azokat kelljen cselekednie, amik nekünk jóknak látszanak. Sőt, olyan messze áll ettől, hogy ha képesek is lennének vitatni és felhozni az összes, általunk elképzelhető okot, Isten akarata önmagában is legyőz minden evilági okot, ezért bármi is jutna eszünkbe, mindannak szükségszerűen vereséget kell szenvednie, amint meg van írva, hogy Neki mindig igaza lesz, még ha az emberek el is ítélik Őt. Az emberekben ugyanis megvan az ördögi büszkeség, mellyel inkább zúgolódnak minden ellen, amit Ő cselekszik, és igyekeznek valamit mondani ellene, a saját okaikkal előhozakodva. Ha azonban kofaként fecsegnek is oly hosszasan, amennyire csak képesek, Isten igazsága akkor is érintetlen marad, akik pedig rágalmazni merik azt, és ugatni mernek ellene, végül megszégyenülnek és összezavarodnak. Nos, ez a fő dolog, amit itt meg kell jegyeznünk.

Azt olvassuk, hogy Izsák először ezt kérdezte: *Ki vagy te?* Majd hallván, hogy Ézsau, elcsodálkozott, sőt Mózes azt is hozzáteszi, hogy csodálatos aggodalommal. Ha Izsák nem tudta volna, hogy mennyit ér az áldás, s hogy azt Istennek kell megerősítenie, ha nem tudta volna, hogy a pátriárka méltóságára és hivatalára elhívatván az üdvösség örökségének

tanúbizonyosságává kell lennie, akkor nem lett volna annyira meglepődve. Akkor ugyanis azt tette volna, amit mások szoktak. Becsapott a fiam. Dühöngött és heveskedett volna Jákób ellen, sőt még meg is átkozta volna. Ám mégis arra a végkövetkeztetésre jutott volna: megtartottam a jogaimat, s legyen bármiképpen, ez az eset nem lesz a káromra, s megmarad a tekintélyem szabadon, kötöttségektől mentesen. Tudta azonban: Isten rendelte őt szolgálónak, hogy az üdvösség öröksége az ő családjában maradjon, s azt is tudta, hogy ennek ő csupán egy eszköze, s nem azért, mert Isten lemondott volna a hivataláról az ő javára, bár felhatalmazta őt rá. Ha ugyanis Isten átruházta azokra a tekintélyét, akiket Ígétének szolgálatára rendelt, az nem jelenti azt, hogy egyidejűleg megfosztotta volna Önmagát attól, sem pedig a jogait nem adta fel semmiféleképpen. Izsák tudta tehát: mivel ő csak a Szentlélek egyik eszköze, ezért amit kimond annak meg kell lennie, s ez kétségtelenül ki is jelentetett neki. Korábban ugyanis mondhatni korlátok közé szorult: az idősebbik fia iránt táplált szeretet olyannyira eltompította őt, hogy teljességgel elveszítette annak az emlékezetét, amit korábban láttunk – nem volt ugyanis tudatlan a felől, amit Isten elhatározott: *a nagyobbik szolgál a kisebbnek*. Mindazonáltal, mint holmi teljesen érzéketlen és az értelmétől megfosztott ember volt mindig Ézsau rabja, s nem engedte, hogy Isten kormányozza őt. Ez nem valamiféle szándékos és akaratos lázadás volt, hanem csak az őt megvakító szeretet, s ezért nem vette észre, hogy egyszerűen csak bele kellett volna nyugodnia Isten akaratába. Íme, mennyire elhamarkodottan feledkezett meg magáról. Jegyezzük hát meg, hogy a nagy aggodalom, amiről Mózes beszél, olyasmi volt, mint mikor egy ember hirtelen felriaszt valakit zajt csapva körülötte, s mintha olyasféle megdöbbenés lett volna úrrá rajta, mintha ez a halál üzenete lett volna, s az ellenségei már odaléptek volna az ágyához. Ebben az állapotban volt Izsák. De itt először is azt kell megjegyeznünk, hogy jó az, amikor Isten nagyon durván ráz fel minket, ha nagyon tunyákká válunk, s teszi ezt nap, mint nap. Igaz, hogy mi kellően figyelmesnek véljük magunkat, mikor halljuk Isten Ígését, buzgókká is válunk, és látszólag nagyon óvatosak is vagyunk, mikor ellentétes dolgok kerülnek elénk. Ha a türelemre buzdítanak, s úgy tűnne, abban annyira jók vagyunk, hogy semmi sem hiányzik, nos, jöjjön bárki, aki megzavar minket, vagy kapjunk bármilyen csekély legyintést, s amilyen szertelenek vagyunk, azonnal haragra lobbanunk és kifejezvéen nemtetszésünket, elfelejtjük mindazt, amit nekünk mondtak. Ha pedig arra kapunk buzdítást, hogy vessük meg az evilági gazdagságot és tisztességet, ha nem akarjuk, hogy ellenségünk, az ördög elcsábítson azokkal, mert mondhatni belealszunk azokba, és minden érzékünket lekötik azok. Ha a mi Urunk bármi egyszerű intést alkalmazott volna, akkor biztosan olyan lenne, mintha alvó embernek mondaná. S abból mi haszna lenne az embernek? Szükséges tehát, hogy Isten sokszor erővel ébresszen fel. S valahányszor csak ostoroz minket Isten, s egyeseket így, másokat pedig amúgy büntet, vizsgáljuk meg, mi rejlik bennünk, s meglátjuk: egy időre tompák és érzéketlenek voltunk, semmit sem tudtunk, amit kellene, vagy legalábbis nem voltunk kellően figyelmesek. Tanuljunk hát ösatyánk, Izsák példájából, mikor látjuk, hogy Urunk felkavar minket, s azt szeretné, hogy mélyen és komolyan elgondolkodjunk Róla, összeszedve minden érzékünket, melyek korábban szétszórtak voltak. Tanuljunk meg, azt mondom, mindebből hasznot húzni – íme, ez az egyik lecke. Figyeljük meg azonban, miképpen vetette magát Izsák alá szándékosan Isten akaratának. Mondtam már, hogy akik fenn akarják tartani a hírnevüket, makacsokká válnak, s jóllehet a legnagyobb gonoszságot követték is el a világban, mégis mindig fenntartják majd azt. S íme, ez az oka annak, amiért oly sok ember veti magát nagyon mélyre, mondhatni feneketlen gödrökbe: szégyellnek jó útra térni, szeretnék fenntartani az állhatatosságuk hírnevét, s azt hiszik, hogy ha megváltoznak, azt majd a szemükre hányják a nagy felszíniesség és állhatatlanság jeleként. Nos, ez az oka annak, amiért oly sokan keményítik meg magukat vakmerően és önfejűen a makacsságban, követvén egy dolgot, történjék bármi, a fogaik közé kapva a zablát, és semmi esetre sem térvén el se jobbra, se balra. Ez a bűn nagyon megszokott dolog, s mi is ugyancsak ki leszünk annak téve, amíg nem fordulunk az itt

elmondottakhoz. Íme Izsák, aki nagyon megszegényülhetett volna, hiszen nagyon becsapták és félrevezették. Valaki mondhatná: nézd meg ezt az iszákost, mikor már elkoptatta az aggodalom, s jól teleette és itta magát, az egyik fiát a másiknak nézi. Aztán azt is mondhatná valaki: nézd csak a falánk torkost, ne képes különbséget tenni a kecske- és az őzhús között. Vagy azt is lehetett volna mondani: Micsoda? Mikor a fiatalabb fiát áldotta meg az idősebb helyett, s így becsapódott, mégpedig tévedés és tolvajlás következtében, akkor vajon azt hitte, hogy az érvényes lesz Isten előtt? Izsák tehát sok vonatkozásban lehetett makacs ebben a tényben. De megfedekezett mindenről, s tudta: mivel Isten rendelte úgy, hogy Jákób legyen áldott, ezért így kell maradnia, és nem szabad megváltoztatni. Röviden tehát azt tanuljuk meg, hogy valahányszor csak megfontolatlanul cselekszünk, ami nem tetszik Istennek, vagy más módon múlunk felül a korlátainkat, s lépünk túl az elhívásunkon, legyen bárhogyan is, amint figyelmeztetést kapunk, azonnal forduljunk vissza és ne kövessük a dolgot, mert ez Isten szándékos megvetése. De különösen azt kell fontolóra vennünk, hogy Izsákot gonosz vonzalom ragadta el, s jóllehet elfelejtette, amit Isten jelentett ki, a hit mégsem aludt ki benne végleg, bár el lett fojtva. Ezt részletesebben tárgyaltuk tegnap, de mégis tovább kell gondolnunk. Mert mi mozgatta Izsákot, mikor ezt mondta: megáldottam a testvéredet, aki bár csalással szerezte meg az áldást, mégis áldott marad? Miféle leckét tanult meg? Szükségszerűen tudta hát azt korábban is. Tudta, de amint említettem, a hitének fénye olyan volt, mint a hamu alatt lapuló szénparázs: nem látható, de ha eltávolítjuk a felső hamuréteget, íme, előbukkannak a szikrák, majd megjelenik maga a tűz is. Így volt ez Izsáknál is, s ez nemcsak az ő személye érdekében van megírva, hanem abból a célból, hogy általános tanítást származtassunk belőle. Gyakorta ugyanis ez történik meg velünk is, azaz mikor túlzottan szabadjára engedjük a hiábavalóságaink zablóját, akkor az egyik embert a becsvágy ragadja el, a másikat a kapzsiság, és halmozza a javakat, megint mást holmi bolond étvágy: röviden, az illető így, vagy úgy elszakad és elidegenedik Istentől: íme, a hitünk mintha halott lenne. Isten azonban nem tűri, hogy mindenestől kialudjon, mert mikor az Íge élő gyökeret ver bennünk, az romolhatatlan mag. Nem téphető tehát ki teljes mértékben. Legyen bárhogyan is, nem mondható, hogy nincs bennünk a hitnek egyetlen szikrája, vagy cseppje sem, azaz annyira kihűltünk, hogy többé nem gondolunk Istenre, és a világ teljesen maga alá gyűrt minket. Mikor tehát közülünk bárkik így kóborolnak, s csak a saját vágyaikra gondolnak, bárki azt mondaná, hogy a hitük halott. Nos, látszólag valóban ez a helyzet, Isten azonban mégis megőriz némi rejtett magot, amiképpen mondtuk, hogy a tüzet el lehet fojtani, ám mégsem alszik ki teljesen, mikor izzik a hamu alatt. Minden vonzalmunk, a világi gazdagság, tisztesség és örömeik ugyanis a hamu, melyek elfojtják Isten eme világosságát, amelynek irányítania és vezetnie kell minket. Urunk azonban könyörületes hozzánk, s megcselekszi, hogy nem sokkal a hibáink elismerését követően, amikor pedig annyira hidegek voltunk, hogy teljességgel fagyottaknak látszottunk, elkezdünk jó buzgalommal felmelegedni, és visszatérni Őhozzá.

Íme, így végzi el Isten ezt az Ő kegyeseiben, amit itt ősatyánkról, Izsákról olvasunk. De nem abból a célból beszél, hogy megkísértsük Istent, mintha szabad volna megengedni nekünk oly módon becsapni magunkat az ördög által, hogy a hitünk mondhatni álomba merüljön a szívünkben és a lelkünkben. Nem mindig történik meg ugyanis, hogy Isten felrázza azokat, akik elszundikáltak, és visszahívja azokat, akik elidegenedtek Tőle. Tanuljunk meg hát félelemben és óvatosan járni, különösen, mikor azt látjuk, hogy annyira tompák az emberek, mintha teljességgel lassú észjárásúak lennének, s a hit halott lenne bennük. Tanuljunk hát meg annál inkább félni. Mi szentség volt Dávidban? Mégis látjuk azonban, hogy egy ideig teljesen kétségbeesett ember volt. Miután elkövette a szörnyűséges bűnt, mikor más feleségét becsuteltette meg, majd gonoszul levágatta a férjét egy hitvány áruláson keresztül, megérdemelte, hogy teljességgel kivessék az emberek közül. Mindezek után láthatjuk, bármiféle próféta is volt ő, s bármiféle istenfélelem is rejlett benne, azaz

mondhatni az angyali tökéletesség mintaképe volt korábban, most mégis olyanná vált, mint egy ökör, vagy egy disznó: nem tudott semmiről, nem volt semmi lelkiismeret-furdalása, s úgy látszott, Isten átadta őt az elvetett gondolkodásra,¹² s az ostobaság lelkével sújtotta. Sőt, mikor eljött hozzá a próféta, és ismertette vele a felebarátjának történetét, aki erőszakosan elnyomta a szegény embert, akkor nagyon jól tudta, miképpen kell elítélni másokat, de semmit sem gondolt magával, míg a próféta azt nem mondta neki: rólad, csakis rólad beszélek (2Sám12:7). Amíg tehát Náthán próféta azt nem mondta neki: te vagy az a gyilkos, aki ezt cselekedte, amíg mondhatni nem bunkósbottal sújtott rá felgerjedt bikaként, addig megmaradt a nehézfejűségében. Miután pedig az ördög úgy fölébe kerekedett, mintha ittas, sőt mindenestől megbabonázott lett volna, szükséges volt, hogy Maga Isten mennydörögjön rá.

Mikor tehát efféle példákat látunk, amilyet itt Mózes mesél el nekünk Izsákról, az egyház fejről, aki egészen addig vak volt, míg Isten erővel ki nem jelentette a dolgot neki, annál inkább ügyelnünk kell arra, hogy istenfélelemben és óvatosan járjunk. Együttal tanuljunk meg visszatérni Istenhez, mikor ekképpen taszigál és sarkantyúz, még ha előtte mondhatni érzéketlenek is voltunk, amivé a hosszú időn át tartó megszokás során váltunk. Mikor Isten kegyelemmel visszahív minket Önmagához, induljunk meg azon úgy, amint illik, és ne csak egyetlen szóval adjunk hangot annak, hogy hibáztunk, mint oly sokan szokták, hanem kövessük azt, amit Mózes tanít arról, hogy Izsák aggódott. S hogyan? Nagyon, sőt csodálatosan. Lehetetlenség ugyanis bűnbánatra jutnunk, amíg nem nehezedik ránk nagy súly, és nem kínoz minket úgy, mintha a pokolban lennénk, mert ez érezteti meg velünk a nyomorúságunkat és ejt zavarba minket. Amíg ez nem alakul ki bennünk, s nem jutunk el idáig, bizonyosan nem lesz bennünk semmiféle bűnbánat. Ez arra tanít, miképpen kell a gyakorlatba átültetnünk a tanítást: mikor Urunk megérint minket, akkor mondhatni a szív közepéig érő sebet kapunk, s annyira megdöbbenünk, hogy soha nem térünk vissza többé ahhoz a tunyasághoz és nemtörődömséghez, melyek egy időre maguk alá gyűrtek minket.

Izsák még jobban kimutatta a hitét annak kimondásával, hogy *áldott lesz* [ti. Jákób]. Tudta ugyanis, hogy Isten rendelte őt erre a hivatalra, s ő pedig nem a saját nevében beszélt, mert Isten rendeletei visszavonhatatlanok, így szükségszerűen meg is tartja őt ebben a hivatalban. Ezért az is meg kell jegyeznünk itt, amit már futólag említettünk: Izsák itt nem lépett túl a korlátain, bár a tudatlansága folytán csődöt mondott, s a személyében becsapták. Mégis tartotta magát a jó alapelvhez: azt hajtotta végre, amit Isten rábízott. Ezért ez elvégzettnek kell maradnia, és a hatásának is meg kel lennie. S mindez a mi okulásunkra van megírva. Tudjuk ugyanis, hogy napjainkban a mi Urunk a bűneink bocsánatát emberek szájával hirdetteti, így biztosít minket az örök üdvösség örökségéről és így jelenteti ki nekünk az örökbefogadásunkat. Nekünk pedig ennek alapján kell döntést hoznunk. Ha ugyanis nem rendelkezünk teljes bizonyossággal az üdvösségünkről, és nem vagyunk képesek Istent segítségül hívni, az pont olyan, mintha a Paradicsom kapui csapódnának be előttünk. Ugyanakkor íme, aki beszélt, és azt mondta, hogy Ő megbocsátja bűneinket, maga is bűnös. Mennyei életet ígér nekünk, pedig oly szálnalmas teremtmény, nincsen nála semmi törékenyebb, nem más, csak füst, de mégis ő nyitja meg a mennyet előttünk, pedig arra sem méltó, hogy a Földön éljen. Mert ki méltó közöttünk arra, hogy itt lenn Isten költségére tápláltassék? Ha tehát rátekintünk azokra, akik az Ígét prédikálják nekünk, mellyel kijelentik, hogy Isten a gyermekeinek tart és ismer el minket, megbocsátja a bűneinket, igazaknak és ártatlanoknak fogad el minket a mi Urunk Jézus Krisztus nevében, akkor szükséges magasabbra is tekintenünk. Ha ugyanis megmaradunk az embereknél, bizonyos, hogy mindig túl messzire fogunk menni, s látjuk, hogy hibák is rejlenek bennük. Ez pedig megrázó lesz a számunkra, s megkisebbíti Isten tekintélyét, végül pedig teljesen felforgatja a hitünket. Annál inkább meg kell tehát figyelünk ezt az igeszakaszt, mely a számunkra íratott meg: áldottak

¹² Károlinál: *Méltatlan gondolkodásra* (Rm1:28) – a ford.

leszünk, és ehhez kell tartanunk magunkat teljes meggyőződéssel, amint már korábban is utaltunk a mi Urunk Jézus Krisztus ígéretere: „A mit megkötöttök a földön, a mennyben is kötve lesz; és a mit megoldotok a földön, a mennyben is oldva lesz” (Mt18:18).

A pápa a zsarnoki hatalmának megszilárdítása végett hamis módon megrontotta ezt az igehelyet. Ő ugyanis azt akarja, hogy az emberek őhozzá, és minden általa koholt dologhoz kötődjenek, s higgyenek abban, hogy ő mindent megtehet, féljék és tiszteljék, és senki emberfia ne mondjon neki semmiben ellene. Ez pedig nagyon utálatos istenkáromlás. Mi azonban tudjuk, hogy a mi Urunk Jézus Krisztus nem támogatja az emberek személyét, amennyiben bálványokká válnak, de akkor? Meg fogja adni Ígétének azt a bizonyosságot, amit megérdemel, hisz a nélkül mivé lenne? Amint mondtam, akkor mindig kételyeket táplálnánk iránta és soha nem lehetnénk nyugodtak. Mikor azonban tudjuk, hogy a bűneink bocsánatának és az Isten örökbefogadásának ígérezeit hallván az halljuk, amint Magához hívogat, megnyitja az ajtót, hogy bensőséges hozzáférésünk lehessen az Ő segítségül hívásához, akkor jóllehet halandó ember szól hozzánk, mégsem kételkedünk benne ugyanúgy, mintha egy angyal jönne le a mennyből. Sőt, szent Pál joggal merte állítani (Gal1:8), hogy ha egy angyal jönne is a mennyből és prédikálna más tanítást, mint amit ő prédikált, akkor őt is ördögnek kellene tartani. Ő ugyanis tudta, kitől kapta a tanítást: Istentől. Tanuljuk hát meg felmagasztalni azt a tiszteletet, mellyel viseltetnünk kell Isten Ígéje iránt, mikor azt prédikálják nekünk, s becsüljük nagyra azt a felbecsülhetetlen kincset, még ha földi edényekben van is. Ki vagyunk ugyanis mi, hogy Isten Ígését prédikáljuk? Ha valaki megnézi, milyen is a mi állapotunk, akkor biztos, hogy mindaz, amit prédikálunk, semmivé válik. A kincset azonban, amint mondtam, mindig a rangjának megfelelően kell megbecsülnünk, mert Isten helyezte azt belénk, még ha nem is vagyunk mások, mint törött edények, és nincsen bennünk más, csak törekenység. Ezt kell hát megtanulnunk az *aki áld téged, áldott lesz* szavakból. Vajon Izsáknak meg volt az a kiváltsága, hogy amit kimondott, az megáll? Evett és ivott, s mivel szegény, vak ember volt, lassú észjárású, aki nem tudta, mit cselekszik, bár hallotta a fia, Jákób hangját, de szegény oktalan állatként hagyta magát félrevezetni, s mégis amit mondott, megáll? Sőt, elismervén a tévedését, összezavarodott, de mégis folytatta. Tudta ugyanis, mire jelölte őt ki Istent, ezért Neki adott dicsőséget, teljesen elvetvén magától a saját értelmét, jól tudván, hogy semmi sajátja sincsen. Ezért tanuljuk meg: Izsák úgy rendezte magát, és oly módon támaszkodott Isten szavára, hogy teljesen megtagadta a saját vonzalmait, melyek korábban elvonták őt. Közben jó szabályunk van az önvizsgálathoz is, ami arra figyelmeztet, hogy mikor taníttatunk, jóllehet halandó emberek által, akik hozzánk küldettek, mégis Isten fogad el minket és számít az Övéinek, s ennek elegendőnek kell lenni a számunkra a Sátán és összes kísértése, valamint mindazon dolgok megvetéséhez, melyek azért jönnek az elménkbe, hogy megrendítsék a hitünket. Ezért mondja, hogy *Ézsau nagyot és keserveset kiáltott, ordított és üvöltött, s bömbölt, mint egy vadállat*. Mindazonáltal mégis áldott akart lenni, s mikor az atyja ezt mondta neki: szükséges, hogy az első áldás a testvéredé maradjon. Ettől kezdve megvetette Jákóbot, s ezt mondta: joggal nevezték így. Korábban ugyanis említettük, hogy Jákób neve a sarok szóból származott, mintha valaki *Sarokfogónak* nevezte volna. Ez pedig azért történt így, mert születésekor a bátyja sarkába kapaszkodva jött a világra. Most, mondja Ézsau, a sarkával sújtott rám. Mintha valaki azt mondaná, ha rátámad egy vadállat, hogy a sarkával verte azt vissza. Ézsau itt a bátyjára vonatkoztatja ezt: kétszer is megcsalt engem, mondja. Ez a szó a *gáncsolásból* is származik, mint mikor valaki titkon megrúgja a másikat és elbuktatja azt. Ézsau tehát azt mondja: kétszer is elgáncsolt engem a sarkával. Először akkor, mikor elvette tőle az elsőszülöttségi jogát, most pedig, mikor elvette az áldását is. Itt először is azt kell megjegyeznünk, amit az apostol mutatott meg nekünk (Zsid12:17), azaz Ézsau jóllehet sírt és kesergett, mégsem találta meg a megbánás helyét, ugyanis túl későn kezdte azt keresni. Ez pedig megfelel a korábban megfogalmazott buzdításunknak. Azt mondtunk, nem szabad olyan világiasnak lenni, mint Ézsau volt, nem

szabad átadnunk magunkat a földnek, sem pedig mindannak, ami a testünkhöz és ehhez a mulandó élethez tartozik oly módon, hogy közben megfeledkezünk a mennyei életről. S miért? Mert akik elvilágiasodnak a mocskos vágyaikban, kiálthatnak, de nem találják a megbánás helyét, ugyanis az ajtó bezárul előttük. Igaz, hogy ez első ránézésre furcsának gondolható, hiszen meg van írva: valahányszor a bűnös siránkozik és bocsánatot kér, Isten mindig készen áll majd a kegyelmébe fogadni a hozzá visszatérőket. Ez pedig általános ígélet.

Miképpen van tehát, hogy az apostol azt mondja: ha túl későn jövünk, nem találjuk majd a megbánás helyét? Mert nem kell mást tennünk, csak siránkozni. Ezt azonban könnyen megérthetjük, ha különbséget teszünk az istenfélők és a hitetlenek kiáltásai között. Mind ezek, mind azok Istenhez kiáltanak, de különbözőképpen. A kegyeseket ugyanis a valódi megbánás indítja fel, mikor kiáltanak és siránkoznak. Meg van írva, hogy Dávid is ordított, s a torka mondhatni berekedt. Íme, Isten gyermekei így kiáltanak: meg van írva, hogy bőgött, mint az oroszán. Nem sokkal később pedig halljuk, mit mondott Ezékiás: nem volt képes megszólalni, csak nyögött és nyeltesett magában, de nem tudott beszélni. Annyira berekedt, hogy egyetlen szót sem volt képes kiejteni, mondhatni teljesen elnémult.

Látjuk tehát, hogy a kegyesekben megvolt ez a ragaszkodás, de egyúttal megbánás is volt bennük, ami az elevenükbe vágott a bűneik miatt. Ez szükségszerűen kiváltotta a nemtetszésüket, és megalázták magukat Isten előtt. Ezt követően pedig megfogant bennük a megbocsátás valamelyes reménysége. A hitetlenek viszont, noha bőgnek eleget, mégsem hagynak fel a szívük megkeményítésével. Könnyek patakanak a szemükből, de mégis gőgösök és lázadók maradnak Istennel szemben. Van bennünk valamekkora félelem az Ő ítéleteitől, de emiatt csak megneheztelnek Rá, mert soha nem jutnak el odáig, hogy meggyűlöljék az általuk okozott sértéseket és azokra nehezteljenek meg. S Ézsauval is ez volt a helyzet. Ebből meg kell értenünk: a bűnbánat nélküli kiáltásokat Isten elveti, s azok soha nem jutnak elébe. Mikor pedig az apostol a megtérésről beszél, az alatt nem azt érti, hogy Ézsau megtért volna, hanem azt, hogy nem kapott kegyelmet, mert Isten nem volt hozzá kegyelmes.

Legyünk hát nagyon óvatosak, és vessük meg azt az istenkáromlást, amit az ördög vet el ebben a világban, miszerint nincs szükség másra, csak egy jó sóhajtasra. Íme a boldog görögök, akik a gonoszságaikból való megtérésre kapnak buzdítást, ezt mondják: ó nekem még jó ideig így kell tennem, Isten pedig egy jó barát. Nos, újabb istenkáromlás, mégpedig akkora, hogy maguk a kövek is kiáltani fognak. De hát Isten kegyelmes is. Úgy vélik, a kegyelme kifejezés alatt kell Istent megköthözve tartaniuk, de ezért majd drágán megfizetnek. S olyan messzire elmennek, hogy ezt mondják: ó, végül is nincs semmi másra szükség, mint egyetlen jó nagy levegővételre és egyetlen nagy sóhajtasra. Igen, de kitől származik majd ez? Vajon már a kezünkben van? Vajon nem Istennek kell ezt is kimunkálnia? Mikor valaki elbukik, ha meg is sebesül, képes meggyógyulni, de ha a nyakát szegte, vajon akkor is képes helyreállni? Isten előtt a vétkeink halálosak, sőt mi több, ezek megragadnak és átadnak minket a Sátán kezébe. S vajon fel tud állni egy nyakát szegett ember? Bizonyos, hogy valahányszor csak megsértjük Istent, az annyszor a nyakunk szegését jelenti, amennyire csak tőlünk telik. S vajon képesek vagyunk visszaszerezni az életünket, miután elvesztettük azt? Íme ennek kell minket arra serkentenie, hogy óvatosan járjunk, és ne habozzunk addig, amíg az ajtó becsapódik előttünk, hanem hallgassunk minden nekünk adott figyelmeztetésre, mikor pedig Isten kopogtat, nyissunk ajtót Neki. S ahhoz is ragaszkodnunk kell, amit Ézsaiás próféta mondott nekünk: „Keressétek az Urat, a míg megtalálható, hívjátok őt segítségül, a míg közel van” (Ézs55:6).

Igaz, hogy az idő nem nagyon számít, s nem származik belőle nagy előnyünk, de meg kell értenünk, hogy ez az Íge Ézsaiástól akkor teljesedett be, mikor az evangélium prédikáltatott, amiképpen azt szent Pál jelenti ki a korinthusbelieknek írott második levelében: „Ímé itt a kellemetes idő, ímé itt az üdvösség napja” (1Kor6:2).

Hasonlóképpen a hasonlóságot is jól meg kell figyelnünk, melyet a mi Urunk Jézus Krisztus tár elénk, hogy ne engedjük elillanni a lehetőséget, hanem mikor Isten felszólít, hogy jöjjünk Hozzá, akkor járuljunk oda. Sőt, igyekezzünk, ne hagyjuk a lábainkat lassan haladni, nehogy a hálátlanságunk végül kizárjon minket, és az ajtó becsapódjon előttünk. Ügyeljünk, azt mondom, mindezekre a figyelmeztetésekre, s húzzuk belőlük azt a hasznat a magunk számára, hogy megtalálván a megbánás helyét Isten előtt, a hibáink megsiratását követően nyitott szájjal örvendezhessünk Benne, és dicsérhessük az Ő szent nevét, amiért könyörölés lesz hozzánk.

Most azonban boruljunk le a mi jó Istenünk fensége előtt, elismervén a hibáinkat, és imádkozván hozzá, hogy éreztesse ezeket velünk oly módon, hogy tovább már ne maradjunk meg, ne cammogjunk, és ne ámítsuk magunkat azokban, hanem térjünk meg a Bíránkhoz, és kegyelmet kérve Tőle meg is találhassuk az Őbenne. De ne csak avégett, hogy ne vonjon minket számadásra és ne tulajdonítsa nekünk a bűneinket és a sértéseinket, hanem az Ő Szentlelke által tisztítson is meg, és így egyre jobban megújulhassunk. Rázzon fel minket, hogy ne maradjunk makacsul a hibáinkban, hanem gondolkodjunk mindazokon a helyesbítéseken, melyekkel elvbon minket a gonoszság útjától, amelyre rátévedtünk, s legyenek hasznunkra mindazok a figyelmeztetések, melyeket ad, nehogy megszégyenüljünk, mert Ő ítél el, hanem végül kapjunk kegyelmet. S ne csak velünk legyen ily kegyes, hanem a Föld minden népével és nemzetségével is. Ámen.

A Jákóbról és Ézsauról szóló tizenhárom prédikáció itt végződik.

Válasz bizonyos rágalmakra és istenkáromlásokra, melyekkel egyes gonosz beállítottságú személyek gyűlöletet akarnak kelteni Isten örök predesztinációjának tanításával szemben

Róma 9:20: „Sőt inkább kicsoda vagy te óh ember, hogy versengsz az Istennel? Avagy mondja-e a készítmény a készítőnek: Miért csináltál engem így?”

Szeretett testvéreim, nem szabad azon elcsodálkoznunk, ha Isten örök predesztinációjának tantételét a Sátán támogatói támadják és küzdenek ellene, hiszen látjuk, hogy ez a mi üdvösségünk alapja, s Isten irántunk megnyilvánuló ingyenes jóságának jobb felmagasztalására is szolgál. Másrészt az ellene ugató kutyák azt hiszik, jó, és kedvező okuk van a nagyobb vakmerőségre, mintha semmi sem lenne az ember értelmével ellentétesebb, mint üdvösségünket az Isten jóakarataiba helyezni annak kimondásával, hogy egyedül és kizárólag Őrá tartozik a mi kiválasztásunk, mégpedig anélkül, hogy bármit találna bennünk, amiért kiválaszt, s hitet ad, melyen keresztül megigazulunk. Micsoda? Miután nincs személyhez kötve, jó okkal pusztán az Ő nagylelkűségére hagyatkozva ad kegyelmet azoknak, akiknek akar, miközben a többieket meghagyja a végromlásban. Én azonban hagyom ennek a dolognak a bővebb tárgyalását, mert bőséges anyag áll rendelkezésre azokban a könyvekben, melyek nyomtatásban jelentek meg, s nektek is elégségeseknek kell lenniük. Azt az irományt illetően, amelyet szélteben-hosszában terjesztettek a hitünk eme tantételének megsemmisítése végett, nos, igazság szerint ez válaszra sem méltó. Egy oldalról ugyanis tudatlansággal és brutalitással teljes, így bárki könnyedé megítélheti, másrészt annyira tele van pökhendiséggel, hogy egyenesen csodálatos, miképpen hallgattatnak meg ezek a bajkeverők és szégyenteljes csalók, aki ily gyalázatosan kiforgatják a Szentírást. Mivel azonban megértettem, hogy vannak néhányan, akiket az egyszerűségük és gyengeségük folytán ezek felzaklattak, jónak láttam venni a fáradtságot bemutatni nekik, miképpen kell megmagyarázniuk ezt a dolgot maguknak, hogy többé már ne téveszthessék meg őket ezek a csalók.

Először is, aki ezt az irományt megalkotta, akár Sebastian Castalio, akár valaki más, azt igyekeztén megmutatni, hogy Isten az egész világot üdvösségre teremtette, úgy képzelte: Ő azon munkálkodik, hogy minden eltévelyedettet Magához vonjon. Ezt én is vallom a hit és a megtérés tantételének vonatkozásában, amit Isten mindenkinek egyetemesen felkínál, hogy a választottai hozzá térjenek, a többiek pedig menthetetlenekké váljanak. Isten tehát mindenkit megtérésre hív, és minden Hozzá térőnek megígéri, hogy a kegyelmébe fogadja. Ez azonban nem jelenti azt, hogy meg is elevenít mindenkit a Szentlelkével, akikhez csak szól. Meg van írva Ézsaiásnál: „Az ő karja nem jelentetett meg mindenkinek, akik hallották Őt” (Ézs53:1),¹³ és ezzel összhangban van a mi Urunk Jézus Krisztus egyik mondata is: „Senki sem jöhet én hozzám, hanemha az Atya vonja azt” (Jn6:44). S a Szentírás alaposan bemutatja, hogy a megtérés Isten különleges ajándéka. Valójában azok az igehelyek Ezékielnél (Ezék18:32, Ezék33:11), melyeket ez a bajkeverő pajzsként használ, nagyon jól megerősítik az általam mondottakat. A próféta ugyanis, miután kimondta, *hogy Isten nem gyönyörködik a bűnös halálában*, hozzáteszi: *inkább abban, ha az illető megtér és él*. Ez azt jelenti: Isten mindenkinek parancsolja, s mindenkit arra buzdít, hogy aki eltévelyedtek, térjenek a helyes útra. Azonban valóban nem vezet mindenkit az Ő Lelkének erejével a helyes útra. Ezt nem ígéri meg mindenkinek, csak egy adott számú embernek, amiképpen az nagyon jól kiderül

¹³ A Károli-fordítás szerint: *Ki hitt a mi tanításunknak, és az Úr karja kinek jelentetett meg? – a ford.*

Jeremiás könyve 31. fejezetéből, Ezékiel könyve tizenegyedik és harminchetedik fejezeteiből, valamint magából az egész Szentírásból.

A második cikkelye ennek az írásnak arról szól, hogy minden ember Isten képmására teremtetett, amiről azt mondja, hogy a gonoszság nem semmisítette meg, csak a hatalmába kerítette. Mintha az emberre tartozna a maga kockázatára hinni az Ő egyszerű kijelentésében. A Szentírás azonban az ellenkezőjét állítja: jóllehet maradt némi maradványa bennünk az istenképmásnak, annak egésze mégis eltorzult, s a szív megromlott, ezért a természetünknel fogva teljességgel átkozottakká váltunk. Látjuk tehát, hogy legalábbis Isten akarata és rendelése által egyetlen ember bukásán keresztül valamennyien alávetettünk az örök kárhozatnak. Azt illetően pedig, amit ez a bajkeverő tesz hozzá, miszerint ha hiszünk, Krisztuson keresztül megszabadulunk az evangélium és a Szentlélek hatalma által. Ez nem szolgál másra, csak a mi tanításunk megerősítésére. Szükséges ugyanis mindig oda kilyukadnunk, hogy senki sem hisz, csak akik az üdvösségre rendeltettek. A Cselekedetek könyve 13. fejezete (Cse13:48) és az egész Szentírás ezzel van tele. Ez tehát ugyanaz, mintha azt mondanánk, hogy Isten választottai hit által szabadulnak meg ebből a közös kárhozatból.

A harmadik cikkely azt a szörnyű istenkáromlást tartalmazza, hogy ha Isten a kárhozatra teremtette az embereket, akkor az Ő akarata egyezik az ördögével. Azok, akik így beszélnek, világosan megmutatják, hogy teljes mértékben Isten gúnyolói, és minden vallás megvetői. Tetszett Istennek, hogy Jóbot kifosszák és beszennyezzék. Röviden, mindarról, amit az ördögnek, valamint a tolvajoknak és rablóknak tulajdonítanak, azt mondják, hogy az nem mehet végbe Isten jótetszése nélkül. Akkor hát arra a következtetésre kell jutnunk, hogy Isten és az ördög akarata egy és ugyanaz? Azok viszont, akik tudják, hogy Isten ítéletei végére mehetetlenek, s egyszer megismerték a saját gyengeségüket, tisztelettel és alázattal fognak ezekre tekinteni, és tudják: jóllehet Isten is ugyanazt akarja, mint az ördög, mégis más-más vonatkozásban. Ezért Isten méltó rá, hogy mindig igazságosnak tekintsük, még ha a tanácsvégzése felfoghatatlan is a számunkra.

Azután, Isten kiválasztásának eltörlése végett úgy tesz, mintha megvallaná azt, s ezt mondja: Isten nem teremtett és nem predesztinált senkit arra, hogy ne higgyen, hiszen látjuk, hogy mindenkit hívogat. Ezzel pedig kimutatja, hogy soha nem tanulta meg még csak a keresztyénség ábécéjét sem, mert nem tudja, miképpen kell különbséget tenni az emberek szájaival elmondott külsődleges prédikáció, valamint Isten titkos elhívása között, mellyel a szívet érinti meg belsőképpen. Mikor pedig arra kapunk parancsot Márk evangéliumának végén (Mk16:15), hogy mindenkinek prédikáljuk az evangéliumot, az nem jelenti azt, hogy következőképpen Isten mindenkiben munkálkodik a Lelke erejével. Mikor pedig azt olvassuk a Timótheusnak írott első levél második fejezetében, hogy Isten *azt akarja, hogy minden ember idvezüljön* (1Tim2:4), akkor idővel a módot is hozzáteszi: *és az igazság ismeretére eljusson*.

Miért van hát az, hogy ő maga nem akarja, hogy az evangéliumot mindenkinek prédikálják? Hiszen ez megvilágosítaná az egész világot hitben. Csodálatos, hogy ez a szégyenteljes fickó nem áttal a maga javára előhozakodni a Róma levél tizedik fejezetével (Rm10:16-20), ahol pedig a szöveg konkrétan kimondja, hogy *az Úr karja nem mindenkinek jelentetett ki*. S ott van szent János evangéliumának hatodik fejezete (Jn6:37), ahol Jézus konkrétan kijelenti, hogy *mindenki, akiket Neki adott az Atya, Hozzá jön*. S ezt érintve mondja, hogy *mindezek az Atyától tanítottak lesznek*. Ez az egyháznak tett speciális ígéret, aminek az Úr Jézus Krisztus is hűséges magyarázója volt, ezt mondván: „Valaki azért az Atyától hallott, és tanult, én hozzám jő” (Jn6:45). Ezzel pedig arra mutat rá, hogy nem mindenki kap belső elhívást. Ezt kicsivel később meg is erősíti. „Azért mondtam néktek, hogy senki sem jöhet én hozzám, hanemha az én Atyámtól van megadva neki”. Ez a bugris azonban mégis azt hiszi, hogy jól kimenekült, miután mondott egy szót a predesztinációról, anélkül, hogy az bármennyire is hasonlítana a konkrét szöveghez, amelyben meg van írva, hogy Isten

könyörül azon, a kin könyörül, és kegyelmez annak, a kinek kegyelmez, s a mi üdvösségünk is ebből a kegyelemből fakad. Annakokáért tehát nem azé, a ki akarja, sem nem azé, a ki fut, s mielőtt az ikrek megszülettek volna, mikor még se jót, se rosszat nem tettek, abból a célból választotta ki az egyiket és vetette el a másikat, hogy az Ő kiválasztása biztosan megállhasson (Rm9:11-18).

Mikor pedig hiszünk benne: mindez abból fakadt, hogy Isten kiválasztott minket, abból az is következik, hogy a világ többi része megmaradt vakon. Mivel azonban túlonúl hosszú lenne mindent ismertetni, gondoljuk csak át azokat az igehelyeket, amit Béza mester testvérünk a kis könyvében szedegetett össze, s azzal is teljességgel megelégszünk.

Annak kimutatása végett, hogy a fáraó megkeményedése nem Istentől származott, ismerteti Mózes második könyvének harmadik és negyedik fejezetét. Azt parancsoltam neked, hogy engedd el a népemet, de te nem engedted el őket. Ebből azonban nem következik, hogy nem Isten rendelte a fáraót arra, hogy a saját makacsságában és keménységében dicsekedjen, ahogyan tiltakozott (2Móz9). Szent Pál pedig ebben az értelemben hozakodott elő vele a Róma levél kilencedik fejezetében (Rm9:17). Arra tehát ostoba módon következtet ez a pökhendi fickó, hogy ami akaratunk a gonoszság elsődleges és fő oka. Valóban elismerem, hogy ez a közeli oka, és a valódi gyökere a kárhoztatásunknak. De az emberek elismerésének elnyerése végett Amerbachus tekintélyére hivatkozik, aki ügyvéd, s olyan képzett hittudós, mint amennyire egy gyógyszerész jó mészáros.

Melanchtont illetően, ha ez a bugris nem rá támaszkodna, amint állítja, hanem az evangéliumra, akkor miképpen bizonyítaná az evangéliummal, hogy Isten nem rendelte el a teremtményeit? Azt illetően, amit nekünk tulajdonít, miszerint a sztoikusokhoz hasonlóan mi is fatális szükségszerűséget fogalmazunk meg, nos, ez egy nagyon gyalázatos rágalom. A sztoikusok ugyanis magát Istent is alávetették ezeknek a szükségszerűségeknek, homályos okozatok hálóját szöve, amelybe Isten belegabalyodott. Mi azonban az Úrnak és Mesternek teljes szabadságot adunk, szuverén birodalmat tulajdonítva az Ő gondviselésének a dolog elrendezésében. E paprikajancsinak a szabad akarattal kapcsolatos fecsegése kellő elutasításra talál a Szentírásban mindenfelé. A szabadság és a rabszolgaság ugyanis ellentétesek. Miután pedig mi a szolgálói, sőt a rabszolgái vagyunk a bűnnek, nem szükséges egyetlen igehelyet felhoznunk, mert az egész Szentírás ezzel van tele.

Mindazonáltal, hogy némiképp leplezze a tévelygését, azt állítja, hogy Jeruzsálem nem fogadná el Isten kegyelmét másként csak ezen a bizonyított szabad akaraton keresztül, mellyel képes a rosszat, vagy a jót választani. A könyveimben mindenütt megtalálhatjátok, miképpen tanítottam arról, hogy a kárhoztatunk okát nem szabad máshol keresnünk, mint önmagunkban és a romlott akaratunkban. De ebből nem következik, hogy az akaratunk megváltoztatása bennünk rejlő képesség, mert az akaratunk teljességgel átadatott a gonoszságra.

S meglátjátok, hogy azt is tanítottam, amit ez a bajkeverő megállapít az egész világosság kioltása végett, azaz hogy a mi akaratunk az oka, vagy az eszköze az üdvösségre jutásunknak. Ezért nem kell azt fejtegetni, hogy Ábrahám hitt Istennek, és tulajdonítottatott az neki igazságul, mert valójában arra van szükség, hogy az ember elfogadja Isten kegyelmét. A kérdés azonban az elsődleges ok ismerete. Ez pedig nem más, mint a Szentlélek ereje, ami az Isten iránti engedelmisségre von minket annak megfelelően, ahogyan Ő kiválasztott és gyermekeivé fogadott minket a világ megalapítását megelőzően. Nos, a maga részéről ez a hitvány kutya kellően kimutatja, hogy nem veszi számításba a Szentírást, s amennyire csak tőle telik, megsemmisítené, vagy lábbal tiporná azt. Mert rátérve annak kijelentésére, miképpen üdvözült Ábrahám az akarata által, azt mondja, hogy ez volt az a bizonyos akarat, amit Isten helyezett az emberbe, mikor megteremtette őt a saját képmására. Ezzel végleg eltörli a Szentlélek minden kegyelmét, s istentelenségben nemcsak a pápistákon lép túl, hanem egyes pogányokon is. A pápisták ugyanis csak oly mértékben magasztalják a szabad akaratukat, hogy közben megvallják, megrontatván és megromolván semmit sem tehetünk, ha

Isten az Ő Lelkével és természetfeletti kegyelmével nem segít, vezet és irányít minket. A Szentírás viszont megmutatja nekünk: mi mindig is Isten ellen lázadók maradunk, amíg Ő meg nem változtat, és meg nem újít minket. S ezért mondta Mózes a népnek az 5Móz29:4-ben, hogy Isten még nem adott nekik értő szívet és látó szemet. A célból mondta tehát, hogy tiszteljék, hogy Ő ad majd új szívet, elvéve a kőszívet, Jer31, Ezék11:37. Szent Pál pedig a filippibelieknek írott levél második fejezetében azt mondja, hogy Isten adja mind az akarást, mind a cselekvést. Szent János első levelében pedig azt olvassuk, hogy akik hisznek, azok nem testből és vérből, hanem Istentől születtek újjá. Szent Lukács pedig az asszonyról beszélve jól kimutatja, miképpen jut mindenki hitre: Isten nyitja meg a szíveket, hogy Ígését megérthessék. S bizonyos hogy ezeket a dolgokat nem a természet szokásos rendjével kapcsolatosan mondja. Ez a gazember mégis azt meri állítani, amit szent Pál mondott a Titushoz írott levelének harmadik fejezetében, miszerint Isten nem a cselekedeteink, hanem az Ő kegyelme alapján üdvözít minket, s arra következtet, hogy van ugyan szabad akaratumk, csak nem annyira állandó. Mikor szent Pál a Róma levél harmadik fejezetében (Rm3:10-18) az ember akaratáról beszélt, akkor kellően kisilabizálta, hogy a természeténél fogva abban nincs más, sak romlottság és gonoszság. A nyolcadik fejezetben (Rm8:7) pedig azt is mondta, hogy minden gondolatunk ellenségeskedés Istennel. Figyeljük meg, miképpen egyeztethető ez össze mindazzal, amit ez a bajkeverő mond, miszerint Isten megújított minket, miután mi beleegyezésünket adtuk az Ő elhívásához. S nem szégyell előhozakodni ugyanebből a célból az efézusi levél ötödik fejezetével, melyről úgy beszél, mint Marlin meséiről. Ezzel szemben ugyanebben a levélben (Ef2:1-2) azt mondja Pál, hogy mikor még halottak voltatok a bűneitekben, a Sátán foglyai és másokhoz hasonlóan a harag gyermekei, Isten megelevenített benneteket, stb. S az efézusi levél első fejezetében jól bemutatja, hogy a hit és az újjászületés nem másból származnak, mint az ingyenes kiválasztásból. S valóban szükséges, hogy Isten elvégezze azt bennünk, amiről Ézsaiás a könyvének hatvanötödik fejezetében beszél (Ézs65:1): „megtaláltattam magamat azokkal, a kik nem is kerestenek”. S íme, Keresztelő János, a tanítványainak otrombaságát és keménységét feddvén, szent János evangéliumának harmadik fejezetében ezt mondja: „Az ember semmit sem vehet, hanem ha a mennyből adatott néki” (Jn3:27). S ami még rosszabb: ez a bajkeverő nem áttal azzal az igehellyel is előhozakodni, ahol azt olvassuk, hogy Isten adja mind az akarást, mind a cselekvést azért, hogy elhitesse velünk: Isten kegyelme csak követi a mi jóakaratumkat. Bármiképpen is legyen azonban, szent Pál azon az igehelyen nem hagy semmit az embereknek, hanem az üdvösségünkért a teljes dicséretet Istennek tulajdonítja, ahogyan a filippibeliekhez írott levél első fejezetében is mondja (Fil1:6), hogy aki elkezdte a jó munkát bennünk, be is fejezi majd.

Ezek után ez a bajkeverő hatalmas erőfeszítéseket tesz annak bebizonyítására, hogy van akarat az emberben, mintha ezt bárki valaha is tagadta volna. Azonban azt kell megmutatnia, hogy az akarat szabadon választ a jó és a gonosz között. De miképpen bizonyítja? A Róma levél hetedik fejezetével, azt mondván, hogy ezt a helyet nem lehet csűrni-csavarni. Ebből azonban bárki megítélheti, mennyire elhamarkodott és romlott az elméje, látván, hogy szent Pál itt (Rm7) azt jelenti ki, hogy bár az akarata törekedett és munkálkodott a jóra, mivel Isten Lelke megújította azt, sokszor mégis csak egyhelyben toporgott. Nem sokkal később, a korinthusbelieknek írott első levél hetedik fejezetében annak az embernek az akaratáról beszélt, akinek eladósorba került lánya volt. Nos, itt jó anyag áll rendelkezésre a szabad akarat megtalálásához. Mózes 5. könyve tizenharmadik fejezetének vonatkozásában, ahol meg van írva, hogy az életet és a halált adtam előttökbe, válasszatok, szent Pál a Róma levél tizedik fejezetében (Rm10:19) kellő magyarázattal szolgál: Mózes előfeltételezte, hogy Isten a szívükbe írta Ígését. S ezért mondja, hogy ezt az evangéliumnak kell tulajdonítani. Sirák könyvét illetően, mely egyébként apokrif, abban csak a külső tanításról van szó, de a belső kegyelem ettől különböző, önmagában vett dolog. Ezt a kettőt oly szerencsétlenül zagyválja össze ez a bajkeverő, hogy abból a képből kiindulva, mikor

Jézus Krisztus hívja a nehéz teher alatt levőket, jut arra a következtetésre, hogy a kegyelem egyformán mindenkinek megadatik. Nem veszi azonban figyelembe, hogy Jézus Krisztus, miután minden teremtménynél kiválóbban prédikált, később azt is mondta: az Atyának kell azokat vonzani, akik hisznek Őbenne.

Végül pedig annak az igehelynek az elkendőzése végett, ahol azt olvassuk, hogy ha a fazekas úgy készíti az edényeket agyagból, amiképpen jónak látja, ez azt mutatja: Isten rendelkezik a teremtményeivel. Könyörgöm, figyeljétek meg a kegyes magyarázatokat, amiket ad: Isten vagy elbűvöli a csodákkal, vagy megbetegíti ezt, vagy amaszt az embert, amiképpen jónak látja. Mintha szent Pál nem azt mondaná itt ki konkrétan, hogy Isten az Ő megváltozhatatlan céljainak megfelelően választott ki, vagy vetett el embereket még a megszületésüket megelőzően, mielőtt bármi jót, vagy rosszat tettek volna. Ezzel pedig azt akarta megmutatni, hogy sem nem az akaró, sem nem a futó, hanem az Ő kegyelme által üdvözülnek a választottak. Az efféle előtételek méltók az általa tett végkövetkeztetésre, miszerint húzódjunk közel Istenhez, és egyezzünk ki Vele, s akkor majd közel von minket Magához. Mintha az első közeledés nem úgy történt volna, hogy Ő keresett meg minket, mikor még távol voltunk Tőle! Igaz, hogy Isten sokszor beszél ekképpen: térjete vissza hozzám, de ezzel azt mutatja meg, mi a kötelességünk, nem pedig azt, hogy mit áll a hatalmunkban megtenni.

Soli Deo Gloria!

Vége.